
NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
30 1
31

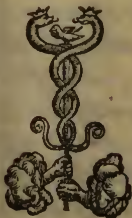
IO. BAPTISTÆ MONTANI MEDICI VERONENSIS

In primam Fen Libri primi Canonis Auicennæ Explanatio.

A' VALENTINO LVBLINO POLONO COLLECTA.

Cum Gratia & Priuilegio.

NVLLA SINE LABORE

EST VIRTVS.

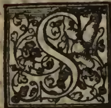
VENETIIS APVD BALTASSAREM CONSTANTINVM AD SIGNVM DIVI GEORGII, M D LIIII.

c

ILLVSTRI ET MAgnifico domino domino Stanislao Comiti à Thenczin Palatino Sendomiriensi &c. patrono suo colendissimo.

VALENTINVS LVBLINVS Polonus Philosophiæ, ac medicinæ Doctor. S. D.

SI uerbis multis, et illis quidem uenustioribus, Palatine illustrissime, tibi de recenti honore gratulari uellem, uerendum mihi arbitrarer, ne ea oratione nimium insistens, & fortunæ munera aliquanto plus extollerē, quàm fortassis æquum sit: & pristinæ tuæ, tuorumq; amplissimæ nobilitatis ac dignitatis, quæ ex uirtute maximè rebusque strenue gestis parata erat, uiderer

esse oblitus: dum gratulationem hanc meam ad fortunã potius, quàm ad eam ipsam uirtutem adiungerem. Cum ue-rò tu is uir sis, ea uirtute, doctrina, prudentia, integritateq́; praeditus, ut omni honore iudicere superior: gratulor equidem tibi, quòd summum locum habeas inter Senatores illustrißimos, ac grauißimos potentißimi Regis nostri SIGISMVNDI AVGVSTI, *cum quibus unà more maiorum tuorũ de pace, ac salute patriae, consultare poteris. Et eò magis gratulor, quod raris adhuc contigit, ut sine petitionibus ad gerẽdum, ac obeundum honorem accedant, nihil huiusmodi cogitans, uocatus fueris. In quo sane testimonium amplum est tuis praestantißimis uirtutibus redditum. De ipso autem honore si gratulandum sit: honori*

mediusfidius magis gratulabor, quàm tibi: qui quamuis splendeat, illustrisq; admodum sit, tua tamen dignitate ipse effectus est ornatior. Sed ut quod sentio plane exprimam, Ego sanè omni tua amplitudine, Palatine illustrißime, ita gaudeo, & exulto, ut nihil mihi sit optatius, quam te uidere authoritate, & gratia Serenißimi Regis nostri ornatißimum. Qui enim possum non incredibiliter lætari honore eius, ex cuius maioribus maximis, ac clarissimis uiris ego, meiq; omnes tot beneficia reportauerunt, & ex cuius officijs, quæ in me ipsum ab illo collata sunt, quotidieq; conferuntur, humanißimum, liberalissimum, meiq; imprimis amantissimum esse cognosco? Beneficia enim parentis tui uiri prudentissimi, ac maximi, nimirum Palatini Sendo-

miriensis, Senatoris Regij grauissimi, qui quidem ob suas singulares uirtutes, quibus prœditus erat, perpetuam uitam mærebatur, beneficia dico huius uiri sanctissimi in me meosq; collata, quotiescunq; reuoco in memoriã, nõ possum non dicere, me, meaq; omnia tibi debere: Proinde quoque me tibi deuinctissimum fore: Et inde fit ut ex rebus tuis aduersis mirum in modum animo meo perturber, ex fœlicibus uero haud mediocriter gaudeam. Huius autem mei gaudij ex hac tua noua dignitate, ut testimonium publicum erga te extaret, hunc librum nomini tuo amplissimo cõsecrandum uolui, quem quidem uir illustrisśime sines nomine tuo clariorem in publicum prodire, & pro illo patrocinium cõtra omnes maleuolos suscipies. Nam in comperto habeo, non desutu-

ram turbam malignorum, qui uirus suũ tetrum in Montanum euomere audebunt, eiusq́; dogmata salubria, contaminare tentabunt, quorum tuo nomine clarissimo nequitia mitior reddetur, ac illi ipsi in nihilum conuertentur. Sunt si quidem uiri nullius interioris doctrinæ, & nebulones potius, quàm boni uiri: ij enim præter bonorum & doctorum uirorum opinionem Montanum & contemnunt, & calumniantur. Cæterum ipsorum inscitiam detegerunt, & arrogantiã retuderunt ac penitus fregerũt tum uir insignis BASSIANVS LANDVS PLACENTINVS, *qui publice docendo ad summos honores à Senatu Veneto prouectus ab omnibus nostræ ætatis hominibus obseruatur & colitur: tum* VINCENTIVS

CASALIS BRIXIANVS, qui & prompte palam disserendo, & grauiter de rebus maximis uerba faciendo superioribus annis Patauij incredibilem de se expectationem apud optimos, et doctissimos uiros excitatam non modò æquauit, sed etiam facilè superauit. Itaque ut priorem libellum in prognostica Hippocratis sereno uultu (ut audiui) à meis tibi oblatum accepisti, simili hunc quoque accipere dignaberis, Cum paruus non possit nisi parua dare, quæ licet exigua sint tamen plurimis medicinæ candidatis non mediocriter profutura credimus. Et non librum, sed testimonium potius habeas gratæ animi mei uoluntatis erga te dominum meum obseruandissimum. Quare iam Palatine illustrissime mei, ac MONTANI curam

ram habebis, nosq; contra omnes male feriatos homines defendes. Ego uerò Deum optimum atque maximum sedulo orabo, ut te in his honoribus diu sospitem ac sanum conseruet, utque tibi iste honos sempiternæ laudi, & felicitati sit. Vale.

Patauij Calendis Augusti. 1554.

INDEX EORVM OMNIVM, quæ in hoc opere notatu digna continentur.

FINIS.

HERMANVS BOVIVS Lectori. S.

Vod tantopere soliciti sumus, ut Montani opera qualiacunque sunt in lucem prodeant, Cãdide Lector, mirari non debes: propterea q. non desunt scioli multi & male conciliati homines, qui ut aliquid gloriolæ aucupentur apud certos quosdam apostatas, et coinquinatos chyrurgos conscribunt tabulas uulgò ab ipsis sic appellatas, solœcismis refertißimas, & diuisionibus, & subdiuisionibus falsis plenißimas; & quod grauius est Montano, qui fuit parens & Deus recte diuidenti; falso adscribunt. Atque adeò si Dijs placet cuidam simulatori, ac dißimulatori maximo nuncupant, nec mirum id uideri debet, quoniam patella

digna est suo operculo: quid enim aliud expectari potuit? quàm ut qui scribit, imprudenter agat, & qui ad scribendum impulit, se ostendat ambitiosum apostatam, & gloriæ Montani planissime inuidum. De hoc autem uolui te esse admonitum candide lector, ne omnibus operibus, quæ uulgò nomine Montani in lucem edita sunt, & circunferuntur fidem habeas: Multa enim suppositititia sunt, sed breui polliceor me elenchum conscripturum, in quo suppositititia, & uera opera Montani agnosci poterunt. Vale & intereà his fruere, donec cætera elegantiori charactere, & stilo diligentiori conscripta denuò in lucem prodibunt. Vale.

IO. BAPTISTÆ MONTANI VERON. IN PRIMAM FEN. I. LIBRI AVICENNAE EXPLANATIO.

PRÆFATIO.

T sitis paratiores ad ea, quæ sumus dicturi, duo proponam capita alterum q; pertinet ad doctorem, alterum ad authorem, quantum ad primum, q; ad me attinet, cũ alij semper soleant implicari quæstionibus inutilibus, ita ut scholares auertant, propterea afferam rationem, qua sum processurus. quæstiones igitur omnes uanas prætermittam, uanas dico, quoniam quæstiones, quæ pertinent ad rem, non sunt prætermittendæ. dicit enim Arist. tertio met. com. primo & secundo dubitationes sunt tanq̃ ligamenta, quæ impediunt mentem. necessarium igitur est soluere, & explicare istas quæstiones, uanas igitur ommittam; alias autem omnes, quæ ad rem pertinent, tractabo. tractabo sicut docuit Aristot. & sui boni expositores & Auer. & Galen. soluendo. s. difficultates per naturam rerum, et non per ambagum implicationem, & hæc quantum attinet ad primum caput. Ad

ſecundum cap.de authore. primò ſciendum eſt de nominis authoris & licet hoc non faciat ad artem tamen quia turpe eſt peccare in nomine, de hoc etiam eſt aliquid dicendum. Fuit reuera princeps Auicenna & ſecretarius, Perſiæ regis Primarius quare Raijs duplici i, ſignificat dignitatem, & principatum, neque dicatis, q; Auicenna ideo dicatur princeps quia fuerit primus omnium medicorum, nam dicatis q; Hippo. Rex, Galenus Imperator Auicenna fuerit princeps in medicina. Hoc quantum attinet ad illud nomen Raijs ſecundum eſt aboali ideſt pater ali, alaiſer eſt nomen propriũ Auicennæ, ebenali ſiue aboa li ideſt filius ali. Hebenſena ideſt qui fuit filius ſena iſtud autem nomen ebenſena corrupto nomine dictum eſt Auicenna, ſed ſatis de nomine authoris. Secundo eſt uidendus titulus, qui pertinet ad rem ipſam quia titulus eſt tanquàm argumentum totius libri & indicat mercimonia libri. Prima fen. primi libri Auicennæ. Fen apud Arabes ſignificat partem alicuius rei, in ſe tamen perfecta eſt, ſicut brachiũ dicitur pars, ſed in ſe ipſa tamen eſt integra, & felicius apud Græcos dicitur μόριον, unde Ariſtot. diuiſit libr. Problematum in μόριa ideſt in fen, ut dicunt Arabes, iſti uerterunt ſectiones, ſed non ita feliciter, à Latinis membrum dici poteſt. Primi Canonis. Canon eſt nomen Græcum, & ſignificat ligulam illam, quæ eſt in lance, habet enim lanx lignum illud longum, in quo eſt cauum, & uacuum, per q; tranſit ligula, quæ cum æqualiter in uacuo il lo eſt, facit æquilibrium, et dicitur canon ἀπὸ τοῦ χαίνειν, poſtea dicti ſunt canones, quæcunque dirigunt aliquid, &

di-

dimetiũtur corpora, ut apud fabros lignarios, sic qui dime tiũtur in corpea, ut apud philosophos, & medicos Theo remata dicũtur canones, ut istud cõtraria curãtur cõtra rijs dicitur canõ, quia est regula, qua dimetimur opationes omnes in arte medica merito igitur Auicenna appellauit librum canonum, quia sunt in hoc libro Theoremata uniuersalia, ad quæ dirigendo operationes nostras possumus recte operari in medicina, et ita facit docilem, attentumq; auditorem, quia pollicetur se traditurum regulam, et principia uniuersalia medicinæ, quæ regant, & moderentur operationes omnes in medicina, & hæc satis de nomine authoris & de titulo libri.

Tertium est ipse scopus, & intentio authoris notetis q, scopus habet duplicẽ sentum, uel accipitur enim pro cõ silio scribentis, qui proposita quadam utilitate constituit, & intendit scribere. alio modo dicitur scopus finis, & subiectum primo mõ intelligimus, quãdo quærimus scopũ Auicennæ inscribendo. cum igitur uideret Auicenna neque apud Græcos, neque Arabes haberi ullum librum qui integram & continuatam doceret artem medicinæ, nam Hippocr. per enigmata & obscura artem tradidit immo semina potius artis, quàm artem, ut inquit Galenus, iecit, secutus est Oribasius, ut omittamus Galenum, qui conscri psit uolumẽ ingẽs de arte, sed multis uerbis, & ubi oportet docere nihil docet. Paul. Æg. & Aetius, & Alexãder Tralianus artis compendium scripserunt, artem non docuerunt. ex Arabibus Rasis magnum uolumen scrisit, q, continens dicitur, sed confusionem illud malim appellare.

cum itaque Auicenna philosophus grauißimus & methodi doctißimus aduerteret hanc scribendi temeritarum, & nullum perfecte artem tradidisse, in omnibus aliquid desiderari, Galenum uerò artem quidem esse assecutum, sed ad satietatum usque remorari lectorem, & medicum properantem ad artem in recitandis, ac refellendis ueterum sententijs, quò fit, ut continuata tradendæ artis ratio interpellatur, duxit operæprecium fore, si hunc librum scriberet. In eo sanè collegit omnia Theoremata quæ docent artem, postea progreditur ad modum curandi, & ad medicinarum inuentionē. In his duabus primis fen. docet principia omnia artis, is est igitur scopus, & consilium Auicennæ ideo hinc apparet, quartum q̃ erat considerandum, uidelicet utilitas quæ percipienda est ex lectione huius libri. nam si principia docet, & quæ sequuntur principia, quid potest esse utilius hoc libro? & hæc utilitas non est imaginosa, sed uera, uidetis enim tot præclaros medicos fuisse uersatos duntaxat in doctrina Auicennæ sine Galeni lectione neque ego possum comparare Auicen. cum aliquo Græco alio, q̃ cum Galeno, fuit enim uerus Galeni uicarius, & iam habetis quatuor quæ ad authorem pertinent, secūdum est uidendum. Subiectum huius libri, paucis quidem, quia aliàs satis abunde fuit dictū, nunc tamen paucis de hoc quoque dicendum est. Debetis ergo scire quòd subiectum artium duplex est alterum est artificis operantis, alterum speculantis, subiectum artificis operantis est sine aliqua ratione formali consideratum, ut medicus dum operatur habet corpus humanum simpliciter pro subiecto

cto circa q. operatur, ita faber lignarius considerat sub iectum lignum, in quo uersatur, & operatur materialiter quatenus est aptum, ut fiat arca, uel scamnum, sed artifex speculans considerat sub ratione formali, aliter nihil unquàm disceret. propterea quando corpus humanum consideratur à medico speculante, consiedratur, ut limitatum, & descriptum sua ratione formali, quæ facit, ut istud subiectum sit solius medicinæ ista igitur ratio formalis est sanabile, & ægrotabile, et ubi habetis talem rationem formalem, omnes paßiones possunt demonstrari per principia medicinalia, non alia, & hæc est ratio, quæ contrahit considerationem de corpore humano ad solum medicum. Quare manifestum est q. subiectum medicinæ, & huius libri est corpus humanum sanabile & ægrotabile, & hæc satis de subiecto in præsentia. Reliqua omitto, quia abunde dixi aliàs, & quo modo omnes scientiæ quanto sunt superiores, tãto simplicius habẽt subiectũ formale, ut in metaphysica subiectũ est ens, ut ens est in philosophia naturali ut ens mobile, q. est magis compositum & contractum circa igitur istud subiectum, q. est corpus humanum sanabile & ægrotabile uersatur medicina. His uisis reliquum est ut uideamus ultimum in ordine prænoscendum, quod est ut sciamus modum, & uiam, & ordinem, quibus proceditur author, & hoc est maxime neceßarium quia ordo cum sit habitudo prioris ad posterius, si quis non nouerit hunc ordinem, non poterit scire habitudinem causæ ad causatum, & si id ignorat, etiam ignorabit causas, At sine causarum cognitione nihil sciri potest.

præterea qui nescit ordinem, & uiam, quia nescit, quò sit eundum, & per quæ procedendum, nunq̃ addiscet aliquid, quia facillime diuertetur à leuißima ratione. At qui habet scientiam ordinis, nunquàm poterit diuerti. Præterea qui non habet ordinem, non potest memoria tenere, quæ didicit, est enim ordo causa memoriæ, unde dicebat Galenus, q. ordo definitiuus pertinet maxime ad memoriam. sunt igitur ista tria uidendu, quæ sit uia, & qui modus, & qui ordo, & uia & modus sunt tanquàm paßiones ordinis ordo autem tanq̃ subiectum. Quantum ad uiam seruauit optimam uiam, uia autem in docendo nihil aliud est, q̃ ratio progrediendi de noto ad ignotum, quia nullus addiscit nisi per discursum, discursus autem fit progrediendo de noto ad ignotum. unde dicit Aristot. q. innata est nobiscum uia, & bene dicit innata quia iste progreßus fit pro discursus, qui nobiscum natus est. Sed q. magis notum est, docet ibi Arist. q. sunt uniuersalia, & confusa magis sunt notiora, in omnibus igitur ordinibus, siue definitus siue resolutius siue comp. sit, quicunque sit, semper in his hæc uia est tenenda, quia est nobiscum nata. hanc uiam quãtum seruauerit Auic. uos uidebitis progredientes in eius lectione. Hæc satis sint de uia, quam seruarunt omnes docti uiri. Secundo sciendum quis modus sit seruatus ab Auicenna est autem duplex modus, alter ex arte rerum, alter ex parte auditoris, ex parte rerum est, ut capitulum non ponatur in capitulo, & non transeatur de una re ad aliã, nec euagemur extra limites proprios, q. optime seruat Auicenna, ita tu etiam Galenum de hoc reprehendat im-

mo

mo forte id fuit in causa, cur sit impulsus Auicēna ad scribendum, quia uidebat Galenum euagari. Alter modus ex *parte auditoris secundo metaphysicæ circa finem dicit* Arist. *habendam esse rationem eorum qui discunt.* Alij ex *emplis libentius discūt quia ita sunt assueti, alij rationibus sunt assueti, ideo cupiunt rationes, & demonstrationes, alij sunt contenti solis authoritatibus immo delicati isti, qui uersantur in* Poetis, *nisi citetis aliquem poetam non acquiescunt, sed uos estis philosophi, & logici, ideo docebo per ueras rationes, & demonstrationes, & hunc modum docendi seruat* Auicenna *ut uidebimus in processu.* Quantū *ad ordinem quem seruat* Auic. *ut hoc melius intelligatis, quædam sunt dicenda q̃ breuissime de ordine, cætera habetis ex mea methodo, quam me inuito quidam scholaris ædidit, licet non ex animi mei sententia, quia sunt multa, quæ mihi non probantur. ordo ergo non est aliud, q̃ ratio formalis habitudinis unius ad alterum.*

Quod *dicimus ratio genus est in ista definitione, q; addimus habitudinis essentialis est differentia & ratio formalis in hac definitione, & essentialis additum est quia talis in ordine scientiarum requiritur. habitudo enim membrorum in corpore à capite ad pedes non dicitur ordo, quia non est habitudo essentialis, & habitudo illa debet esse essentialis, si ordo debet esse essentialis & quot erunt habitudines essentiales, tot erunt ordines cum autem sint tantū tres habitudines essentiales, tres tantum erunt ordines uel enim est per habitudinem principiati ad principia idest posterioris ad suum prius, uel principiorum ad principia*

ta idest prioris ad suum posterius uel definitionis ad definitum idest totius ad partes, & partium ad totum, primus per habitudinem principiati ad principiata dicitur resolutiuus et ingeniosissimus est & aptissimus ad inueniendum & ad excitandum ingenia potius, q̃ ad docendum rudes artis, incipit iste ordo à conceptione finis, sed non concipit distincte, sed sub ratione cuiusdam boni. Vt igitur assequatur finem istum incipit resoluere, conceptus igitur iste præcedit necessario sed nondum est distinctus, & iste finis à modernis dicitur subiectum, & quando dicunt moderni q̄, de subiecto præsupponitur quid & quia, non requiritur, ut sciatur quid distincte, sed notio quædam sufficit, pone igitur q̄ nos uelimus artem medicam docere per ordinem resolutiuum, quid est faciendum? concipimus primò sanitatem, q̄ est bonum quoddam, quæ quia accidẽs est, etiam potest separari à subiecto, ideo concipitur cum corpore humano, concipitur enim sanitas in corpore humano non distincte, sed ut bonum quoddam, habito isto conceptu, quid facimus? ita discurrimus. sanitas hæc uel abest, uel adest, pone adesse, igitur conseruanda est, si absit igitur restituenda, sed quomodo conseruabimus? conseruando æqualitatem in humano corpore. Sed quomodo conseruabimus æqualitatem istam? cognoscendo causas sanitatis efficientes, conseruantesq́;, & causas subiecti sanitatis, q̄ est corpus humanum recipiens sanitatem, & ægritudinem, utrum à causis formalibus, & efficientibus, an causis subiecti recipientis incipiendum est? certe à magis compositis erit incipiendum, ordine resolutiuo si uti uolu-

lumus. Causæ efficientes sunt magis compositæ & posteriores, quando quidem dicuntur sanæ causæ uel ægræ per analogiam ad corpus sanum, uel ægrum, quare præsupponunt sibi subiectum. Causæ autem efficientes, & conseruantes habent sua genera, quædam enim sunt necessariæ, ut aer, cibus, & potus, quædam non necessariæ, ut balnea distinguenda igitur erunt tantū hæc genera causarum efficientium & conseruantium sanitatem, usque ad species specialißimas. non possumus autem in istis causis facere ordinem resolutiuum, quia non est habitudo essentialis, quia non habent rationem prioris, et posterioris, neque totius & partis, ideo hystorice explicantur, ut fecit Galenus in Arte parua, bene uerum est, quòd datur illis ea forma, quæ potest, & hæc est uia incipere à magis uniuersalibus, & notioribus, ut uidebitis in Auic. quòd incipit ab aere, deinde accedit ad motum. Seruatur igitur uia, quando ordo seruari non potest, facta igitur resolutione causarum efficientium, & conseruantium sanitatem, quæ debet cōseruari, accedatis postea ad causas recipiētes subiecti, quæ duplices sunt, uel principia materialia, uel formalia, formalia sunt uirtutes, & operationes, materialia sunt ueluti elemēta, humores, &c. unde incipiemus à formalibus, quia sunt notiora, & magis composita, sequuntur enim etiam materialia temperaturas. Distinguere igitur oportebit uirtutes, & operationes, postea accedendum est ad principia materialia, quæ sunt membra composita primo, deinde simplicia, temperaturæ, humores, & tandem elementa, & ita facta est

ultima resolutio, quæ fieri potest, ubi hæc sciuerimus, nihil aliud superest, nisi applicare res conseruantes sanitatem corpori bene disposito. Hoc bene nouit Arist. 7. *metaph. 23. qui dicit si sanitatem uolumus inducere, facienda est æqualitas. Si æqualitatem uolumus facere, facienda est caliditas, & ita breuissime docet Arist. concepto fine prius distinguendas etiam causas efficientes, deinde accedendum est ad principia formalia, & materialia, quod autem id uoluerit declarant eá, quæ sequuntur, dicit enim, quando caliditatem inueneris, debes resoluere, donec deuenias ad ultimum, quòd iam te facere oportuit, & ita habetis, quo modo per ordinem resolutiuum in medicina, sit procedendum, quando sanitas adest. At si sanitas absit, oportet facere æqualitatem, quæ abest.. At quo modo faciemus? per causas efficientes æqualitatis. Causæ istæ tres genere sunt dieteticæ, pharmaceuticæ, chirurgicæ, singula ista genera sunt diuidenda, donec habeatis omnes species deinde uenietis ad subiecta, & considerabitis inæqualitates, quæ sunt in membris, in humoribus, in temperaturis donec ad elemẽta ueniatis, & hæc breuissime de ordine resolutiuo. Quantum ad compositiuum breuissime me explicabo, quia nulla est differentia inter resolutiuum, & compositiuum, nisi differentia rationis, neque alia planè quàm ea, quæ est inter uiam athenis thebas, & tebis athenas, & è contrario, quia quicquid ordine resolutiuo inuentum est, ordine conuerso in compositiuo docetur. Incipiendo ab eo quod ultimum erat in resolutione. in isto igitur ordine primo incipietis à princi-*

pijs materialibus, & primo ab elementis, deinde ab humoribus, deinde ad principia formalia accedetis, deinde ad cauſas efficientes ſanitatis, quod principium erat in ordine reſolutiuo, poſt finem conceptum. De ordine *definitiuo, nihil uolo dicere, tum quia à me per totam expoſitionem artis de eo fuit dictum, quia ad* Auicennæ *expoſitionem non attinet, tum quia habetis libellum meum, qui de eo abunde dicit.* His *uiſis reſpondendum eſt ad quæſitum, quo ordine ſit uſus* Auic. *utitur .n. compoſitiuo, qui eſt aptior ad docendum, nam reſolutius magis eſt aptus ad inueniendum, quàm ad docendum, & ita non conuenit rudibus, & incipientibus diſcere, ſed eruditiſſimis tantum, quos etiam uulgò reſolutos homines uocamus, eſt autem* Auic. *merito ab omnibus laudatus, quia pro omnibus facit pro eruditiſſimis quidam, & excellentiſſimis ingenijs, quia uidēt eum optime ordinem reſolutiuū calluiſſe, quo artem inuenit pro mediocribus propter dexteritatem & commoditatem ordinis compoſitiui, quo facillime artem docuit. utitur igitur ordine compoſitiuo, ſed non ita, ut quidam exponunt, ſcilicet quòd incipiat ab uniuerſalibus, & progrediatur ad particularia, quia iſtud non eſt ſeruare ordinem, ſed eſt uia, quæ ſeruatur in omnibus ordinibus, ut uidetis in* Gal. *qui & in conſtitutione artis medicæ & in meth. curatiua ubique ita ſemper procedit, quoniā iſta uia eſt nobis innata, ſed quoniam incipit à principijs & tendit ad principiata, ex his ideo ſequitur corrolariè, quo ordine ſint legendæ iſtæ duæ ſen. quas nunc legendas ſuſcepi.* Eſt *enim*

pri=

primus liber qui legendus est in medica scientia, quia est de principijs. Nunc *ad uerba* Auic. *exponenda me conuerto.*

PROHÆMII EXPOSITIO.

N *hoc prohæmio quinque facit,*Primo *gratias deo agit.*Secũdo *proponit causam scribẽdi.* Tertio *proponit modum,uiã,ordinẽ procedendi.* Quarto *utilitatem.*Quinto *diuidit omnes suos libros.*Primo *ergo agit gratias deo,quia ex se fuit religiosus, ut uidere est in suis metaphysicis, et causa potißima rerũ,quæ sunt in metaphysicis,fuit propter maximam religionem,agit gratias deo,quòd sciuerit recte concipere, & inuenire, quòd est difficillimum, nam scribere cuique est facile,at recte concipere,et inuenire, & disponere,non est nisi maximi & doctißimi uiri.* Iure *ergo gratias deo agit,cuiùs beneficio tàm præclara concepit, & inuenit.* Secundum *est causa quare scripserit,& dicit amici preces fuisse,& id facit* Auic. *& alij uiri docti modestiæ gratia,ne uideantur ambitione moti scribere, & ita facit* Gal. *in lib. de constitutione artis medicæ,& in lib. methodi.* Tertio *proponit modum uiæ, & ordinem, modum ostendit,quando dicit se cum breuitate, & explicatione dicturum siue scripturum, nam ista fuit conditio modi à nobis superius proposita ex parte rei,non euagari .s. nec confundere res,neque ponere capitulum in capitulo.* Viam *proponit,quando dicit ab uniuersalibus,ad par=*

particularia procedendum esse, ordinem ostendit quando dicit se à Theorica, ad practicam, & à causis ad causata processurum. Quarto proponit utilitatem, et dicit, quòd in hoc libro continentur omnia quæ in arte compræhendi possunt. Nam quæ non sunt in hoc libro, sunt supra artem, & non possunt tradi, & sunt particulares occasiones circa particulares operationes, dicit bonum esse quòd plurimum huius libri sit apud omnes, quia non omnes possunt omnia tenere præ imbecillitate ingenij, aut memoriæ, sit saltem plurimum apud omnes si totum esse nequit. Vltimo tradit diuisionem omnium librorum suorum, & hoc facillimum est cognitu, & non est opus expositione nostra, & ita est expositum totum prohæmium, quando scilicet dicit, ubi loquitur de libro medicinarum, simpl. in tabulis pictis. quæ sint istæ tabulæ pictæ, si quis ignorat, legat primum cap. secundi libri Auicennæ, ubi loquitur de areolis, ibi uidebit, quid sint istæ tabulæ pictæ.

DOC. I.

tionem ideo oportuit prius resoluere, facit igitur resolutionem totius artis breuißimam, ex qua postea oritur ordo compositiuus. resolutio autem fit à conceptu finis, quæ est sanitas, quæ innotescit per definitionem medicinæ, oportuit igitur statim à principio medicinæ definitionem tradere, quia ex ea habetur, quòd sanitas est finis medicinæ à fine autem incipit resoluere, ex qua resolutione nascitur ordo compositiuus. Fuit alia ratio, quia accipit postea partes definitionis, & resoluit eas, ex qua resolutione, postea nascitur ordo compositiuus. Iure igitur Auic. prius definit medicinam, cum esset etiam artem hanc alioqui per ordinem compositiuũ traditurus. Definit igitur medicinam in hoc capite, quòd totum in duas partes diuiditur, primo definit. Secundo tollit obiectiones, quæ fieri possunt contra definitionem traditam, quæ quidem duæ sunt. quare duo habentur in hoc cap. toto, primo medicinæ definitio, secundo responsio ad duas obiectiones. Definitio talis est, ut audiuistis medicina est scientia, &c. oportet considerare hanc definitionem, non faciam, quòd alij, qui colligunt omnes definitiones medicinæ quas inuenerunt in omnibus libris, & omnia confundentes dicunt hæc est bona, hæc non est bona. dimißis omnibus alijs, ostensurus sum, primo hanc definitionem esse optimam, & non superfluam, nec diminutam, ex qua re omnes iudicabunt, utrum bonæ an malæ sint, secundo ostendam hanc definitionem esse Herophyli, quam attulit Gal. primo in arte parua. dico igitur hanc definitionem esse optimam, quia habet omnes conditiones optimæ

mæ definitionis, quæ sunt tres. prima quòd exprimat totam rei quidditatem. secunda quòd per eam demonstrentur omnes paßiones, ut ait Ari. quarto phy. 3. & primo, & secundo de anima, & quarto becti. tertio quòd tollantur omnes difficultates, quæ in tali re contingunt, quantum ad ultimas duas pertinet, quòd demōstrentur omnes paßiones per hanc definitionem, & tollantur omnes difficultates, nunc non poßum ostendere, quia oporteret totum librum declarare, sed hoc postea manifestißime in toto progreßu uidebitis, sed quod adsit prima conditio declaro nunc, quia adsunt omnes causæ ueræ, & intrinsecæ medicinæ, & præter has etiam aliæ, quæ non sunt intrinsecæ, & quòd hoc sit uerum, patet quia habet genus, & differentias, genus autem est materia, differentia uero forma. habet suum uerum genus dicendo, quòd medicina est scientia. At hic obijciet aliquis, quòd medicina non est scientia, sed est ars ex authoritate Arist. 6. eth. cap. 4. qui definit artem esse habitum recta ratione factiuum, quòd etiam Auer. affirmat. Dico ad hoc quòd medicina est scientia, & proprium genus medicinæ est scientia, & probatur hoc modo, quia quicunque habitus paratur demonstratione, est habitus scientificus, medicina talis est ergo. maior patet per Arist. quia demonstratio est syllogismus faciens scire. minor etiam patet. præterea sciētia est de æternis ars uero de caducis, Arist. primo Rhetoricorum, cap. secundo, medicina uerò est de æternis Alexander primo methaphysicæ 6. dicit quòd nulla ars considerat æterna, & ita habetis tum ratione, tum au=

authoritate magnorum uirorum q; medicina est scientia, non ars. demum non tantum hoc habetur ex authoritate Auicennæ & Gal. & Herophili sed etiam Arist. qui medicinam multis in locis appellauit scientiam. Hic dicet quis solue mihi authoritatem Aristo. qui dicit scientiam distingui ab arte primum fine, secundo ratione subiecti quia finis scientiæ est scire, finis artis est operari, deinde scientia est in intellectu speculatiuo tanq̃ in subiecto ars autem in intellectu practico. Aduertatis igitur, ars consideratur dupliciter uel ut uersatur circa materiã, & subiectum extrinsecum, circa q; operatur, uel ut uersatur circa uniuersalia & rationem faciendi. primo modo considerando artem, ars uere est, & dicitur, quando uersatur circa subiectum operationis, secundo autem modo est scientia, Sicut medicina si enim uersetur medicus circa Platonem, est ars uere, non scientia. Considerando autem medicinam prout est in mente artificis, & non extra, & suam rationem formalem est scientia. Itaque medicus, & sciens, & artifex dicitur. quando enim dirigitur ad opus extrinsecum & curat Platonem, uel Socratem, est artifex, quando autem speculatur uniuersalia, & principia artis, est sciens septimo metaphysicæ, 23. dicit hoc Aristot. & Auerr. clarius dicit Arist. inquit enim q; prout consideratur ars extra animam, & intellectum est ars, pro ut autem consideratur in intellectu ut est ratio, & principium & forma, est scientia, ista sufficiant ad hoc q; scientia est uerum genus medicinæ. Sed quæ sunt differentiæ illæ, quas posuit Arist. sexto metaphysicæ? illæ scilicet quæ sumuntur à fine,

ne,et subiecto,distinguitur enim una quælibet scientia à fine,si igitur accipiatur proprius finis medicinæ habebitur differentia distinguens per finem medicinam ab alijs scientijs. Sed q; est subiectum medicinæ dicebamus superius corpus sanabile & ægrotabile esse subiectum medicinæ,quia corpus est materia lata competens pluribus scientijs,& artibus,sed coarctatum per formam sanitatis, & ægritudinis fit proprium subiectum medicinæ, habetis igitur definitionem integram quantum attinet ad causas intrinsecas habet materiam & formam. habet etiam extrinseca principia efficiens,& finem,efficiens est ibi,qua humani corporis dispositiones noscuntur efficit medicina cognitionem dispositionum corporis humani & sic habetis causam efficientem,finis liquet ibi ut sanitas conseruetur, & ita habetis hanc definitionem optimam esse,q; autem sit eadem,quæ Herophili quæ ponitur à Gal.in arte parua, q; scilicet medicina sit scientia sanorum,ægrorum, neutrorum,quorum singula de corporibus, & causis, & signis dicuntur,liquidò constat. quando enim dico medicina est scientia sanabilium & ægrotabilium æque bene intelligo signa,& causas, sicut Galenus intellexit, quia sanari & ægrotare non possunt sine causis & signis. Sed dicet quis hic est magna differentia,quia definitio Herophili, et Galeni habet in se corpora neutra. Auicenna uero sanabilia, & ægrotabilia tantum, q; etiam animaduertit ipse in textu.ad hoc dicamus q; Auicenna in uirtute hoc est complexus, quando enim posuit duo extrema scilicet sanabile,& ægrotabile,in quorum medio stat corpus neutrum,

ne-

necessario etiam clausit medium dum fit transitus ab ægri tudine ad sanitatem, qui termini sunt extremi, non potest fieri transitus nisi per medium, & ita Auicenna nihil omisit necessarij, & hoc de diffinitione. Nūc secunda pars est declaranda, quæ tollit dubitationes. Quæ subdiuiditur in duas partes prima pars est hæc, inquit Auicenna, posset mihi quis obijcere. Tua definitio non est bona, quia est diminuta cum enim dicis medicinam esse scientiam, tu tantum partem Theoricam claudis, partem autem practicam omittis. Supponuntur autem in hoc argumento duo. Vnū q; medicina diuidatur in Theoricam & practicam. Alterum q; practica non sit scientia, primum suppositum admittit Auicenna dicit enim Auicenna se bene cognoscere non solum in artibus, sed in philosophia etiam quandam partem esse Theoricam, quandam practicam. Sed falsum postea dicit, illud esse, q; pars practica non sit scientia, & dicit Auic. q; qui crediderunt practicam non esse scientiam errauerunt propter malum conceptum istius uocis practica, quia acceperunt partem practicam pro ea parte, quæ habet operationes. At ego non ita intelligo practicam partem, inquit Auicenna sed eam, in qua fiunt simul demonstrationes, & speculamur. differt autem hæc pars à Theorica, non quia magis speculemur in ea quàm in illa practica, sed quia in Theorica consideramus principia, quæ nihil dirigunt ad operationem, & in practica speculamur ea quæ dirigunt ad operationem, & docent genus operandi & dat exemplum quando inquit speculamur nouem esse temperaturas aut tria esse genera febrium

ista pars dicitur Theorica, qnia hic docentur principia nõ operandi sed sciendi tantum. At quando docetur q̧ in inflammationibus tantum principio frigidis & repercutientibus & constipantibus est utendum, post principium uero partim repellentibus partim resoluentibus quia partim fluxit materia partim fluit. fluxuræ enim debentur repellentia, fluxæ resoluẽtia in statu uero quando tota fluxit materia, cessat intentio repellendi sed tantum est resoluendum. in hac parte autem fiunt speculationes ut uidebitis inquit Auicenna sed istæ speculationes docent modum operandi q̧ non faciunt speculationes in Theorica in utraque igitur parte est speculatio. Non est igitur uerum inquit Auicenna q̧ practica pars non sit scientia quia & ipsa speculatur. Sed pars Theorica est scientia scientiails, practica est scientia operatiua, hæc est mens Auicen. utrum autem recte hic senserit Auicenna in omnibus, & secundum quem sensum sit uera, & secundum quẽ falsa, docebimus breuißime.

Quia est quæstio logica & uulgata nimis. Reuera quòd hæc sententia, quòd medicina sit partim Theorica, partim practica, est uulgata apud Arabes, & tuentur eam hac ratione, qua mouetur Auicenna sed nullum Græcorum inueni, qui ita diuiserit medicinam in partem Theoricam & practicam. immo Galenus appellauit eam libro de constitutione Artis non solum factiuam, sed etiam refectiuam, reficit enim & reparat proprium corpus potius, quàm constituit. Hippoc. autem recognouit semper medicinam pro practica in libro de flatibus dicitur

ip-

ipſam eſſe additionem, & remotionem, propterea author ille definitionum, qui dicit medicinæ partem eſſe poſitam in contemplari partem in agere non ſolum fecit pro Auicenna ſed refutatur ab Auicenna in hoc cap. qui dicit nullam prorſus partem eſſe in agere & multos in hoc loco non recte perſcrutantes errare. Nam alioqui iſta ſententia eſt ſecundum alios Græcos, quia medicina prius ſpeculatur, deinde accedit ad operationem, ſpeculatur enim principia, & cauſas, immo ubiq; ſpeculatur ut poßit finem aſſequi. Sed præter authoritates Græcorum eſt ipſa ratio, & neſcio, quomodo tanti uiri ſint decepti, & præſertim Auicenna, qui dicitur etiam uir ingenioſißimus à ſuis aduerſarijs. Auer. licet eum cerpat, libenter tamen ei concedit ingenij magnitudinem. Dicis ò Auicenna quòd quando aliquis conſiderat principia diſpoſitionum corporis humani, & temperaturas, tunc eſt pars Theorica, quæro à te, nunquid medicus, quando iſta principia conſiderat, an abſolute, an reſpectiue conſiderat ſecundum rationem formalem ſubiecti? ſi abſolute conſiderat non tanquàm medicus, ſed tanquàm philoſophus hoc facit, quia corpus humanum ſimpliciter, & abſolute non eſt ſubiectum medici, ſed philoſophi, ſi autem conſiderat iſta principia non abſolute, ſed quatenus corpus humanum eſt ſanabile, & ægrotabile, iſta omnis conſideratio dirigitur ad opus, & ad ſanitatem formaliter in mente conceptam, & cum dirigitur ad eam formam, & ad eum habitum ſanitatis, qui eſt potẽtia & uirtus occaſione obiecti extrinſeci acquiſita ab intellectu, merito cu-

ius transfertur ad opus, sicut pòtentia uisiua dirigitur, & perficitur ab obiecto uisiuo. Nam *sexto* Eth. & *sex to* Methaphysicæ *dicit* Aristo.quòd *scientiæ, &* artes *distinguuntur ab obiecto* extrinseco,*quia ista potentia,cum est acquisita, potest homo qui habet talem potentiam quando uult exire in opus, sicut qui habet potentiam uisiuam, potest uidere, quando uult, & ita nulla pars medicinæ est* Theorica *eo modo, quo ipse intelligit, nam illud argumentum* Auicennæ *quando dicit, siquis nouit elementa corporis & temperaturas, nescit tamen propterea operari, & medicari, ideo non facit hoc ad operationem, uanißimum est, istud est similiter, ac si quis dicat, puer sciens elementa grammaticæ nescit propterea loqui grammaticæ, ideo elementata non sunt pars grammaticæ, uidetis, quàm hoc fit uanum, licet enim nesciat propterea puer loqui grammatice, uanum tamen est dicere, quòd scire principia, & temperaturas, & ea, quæ multum remota sunt, est pars* Theorica, *pars autem, quæ est magis propinqua operationi, est practica demiror* Auicennam *uirum alioqui ingeniosum isthæc non uidisse, præsertim cum res ista illum ad eo perturbarit, ut coactus fuerit in sequentibus capitibus idem repetere.* Dico *igitur quòd sententia* Græcorum *est magis docta, & magis secundum essentiam medicinæ.* Hæc *satis, siue stetis à* Galeno *& omnibus* Græcis, *siue ab* Auicenna *non propterea eritis mali medici.Secunda dubitatio est hæc.*Dixisti ò Auic.*q̄ medicina est scientia,qua corporis humani dispositiones noscuntur quatenus sana=*

bilis

bilis & ægrotabilis, ubi ponis neutralitatem, quæ ab omnibus ponitur Græcis, & à Galen. Ad hanc obiectionem respondet Auic. tanquàm deridens, si bene consideraueris contradictor non inuenies quod in mea definitione affirmem, aut regem istam tertiam dispositionem, postea dicit si bene consideramus non potes dicere, quod multi obijciunt. uolo ostendere q, hæc tertia dispositio nō potest admitti neq; cōtineri sub definitione neq; sanitatis, neque ægritudinis, quia sanitas est dispositio corporis humani à qua operationes sanæ proueniunt & ita dispositio neutralis hic non continetur, similiter nec sub definitione ægritudinis, quia ægritudo est dispositio humani corporis à qua operationes læduntur. At ò contradictor, bene nota inquit Auic. q, si tu uis ponere hanc tertiam dispositionem, ego sub ea parte posui, ubi dico in definitione ex parte qua sanatur. Præterea ostendens se deridere hanc tertiam dispositionem dicit, non est, q, in hoc litigemus cum medicis respiciens scilicet ad Gal. & hoc inquit probare pertinet ad principia alterius Artis. Et hæc satis sint à nobis dicta de primo capite.

DE SVBIECTIS MEDICINÆ.

CAP. II.

RANSEAMVS *modo ad alterum cap. in quo facit resolutionem medicinæ, ex qua colligit postea ordinem compositum, in quo fuit mirabilis ingenij, & ostendit se omnia uidisse, et legisse, quæ apud Græcos habentur. Author ille definitionum dicit tria esse, quæ complent artem inuenire, & constituere, & explicare, Inuentio paratur per resolutionem post inuentionem constituitur ars .i. id, quòd per resolutionem inuentum est, Tertio explicatio, in primo cap. ostendit se inuenisse, ubi dicit, placuit mihi, ut ab uniuersalibus, ad particularia procederem, & recte dixit, placuit mihi, quia id ipse ope ingenij sui inuenerat. in hoc cap. facit resolutionem à definitione sua incipiens & secundum duas partes definitionis facit duas resolutiones, prima pars est circa subiectum, idest corpus humanum, ex parte qua sanatur, & ab ea remouetur ægritudo, secunda est finis, ut sanitas conseruetur, & amissa recuperetur. Resoluit igitur circa primam partem, et dicit, quòd ex quo medicina est scientia, qua corpus humanum, & eius dispositiones noscuntur quatenus id est sanabile, & ægrotabile. Nulla autem res quæ habet principia causas, & elementa, sciri potest nisi causæ ipsius cognoscantur, ideo cum corpus humanū sit sanabile, & ægrotabile, quòd est subiectum medicinæ, & habeat*

cau-

causas, oportet istas causas cognoscere ad hoc, ut ipsum uerissime cognoscatur. Sed quot sunt causæ & quæstiones? materialis formalis, efficiens, et finalis. Sunt quatuor genera causarum, per quæ cognoscitur corpus humanum quatenus sanabile & ægrotabile, duæ intrinsecæ, materia & forma, duæ extrinsecæ, finis & efficiens: facit igitur Auic. resolutionem, quantum potest in his causis, & primo incipit resoluere causam materialem, quæ est subiectum causæ formalis, & dicit quòd proximum subiectum sunt ipsa mẽbra, quia immediate sanitas inuenitur in membris corporis. Subiecta autem longinqua, sunt humores, & elementa, quia neque humores, neque elementa per se sunt subiectum sanitatis, sed efficiuntur subiecta sanitatis, quando componuntur, & non tantum componuntur, sed etiam alterantur, ratione cuius compositionis, & alterationis fit unum, quòd appellatur complexio, uel temperatura, siue forma, complexio quidem, & temperatura respectu alterationis, forma autem respectu compositionis, & ita ista unitas dicitur subiectum sanitatis. dicimus enim temperaturam sanam, & ægram, quæ temperatura resultat ex compositione, & alteratione humorum, & elementorum, hoc satis de causis materialibus. Causæ autem formales sunt ipsæ temperaturæ, & compositiones, Temperaturæ sunt in membris similaribus, Compositio in organicis, & sunt causæ formales, quia causa formalis sanitatis in similaribus est temperatura, in organicis causa formalis est compositio. dicet aliquis, quomodo ergo posuisti temperaturam inter causas etiam materiales? di

eo quòd fecit hoc per accidens, et consecutiue, non primò, ut .s. ostenderet, quomodo humores, & elementa sint subiecta sanitatis, ideo enim sunt subiecta, quia ex ipsorum alteratione, & compositione resultat temperatura. Causa finalis est ipsa operatio, quia sanitatis finis sunt bonæ operationes, ægritudinis autem finis sunt læsæ operationes, quæ operationes habent sibi annexas uirtutes, quia non possunt fieri operationes sine uirtutibus, at uirtutes habent spiritus pro subiecto, & hæc de tribus causarum generibus. Causæ autem efficientes sunt causæ extrinsecæ, & causæ non naturales, aer, cibus, potus, somnus, et uigilia. Sed non possunt considerari istæ causæ, cum sint ad aliquid sine cognitione dispositionum, ideo meritò sequitur, ut necessario de dispositionibus corporis humani agatur, ad quas referuntur, at istæ dispositiones, quia quandoque sunt occultæ, ideo per signa sunt indagandæ, Signorum igitur traditio necessario consequitur, & ita habetis subiecta omnia, de quibus agit in his duabus primis fen. per ordinem compositiuum, primo enim in prima fen. per ordinem compositiuum procedens aget de elementis, postea de temperaturis, tertio de humoribus; quarto de membris similaribus, quæ quidem pars solet omitti, & anatomicis relinqui, deinde de uirtutibus, de spiritibus, postremo de operationibus. In secunda fen. incipit agere de dispositionibus corporis, quia & causæ omnes prædictæ sunt dictæ ad respectum, ad dispositiones corporis humani, & etiam causæ efficientes, de quibus postea agit, quæ sunt efficientes & conseruantes sanitatis, postre=

ſtremo quia diſpoſitiones ſunt ſæpe occultæ agit de ſignis, & ita complet duas primas ſen.

Hactenus per tres cauſas diſcurrimus dimiſſa efficiente, cum .n. Auic. conſideret & hanc, ideo ratio eſt reddenda. Non potuimus enim quia ſi miſcuiſſemus, omnia confuſa apparuiſſent. Reſoluit enim Auic. ſuo modo omnia, ſed in compoſitione deinde confuſio apparet quoniam reſolutio menſuratur compoſitione, quia ſi bene reſoluiſtis, in compoſitione apparet, eſt enim quædam conſultatio reſolutio, ut qui fabricat domum, primo conſulit à notione finis reſoluendo uſque ad prima principia, & cum ſit fabrica domus, uidet errorem reſolutionis, ideo Auic. cum uideret errorem in reſolutione, in compoſitione id animaduertit, ſed quomodo errauit, & reliquit hunc errorem in ſuo libro? dicam id, quod peritiores credunt, ſcilicet quòd primo diſcurſu hunc librum compoſuit, & ordinem collegit, & ſic defendi poteſt, quia non uixit niſi quadraginta annis, & tot compoſuit uolumina. Hæc enim non indicant ignorantiam, ſed quòd liber non fuit ab eo recognitus. Modo in reſolutione primæ partis debemus dimittere omnes cauſas efficientes, quoniam in duplici reſolutione conſiderabuntur, uel debemus ponere in prima, ut naſcantur tertia, & quarta ſen. ex ipſis, niſi enim alterum horum fiat bis repetetur idem, ſcilicet de cauſis efficientibus, quæ ſunt conſeruantes, & alterantes, in ſecunda enim reſolutione dicit de regionibus, potibus, & huiuſmodi, quare bis repetit idem, & nos elegimus primam partem definitionis. Huius autem inquiſitionis per-

perfectionem .s. ut sanitas conseruetur. Modo hoc est secūda pars definitionis, et debet resolui hæc pars, quia nihil conseruatur, uel recuperatur nisi ab aliqua causa id operante extrinseca, quod enim conseruat, id habet rationem causæ, & sic hic causæ considerantur, & quidquid conseruatur, à simili conseruatur, quia hic status necessarius, non motus. Sed motus non est in simili, quia à contrario fit motus. modo si uolumus esse boni Medici, post primam resolutionē, in qua tres causas sanitatis uidimus, oportet deinde causas efficientes habere, Quæ uel sunt similes, uel contrariæ, & eadem causa facit sanitatem, & conseruat, idem enim genus causarum, semper enim producunt causæ eundem effectum ex se, ut uero diuersis corporibus applicantur, diuersum, ut calidum semper calefacit, & similiter acutum semper incidit, & magis, quòd magis tale, & minus, quòd minus tale, & secundum diuersum subiectum, uel tollit, uel seruat sanitatem, uel etiam recuperat, nam si applicantur similibus conseruant, si contrarijs recuperant. Quare genera causarum non sunt multiplicāda, & ista uel semper et necessario corpori humano occurrunt, uel accidentaliter, & historice explicantur genera causarum, quarum sex necessario occurrunt, & sunt aer, cibus, & potus, & huiusmodi, quæ possunt conseruare, & alterare ad bonum, uel malum. Balnea uero frictiones, syrupi, cauteria, pharmaca, & huiusmodi sunt ea, quæ non necessario occurrunt corporibus. & hæc sunt consideranda in secunda resolutione. Modo nisi corporum dispositiones noscatis non poterunt applicari

cari recte,cum omnia omnibus non conueniant. Quare dispositiones corporis hic ueniebant distinguendæ, quæ sunt,& in temperatura,& in compositione,& in unitate.Sed quoniam non possunt recte cognosci causæ, & dispositiones,quia latitant,ideo consideratis causis, & dispositionibus, signorum etiam cognitio necessaria apparet,et hoc ad causas habendas. & sic his habitis, nullo medicus indigebit, nisi ut ad opus ueniat, fuit enim consultum hoc Auicennæ,ut primo incipiat à subiectis medicinæ, et primo de elementis,deinde de temperaturis,humoribus,membris, uirtutibus, & huiusmodi. In secunda fen. agit in prima parte de dispositionibus huiusmodi corporis, in secunda de causis efficientibus,deinde de signis indicantibus, deinde in tertia fen.magis particulariter de causis efficientibus,conseruantibus sanitatem agit, in quarta de efficientibus,alterantibus,& ita totam habet medicinam, qui has partes habet. quoniam autem non omnia ingenia sunt æqualia,postquam totam meth. tradidit,manuducit nos per omnes particulares ægritudines,in tertio, & in quarto libro,& simplices,& compositas medicinas,in secundo,& quinto docet,& explete totam methodum docet in primo libro,in illis quatuor fen.deinde exercet in reliquis libris artem,& methodum,in quo superauit Galenum, qui nos in particularibus non exercet nisi per exemplum. Quare primo addiscendus uobis primus liber,quàm ad tertiũ, quartumq; accedatis, si medicinam attingere uultis, & methodum habere. Hæc satis de resolutione duarum partium definitionis medicinæ,quarum in prima consideran-

tur

tur tres causæ, in secunda efficientes, hinc Auic. dixit partem medicinæ, theoricam, alteram practicam. nam in prima resolutione nullus modus operandi habetur, in secunda resolutione patet ex causis efficientibus, quod quidem iam uidistis quomodo falsum sit. & hoc de prima parte capitis. Modo in secunda parte capitis docet, quæ tradenda sunt, quo ordine tradi debeant compositiuo, scilicet post resolutionem, Sed primo ad textum primæ partis capitis descendamus. Et quia causæ quatuor sunt, &c. Notetis q. in ista parte occurrit dubitatio, quæ poterat fieri cõtra definitionem datam, quo modo poßint ex ipsa signa elici, quæ tantum medicinæ sunt necessaria, per definitionem enim paßiones debent manifestari. Quare dicit ubi ponit causas, & quod per ipsa principia debemus dispositiones cognoscere, & per causas quòd concomitantia etiam debemus intelligere, quia si sanitatem, & ægritudinem debemus noscere formaliter, & secundũ subiectum, sic concomitantia etiam patebunt, & signa scilicet accidentia, nam signa non cognoscuntur, sed recognoscũtur, quia debetis signa recognoscere, et primo per causas ipsa cognoscere, ut patet per exemplum hoc, nam cum uidetis fumum, cognoscitis, quòd ibi flamma est, & hoc non alia de causa, nisi quia scitis ex flamma necessario consequi fumum. Quod etiam uulgares noscunt flammam esse uaporem inflammatum, q. si subiectũ non sit dispositum, & aliquandò nimis humidum transit in fumum, ut faciunt paleæ etiam, cum sunt humidæ, et quia materia est etiam indigesta, palea sicca parum fumi

fa=

facit, quia habet suum humidum digestum. quare recte doctus noscit hoc, ut etiam boni medici signa, cum soli empirici noscant experientia, & siquis nunquàm uidisset flammam, non cognosceret ex fumo. Quare oportet mutuam consequentiam signorum adesse, & hoc necessario adest, si causas sanitatis noscimus per sua principia quia consequuntur, & sic dicit Auicenna ibi supra aut non cōplet & melior est lectio, q̄ illa bellunensis in scientijs ueridicis .i. in philosophia, & dixit ita, quia finis philosophiæ est uerum, ut bonum in alijs scientijs, & artibus, non q̀ aliæ scientiæ, & artes non sint ueræ, sed quia non habent uerum pro fine. Subiectum quidem quæstio hic pulcherrima est, dicit enim q̀ subiectum remotum sanitatis & ægritudinis sunt elementa & humores, quia nunquàm fiet subiectum huiusmodi nisi uniantur, & fiat unum aliud scilicet temperatura, sed modo aliqui dicunt humorem esse immediatum subiectum ægritudinis, ut in febribus humoralibus, in quibus humores sunt subiecta ægritudinis, & sanitatis. Ad hoc est respondendum q̀ pituita & bilis nō sunt subiectum febris, sed putredinis, quæ uapores mittit ad cor, qui quidem uapores inflammant ipsum cor, & ita accenditur calor in substantia cordis, & sic substantia cordis subiecta recipit febrem, & sic cor est subiectum febris, humor uero putredinis, & sic febris cholerica est humoris cholerici putrescentis, non quòd febris in cholera sit, sed quòd à cholera pendet, & eius putredine, quoniam nulla ægritudo, uel sanitas potest esse in parte aliqua corporis, in qua non exercentur operationes corporis. sani-

nitas enim est habitus, à quo proueniunt sanæ operationes, quare tantum in talibus membris? Quare nec sanguis etiam, uel spiritus, nisi materialiter habent hoc? & Galenus mille in locis dicit hoc, & septimo de aggreßibus anatomicis non longè à principio, à substantia .s. membri prouenire operationes, & tertio de causis symptomatum, tertio per longum processum hoc docet, & tertio de prognosticatione pulsuum, & mille alijs in locis, quare à substantia membri prouenit actio. sanguis enim spiritusq;, quòd huiusmodi non sint, patet, nam nec in sanguine, nec in spiritibus sunt naturales uirtutes, nec uitales, nec animales, sed in membris, ut attrahendi, retinendi, & reliquæ immo attrahuntur hæc, & patiuntur potius, quàm operentur. Nec uirtus uitalis nisi in substantia cordis est. Spiritus autem instrumentū, quare uirtus, & operatio his non attribuitur, sed tantum membris. Vnde uanum est dicere in humoribus esse febrem, sed in substantia cordis est semper febris, & non tamen semper hectica est, quia solum hectica est, cum æqualiter in toto firmata est caliditas ephemera uero est, cum incalescit substantia cordis ob spiritus inflammatos, putrida cū incalescit ob putridos uapores eleuatos ab humoribus putrescentibus. & sic semper febris est in substantia cordis, siue sit hectica, siue ephemera, uel putrida, in hectica autem tota substantia cordis est in calefacto esse, in ephemera autem & in putrida solum in calefieri, & erat necessarium mouere dubium huiusmodi ad febrium ueram notionem, in quo intricati fuerunt omnes moderni, nec aliquis

quis uidit ueritatem. Et ego quoque, ut ingenue fatear, nõ fui in hoc olim resolutus, sed in nube hæc uidebã, & in nube declaraui hæc omnia in tractatu de febrib. postea usu, & speculatione fui illuminatus, & cum fui ego resolutus in materia, resolute etiam potui uos docere, nã scientis est signum posse docere, ut ait Arist. & sic teneatis bene hanc rem ut sitis resolutis & uos in hac materia.

Vidimus quomodo humores & elementa sint subiecta sanitatis, & ægritudinis, quia sunt subiecta quatenus deueniunt ad unitatem, quæ immediate est subiectum. unitas autem ista duplex erat, complexio, & forma. Complexio quidem ex alteratione, forma autem ex compositione, cum ista dixerimus, & eadem dixerit Auicẽna quia apud Auicennam uerba sunt implicata, ideo oportet illa declarare. oportet autem prescire terminos ipsius Auicennæ primo ergo ponit compositionem, secundo alterationem, tertio complexionem, quarto formam. Isti quatuor termini sunt noscendi ut appareat sententia Auicennæ. Compositio in re nostra apud medicos & philosophos est duplex, primo modo accervus partium sine alteratione aliqua congregatarum, ut usurpat Aristot. primo gen. cor. Gal. primo Therap. & sic accervus frumenti potest dici compositio, dicitur iuxta positio. Alio modo dicitur, prout construuntur partes, quæ alteratæ simul sunt ad faciendum quandam entitatem, de primo nihil loquimur, nec loquitur Auicenna secunda est triplex prima simplex, quæ fit ex partibus simplicibus ut sunt elementa, secunda composita quia resultat ex partibus compositis ut sunt

mēbra similaria quæ ex humoribus & elementis fiunt, tertia est quando mixta adhuc faciunt tertiam quandam cōpositionem, & potest appellari compositio decompositia, sicut quando ex similibus membris fiunt membra, quæ organa appellantur, de his tribus considerabitur. Modo uidēdū, quid sit alteratio. Alteratio est duplex quædā paßiua dicitur, quædam perfectiua. paßiua est (ut Arist. quinto phys. à principio) in primis qualitatibus calido frigido humido sicco mutatio, subiecto manente, quando scilicet passiua qualitas ab actiua corrumpitur. perfectiua est, quæ in patiente suo acquirit aliquem habitum perfectionis, sicut illuminatio in aere, & scientia in anima, & hoc non proprie alteratio dicitur, sed per metaphoram, hæc distinctio fuit Aristot. tertio cœli secūdo, secundo de anima 58. de alteratione metaphorica non loquemur nunc sed de illa proprie dicta ex qua resultat complexio. Complexio autem est actus perfectus resultans ex mixtione simplicium per alterationem, à qua complexione resultant omnes operationes mixti illius, refertur autem ad alterationem, quia fit per alterationem, quia nisi mixta alterentur, non fieret complexio, ideo melius dicitur temperatura, quia complexio significat potius complicationem, quia qualitates quæ in similibus sunt in summo, enducuntur ad quandam mediocritatem, & temperantur, sed appelletis, ut uultis, dum modo rectum conceptum habeatis, & sciatis complexionem esse actum ultimum, & endelechiam ex alteratione resultantem, à qua proueniunt operationes, forma autem & ipsa perfectio, & actus ultimus,

qui

qui resultat ex ipsa compositione, quatenus est compositio proprie dicta, & refertur ad compositionem, & sicut se habet complexio ad alterationem, ita forma ad compositionem, & ita uidetis quo modo differat complexio à forma differt enim sicut species à genere in plus enim se habet forma quàm complexio. Corpora enim cælestia habent formam, sed non habent complexionem, & ita nõ omnis forma est complexio, sic quæcunque complexio est forma, & ita complexio differt ut species, uideamus modo quid dicat Auicenna & utrum sentiat idem, quòd nos supra diximus, utrum humores, & elementa dicantur subiectum, quia reducuntur ad unam unitatem, quæ uel complexio, uel forma appellatur. Et hæc duo sunt subiecta secundum compositionem & quia duplex est compositio, ut supra dixi, ideo distinxit dicens, licet sint cum alteratione, quia ista compositio ea est, quæ proprie dicitur, & est per alterationem, in ista autem compositione proprie dicta peruenimus ad aliquam unitatem, & hoc nomen unitas est commune ad complexionem, & formam, ideo primo usus est hoc nomine, deinde dicit q, ista unitas ad quam terminatur ista compositio humorum, & elementorum est uel cõplexio, uel forma. Cõplexio est secũdũ alteratio nem diximus q, complexio est actus ille ultimus, qui resultat ex alteratione miscibilium & melius temperatura appellatur propter rationes dictas. Et forma secundum compositionem. cum sit triplex compositio proprie dicta, ut diximus intellexit per compositionem eam, quæ inuenitur in membris organicis per admixtionem partium si-

milarium, & sensus omnium istorum est, q; ægritudo et sanitas uel est in temperatura similarium partium, uel in compositione organicorum membrorum ex similaribus, reliqua sunt facilia. Hic *solet quæri unum, q; est uanum. utrum complexio idem sit q; forma, & de hoc iam audiuistis ex me, q; differunt inter se sicut genus & species, secundo quæritur, utrum complexio sit uera forma eius, cuius est complexio, de hoc alibi dicetur tamen etiam nunc dicamus unum uerbum, complexio est forma substantialis eius, cuius est complexio, quod & ratione probatur, & authoritate* Gal. *atque etiam* Arist. *cogitur ita dicere, etiã si nolit, & ratio quidem est, quia cuicunque competit definitio, per locum topicum, eidem competit & definitum.* At *complexioni competit omnis ratio formæ, ergo, maior patet per se, est enim tanquàm dignitas quædam, minor etiam, quia complexio nihil aliud est, ut diximus, quàm ultimus actus resultans ex refractione rerum mixtarum, et est finis motus.* At *hoc immediate competit formæ, quia omne agens agit propter introductionem formæ, & forma acquisita cessat motus, à qua forma proueniunt omnes operationes mixti, q; etiam competit complexioni, ideo nihil in essentia formæ inuenietis, quòd non sit in essentia complexionis. quare patet ratione, q; complexio est forma substantialis rei, cuius est complexio, & hoc dixit Galenus in suo illo libro q; animi mores sequantur temperaturam corporis, unde credidit etiam animam rationalem esse temperaturam corporis, immo etiam addit* Arist. *ex suis principijs cogi, etiam si nolit, fateri animam esse tem=*

temperaturam corporis ex sua scilicet definitione animæ in communi, sed quicquid sit de anima rationali, quia ista est forma diuina, ideo de hac taceamus, ut autem benedixit multis alijs in locis Gal. sed de alijs formis mixtorum siue miscililum constanter est dicendum formam nihil aliud esse, q̃ temperaturam ipsam, id, q; prædicat Gal. etiam pluribus in locis, & inter alia primo de usu partium cap. 9. tertio Aphor. 2. & 34. ideo secundum mentem medicorum, & Gal. præcipue de hoc non est dubitandum, differt autem complexio à forma ratione tantum non subiecto dicitur enim temperatura, prout resultat ex alteratione elementorum, forma prout informat corpus, omnia modo sunt facilia, quia de enumeratione efficientium causarum quas hic Auicenna enumerat atque etiã epilogãdo suo loco seriatim dicetur. Transcurratis usque ad locum illũ. Hoc autem totum secũdum medicos & secundum tres species quoniam hic possunt hærere iuniores ideo aliqua hic dicamus. Cum resoluerit Auicenna omnes causas sanitatis & ægritudinis dicit q; hoc totum, q; de causis est dictum refertur ad tres dispositiones corporis humani & non solum ad sanitatem & ægritudinem sed etiã ad neutralitatem, & quia uidebat neutram dispositionem à philosophis non concedi ideo bene dixit, & hoc totum apud medicos. tanquàm apud philosophos non concedatur, & dicit nos dicemus suo loco, quomodo inter duas dispositiones non cadat medium, hoc autem docebit in fen. secunda ubi de dispositionibus corporis humani aget, & ne nunc hæreatis, & habeatis mentem ligatam, debetis scire optime

Auicennam dixisse mediam esse dispositionem inter duas dispositiones, inter quas reuera nõ est medium, sed dicetis, quomodo si reuera non est medium, est tamen medium? istud enim implicat, si uolumus considerare sanitatem, & ægritudinem absolute, non est dubium q. inter istas duas non est medium, quia opponuntur priuatiue, præterea inducuntur sanitas & ægritudo tanq̃ formæ in subiecto subito, non per successionem, & hoc modo non est mediũ inter has duas, sed est medium hoc modo, quia cum concedis fieri alterationem in temperatura per calidum frigidum &c. uidetur q. in alteratione ista temperaturæ perueniamus ad aliquod medium sanitatis & ægritudinis, sed istud medium non est secundum rationem, sed ita uidetur ad sensum non ex parte rei ipsius, ita enim uidetur, q. non potest iudicari, utrum ibi sit sanitas, an ægritudo ideo medici qui sunt artifices sensu utentes posuerunt mediam dispositionem, quia qui iudicant secundum sensum, uident in corpore humano talem dispositionem, ut neque poßit nec sanitas nec ægritudo appellari, & ita patet expositio Auic. *Et postq̃ diuisimus has causas, iam collectum est à nobis, quòd medicina tractat de elementis &c.* Notat *resolutiuum quem fecit superius. dixit diuisimus quia resolutio est quædam diuisio, ex qua resolutione dicit patere, & collectum esse ordinem compositiuũ in quo ordine præpostere procedimus, quod enim ultimum erat in resolutione, primum fit in compositione, & hoc patet. quoniam satisfecimus huic parti, non est quòd repetamus ideo accedamus ad finem capitis.* Harum autem rerum sunt quædam

de

de quibus medico. Ista est secunda pars totius capitis duo enim proponebamus, primo uidere resolutionem, ex qua ordo compositiuus nascebatur, per quem est tota ars tradenda, secundo uidere modum, quo sit tradenda ars medicinæ, primo in hac secunda parte declaremus uerba, deinde uideamus utrum recte sentiat Auic. dicit igitur q, quædam sunt, in quibus debemus esse contenti scire, quid sint, utrum sint autem, uel non, & quot sint, & propter quid prætermittere philosopho naturali, quædam uero sunt in quibus etiam medicos ingerere se oportet, utrum sint, & propter quid, postea dicit quæ nam sint illa, in quibus præsupponendum est, utrum sint, & propter quid, & dicit ista esse illa, quæ sunt principia artis. principia possunt intelligi hoc loco, uel complexa, uel incomplexa, complexa sunt propositiones, & dignitates, quæ debent credi, ut est illud contraria curari contrarijs etc. Incomplexa sunt, ut elementa humores, temperaturæ, non determinauit autem Auicen. de quibus principijs loquatur. De complexis fortaßis uerum dicit quia si uolo probare quòd contraria contrariis curantur oportet me uidere quòd curatio per contraria fit per alterationem quia transmutatur subiectum de una qualitate ad alteram & ita oportebit uidere quomodo fiat alteratio quid sit alteratio, & propter quid & ita iam erit opus physici, ideo transcendemus, de genere in genus, immo etiam si philosophus naturalis uoluerit considerare essentiam contrarietatis, prout contrarietas, cogetur & ipse deuenire ad opus metaphysicum, & ita uerum diceret Auic. si de complexis loquatur. Cumq;

aliquis medicorum loqui ceperit. Hic uidetis q; principia quæ dicuntur accipi à medico credita, sunt etiam principia incomplexa, quia dicit si quis medicus uoluerit disputare de principijs, humoribus, & temperaturis, utrum sint, uel non sint, dupliciter peccat primo quia intromittit se in id q; est philosophi naturalis, secundo quia facit circulum in demonstratione probat enim nota per ignota et superiora per inferiora.

Eius uero de quo medicus formare debet, præscribebat uobis Auic. modum, qui seruari debet in docendo, modus autem erat ne pertransiremus proprium genus, quia quādo proprium genus pertransimus, non amplius sumus doctores illius scientiæ, & cum hoc dixisset, cæpit declarare modum magis particularē, & dicit quædā esse, de quibus medicus debet quærere solū in genere quid sint omißis alijs quædam uero esse de quibus quærendum non est; secundo postq̄ sunt quatuor quæstiones, de quibus quæritur an sit, quid, quale, propter quid ex his unum tantum dicit Auic. debere inquiri à medico, quid sit res in tradendis principijs. hoc cum dixisset cæpit numerare, per catalogū, quænam sint ea, de quibus credere debet medicus, utrum sint, uel non sint, & propter quid sint, & quomodo sint, & dicit Talia esse elementa, & humores &c. & breuiter talia sunt omnia, quæ supra dixit esse causas sanitatis, & ægritudinis, in his enim omnibus dicit Auicenna satis esse, si sciat medicus, quid sint, & ne hic erretis, ne credatis, quòd hic Auic. quando dicit sciendum esse à Medico de his principijs tantum quid sint, uelit, ut inuestige=

gemus definitionem horum principiorum eo modo, quo docetur in secundo posteriorũ, quia hoc modo essent quærendæ, & sciendæ omnes causæ definitionis, sed sufficit habere uerum conceptum definitionis per suas causas acceptas tamen à philosopho naturali, & creditas, nam inuestigare definitionem elementi per ueras, & proprias causas, non est medici, sed philosophi naturalis, ideo dicit ea quæ inquiri debent, & quid sint, & utrum sint, & propter quid sint, & quo modo, & talia sunt ea, quæ emanant à principijs. Modus autem inquirendi talis est, in ægritudine exemplum, quia non solum oportet scire quid sit ægritudo, sed etiam propter quid, quia non potest tolli ægritudo, nisi tollatur causa, quærendum etiam est utrũ sit ægritudo, quia sæpe occulta est, quærendum etiam quo modo sit, quia qualitates ægritudinis plurimum conducunt ad medicationem, & ita in alijs est faciendum, ista est sententia Auic. & clare satis. Et cuiuscunque eorum occultum fuerit ad illud declarãdum demõstrationẽ afferre debet diuidendo, numerando, cõplendo, in hoc torquentur omnes expositores, neque aliquis eorum mentem attigit, & reuera quando Auic. dicit ubi esse rei occultum est, debemus &c. istud uidetur quiddam enigmaticum, sed facile est, si recordamini quæ dicta sunt in nostra metho. Quando essentia rei occulta est, non habemus neque syllogismum, neque demonstrationem ad inquirendam essentiam istius rei, quia nescimus definitionem, sed quid facimus? per diuisionem confusi generis procedimus, donec deueniamus ad aliquam differentiam determinatam, quæ

ostendat nobis essentiam rei, & cum per diuisionem inuenerimus differentias essentiales, colligimus partes omnes essentiæ, demum complemus ipsam definitionem, & hoc naturale est. nam si quis uelit rem inuenire quæ in magno rerum aceruo sit, incipit diuidere totum aceruum, & non solum diuidit, sed etiam segregat ea, quæ uidentur esse similia ab alijs, postea colligit, quæ segregauerit, & complet tandem negocium suum, re inuenta, hoc uoluit Auic. & nihil aliud. Demonstrationem afferre, hic modo intelligit demonstrationem syllogisticam, secundum quãcunque declarationem, quæ fit diuidendo, postea colligendo partes per diuisionem acceptas, & postea complendo, non enim dicitur cessare à diuisione, donec differentias omnes iam inuenerit, quibus insimul collectis compleat tandem definitionem. Istis modo determinatis carpit Galenum, & dicit Gal. peccasse, quòd præuaricatus fuerit hanc legem, quia uoluit causas principaliter inuestigare, quòd non debuit facere, tanquam medicus, sed tanquam philosophus, & affert exemplum. nam sicut promulgator legis sui regis debet tantum promulgare legem non afferendo aliquam rationem, propter quam talis lex lata sit, inquantum est promulgator, si autem etiam reddit rationem illius legis populo, istud non facit, ut promulgator, sed ut superioris, et regis partes agens, ita dicit Aui. quòd si quis in medicina uelit reddere causas principiorũ, hoc non faciet, ut medicus, sed sicut philosophus, istud uult dicere Auic. licet obscure hoc dicat, quia utitur suis uocabulis Arabicis Alphachi; & mutachelim, per alphachi in=

intelligatis eum, ad quem attinet tantum promulgare legem: Mutachelim eum, ad quem attinet reddere rationem illius legis, sicut esset rex ipse, ita debet inquit Auic. facere medicus, aliter fiet circulus probãdo nota per ignota, & ignota per nota, quòd est uanum; ista est mens Auic. Examinandum autem est istud, utrum uere senserit Auic. nos igitur duo faciemus, primò uidebimus, utrum de principijs quærendum sit, tantum quid sint prætermissis omnibus alijs quæstionibus, an non, secundo utrum meritò carpserit Auic. Gal. de principijs igitur primo dimisit Auic. distinguere principia, quia quædam sunt complexa, quædam incomplexa, complexa sunt dignitates, & propositiones acceptæ & creditæ in arte, ut est illud contraria contrarijs curari. hoc reuera est præsupponendum, & propter quid sit, & utrũ sit, & quo modo sit, sufficit habere conceptum rectum talium principiorum, quòd sint, reliquæ quæstiones, sunt philosophi naturalis, principia autem incomplexa sunt ea, quæ diximus causæ .s. materiales, formales, & efficientes, & finales, & circa hæc principia non concedimus, quod dicit Auic. quia de his nõ solum quærendum est, quid sint, Sed omnes aliæ quæstiones, & non fecit hoc tantum Galenus, sed Hip. qui in libro de natura humana non solum inuestigauit, quid sint elementa, sed utrum sint, an sint unum, an plura, & quomodo alterentur, idem fecit Hip. de humoribus, & ratio erroris Auic. fuit, quia cum uerum proposuisset Auic. quòd scilicet non transgrediendum est proprium genus, non habuit postea ueram methodum distinguendi, quo modo

do transgrediamur proprium genus, uel non transgrediamur, ideo non potuit rectè pronunciare, quæ nam sint illa, de quibus quærendum sit tantum, quid sint alijs omissis quæstionibus, & quæ nam sint, de quibus omnes quæstiones quærendæ sint, non enim eadē, de quibus tantum inquirendum est, quid sint, sunt ea principia, de quibus sensit Auic. *immo de illis etiam quærendum est, utrum sint, & quot sint, & quo modo sint*. Cognoscitur *autem quo modo transgrediatur proprium genus, uel non ex ratione finali, ut dicitur sexto methaphysicæ, tertio & diximus nos alias. nam quæ non faciunt ad proprium finem artis, illa transeunt genus, & non est de illis inquirendū, nisi quid sint sub conceptu tantum uero, sicut in medicina quæcunq; non faciunt ad sanitatē sunt dimittenda, quæ faciunt ad finem, ea omnia sunt inuestiganda, et omnes quæstiones, & hanc sententiam &* Scopum *aduertit ex* Hip. *de loc. aff.* Gal. *quare si elementorum numerus, & modus mixtionis eorum plurimum conferat ad sanitatem, ut ostendit* Hip. *qui ex dolore inquirit numerum elementorū, ideo de elementis etiam quærendum est, an sint, & quot sint, & quo modo, bene uerum est, quòd medicus pro alijs medijs debet inquirere de elementis, & huiusmodi, quàm inquirit philosophus naturalis. proprijs enim medijs medicinæ debet inquirere medicus, quod obseruauit* Hipp. *qui ex dolore inquirit numerum elementorum.* Arist. *autem proprijs medijs ipse, & naturalibus inquirit hoc idē, & ita circa hanc partem errauit* Auic. *quòd autem in ægritudinibus non semper sunt inquirēdæ quæstiones propter*

pter quid, & quo modo contra Auic. in alia parte est authoritas Gal. 1. de elementis dicit, quòd sunt quædam ægritudines, & medicamenta, de quibus non quærendum est propter quid, & quo modo. nam non debet medicus inquirere propter quid ulcera caua difficile sanātur, istud enim ad mathematicū pertinet, neque propter quid rabarbarum purgat choleram, & ratio est, quia hoc nihil attinet ad artem, hæc enim est propria regula, quæ docet quo modo transgrediatur propriū genus uel non, et hæc de primo. Vtrum uero Auic. recte carpat Galenum quòd transgrediatur proprium genus, non certe negauerim hoc, quòd Galenus aliquando hoc non faciat, sed non ab re fecit hoc Galenus, quia duplicem Scopum habuit in tradenda medicina, alterum tradere ueram medicinam, alterum demoliri opiniones antiquorum, & sophistarum cauillationes; unde se excusat de hoc, & de prolixitate etiam sermonis, & dicit hunc errorem non sibi, sed sophistis debere imputari, cogitur enim propter eos, & propter falsas antiquorum opiniones, aliquando euagari ad ea, quæ sunt philosophi naturalis. At cum uult tantum tradere medicinam, omißis sophistis, & antiquorum erroribus exactißime se continet intra proprium genus, ut uidere potestis in illis diuinis libris de causis morborum, & symptomatum. Quare patet quòd Auic. & male rem ipsam determinauit, & non satis iuste Gal. repræhendit.

DOC.

CAPVT VNICVM.

LEMENTA *sunt corpora simplicia, &c. Audiuistis, quòd in his tribus capitibus superioribus, Auic. proposuerat resolutionem, ex qua ordinem compositiuum consecuturus erat, hoc cũ fecisset, & diuisisset librum suum in fen.i. in particulas, quæ cum partes sint, tamen sunt integræ per se, fen. autẽ in doctrinas, Doctrina autem est pars partis distinguens rem à re. Incipit in doctrina secunda aggredi ordinem compositiuum, quem in doctrina prima per resolutionem inuenit, ita quòd dicit doctrina secunda cuius est unum capitulum, tractat igitur in hac doctrina de elementis eo modo, quo promiserat, dixit enim de principijs quærendum esse tantum quid sint, omittendo, utrum sint, & propter quid sint, & quo modo sint, dicit igitur quid sint, & consequentia quædam, & primo de elementis, in uniuersali, secundo de singulis ipsorum, In prima parte definit elementa, ut habeamus ueram cognitionem istorũ, Est primo sciendum istam uocem elementum nihil aliud significare, quàm id, quòd est indiuisibile in re composita, et ita omnes conceperunt, ut characterismus elementi sit ipsa indiuisibilitas, ita grammatici appellant elementa, ex quibus syllabæ cõponũtur. Ita Euclides prosata, et postulata, ex quibus demonstrationes componuntur, ita musici tonum grauem, & acutum elementa appellant. Ista indiuisibilitas accipitur, uel secundum formam, uel secundum ma=*

materiam, secundum materiam est secundum quantitatẽ, talis indiuisibilitas accipiebatur à Democrito, & Leucippo, qui ponebant atomos esse elementa rerum omnium, ita etiam accipiebat Anaxagoras, Plato, & Arist. non ita acceperunt istam indiuisibilitatem, sed secundum formam. Sed diuersimode accipiebat Plato, & Arist. Nam Plato accipiebat quoddam uniuersale existens extra rem, quam appellauit ideam, At Arist. huius modi ideas semper monstra existimauit, aliter intellexit secundum formam, idest secundum speciem, ita quòd elementum sit indiuisibile secundum speciem, quia aerem diuidetis secundum partes quantitatiuas, sed non secundum formam, idest speciem, quia minima pars aeris æque bene est aer, sicut totum, at caro licet uideatur esse elementum, tamen partes eius diuiduntur secundum formam, quia aliqua pars est aer, aliqua est terra, aliqua ignis, aliqua est aqua. ita accipiemus nos qui sumus peripatetici, 5. metaphy. 4. elementum est id, ex quo res componitur primum inexistente indiuisibili specie in aliam speciem, & sunt in hac definitione tres conditiones, prima quòd res, cuius est elementum, sit composita ex ipso primum, secunda quòd inexistat elementũ in ea re, tertia conditio, ut sit indiuisibile secundum speciem. Elementum diuiserunt peripatetici, primo in materiam primam, deinde in quatuor corpora simplicia, 4. cœli. 37. & 3. cœli. 30. & materia prima maxime est elementum, quia ipsi primo competunt tres conditiones, secundario corporibus simplicibus. Auic. hic nõ materiam primam, sed quatuor simplicia corpora intellexit,

xit, dicit igitur Auic. quòd quatuor corpora ſimplicia ſunt elementa,& ſunt partes primæ corporis humani,et in alia corpora diuerſarũ formarũ diuidi non poſſunt,iſta definitio habet omnes conditiones optimæ definitionis, di cit primo,quòd elementa ſunt corpora, per quod diſtin- guit à materia prima,quia materia habet quidem condi- tiones omnes,& proprias elementi,ſed non eſt ſub gene re corporis, addit & ſunt partes primæ corporis huma ni,& aliorum iſta conditio facit,ut iſta corpora ſint ue- ra elementa,quia hæc erat prima conditio, ſecundum A- riſt.ut res componatur ex ipſo elemento, primum, quæ tamen corpora diuerſarum formarum minime. Iſta eſt alia conditio elementi,quæ erat tertia apud Ariſt. & per hanc ſeparat ab humoribus, quia humores componunt quidem primò membra ſimilaria, ſed tamen poſſunt diuidi in partes diuerſarum formarum,ex quorum commixtio- ne iſta tertia conditio apud Auicennam optime poſita eſt, quia etiam à Democrito,& Leucippo ponebantur atomi, qui erant corpora,ex quibus primo res componebantur, & non poterant diuidi in partes diuerſarum formarum, at ipſorum non erat commixtio,quia non erat eorum alte ratio,ſed iuxta poſitio,ideo diſtinguit Aui.per hãc elemen ta ab atomis iſtorum philoſophorum, ex iſta definitione, ita intellecta apparet illa quæſtio eſſe uana,utrum elemen ta in rerum compoſitione diuidantur ad minima, ſecundũ materiam,an ſecundum formam,iam enim diximus de con ditionibus elementi eſſe, ut ſit indiuiſibile ſecundum for- mam,nõ ſecundum materiam.Apparet ſecundo quo mo-

do

do sit intelligendum dictum Gal. in primo libro de elemen tis in primis statim uerbis, quando dicit elem. est minima pars rei, cuius est elementum minima pars intelligenda est secundum formam, licet si proprie loqui uoluisset, non ita debuisset dicere, sed simplicißima pars, quia quartò cœli ut dicit Auer. 42. minimum proprie intelligitur de quan titate, sicut simplicißimum intelligitur de forma, sed ibi Auerr. non intelligit de minimo materiali, sed de minimo naturali. i. de eo sub quo potest stare forma naturalis, & hoc declarat ipsa Auerr. sed hæc satis de definitione cō= muni elementi. Hic est unum uidendum necessarium scitu, anteq̄ ad definitionem particularem accedamus dixerat Auicenna in definitione ex quorum commixtione &c. Ex pedit hic scire, quomodo ex mixtione elementorum fiant generationes rerum, & hoc est utile ad artem nostram, quia ex mixtionē elementorum fiunt temperaturæ diuer sæ, quæ sunt causæ sanitatis, & ægritudinis, & est præ= terea res scitu iucundißima sed non possumus scire cau= sas mixtionis elementorum, nisi sciamus causas generatio= nis elementorum, quia eadem est causa mixtionis elemen= torum, quæ est generationis elementorum, & ita primo uidendum est de causis generationis elementorum, Sunt autem causæ quatuor generationis elementorum, & pri mo est causa materialis, hoc unum præsciri oportet, q, in concauo orbis lunæ usque ad centrum totum est repletum materia, quæ est ingenerabilis, & incorruptibilis, quæ qui dem materia est in formis receptiua tamen omnium, tanq̄ in nube cognoscens poeta primo met. dixit hoc nomine

chaos formarum & alterationum, sed quæ est causa distinguens formas in ista materia ornanda? quæ in q̃ est causa efficiens distinctionis formarum huiusmodi materiæ? procul dubio est ut dicit Auer. in sua paraphrasi methaphysicæ cap. 4. est motus primi mobilis, debetis igitur scire q̃ magnus ille motus, qui etiam diurnus appellatus est; est uelocissimus, & trahit secum uiolenter omnes spheras, scitis autem ex primo meteororum, q̃ ex motu, & lumine generatur calor, & ex maximo motu & maximo lumine generatur maximus calor, sed maximũ motum supposuimus in primo mobili, unde est etiam maximum lumen, maximus igitur calor inde nascitur, & quanto magis aliquid appropinquat illi motui primi mobilis, eò magis calescit ideo materiæ istius, quæ semper fuit, sicut etiam dixit Albertus in libro de quatuor causis, pars illa in concauo orbis, quæ magis appropinquat motui, & lumini primi mobilis, magis calefacta est, fuit enim necessarium ut susciperet maximum calorem per motum maximum, & lumen maximum propinquissimum, ex quo factum est, ut euaporauerit omnis humiditas propter maximum calorem, ideo facta est calida & sicca in summo, ex quo consecuta est summa raritas, & summa subtiliatio & summa depuratio, & ex hoc facta est summa leuitas & ideo factum est, ut huiusmodi substantia, quàm ignem appellamus nunc facta sit similis corporibus cælestibus, quia habet plurimas similitudines cum eis lumen, puritatem &c. Et cum assimiletur illis, omne autem simile conseruatur à simili, ideo sicut formam similem habuit illis, ita habuit appetitum pro-

prium naturalem,ut maneret in loco, in quo posset conseruari,quia unumquodque conseruatur à simili,& locatum conseruatur à loco, ideo sortitur primum locum in concauo orbis lunæ,& si infra apud nos fuerit mouetur sursum ad proprium locum à natura sua,nisi impediatur, & ista natura principaliter dicitur de forma, forma igitur ignis est illa,quæ facit ipsum mouere, & quiescere in suo loco,ista forma est leuitas tertio cæli Arist.& Auer. in sua paraphrasi & Alexander secutus est hanc sententiam q. scilicet grauitas & leuitas est forma elementorū & ista est mens uera peripateticorum, habet igitur leuitatem,uel tanq̄ formam propriam,uel quid maxime essentiale & formæ coniunctum, habetis igitur causam efficientem huius elementi,q. est calor causatus à motu primi mobilis,& lumine,& quomodo sortitus sit suam formam,& sua accidentia consequentia essentiam, & habetis etiam causas suorum accidentium, & cum hæc de igne habeatis,uideamus de alijs elemētis, subsequitur quod habet eandem materiam,cum sit eadem materia elementorum omnium,unde alterantur,& mutantur inuicem, sed quia aer non potuit ita calefieri sicut ignis,quia calor non erat in summo,ex eo q. non erat materia ita propinqua motui,& lumini,ideo habuit quidem caliditatem sed quia in summo non fuit caliditas non potuit absumere humorē, sed depurauit tantum materiam,& rarefecit, & fecit leuem,ideo aer fuit calidus & humidus rarus,purus,& leuis,sed quia calor non fuit in summo, sicut in igne propter maiorem distantiam à motu primi nobilis, & lumine,

ne,ex quo neque potuit absumere humorem, ideo neque leuitatē,neque raritatem,neque puritatem in primo loco habuit,sed in secundo,& quoniam concauum ignis, & infima pars ignis remisit suas qualitates eßentiales,& formam propriam,ita ut multum communicet cum aere, ideo aer ad sui conseruationem naturaliter habuit locum suum penes concauum ipsius ignis. Aquæ autem materia quoniam multum aberat à motu,& lumine, ideo non potuit multum calefieri, quare remansit frigida quia autem & caliditas modica fuit,neque tanta,ut potuerit absumere humiditatem,neque frigiditas fuit in summo, neque tanta,ut potuerit constringere materiam, & exprimere humidum,ideo remansit aqua frigida, & humida, nam quo ad eius frigiditatem attinet,ne credatis aquam esse frigidā in summo, sicut multi existimauerunt non recte intelligentes dictum illud philosophi. Aqua est primum frigidorum. nam ꝙ non sit ita intelligendum, duobus modis potest demonstrari,ratione,& sensu,ratione quidem,quoniam aqua in ordine elementorum non est id, ꝙ longißime abest à calore,sed hoc est terra; ita neque potuit esse frigida in summo,sed hoc esse scilicet frigidum in summo est proprium terræ. nam quanto magis terra abest à calore q̃ cætera omnia elementa, ita etiam debuit esse frigidior cæteris omnibus elementis. sensu etiam hoc probatur,quia si aqua esset frigida in summo,nihil reperiretur frigidius ipsa aqua,sed uidemus grandines,glaciem,& gelu esse longe frigidiora, non igitur ita est intelligendum aquam eße primum frigidorum,neque istud uoluit Arist.

sed

sed hoc uoluit, q aqua est primum frigidorum, quia sicut alia elementa per unam ex quatuor qualitatibus sunt Talia elementa, sicut aer per humiditatem, unde dicitur primum humidorum ita etiam aqua per frigiditatem est aqua nam quo ad alteram suam qualitatem non est aqua, sed cõmunicat cum aere, & est potius aer. Vnde uidemus q si ab aqua remoueatur frigiditas fit aer, ut uidemus in aqua efferuescente in lebete pars enim illa quæ magis feruet, et propter maiorem caliditatem rarescit transit in uaporẽ, & in aerem. Sed de hoc satis, remansit ergo aqua frigida, sed non in summo, & humida in frigiditate autem minus frigida q̃ terra, in humiditate autem magis humida q̃ aer. quia quantò magis diminuta fuit caliditas in aqua, q̃ in aere, eò magis abundauit humiditas, quia minus de ea potuit absumi, quantò magis defecit à caliditate tantò etiam magis defecit & à leuitate, & à raritate, & à puritate, ista enim accidentia sunt intensiora, uel remißiora secundum gradum, & proportionem caloris. fuit igitur aqua & minus leuis, & minus rara, & minus defecata, q̃ aer, magis autem q̃ terra & quia concauum aeris, & ultima pars aeris erat multum similis in suis qualitatibus aquæ, ideo aqua sortita est suum locum post concauum aeris, in quo posset conseruari ut in simili. Ambitur igitur à concauo aeris. Vltimum elementorum est terra, quæ quia longißime aberat à calore, & à motu, & lumine, ideo remansit frigidißima omnium elementorum, & quia frigiditas ista fuit in summo ideo constipauit, & constrinxit materiam, & ita constrinxit, ut congelauerit omnem hu-

miditatem, reddita igitur est frigida, & sicca, & quoniam non adfuit calor, qui dilateret & rarefaceret, ideo reddita est grauis, densa, & feculenta, ex quo consequenter etiam ultimum tenuit locum. Cum enim sit maximæ grauitatis non potuit alibi quiescere q̃ in centro.

Iam perfecimus de causa materiali formali, & efficiente restant autem causæ finales, de quibus antequàm aliquid dicamus, prius oportet melius discutere duo, quæ nõ quãtũ oportebat, explicauimus, et cõtra quæ aliquis instare posset, primum est, quia dixi ego humorem esse annexum, & concentratum materiæ primæ. Alterum est, quia dixi aquam non esse in summo frigidam, neque ita debere intelligi illud, aqua est primum frigidorum. Quantum ad primum dubitaret aliquis quomodo potest humiditas esse annexa materiæ primæ, quia humiditas est accidens, accidens autem non potest esse nisi in composito, existente in actu per formam, & non in eo, quod est pure in potentia. Sciendum igitur est q̃ accidens terminatum non potest esse in materia prima, at accidens interminatum non inconuenit, q̃ sit in materia prima, nam & priuatio, quæ est aliquid, est in materia prima, neque est purum nihil, sed dimittamus de priuatione, & dicamus, q̃ non solum non inconuenit sed est necessarium imaginari in materia quantitatem interminatam ut scilicet possit inde prodire corpulentia, & plerique philosophorum doctissimi hoc dixerunt quia non uidebant, quomodo à sola forma posset oriri corpulentia, immo plurimi fuerunt, qui posuerunt in ea corpulentiam. i. formam corporeitatis, & ego

non sum primus qui dicam hoc, sed dixit hoc Aristot. & Auer. secundo coll. cap. primo q̧ humidum est proprium subiectum caloris in generatione omnium rerum, siccum enim non est subiectum in generatione, sed magis commu nicat cum qualitatibus actiuis, secundo uidemus, q̧ humidum est interminabile proprio termino, sed terminabile alieno termino & est informe quiddam, quod est proprium materiæ. tertio uidemus, quòd humidum est terminatiuum idest continuatiuum, & quidquid continuatur, per humidum continuatur, siccum enim si continuat, ratio ne humidi continuat, & hoc etiam est proprium materiæ primæ. quarto uidemus humidum esse destructiuum, & obtusiuum omnium operationum, siccum autem adiuuat oẽs op͞ationes. Vnde dixit Democritus, spiritus siccus anima prudens ideo bene conuenit humidum ipsi materiæ, materia enim destruit operationes, hoc humidum est maxime receptiuum formarum omnium, siccum enim resistit receptioni ipsi, & quicquid recipit respectu humidi recipit, ideo mulieres non multum resistunt ad receptionem, & facile recipiunt quia humidæ sunt. sexto humidum est causa corruptionis quarto meteor. sicca autem resistunt putredini, & si uerè sicca sunt, nunquàm putrescunt, ideo uidemus humiditatem maxime attinere ad materiam, quia materia est causa omnis corruptionis, & propter hoc fabulati sunt poetæ antiqui ex terra ualde humida in primordijs generationis ipsius generatum fuisse pythonem serpentem, qui deuastabat omnia sata, sed fuisse interemptum ab Apollinis sagittis. Indicat enim hæc fabula my-

stica propter humiditatẽ maximã esse ortam putredinẽ, quæ deuastabat, & corrumpebat omnia, quæ postea fuit sublata radijs solis, et ita uidetis non fuisse absonum, q̃ humidum interminatum ponatur coæternum cum materia, bene uerum est, quòd humiditas determinata est rei compositæ tantũ, & consequitur compositionem, et hæc quantum ad primum. Quantum ad secundum, quòd aqua non sit frigida in summo, sicut plurimi male intelligentes Arist. dixerunt, ostendam primo rationibus, deinde experimento, & authoritatibus, uideo enim istud adeo esse infixum mentibus multorum, ut non poßit facile eradicari. Prima ratio est hæc, quanto aliquid magis distat à calore, & causis caloris, illud tanto magis est frigidũ, propterea dicebatur ignem omnium esse maxime calidum, quia maxime est propinquus calori, & motui, & lumini, Terra autem contra maxime omnium distat à calore, & causis caloris, ergo terra omnium est frigidißima, non ergo aqua est frigida in summo, sed terra. Alia ratio est hæc, sicut grauitas, & leuitas sunt quædam formæ, quæ sequũtur ex caliditate. ita pro genere caloris sequitur maior, uel minor intensio harum formarum, & quanto maior est caliditas, tantò maior est leuitas, & ideo ignis est leuior aere, quia etiam calidior est, contra aer grauior quidem igne, leuior autem aqua, quia calor est maior, quàm aquæ, ideo pariter terra grauior est, quia frigidior, cum sit igitur terra grauior quàm aqua, ideo apparet ipsam esse frigidiorem etiam, quàm sit aqua. Tertia ratio est sumpta à densitate, quanto aliquid est magis densatum, illud

illud est magis frigidum, quia frigiditas est causa densationis, at terra est maxime omnium densa, ergo &c. dixit hoc etiam Alexander primo quæstionum, quæstione decimaseptima. Sed præter rationes sunt etiam experimenta manifestißima rationibus fundata, quia uidemus, quòd omnia mixta, quæ habent prædominium terræ, sunt longe frigidißima, quàm quæ habent prædominium aquæ, accipiatis enim aquam frigidißimam, etiam in maxima quantitate, & exhibeatis pro potu ægro homini, ut laboranti febre ardente, non solum non interficiet hominem, sed sanabit, at date non magnam quantitatem, sed drachmam opij, uel mandragoræ, tunc interficiet etiam ualidißimum hominem, et hoc est propter prædominium terræ. Neque est dicendum, quòd medicamenta ista faciant hoc ratione occultæ formæ, quia Gal. nõ admittit hoc, sed uult fieri ab istis uenenis ratione frigiditatis, & addit Gal. unum dicens, uenena ista ideo interficere, quia frigiditas ipsorum adeo est intensa, ut non poßit uinci à calore, sed uincat calorem, immo dicit quòd si uenenum uincatur à calore, non amplius erit uenenum, præterea uidemus gelu, & niuem esse frigidiora, quàm aquam. Sed dicet quis, quod quando in niue, & gelu est frigiditas ita intensa istud est, quia aqua condensata est, & ideo qualitas aquæ condensata fit magis frigida, quia quæque qualitas densata, & unita fit ualidior, sicut etiam est maior caliditas ignis in ferro, quàm in palea, & ego hoc concederem, quia neque ego propter aliud dico esse maiorem frigiditatem in terra, quàm in aqua, nisi quia frigiditas est magis condensata. Si igitur

gelu propterea eſt frigidum, quia eſt condenſatum, ſic etiam terra erit frigidiſsima, quia materia eſt condenſata, ideo argumentum retorquetur, relinquitur igitur quòd terra ſit frigidiſsima omnium elementorum. Præterea Galenus dicit aquam fontalem nõ eſſe ualde frigidam, ideo conſulit, ut quando uolumus exhibere aquam multum frigidam, extrinſeco aliquo refrigeremus magis ipſam, poteſt igitur dictum illud aqua eſt primum frigidorum, non eſſe ita intelligendum, quòd aqua ſit frigida in ſummo. quo modo autem intelligi debeat, iam oſtendam, ſupponendo unum, quòd humiditas ſit qualitas quædam interminata coniuncta materiæ, & ſit iſta qualitas maxime omnium materialis, ut ſuperius oſtendimus, dico igitur hoc ſuppo ſito, quòd cum iſta maſſa informis incepit excitari, & caleſieri à calore, ſequutum eſt, ut pars materiæ, quæ magis propinqua erat calori, facta fuerit rarior, & leuior, & ſubtilior, quàm omnis alia pars materiæ. hoc autem à calore factum eſt, quia prorſus omnem humorem abſumpſit, ideo ignis, ignis conſtitutus eſt propter calorem, nõ quòd ignis ſit calidiſsimus omnium licet, & hoc ſequatur, ſed propter calidum abſumens omnem humiditatem habuit ſuam formam, & ſuum characteriſmum, ſequitur poſtea aer, qui quidem quoniam longius abfuit à calore, quàm ignis, ideo non tantum potuit rarefieri, & attenuari, ut omnis humiditas euaporauerit, Quare quum non potuerit humiditas abſumi, conſtitutus eſt aer per ipſum humidum. Nam per calidum non potuerat conſtitui, niſi ignis, ſi enim calidum ita fuiſſet intenſum, ut abſumere po

tuisse omne humidum, iam non aer, sed ignis factus fuisset, Postquam igitur per calidum non potuit constitui nisi ignis, relinquit, ut per humidum cõstitutus fuerit aer, Et hac ratione dictum est aerem esse primum humidorum, non quod sit aer humidus in summo, Est enim aqua longe humidior, quàm aer, sed quia aer habet suum characterismum, ut sit aer per humiditatem. Et primum est omnium, quæ per humiditatem constituta sunt. Tertio loco fuit materia aquæ, Hæc quum adhuc magis abesset à calore, & à causis caloris quàm aer, minus etiam potuit rarefieri, et attenuari, modo humiditas ipsa interminata materiæ fuit condensata à frigido, & ita per frigidum constituta fuit aqua, quia per calidum non poterat constitui nisi ignis per humidum autem nisi aer. Quum igitur aqua per frigidum facta fuerit aqua, & à frigido suum acceperit characterismum, hoc est, ut sit aqua, hac igitur ratione dictum est, Aquam esse primum frigidorum, non quòd sit frigida in summo, & frigidior quàm terra. Vltimo loco fuit materia terræ, quæ quia longißime omniũ aberat à calore, & à causis caloris, propterea minime omnium potuit rarefieri, & attenuari, quum attenuatio, & rarefactio fiat à calido, & maxime omnium remansit frigidißima. Et adeo fuit intẽsa frigiditas, ut prorsus condensauerit omnem humiditatem. Et ita constrinxerit, ut reddita sit siccißima, & primum siccorum, non quod sit sicca in summo, quia ignis longe siccior est, in quo humiditas non fuit congelata, sed absumpta per siccitatem. igitur terra constituta est terra, quia quum propter maxi

mam

mam frigiditatem tota humiditas fuit congelata, reddita est siccißima, Ignis autem quoniam est formalißimus omnium, formalitas autem est, propter calorem, ideo conuenit, ut ignis non solum sit constitutus propter calorem, sed sit etiam calidißimus omnium. Et *hæc sufficiāt ad illa duo contra quæ aliquis dubitare potuisset.* R*estat, ut de causis mixtionum agamus,* N*am hoc fuit causa finalis generationis elementorum, fuerunt enim generata propter generationem corporum mixtorum.* N*eque enim est*

Compositum nobilius suis principiis simplicibus: s. materia et forma

mirum, quòd elemēta sint propter mixta, quia mixta sunt nobiliora corporibus simplicibus. Et *sunt nobiliora tripliciter, tùm propter operationes, tùm propter formam, tùm propter materiam.* R*atione quidem operationum, quia operationes elementorum sunt operationes simplices tantum, sicut calefacere, frigefacere, &c. operationes autem mixtorum habent præter has multas alias nobiliores, ut in metallis, & nobiliores adhuc in animalibus, & adhuc nobiliores in homine, in quo sunt etiā operationes diuinæ* F*ormæ ratione, quia formæ elementorum sunt in excessu, & inæqualiter,* A*t in mixtis formæ habent maximam æqualitatem per formas refractas, quæ accedunt ad æqualitatem cœlestem,* R*atione etiam materiæ, quia materia mixtorum est materia ornata, prius alijs formis,* M*ateria autem elementorum est materia informis, & prorsus rudis,* M*ateriæ autem nobilitas est propter formam, & eò nobilior est omnis materia, quo nobiliori forma fuerit ornata.* C*ausa igitur finalis, propter quā elementa fuerunt generata est, ut non deesset materia*

pro

pro generatione mixtorum, Nam ex materia prima nihil aliud poterat generari præter corpora ipsa simplicia, pro diuersitate enim proportionis caloris generabatur, modo ignis, modo aer, modo aqua, modo terra. At ex horum mixtione diuersa, diuersæ generantur mixtorum formæ. ac prope infinitæ, & uariissimæ, iuxta uarietatem prope infinitam mixtionum. Quoniam autem finis præsupponit, & dat nobis intelligere efficientem causam, Quemadmodum enim agens agit propter aliquem finem, ita omnis finis ab aliquo efficiente emanat, ideo oritur hic maxima quæstio, quæ nam fuit causa efficiens rerum omnium, quæ in hoc orbe sublunari per mixtionem generãtur, In qua quidem generatione aliter respondent Theologi, aliter Philosophi, aliter Medici, Ego breuissime de hac quæstione aliqua dicam, sed quæcunque dicam, Dicam ut peripateticus, & ut medicus, Nã quando Theologicè de ea loqui uoluero, Totum fortè oppositum dicã. nihil autem existimo deterius in philosophia posse contingere, quàm cum ea Theologiam commiscere, Hinc est, q nullum unquam uidi rectè philosophatum, qui Theologiam cum Philosophia uoluerit permiscere. Hinc est, q Auicenna in infinitos penè errores incidit, Hinc est etiam quod omnes Scotistæ, & Thomistæ, dum omnia permiscent, perturbant omnia, sæpissime à uera peripateticorũ uia aberrant. In hac igitur quæstione duæ fuerunt opiniones apud Philosophos, Prima fuit omnium Arabum, præter Auerroem, qui solus cum Græcis sensit, & qui unus semper in ueritate præponderat omnibus alijs Arabi=

bibus simul collectis . opinio igitur Arabum fuit, quòd causa efficiens omnium mixtorum sit idea, istorum omnium mixtorum insidens in intelligentia, qua quidem ideâ mouetur intelligentia ad generationem specierum mixtorum, & consequenter singulorum indiuiduorum, non aliter quàm artifex mouetur ad operandum propter ideam rei efficiendæ in mente habitam, & ita uolunt intelligentias intendere generationem mixtorum non secus quàm artifex intendit super re artificiata efficienda . Hinc ideæ in uniuersali acceptæ uoluit Auic. etiam nomen ponere & appellauit Colcodeam . Græci autem omnes unà cum Auerroe inter Arabes, Quorum melior est sententia, & uerè peripatetica, uoluerunt quidem & ipsi mixta ab intelligentijs generari , sed non ita sicut artificiatà fiunt ab artifice, quòd .s. intelligentia primo intendat efficere mixta, sicut intendit artifex artificiatum producere , sed uoluerunt ista propter influxus cœlestes ab intelligentijs generari, & propter aspectus , ac propter accessum planetarum in Zodiaco, sicut propter recessum corrumpuntur, id quod & Arist. in libris de generatione, & corruptione uidetur attestari , ac propter diuersitatem aspectuum, & accessuum, & influxuum fieri diuersarum & uariarum specierum generationem . Et propterea in Zodiaco esse planetas diuersos , & secundum longitudinem, & secundum latitudinem , sed hoc non ideò contingere dicunt, Quòd intelligentiæ hoc intendant , sicut intendit artifex rei artificiatæ productionem, sed hoc per accidens, & secundario conuenire, intelligentias e-

nim

nim moueri,ut per motum aßimilentur primæ intelligentiæ,quàm maxime poßunt,hoc enim principaliter intendi ab istis intelligentijs,licet ex ipsarum motu, & oppositione sequatur postea generatio mixtorum, Tales enim sunt operationes,sicut sunt operationes bonorum et magnorum uirorum,Ex quibus plura sæpe bona consequuntur,licet ipsi aliud intendant.

Talis est etiam operatio intelligentiarum, dicunt peripatetici,quòd prima intelligentia propter sui nobilitatem intelligendo seipsam mouet nobilißimum,& primum orbem,ex quo motu sequitur uiuificatio omnium inferiorum non quod intelligentia istud intelligat. Postea inferiores omnes intelligentiæ mouentur imitando primã suam intelligentiam à qua dependent,ut illi,quantum poßunt,aßimilentur,& ita ultimam sui perfectionem acquirunt,ex quarum motu adhuc magis particulariter in istis inferioribus causatur per influxus ipsarum, generatio, & ita per seriem omnes intelligentiæ dum mouentur,ut imitentur primam per influxus ipsarum fiunt generationes, et mixtiones,donec ad ultimam tandem deueniatur, quæ magis particulariter omnibus influit. oportet autem supponere quod in materia sint semina quædam generationis,et uirtus quædam formatiua,dum autem influunt corpora illa cœlestia suam uirtutem, & suum calorem, excitatur ab isto calore prolifico,& motus intelligentiarum. Calor seminalis uiuificatur, uel uirtus illa formatiua in materia existens in potentia tanquam semen, & ita habetis quo modo intelligentiæ sint causa mixtionum, & secundo

do de Gener.animal. cap.3 .habet hæc Ar. *non quod calor cœlestis istud intendat generationem, scilicet mixtorum, sed quia excitat solum uirtutem formatiuam, & calorem existentem in materia, in potentia, qua excitata educitur forma, ex materia.* Et *ista est uera opinio* Ar. & *peripatetica.* Et *si uolumus esse peripatetici ista opinio tenenda est quia ad hanc nulla incommoda sequuntur, quod non potest dici de prima,* Nam *prima primo non est rationalis, deinde non est necessaria, deinde non est digna, ut de intelligentijs ipsis credatur.* Quòd *autem non sit rationalis, probatur, quia si intendit intelligentia, sicut* Artifex, & *imprimit sicut* Artifex, *necesse est ipsam cognoscere suam operationem, hoc autem non potest, nisi cognoscat subiectum, in quod agit, at hoc subiectum indiuiduum est, ergo intelligentia cognoscit indiuidua, & particularia,* Quod *est alienum à uia* Ar. *præterea est superflua, & non necessaria, quoniam absque eo, quod fingamus intelligentias intendere generationes, æque bene immo melius sequitur generatio mixtorum ponendo semina, & dispositiones, & uirtutem formatiuam in materia quæ de potentia ad actum deducitur per motum intelligētiarum. tertio non est honestum fingere hoc de intelligētijs illis, quæ sunt occupatæ circa diuinas operationes, non circa uiles istas operationes, ut dicamus, quòd generent quandoque etiam pediculos.* Hoc *pacto enim facimus uiles ipsas intelligentias.* Istud *satis de causis efficientibus, utrum* Agant *à proposito uel non.* Accedamus *modo ad alia.* Quæsiuimus *principali intentione, quæ essent causæ mixtionum,*

& temperaturarum nostri corporis. Sumus enim medici, & ideo cognoscendæ sunt causæ omnes temperaturarum quod cognoscitur cognoscendo causas mixtionis. Quæ igitur sunt causæ mixtionis? Istud quidem est quærere quo modo & cur corpora simplicia deueniant, ad mixtionem, & hoc supposito apparet causa materialis, uidetis enim causam materialem mixtorum esse corpora simplicia, & de hoc non est dubium ullum, sed quærendũ est modo, quid sit illud, quod deducit materiam ad mixtionem, & primo quærenda est una causa generalis in omnibus efficiens, postea causa particularis in omnibus speciebus. Debetis ergo primo supponere corpora omnia inferiora regi, & gubernari connexu, & influxu superiorum corporum, Hoc habito, debetis scire ex corporibus cælestibus illud magis influere, quod magis potest influere, influxus autem primi mobilis est maximus omnium propter maximum & eccellentissimum motum, sed est nobis obscurus, quia non fit nisi per multa media, uidelicet per alias spheras inferiores, istarum autem spherarum septem planetarum erraticorum influxus est deprehensus manifestissimus. Primo autem ex istis habemus duo luminaria magna Solem, & Lunam, ex quibus appellauit Galenus, Solem Regem, Lunam Reginam, & primo ex Sole uidemus calorem prolificum, & uiuificum non adurentem nisi in aliquibus locis propter malum situm, & sui ipsius accessum & recessum in Zodiaco augetur & minuitur in inferioribus istis calor. Calor autem, ut diximus, est causa efficiens, & etiam sol fons caloris, est modo Luna, quæ uide-

tur esse Domina humoris, sicut Sol est Dominus caloris & diximus, q; humor est materia sicut calor efficiēs, ideo merito Sol dicitur Rex tanq̄ mas, Luna Regina tanq̄ fœmina, Nam fœmina est sicut materia, ideo Luna super suum accessum & recessum auget, & diminuit humidum, et aquam maris, & fluminum, & humores etiam in animalibus habemus igitur duo ista luminaria, alterum quod dominatur calori & causæ efficienti, alterum materiæ. Ideo Poetæ attribuerunt omnia soli & appellatur etiam Iupiter ab ipsis, Luna autem Iuno, & ideo præcipuæ causæ istorum mixtorum sunt Sol, & Luna, mouetur enim humor, qui est materia à Luna, & per influxum prolificum Solis uiuificatur, & hæ sunt causæ uniuersales sed non sunt frustra alij quinque Planetæ erratici, fiunt enim secundum uarios aspectus ipsorum, & accessus, & recessus uariæ mutationes aeris. A Saturno refrigeratur aer, & exsiccatur Dominante ipso, & contingit hæc mutatio nō solum in aere sed in satis, in metallis, in plantis, in brutis, atque etiam in homine, unde minuuntur spiritus, & calor naturalis in nostris corporibus in metallicis præsertim, & nascuntur doli, insidiæ, suspiciones.

Vbi autem Iuppiter habet Dominium suum aspectum quia Iuppiter est benignus, placidus, & est rex caloris placidi, ideo aer est tranquillus, omnia sata rident, mores hominum fiunt mites, boni, & benigni. Mars autem ubi dominatur, alteratur aer ad calidum & humidum, non ad calidum prolificum; sed ad calidum furens & igneum, unde fiunt cometæ, aduruntur sata, fiunt homines iracundi, &

prom-

prompti ad lites, & furiosi, unde sequuntur bella, & cædes. Succedit Venus, quæ quũ dominatur plurimi flatus, & spiritus generatur in aere, dicitur enim Domina humidi flatuosi, unde optime dicta est nata ex spuma maris à Poetis quod quidem humidum flatuosum facit maxime ad prolem, & ad generationem, ideo Venus à Poetis generationi præesse dicta est, & unde appellata est etiam zephyrus quasi ζωόφορος idest ferens uitam, uentus enim ille, quia humidus est, maxime facit ad generationem, fuit autem hoc etiam approbatum in libro illo de natura aeris, qui inter Hippocraticos libros habetur, siue fuerit Hipp. author illius libri siue quiuis alius, nam quisquis fuit, fuit certe uir doctißimus. Succedit postea Mercurius, qui facit instabilitatem maximam, & in aere, & in satis, & in animalibus, Et ita uidetis quòd Sol & Luna sunt principes causæ unde Rex, & Regina dicti sunt à Galeno tertio de diebus cret. Alij autem planetæ sunt coadiutoria modo impedientia, modo adiuuantia & hæc de causa uniuersali efficiente. Sed quæ est causa mixtorum particularium? Sunt tres, primo est influxus uarius stellarum omnium, & non est mirum, si tanta uarietas est in speciebus, & induiduis mixtorum primo enim est, ut diximus, uarietas maxima in fluxuum omnium stellarum secũdo sunt infinita semina in materia & tertio est infinitus situs influxuum. Influxus sunt uarij primo propter oppositionẽ motus, quia primum mobile trahit ad unam partem, aliæ autem sphæræ ad oppositam partem trahũtur, deinde propter diuersitatem motuum inter se uelocitate, & tarditate

 ex

ex hoc enim necesse est fieri maximam uarietatem formarum, dum Luna per mensem unum, uel circa perficit suum cursum. Sol autem per duodecim menses, & alij planetæ aliter. Præterea uarius est etiam secundum latitudinem, modo enim motu recto, modo motu obliquo, modo retrogradi mouentur, & ita apparet ex hac triplici causa uarietatis, influxuum haud quaq̃ mirum esse, si ex parte cæli generentur tot species, & tàm uariæ in mixtis, sed hoc non sufficit, nec enim potest agere agens nisi in materiam bene dispositam, ideo requiruntur etiam semina in materia, quæ quia diuersa, & uaria sunt, ideo fiunt uariæ mixtorum species, & formæ tertio requiritur postea situs aspectuum, qui quum sit diuersissimus & ipse in causa est diuersitatis formarum in mixtis. Quod ostendit Poeta in suis Georgicis ostendens in alijs locis generari bonos æquos, in alijs bonas uites, in alijs bonos homines, in alijs contra omnia mala. Semina uerò quantum ualeant, ad generationem, apparet, quia semina calorem habent & uirtutem formatiuam existentem in potentia quæ postea deducuntur ad actum, & ita ex tribus alterum adiuuat alterum uel impedit, quare necessaria sunt tria simul ad generationem. Et ita uidemus sata sæpe, in bono loco spargi, & bona etiam semina, sed tamen malè prouenire uel propter aspectum, & situs astrorum, uel propter influxus. Et ita omnia tria requiruntur. Et requiruntur semina, uel aliquid proportionale semini & hoc dico propter ea, quæ generantur ex putredine, in luto enim licet non sit semen est tamen aliquid proportionale semini, ex quo gene=

generantur uermes, & huiusmodi. Requiritur postea locus propter situs astrorum, requiritur tertio influxus ipsorum planetarum, & stellarum. Et hæc non solum ab astrologis, & à philosophis probantur, sed etiam à medicis, nam q; conferant ad generationem influxus, testatur Hipp. etiam tertio Aphor. in eo Aphor. Si hyems fuerit Austrina & pluuiosa &c. infert enim mulieres quacunque causa abortiuntur, & si pariunt, faciunt partus imbecilles. Quantũ conferat locus uideatis in quinta particula Aph. ubi de dispositione uteri dicit. Quantũ conferat semen, declarat in tertia particula Aphor. Et isto modo fit quidam concentus cælestium, & corruptibilium neque tamen æterna fiunt corruptibilia, neque corruptibilia fiunt æterna propter mirabilißimum ordinem, & connexum.

Terra est locus simplex Auic. in superioribus cæpit tractare de elementis, & ita tractauit istum tractatum, quæmadmodum promiserat, tradit enim solum quid sint elementa, & quædam consequentia ad ipsa, cæteras autẽ quæstiones omittit, quia dixit pertinere illas ad Physicum, nos autem diximus opinionem nostram circa hoc, & ostẽdimus Auic. non rectè sentire. Auicen. autem sibi constans exequitur, ut proposuit, Et in primis definiuit elementũ in communi, ut uidistis, et inuenit genus, quod est corpus simplex, & cum hoc inuenerit, aggreditur definitiones singulorum elementorũ, & in singulis definitionibus proponit ipsam definitionem, postea aßignat causam propter quid differentiæ formalis, tertio ponit ea, quæ consequun-

 tur

tur ad ſubſtantiam elementi. Incipit igitur à terra, & inquit. Terra eſt corpus ſimplex cuius locus naturalis in medio totius exiſtit in quo naturaliter manet qui &c. *Dat modo differentiam diſtinguentem, quæ adiuncta ſuo generi facit, ut hæc definitio non poßit competere alij corpori ſimplici, ſed terræ ſolummodo locus enim in medio totius ſoli terræ competit, & ita hæc differentia diſtinguit terram ab alijs elementis, & bene dicit naturaliter, quia et alia elementa poſſunt eſſe circa centrum, ſed uiolenter, nō naturaliter, quare ſi libera dimittantur, tendunt ad ſuum locum naturalem in medio autem intelligite in centro. orbis enim eſt circularis, & rotundæ figuræ medium autē circuli eſt centrum, & hoc ſit dictum pro iunioribus.* Et ad quem cum ab ipſo ſeparata fuerit mouentur. Quod. n. facit, ut terra quieſcat in medio totius, illud ipſum facit ēt, ut ſi ab iſto medio ſeparata fuerit ad ipſum moueatur. Et hæc quidem eius naturalis grauitas exiſtit. *Hactenus ſatisfecit definitioni, modo aßignat cauſam formalis differentiæ, nam quod terra quieſcat in centro, moueatur naturaliter ad centrum, eſt hoc à ſua natura, natura autem terræ potißimum intelligitur de forma, forma autem terræ eſt grauitas, & ita ſequitur, ꝙ terra quieſcat in medio totius naturaliter & ad ipſum naturaliter moueatur propter grauitatem, quæ eſt forma terræ.* Et natura eius frigida eſt & ſicca. *Dixit ſuperius naturam terræ eſſe grauitatem, Hic etiam dicit naturam terræ eſſe frigidam & ſiccam, uidetur igitur ꝙ terra habeat duas ſententias, q̄d eſt abſurdum, quum unumquodque quod eſt, ſit per unicam*

cam formam. Aduertatis igitur. Quòd natura capitur du pliciter potißimum primo pro materia & forma substan tiali rei, quæ apud Hippoc. *&* Galen. *est temperatura, in quo sensu cæpit* Hipp. *secundo* Aphor. 34. *& etiam in toto libro suo de natura humana, ibi enim nihil aliud quæ rit* Hipp. *nisi formam substantialem hominis, qua homo est homo.* Alio *modo capitur natura pro facultatibus ipsis, quæ sequuntur temperaturam & naturam primo modo dictam in quo sensu accepit sæpißime* Galen. *& inter alia loca primo secundi de causis sympt. & in quo sensu dicimus naturam uentriculi esse, ut concoquat.* Auicenn. *igitur quando dicit grauitatem esse naturam terræ intelligit naturam pro forma substantiali,* Hic *autem quando dicit naturam terræ esse frigidam & siccam intelligit per natu ram facultates quæ sequuntur formam substantialem.* Et *ita nulla est difficultas.* Est *autem frigida terra necessario quia necessarium fuit terram fuisse siccam siccitate corpu lenta, & craßa, ut postea uidebitis. Quum igitur fuerit hoc necessarium, non potuit esse calida quia siccitas corpu lenta non potest stare cum calore, calor enim rarefacit & attenuat materiam, fuit igitur necessaria frigiditas, & nõ omnis frigiditas, sed ea quæ posset incrassare, & condensare humidum & opportuit esse frigiditatem in summo, quia erat neceßarium terram esse maxime condensatam, & crassefactam.* At *hic effectus maximus non poterat esse nisi à maxima causa idest à maximo incrassante, & à maximo condensante.* Et *ita uidetis quomodo omnia consonant nostris fundamentis, sequitur autem ex hoc, quia*

frigiditas est qualitas, quæ facit grauitatem, & condensat & trahit ad centrum, sicut caliditas facit leuitatem, quia ra refacit, Et retrahit à centro, sequitur inq̃, q̃ quãtò aliquid erit calidius, tanto leuius erit, & quanto frigidius, tantò grauius, & ita ex summa frigiditate terræ sequitur maxi ma eius grauitas, & densitas, & craßitudo & siccitas craßa & corpulenta, quæ quidem siccitas maxime compe tit ei, & ideo Arist. quem ut Deum admiror in natura, di cit in quarto meteor. siccitatem esse propriam terræ, Hic modo primo enumerabimus iuuamenta terræ, quæ enume rat Auicenn. postea dicemus unum iuuamentum maxi= mum, quod ipse Auicen. omisit, sed prius uideamus unum, quod interponit Auic. & est illud, quod si demissa fuerit, sicut ei requiritur, esse frigidam & siccam, sed quomodo hoc probatur non syllogismo, aut demonstratione, sed sensu, hoc enim est Docti uiri, & ridebat Galen. eos, qui in rebus sensatis demonstratione uti uolebant. Accedamus modo ad iuuamenta terræ, Auicen. ponit tria iuuamenta terræ, quæ omnia à siccitate proueniunt, primum iuuamen tum est ad retentionem, secundum ad fixionem, tertium ad conseruationem figurarum, Debetis enim scire, quod fi= guræ habent quinque gradus penès impreßiones suas, fi guræ enim & impreßiones primo recipiuntur, secundo imprimuntur, tertio retinentur, quarto figurantur, quin= to conseruantur. Ex his autem quinq; tres ultimi gradus sunt proprij, terræ, & semper in quacunque re fuerint, sunt in illa merito terræ, receptio enim & impreßio non sunt merito siccitatis, sed humiditatis receptio est propria

aeris

aeris,sed non in aere fit impreßio; unde in aere fit rece=
ptio imaginum tantum propter maximam humiditatem
raram nimis,in aqua autem quoniam hnmiditas est crassa,
& corpulenta,fit impreßio in superficie, sed non retinen
tur postea,nec figurãtur,nec conseruantur,quia ad reten
tionem necessaria est siccitas,quia ad retentionem necessa=
ria est permanentia, quæ non potest esse nisi per siccum
continens partes. Dicit igitur Auic. Quod primum iuua=
mentum terræ est ad retentionem, secundum autem ad fi=
xionem,quia non ubicunque fit retentio,ibi est fixio, nam
in butyro fit quidem retentio sed non fixio quia materia
licet sit craßa,quod facit ad retentionem,non est tamen so
lida,ubi igitur est modicum terræ ibi fit quidem retentio
sed non fixio at ubi multum de terra,non tantum fit reten
tio,sed etiam fixio, tertium autem iuuamentum & ulti=
mus gradus siccitatis est conseruatio,quod non potest es=
se,nisi ubi plurimum est de terra, conseruare autem est de
fendere rem retentam, & fixam ab iniurijs extrinsecis,
quod non potest fieri nisi in re multum terrea, & solida.
Nam in plumbo quidem fit retentio imaginũ, et fixio,sed
non cõseruatio,at in ferro non solũ retẽtio,et fixio,sed ẽt
conseruatio. Auic. igitur tres ultimos gradus numerauit
inter adiumenta terræ,duos autem primos receptionem,
scilicet & impreßionem non numerauit, quia non sunt
terræ nec meritò, siccitatis,sed humiditatis, & hæc de ter
ræ iuuamentis ab Auic. enumeratis dicta sint,nũc ad aliud
ueniamus,quod quidem maximum esse diximus, & omis=
sum fuisse ab Auic. Atque illud quidem est, quod terra ip

ſa à natura conſtituta eſt, tanquam ſubiectum, in quod ſigillarentur omnes influxiones cœleſtes; & infigerētur omnes impreßiones cœleſtes, ex quo opportuit etiam ipſam ſiccam fuiſſe, ut poſſent impreßiones in ea optime retineri, & figi, & conſeruari, propter quam cauſam etiã poſita eſt, ut centrum in medio totius. Eſt enim unũ quod omiſit Auic. quod tamen ſequitur ex dictis. Quoniam enim natura uolebat terram eſſe ſubiectum omnium impreßionum cœleſtium, & formarum, ideo uoluit terram locum eße & centrum orbis, ut omnes influxiones cœleſtes undecunque ueniant, æqualiter in terram imprimerentur, cum centrum æqualiter diſtet undique à ſua circumferentia, & omnes lineæ à circũferentia ductæ æqualiter ſuper centrum cadant, & hæc ſatis de iuuamentis. Quæritur hic unum, quia uidetur Auic. omiſiſſe unam proprietatem terræ, quam non, hic tantum omiſit, ſed in omnibus elementis, & hoc eſt figura ipſa, Quare enim quum terra ſit res terminata, non meminit Auic. de figura terminante ipſam, Reſpondemus ad hoc quod elementa nullam habent propriam naturalem figuram, ut bene etiam dixit Ar. 3. cœli, Quia ſi haberent propriam formam naturalem corrumperentur, ubi amitterent hanc, ſed præter rationem Ar. eſt, & alia quam nec Ar. dixit, nec ab alio quopiam aßignatam eſſe opinor: Quod unicuique corpori ſimilari competit omnis figura, & ideo nulla eſt figura propria, Nec hoc ſolum cõpetit quatuor elementis, ſed omnibus ſimilaribus, atque ideo competit elementis, quia ſimilaria ſunt, & ratio eſt, propter quam ſimi=

similaria nullam habent figuram propriam, quoniam non fuit necessarium, ut figura illis adesset, quoniam figura est à natura constituta propter operationes, brachium enim talem figuram ideo habuit, quia merito talis figuræ brachium suas exercet operationes, ideo per talem figuram brachium est brachium, & amissa tali figura non est amplius brachium, id quod manifestissime apparet in his, quæ fiunt ab arte, Securis enim ideo est securis, quia talem habet figuram, qua quidem figura amissa, Securis nõ est amplius securis, sed ferrum, & materia solum, & ratio est, quoniã à tali figura emanat operatio securis, quæ est secare, necessaria est igitur figura in compositis, at in similaribus non est necessaria, Quia usus similarium non est operatio aliqua, sed hoc tantum, ut sint materia aliorũ, Materiæ autem non solum non confert forma, sed est impedimento potius. Quare & Ar. posuit materiam primam, quæ est materia omnium rerum mobilium, informẽ, et sine ulla figura similaria igitur quum sint materia partium organicarum, iure non debuerunt habuisse figuram ullam, ideo Anaxagoras uoluit materiam omnium rerum esse ipsa similaria, quia similaria apta sunt, ut sint materia rerum, quæ figura terminantur, sed licet elementa non habeant propriam formam, tamẽ necesse est ipsarum locum esse circularem, & sphericæ figuræ, ut dicit Ar. 2. cœli, 30. & 31. & 32. propter æqualitatem omnium partium maximam, quoniam quum sit æquale prorsus elementum, non habuit quo modo efficerentur anguli, Anguli enim fiunt propter inæqualitatem materiæ prouenientem

tem à ficcitate, non bene admixta humiditati, at si non sit angulus ullus, necesse est figuram semper esse sphericā. Quum igitur elementa habeant omnes partes æqualissimas, quia tota ipsorum materia est temperatissima pro ratione ipsorum meritò fuerunt sphericæ figuræ. Et hæc est prima ratio, quare terra habuit figuram sphericam. Secunda ratio est, ut omnes partes æqualiter motui subijcerentur. Tertia ratio est, ne detur uacuum, quia posito quod orbis lunaris sit sphericæ figuræ nisi ignis, qui immediate consequitur sub concauo lunæ, esset sphericæ figuræ, sed angulos haberet, daretur necessario uacuum, quia impoßibile est intra figuram circularem, collocare figuram angularem, quæ totum spatium contentum intra circulum occupet, & ratio est, quoniam, necesse est circulus magis à lateribus figuræ angularis distare quàm ab angulis, propter hanc igitur rationem, & ne detur uacuū, necesse fuit elementa esse sphericæ figuræ, Nam quod de igne probatum est, idem de omnibus alijs probatum est etiam. Nam si ignis fuerit sphericæ figuræ, necessario etiam aer sub concauo ignis locatus sphericæ erit figuræ propter eandem rationem. quòd si aer etiam aqua. Quòd si aqua etiam terra, Patet igitur his tribus de causis terram esse rotundam. Sed contra diceret aliquis. Nos uidemus in terra alicubi multam planitiem esse, alibi autem adesse montes altißimos, quo modo igitur erit terra sphericæ figuræ? Quantum ad planitiem facillimum est respondere, Istæ enim sunt nugæ, quia istud quod nobis planities uidetur, non est planities, si consideretur non per se-

 seor=

seorsum, sed coniunctim cum tota terra, sic enim non planities, sed terræ conuexum esse constabit, Quantum ad montes, & si alij aliter respondeant, hæc tamen mihi uidetur esse melior responsio, quòd montes non sunt pars elementi terræ.i. pars corporis simplicis, sed sunt quoddam compositum, & aggregatum ex multis. habent enim in se lapides, & ligna, & aquam, & ignem, Nos autem loquimur de uera terra, quæ est simplex, & quæ est circa centrum, & hæc de terra sufficiant.

Definit modo Auic. primò aquam, & dicit aquam esse corpus simplex, quod est genus proprium in definitione, deinde dat differentiam distinguentem hoc corpus simplex ab alijs, & est quod aquæ locus naturalis est, ut ipsa circundet terram, & sit circundata ab aere. Et affert rationem propter quid, idest causam formalem, & dicit hoc esse propter grauitatem, quæ quidem grauitas non est absoluta, sed comparatiua, quia per comparationem ad aerem dicitur grauis, ad terram autem leuis, dicitur autem potius grauis, quàm leuis, quia leuis est per comparationem tantum ad unum elementum ad terram, grauis autem per comparationem ad duo elemēta. Circundat igitur aqua terram, & circundatur ab aere, & ita habetis definitionem aquæ, qua differt aqua ab omnibus alijs elementis. Sequitur modo Auic. in declarando proprietates essentiales aquæ, & inquit frigida est, & humida. Sed antequam declaremus hoc, oportet hic prius uidere, quia dixit, quòd locus naturalis aquæ est, ut circundet terram, et circundetur ab aere, an hoc sit uerum, Videtur enim, quòd aqua

aqua non circundet terram, ſed terra uidetur eminere in plurima parte ſuper ipſam aquam; præterea uidemus quod aqua æque bene deſcendit ad centrum, ſicut terra, ergo non eſt grauis comparatiue? Dicimus, quòd uerum eſt, quòd terra ſecundum maximam partem eminet aquæ, quia ſi diuidamus totam terram in duo hemiſpheria per lineam equinoctialem, uidebimus ultra equinoctialem uerſus polum Arcticum, *terram in multis locis eminere ſuper aquas, & eodem modo uidebimus etiam in altero circulo ab equinoctiali uerſus polum antarcticum, ut deprehenſum eſt noſtris temporibus per nauigationem illius* Hiſpani, *qui ſi dignos ſcriptores inueniſſet inſignior certe eſſet illo* Iaſone, *de quo tam multa dixerunt antiqui poetæ.* Poſtea *ſi comparetis omnes inſulas, erit adhuc magis uerum, quod dixi maximam partem terræ eminere ſuper aquas.* Quid *dicemus igitur ad* Auic. Recte *dixit* Auic. *quia naturaliter terra ambitur ab aqua.* At *ſi in multis partibus ſupereminet terra, hoc eſt per accidens,* Tertio *cœli, quia aqua exſiccata eſt, non quod refugiat, & det locum terræ, huius autem rei quod terra ſcilicet ſuperemineat, & duæ ſunt rationes cauſa finalis, & cauſa efficiens.* Ratione *quidem finis propter bonum, ut bona eſſet habitatio animalibus, & ubi eſt cauſa finalis, ibi ſequitur cauſa materialis, diſpoſita ad talis finis conſecutionem;* Cauſa *autem efficiens talis eſt, quum influxus cœleſtis, & radij aſtrorum, uario modo alterent inferiora, fuit neceſſarium propter hoc, ut ubi radij iſti aſtrorum unirentur, & fortificarentur in terra,* Efficerent, *quod*

apti

apti sunt efficere, quod est, exsiccare humidum, & uidemus quod ubi maxime influunt radij astrorum, ibi exsiccantur aquæ, & melior est habitatio animalium. Vnde uidemus quod circa utrunque polum, ubi minus possunt radij isti, occupant infinita maria, & prout uarie influunt radij astrorum, fit etiam uaria uicißitudo terræ, & maris, ita ut ubi prius erat terra, modo fit mare, et ubi prius mare, ibi fit modo terra. Quod etiam philosophi ipsi dixerunt experientia ipsa, & sensu admoniti. Terra igitur naturaliter ambitur ab ipsa aqua, & si supereminet, non est, quòd aqua refugiat, sed quia exsiccatur, & ita habetis, quòd recte dixit Auic. quòd aqua circundat terram naturaliter, & circundatur ab aere, & quandoquidem terra in multis locis non circundetur ab aqua, sed supereemineat, Audiuistis rationes. Quare autem non ubique circundetur ab aere ipsa aqua, sed terra potius circundetur ab aere, ubi scilicet terra supereminet aquã, duæ sunt rationes. Prima est, ut impleatur uacuum. Nam si terra foderetur usque ad centrum, & nihil aliud impleret, descenderet aer usque ad centrum. natura enim maxime refugit uacuum. Alia ratio est ex parte aeris, quia aer inferior proximus terræ non est uerus aer, sed degenerat ad naturam aquæ, cuius signum est, quod ubi ponitis aliquid in hoc aere, nisi sit radijs solis exsiccatus, semper humectatur non humiditate uera syncera, quæ non incorporatur alicui, sed crassa humiditate & corpulenta, & quantum amisit de synceritate naturæ aeris, Tantum etiam descendit, sed diceret aliquis, quare aer, quum sit de se

bu=

humidus, & aliquando maxime refrigeretur, non fit aqua, præsertim quum sit substantia maxime paßibilis? Respondetur dupliciter prima responsio est Galeni, primo de simpl.med.cap. decimo octauo, dicit ibi Gal. quòd aer non potest nisi in magno tempore uerti in aquā propter contrarietatem maximam in modo substantiæ, quia aer tenuißimus est. At aqua contra est craßißimæ substantiæ, ideo non facile accedente frigiditate fit aqua, Aqua autem quia est substantiæ crassæ congelatur, et fit terra, Aer autem nunquam congelatur, ut dicit ibi Gal. Aqua autem quemadmodum facile transit in terram propter magnum symbolum in substantia, quod habet cum terra, ita non facile transit in aerem, & si efferuescat maxime. Et hæc est una ratio, quare aer humidus, & ualde refrigeratus non facile transit in aquam. Alia ratio est illustratio ipsorum radiorum solis, qui semper ad conseruationem aeris facit, rarificando, & attenuando substantiam, & hæc pro prima dubitatione, quo modo aqua naturaliter circundet terram, & circundetur ab aere. Alia dubitatio erat quod aqua semper nisi impediatur tendit ad centrum. quando igitur dicit Auic. quòd superficies terræ sit locus naturalis aquæ, bene hoc dicit quòd autem moueatur deorsum. duplex est ratio prima ratione medij, quia ubi dehiscit magna uorago, succedit aer, et aqua mouetur per medium aerem, quod est sibi naturale. At quantum ad terminum ad quem hoc est uiolenter, & non naturaliter. Alia ratio est quia aqua est natura interminabilis, quæ ad proprium terminum non terminatur,

tur, ſed ad alienum terminum. Ad centrum autem non deſcenderet, quia ibi eſt maxima frigiditas in centro, & penetralibus terræ, aqua refugit. Aer quum ſit calidus, ideo eſt etiam impoßibile, ut fiat aliqua uorago terræ tanta, ut deſcendat uſque ad centrum. His uiſis accedamus modo ad proprietates aquæ quas Auic. *deſcribit frigida eſt & humida, ſcilicet eius naturæ talis exiſtit &c.* Hoc *intelligitur de facultate,* V*idiſtis enim quo modo natura dupliciter intelligitur. frigida eſt & humida,* Attendatis *bene ad unum, quod hic dicam, & fundamenta noſtra adhuc ueriora apparebunt.* Aqua *neceſſariò debuit eſſe humida, & humiditate corpulenta, & debuit eſſe propè terram, & rationem uidebitis in mixtionibus, & paulò & infra in hoc capite.* Q*uum igitur debuerit eſſe talis neceſſariò, oportuit habere frigiditatem, quia humiditas craſſa non ſtat ſub caliditate, quia caliditas rarefacit, & diſcutit, oportuit igitur humiditatem iſtam fieri, aut cõſeruari per qualitatem illam, quæ poteſt hoc facere, frigidum autem eſt illud, quod condenſat, & craſſefacit, præterea quum deberet aqua eſſe propè terram, oportuit, ut eſſet grauis,* At *grauitas non eſt à calore, calor enim attenuat, & rarefacit, & ſic facit leuitatem, unde quæcunque elementa ſunt leuia, fuerunt etiam calida, & contra, quæ ſunt grauia, neceſſariò fuerunt etiam frigida,* Acceßit *igitur frigiditas, & iſta frigiditas debuit eſſe terminata non in ſummo, quia aqua non indigebat ſumma craſſefactione, quare non in ſummo debuit eſſe frigida & ut magis uideatis ueritatem noſtrorum fundamentorum notate diligenter iſtum*

discursum, ex quo apparebunt friuola, & uana esse, quæ contra à quibusdã dicuntur. Sicut oportuit aquã esse humidam humiditate crassa, propter quod accesit frigiditas, ita aerem oportuit esse calidũ, quia aer debebat esse rarus permeans, deinde debuit aer esse leuis, ergo necessario debuit esse calidus at quia per humiditatem debebat distingui, nam alioqui fuisset ignis, si calidus & siccus fuisset, data est igitur humiditas tenuis, quæ mitigaret calorem, et ita per humidum deuenit aer ad essentiam propriam. Præterea terra debuit esse crassa, & densa, quia est in centro, At hoc non potuit esse sine frigiditate. At ut distingueretur ab aqua, ideo debuit esse sicca, non humida, ideo per frigiditatem in summo expressa est humiditas, & reddita est sicca. Si modo igitur interrogaret aliquis ex hijs, qui ex commentarijs tantum sapiũt, utrum terra quemadmodum habet esse per siccum, utrum sit etiam sicca in summo, dicatis, Quòd siccitas terræ alia est à siccitate ignis, & æquiuocè dicitur una ad aliam, & dicatis, quòd in utroque est siccitas in summo diuersa tamen, in terra siccitas corpulenta & crassa, siccitas autem leuis est in igne, idem dicatis de humiditate, humiditas enim crassa, & corpulenta est summa in aqua, humiditas autem leuis est, quæ non incorporatur, est summa in aere. Hinc est, q̃ Galen. Aliquando dicit Aerem esse humidum in summo, aliquando aquam esse humidam in summo, & ita dicatis de siccitate, quando inuenietis Galenum & Aristot. modo dicere siccitatem summam esse in terra, modo in igne, quando postea etiam citant Gal. dicentem, q̃ in aqua est summa frigiditas dicatis quod

quod frigidum duplex eſt, uel formaliter, uel effectiue, frigiditatem formaliter dicimus, quando aliquid habet talem qualitatem conſequentem propter ſuam formam & hoc modo dicimus. Terram eſſe frigidam in ſummo formaliter, At effectiue aqua eſt frigida in ſummo, quia magis imprimit frigiditatem, & hoc in primo in ſecundo & in tertio & in quinto de ſimpl.med. Gal. dicit & reddit rationem, quia quæ frigida ſunt, cum craßitudine ſubſtantiæ, licet ſint magis frigida, q̃ alia, tamen minus imprimunt quia craßitudo ſubſtantiæ obſtat, ne frigiditas poßit penetrare, propter quam rationem dicit acetum magis refrigerare q̃ omphacium, licet omphacium formaliter ſit magis frigidum neque mirum uideri debet, ſi effectiuè frigida iſta dicantur, quando effectiuè etiam talia dicuntur, quæ nihil tale habent, ut dicimus ſolem eſſe calidum licet nihil habeat caliditatis, iſtud igitur ſit dictum de frigiditate & humiditate aquæ. Quod ſi demiſſa fuerit ſicut eſt. Vult probare, ꝙ aqua eſt frigida & humida per ſenſum, & hoc eſt facile. Et ipſa quidem eſt generatio. Dicit quod humiditas eſt generatio aquæ, ſed humiditas nõ eſt motus, non eſt cauſa efficiens in generatione, non eſt ratio formalis aquæ, quid igitur dicit hoc loco, ꝙ humiditas eſt generatio aquæ? neceſſarium eſt dicere, quod humiditas erit ſubiectũ, et iſtud ſubiectum non poteſt eſſe niſi in materia prima, & ita ẽt Auicen. cogitur deuenire in hanc ſententiam, ꝙ humiditas ſit annexa materiæ primæ. Reddit eam aptam ad ſpargendũ. Dicit ꝙ humiditas adiuuat aquam ut facilè ſpargatur, quia ſiccum eſt in ſe totum collectum, at humidi pro-

*prium est,ut diffundatur cum sicco, & ita retineatur sic= cum cum humido,*Et *licet sit modica aqua, tamen facillime etiam spargitur propter humiditatem, & hoc statim faci lius apparebit.*

In *generatis iuuamentum præstat.* More *suo sicut & in alio elemento fecit,ita etiam in aqua,*primo proponit de *finitionem* propriam ,*secundo* proprietates,tertio *iuua= mēta.*Postq̃ *igitur definiuit,quid esset aqua,*explicuit pro *prietates,& facultates ipsius,nunc tertium exequitur,q̃d est de iuuamentis,& dicit,quatuor esse iuuamenta,primũ est ad diuisionem secundum ut deliniet, tertio ut figuret, quarto ut temperet, & primum quantum ad diuisionem, quæ est prima utilitas,dubitatur,quia hoc uidetur esse con trarium potius aquæ, quia diuidere est agere, & uidetur proprium ignis potius,quod est contrariũ aquæ, & aque uidetur potius proprium continuare.* Præterea *si aqua est maxime continuatiua,& meritò ipsius continuatur sic cum quomodo facit ad diuisionem.*Respondemus *q̃ ab hoc, quod diuidere dicimus,duo denominatiua ueniunt,diuisiuũ, & diuisibile,primum competit igni,secundum aquæ,aqua enim est diuisibilis propter facilem impreßionem, quæ fit in ea,ad secundum est continuatiua aqua, ergo non diuisi= bilis,dicimus quod quatenus est continuatiua,non est diui= sibilis,continuatiua enim dicitur, quatenus continuat suo humido siccum.*Diuisibilis *autem,quatenus facillima est ad suscipiendũ omnes impreßiones, quòd autem diuisibilitas facit ad generationem,ostendit* Ar.*in fine secundi de gene ratione,quia confert ad mixtionem optimam,ex qua fit po stea*

ſtea generatio,ad hoc enim ut bona fiat mixtio elementorum,oportet ut elementa diuidantur ad minima, ſecunda utilitas eſt ad delineationem,poſt quã ſequitur poſtea tertia ad figurandũ. Auic.*uero primo ponit figuratioñe deinde delineationem,& ordine præpoſterò uſus eſt,primo enim confert ad lineandũ,deinde ad figurandũ, ad lineam igitur confert,quia per ſuum fluxum continuat ſiccum,linea autem materialiter eſt fluxus proueniens ab uno extremo ad alterum extremum,& iſtud eſt continuare, ſed continuare apud naturales non fit niſi per humidum, quia ſiccum in ſeipſo eſt indiuiſiuum,ideo ſi linea nihil alud eſt niſi quoddam continuum fluens ab uno puncto ad alterum continuum autem apud naturales non fit niſi per humidũ, quod deducit ſiccum,& continuatur ideo merito aqua dicitur facere delineationem,quia continuat, & deducit ſiccum.* Tertio *confert ad figuratiouem, quia ductis lineis fiunt figuræ,& propter uarium ductum linearum uariæ fiunt figuræ,& ita conſequẽter ſi cõfert ad delineationẽ, confert etiam ad figurationem,quarto confert ad temperandum,quia calor ignis tunc demum fit aptus ad mixtionem, & fit compoſitionalis, quando temperatur aqua, nam aere non poteſt temperari, quia aer eſt pabulũ ignis, & facile inflammatur,deinde aer propter ſuam tenuitatem maximam non poßet uenire in mixtionem, quia non poteſt incorporari,niſi adeſſet aqua.* Temperat *igitur aqua & acrimoniam ignis, & tenuitatem aeris,iſta ſatis de utilitatibus aquæ,*Humidum *enim licet citò formas figurales.* Declarat *ſeipſum,& omnia ſunt facilia,*Et *patent*

tent ex his,quæ diximus.Quum enim ſiccum ſit terminabi le proprio termino, humidum proprio alieno tantum ex duobus fit unum temperamentum neceſſarium & optimum pro mixtione. Aer autem eſt corpus ſimplex,nunc accedimus ad tertium elementum aſcendendo,& idem facit,quod in alijs primo definit ſecundo affert facultates aeris,tertio ponit iuuamenta ipſius,definit igitur primo,& dicit,q. eſt corpus ſimplex,cuius locus naturalis eſt, ut ſit ſuper aquam,& ſub concauo ignis,& in hoc quieſcit,& ad hunc naturaliter mouetur, uidetur hoc loco non eſſe uerum,quod dicit Auic. *quia aer non tantum terminatur ad hoc concauum,quia aer in omnibus actu eſt,* Gal.viij. de Plac.*& hoc ſolum aeri competit, q. ſit ubiq; actu,& propterea aliqui uoluerunt aerem ſolum eſſe elementum, & q. ſit ubiq; in terra primo eſſe aerem declarant terremotus,qui fiunt propter aerem incluſum in cauernis agi tatum, & non potentem exire, apparet etiam ex diluuijs ignis,quæ quidem fiunt propter materiam ualde inflammabilem,& ſulphuream in uiſceribus terræ repoſitã quæ quum ab aeris motu,& agitatione fuerit accenſa, erumpit poſtea,& exundat,& noſtra ætate bis uiſum eſt, & primo ad ciuitatem Catanei, deinde* Puteolis *uſque ad* Neapolim,*& hoc contingit propter aerem incluſum in terra calefacientem ſuo motu,& agitatione, & tandem accendentem materiam illam ſulphuream.Apparet & ex locis defoßis,ex quibus, quum defodiuntur,ſtatim expirat aer,& ſciunt hoc ipſi foſſores,immo ſunt ſpiritus plurimi ex quibus emanant flatus,& ſæpe putridi, & peſtiferi,*

ri,quale est specus illud Puteolanũ,Et sicut sunt illi, quos Gal.calamos specus appellat, quòd autem in aqua sit flatus,apparet,quare & in profundo maris sit flatus & aer uidetur proprium aquæ,unde dixit ille,& spiritus Domini ferebatur super aquas, Hinc est,ꝙ in mari potißimum excitantur maximi uenti.In igne etiam,quia uidetur ignis nihil aliud eße,q̃ feruor aeris, & si uellemus egredi sectam peripateticam diceremus aerem esse etiam in cælo, sicut dixerũt Stoici,& Plato etiam,unde dixit Poeta principio cælum,ac terras,camposq; liquentes, spiritus intus alit &c. Vnde etiam nonnulli dixerunt. Protea pro aere à Poetis dictum fuisse, qui se in omnes formas uertebat,& in hunc sensum uolunt Homerum Carmen suum de Proteo dixisse.Quare igitur dicimus aeris locum esse super aqua,& sub concauo ignis,si patet eum ubiq; esse? Dicimus ad hoc,quod locus proprius aeris, qui dictus est hic ab Auic.& Arist.tertio cæli,&non discordat Auicen.ab Arist.sed ꝙ aer sit in singulis istis, ratio est quia euaporatio necessario reperitur in omnibus generationibus & corruptionibus,euaporatio autem nihil aliud est nisi aer,primo habet leuitatem & formam aeris, & tendit ad supiora,hẽt et easdẽ facultates,est.n. calida et humida,uapores.n.in propria natura sunt calidi & humidi,at si alterentur à propria natura fiunt frigidi, et apparet de uentis qui sunt uapores calidi & sicci scđm Ar.& tamen fiunt frigidi p contagiũ terræ,sic aer non fit frigidus propter uapores sed p frigiditatem existente in terra & in aqua ex quo contactu fiunt uapores frigidi & licet distin

guat Aristot. uaporationem, & exhalationem, & dicat exhalationem esse calidam & siccam, ideo distinxit, quia intellexit de illa exhalatione, quæ fit in ea parte, quæ contingit ignem, non de ea, quæ fit, & reperitur necessario in generatione mixtorum per contactum habet eundem modum substantiæ, est enim tenuis & rara ergo uidetur euaporatio omnis esse de natura aeris, quum igitur sit necessarium, ut ubiq; sit euaporatio, sit autem euaporatio idem, quod aer, hinc est, q aer reperitur in omnibus generationibus & corruptionibus. Quomodo autem sit necessarium, ut in omnibus generabilibus & corruptibilibus sit euaporatio, facile hinc demonstratur. Audiuistis, q generatio fit per actionem caloris in humidum, & q hoc fit per concoctionem humidi, in concoctione autem fit euaporatio excrementorum, ergo in omni generabili necessarium est esse euaporationem propter calorem agentem in humidum & excoquentem ipsum humidum &. quod hoc fit uerum apparet ex eo, q aer in terra est tantum in illa parte, quæ illustratur à radijs solis, ubi autem non penetrat Sol ibi nullus uapor quia nullum humidum sed omnia plena pœnarum, & ibi locus inferorum & mœsta omnia, Et inde est, q Terræmotus excitatur, quia aliquando & propter magnam quãtitatem humidi, & propter calores in moderatos radiorum fiunt euaporationes inordinatæ quæ quum non possunt libere exire, concutitur terra, sicut uidetis in lebete efferuescente propter magnam copiam ignis, calor enim nimius uiolenter agens in humidum concutit, & perturbat,

bat, & ab eadem causa proueniunt diluuia ignis, dum enim calor radiorum solis agit in humidum materiæ sulphureæ, & cremabilis, & excoquit illud humidum, fiunt maximæ euaporationes igneæ, quæ diffunduntur etiam per longum terræ tractum, & ab eadem causa fiunt in specubus flatus illi putridi, Dum enim calor agit in materiam putridam in specu contentam, & excoquit illam, excitantur euaporationes fœtidæ; similiter quòd aer sit ui semine, necessarium est hoc; quia fit concoctio humidi in semine ui caloris, ex quo fit euaporatio, aer igitur est necessarius in omnibus generabilibus, & corruptibilibus, & ratione materiæ, & ratione finis, Materiæ quidem, ut dictum est, quia dum materia à calore excoquitur necessario fiunt euaporationes, Ratione autem finis, quia aer est pabulum caloris uitalis, in aqua etiam est aer, quia euaporatio plurima fit ex aqua, dum calor agit in humiditatem ipsius aquæ, At quum aer iste permittitur exire, tendit ad suum locum naturalem, & ibi quiescit. Recte igitur dixit Aui. q̃d aeris locus naturalis est sup aqua, et sub cõcauo ignis. Calida, & humida, quòd facultas aeris sit calida, & humida, satis in superioribus dictum est, secundum easdem regulas, idest secundum eas regulas, quas diximus in terra, & aqua, dum docuimus istud per sensum apparere, si ista elementa non fuerint alterata, sed fuerint in propria natura. Cuius quidem esse in generatis uiat, ut rarificentur. Ista sunt iuuamenta, & ponit quatuor. Primo aer confert in mixtione, ut rarificetur, Secundo ut faciat

leuiora, Tertio, ut subtiliet, Quarto, ut ad superiora erigat, Videtur Auic. posuisse quatuor, quæ non sunt aeris, sed ignis. Nam ista omnia longè melius, & proprie facit ignis, & si aer facit hæc, habet hæc ex igne, ergo frustra est aer, præterea uidetur Auic. nugari, dicit enim, quòd facit leue, deinde dicit, quòd erigit ad superiora, qui enim dicit quod leue facit, dicit etiam quod ad sursum tollit. Dicimus quod Auic. optime dixit, & sunt proprietates istæ proprijssimæ aeris. Ignis quidem quatenus ignis efficacißime ista facit, sed facit ista omnia modo inimico mixtioni, nam si attenuat, attenuat destruendo, ideo non præbet istos usus in mixtione, Nos autem loquimur de usu in mixtione, sed calor ignis in mixtione est refractus, & non urit, sed est calor suauis, & mitis, congregat, & commiscet, Ideo ignis in mixtione non est amplius uerus ignis, Tale autem temperamentum ignis acquirit propter aerem, Aer igitur habet istas omnes quatuor proprietates, & actiuè, & paßiuè in rebus mixtis consideratus, Consideretis aerem tùm in generandis, tùm in generatis actiuè primo in semine, quando erumpit, exit cum spiritu, & hæc fuit sententia Ar. 7. de hist. anim. cap. septimo. Et ideo dixit Ar. in secundo de generatione anim. Quòd antiqui dixerunt Venerem natam ex spuma maris, quia aer, & spiritus flatuosus maximè agit in generatione rarificando semen, subleuat etiam, & facit materiam aptiorem ad motum, quia aer agitat, & concutit. Tertio subtiliat propter maximam suam penetrationem. Quarto eleuatur ad superiora, & maxima causa est, quòd homo sit

figu=

figuræ erectæ propter multitudinem spirituum tendentium à corde ad cerebrum, & ita facit quatuor istos usus actiuè, & eadem est opinio Gal. *& nihil aliud facit* Gal. *in libro de semine.* Immo *&* Epicurei, *qui casu uolebant omnia fieri, istud ipsum uoluerunt: Paßiuè etiam longe magis competunt istæ operationes aeri.* Dico *autem, paßiue, quatenus aer concurrit, ut materia in mixtis.* Mix*ta enim omnia, in quibus dominatur aer, sunt omnia & rariora, & leuiora, & subtiliora, & sursum tendentia, id quod in omni mixto ubi prædominatur aer, uidere licet.* Mixtum *autem duplex est, quoddam est in quo dominatur aer, & aqua simul, & talia sunt oleaginosa, & pinguia, & hoc est rarißimæ substantiæ, & subtilißimæ. penetrat enim oleum, si spargatur super uestem, maxime est & leue.* Accipiatis *modo alterum, in quo dominatur aer, & terra, ut est agaricum, & spongia, sunt ista rarißimæ substantiæ, & subtilißimæ, & leuißimæ, ergo est uerum, quod dicit* Auic. *quòd aeris iuuamenta sunt in generatis, & rarificatio, & alleuiatio; & subtiliatio, & in altum eleuatio.*

Sunt autem ista spongiosa, & raræ substantiæ, quia humidum illud tenue aeris non potuit bene incorporari cum sicco propter defectum humidi corpulenti, & sunt etiam leuia consequenter, quia cauernosa sunt, & plena aeris, sunt subtilia, ut uidetis, & supereminent, ut uidetis, si ponatis ipsa in aqua, supernatant enim. Quòd *autem in omnibus istis mixtis dominetur aer, de primo genere; præterquam quòd res sensui patet, testatur etiam* Ar.

se=

secundo de generatione animalium, cap. secundo. Quòd *autem ea quæ sunt secundi generis, sint & ipsa aerea, patet sensui, sunt enim cauernosa omnia, & foraminosa. præterea ipse* Galenus *in cap. istorum omnium semper dicit in istis dominari aerem.* Quòd *autem ista omnia aerea, & raræ sint substantiæ, & leuis, & subtilis, & superemineant, apparet ex ipsis etiam sensibus, exhibeatis per os, uidebitis effectum, omnia petunt in altum, & supereminent, & superfluitant in stomacho.* Et ideo *excitant uomitum, & non concoquuntur, sic facit* Agaricus, *sic* Colocynthis, *sic omnia oleaginosa,* In Agarico *autem, & in colocyntide præter aeris dominium, accedit etiam uenenositas quædam, quæ aduersatur naturæ, unde potest facere nauseam, & uomitum, ideo qui dicunt* Agaricum *esse benedictum, non rectè intellexerunt substantiã* Agarici, *quia & excoriationes intestinorum, & uomitum, & syncompen etiam facit, & quando dicit* Dioscorides, *quòd corroborat uentriculum, istud per accidens facit etiam euacuando pituitam plurimam, quæ est in uentriculo, per se autem semper infestus est uentriculo.* Præterea Agaricus *propter suam leuitatem magis à capite, quàm ab alijs partibus euacuat, non ut dicunt isti propter proprietatem occultam, quam habet, ut magis euacuet à capite, habet enim proprietatem euacuandi humorem pituitosum ab omnibus partibus, sed quia supernatat in ore uentriculi,* Omne *autem attrahens magis attrahit ex propinquo, ideo magis à capite attrahit, quia omne agens quantò propius est passo, tantò potentius agit,* Si *tamen accipia=*

piatis Agaricum, & misceatis cum re graui, ut cum sale gemmæ, & cum aloe, sicut fecerunt antiqui omnes, uidebitis, quòd non prouocabit uomitum, nec nauseam, quia trahitur hoc modo ad fundum uentriculi. Diceret et hic aliquis, quòd fungi non ita excitant nauseam, & uomitum, quum sint & ipsi raræ, & leuis substantiæ. Sed hoc potest contingere, quoniam fungus non habet amaritudinem erodentem, sed habet succum dulcem, & media est natura fungi inter oleaginosa, & humida, et sicca, in fungo enim humidum est bene continuatum cum sicco, uapor igitur in eo iucundus est, & propter hoc non facit nauseam, At quando talem & ipsi fungi habent substantiam, hinc est, quòd peßime concoquuntur, & generant humorem plurimum pituitosum, & interdum etiam suffocant hominẽ, & notetis rationem horum omnium, oportet igitur si uultis scire rectè, & per ueram methodum ista omnia, ut causas istorum omnium à natura ipsius rei intelligatis, primo difficillime concoquuntur, quia supereminent, & non complectuntur à uentriculo, ex quo calor naturalis non potest conficere, secundo, quia substantia frigida est etiam, & humida, quia habent etiam plurimum de aqua, & terra, & ideo generant plurimum humorem pituitosum, crassum, & uiscidum, Deinde suffocant, quoniam quum generent humorem illum crassum, & plurimos etiam flatus, flatus ille ualde distenditur in materia illa crassa, & quum non poßit exire propter craßitudinẽ substantiæ, comprimit diaphragma, & propter etiam uentosos uapores petentes ad cor. Hinc sequitur suffocatio, &

syn=

syncopa, & mors, sed diceretis, non omnia subtilia sunt propter dominium aeris, sed sunt etiam aliqua subtilia in quibus dominatur ignis, non aer. Quo modo igitur digno scentur ista, & quo modo dicis tu, quod subtiliatio est ab aere. Aduertendum quoniam quæ sunt subtilia propter dominium aeris, diuersæ sunt rationis ab his, quæ sunt subtilia propter dominium ignis, & diligenter animaduertite, quo modo sit ista ratio diuersa. In his enim, in quibus aer ipse dominatur, subtilitas est unctuosa, & flatuosa, ex qua fit substantia ipsorum lenta, & flexibilis, et non possunt facile diuidi, & hoc de pinguibus satis patet, Agaricus etiam uix potest conteri, sicut etiam colocynthis, & spongia, quæ non potest conteri, nisi exsiccetur, & hoc ostendit etiam quarto meteor. Ar. At subtile propter dominium ignis, est frangibile, & facile dissolubile, ut est cinamomum, & piper ignis enim exsiccat partem terream, & adurit, unde ista omnia sunt calida & sicca, erodentia etiam sunt tenuis substantiæ, et penetrãt, & incidunt, & aperiunt obstructiones, quia materia terrea fuit attenuata ab ignis dominio, sed instaret adhuc aliquis contra me hoc pacto. Tu dixisti, quòd ubicunque dominatur aer, ibi est substantia tenuis, At hoc est contra ipsum Aristotelem in secundo de generatione anim. cap. secundo, dicit ibi Ar. quòd ubi miscetur aer cum aqua fit spuma, et fit substantia Aquæ craßior ex admistione aeris, quàm erat aquæ solius, et probat multis exẽplis, sicut de exẽplo spumæ, quæ craßior est quàm aqua sola, & exemplo etiam seminis, præterea exemplo niuis, in

qua est spiritus multus inclusus, unde etiam fit alba, quid igitur dicis ad hoc? Dicimus esse uerum perpetuò, quod ubicunque aer adest in mixtione semper attenuat substantiam, At illa craßitudo in semine, & spuma fit per accidens, Quando aer cum aqua complicatur, sunt illic duæ humiditates, Altera leuis, altera corpulenta, & ideo unaquæque humiditas sicut est diuersa, diuersum etiam quærit locum, & humiditas aeris quærit dißilire, & ascendere, humiditas autem aquea quærit petere deorsum, & ita habent diuersos motus, & si quidem præualeat altera istarum duarum humiditatum, fit separatio, & aer euolat, & ascendit. Aqua autem deorsum petit. at si utraque humiditas sit æqualium uirium, Tunc non fit separatio, sed aer continet humiditatem, & conglobat, et ideo apparet substantia craßior. cuius signum, quod semen quamdiu calidum est, est conglobatum, quia aer continet, at cum refrixit, fit subtilis, quia aer, qui prius continebat, influxit, & ideo est potius, apparens craßitudo in spuma, & semine, quàm uerè adsit, in niue duo concurrunt, primum illud, quòd diximus de aere, & congelatio etiam ab extrinseco, & hoc quantum ad dubitationem primam de iuuamentis aeri attributis. Ad secundam dubitationem, quam attulimus contra Auicennam, quando dicebamus Aui. nugari, quia dicit bene facere aerem, qui erigit in altũ, ad hoc dicimus, quòd facere aliquod leue, & facere, ut res erigatur sursum, sunt duo diuersa. Pulmo enim est leuis, & tamen sursum non erigitur. Sublatio enim in altum fit propter spiritum multum inclusum, unde mem=

membrum hominis erigitur propter flatum plurimum inclusum, et flatuosa erigunt ipsum, recte igitur dixit Auic. & non fuit superfluus, & hæc satis pro complemento eorum, quæ de aere dicenda erant, nunc ad ultimum elementum ueniamus, qui est ignis. Ignis uero est corpus ex idem facit hic, quòd in alijs fecit, primo definit, & in hoc nolo immorari, quia accipit genus, deinde addit suam differentiam formalem à loco, & hoc est manifestum. Secundo dicit, quòd habet proprietates istas, ut sit calidus, et siccus, de caliditate patet, & qui negat hoc indiget pœna, & sensu, ut dicit Arist. & quantum habet caliditatis, tantum habet leuitatis. cum ignis sit summe calidus, & caliditas hoc habeat proprium, ut absumat humidum, ex quo calor etiam humanus non potuit priuari hoc uitio naturæ, ex quo sequitur mors, & si hoc est uerum, sequitur hoc, quòd ubi est summa caliditas, etiam erit summa humidi consumptio, At si hoc, nihil relinquitur humiditatis. nam ex quo caliditas est in summo, & omne agens naturale agit, quantum potest, ergo consumet in summo, et si ponas aliquam remanere humiditatem, non erit caliditas in summo, quia non est agens uoluntarium, nec est impeditum, ergo nulla humiditas potest esse in igne, & ista ratio tantum suasit Auer. ut dixerit non posse dari temperaturam calidam, & humidam, de qua re dicam, ubi dicā de complexionibus, hæc ratio persuasit etiam multis philosophis, ut dicant ignem nullam habere humiditatem, & quando uidebant continuationem fieri per humidum, dixerunt etiam consequenter ignem non continuari, sed partes

tes eius esse disiectas, & nullo medio continuatas, nos autem oppositum, tenemus in utroque, isti nanque dicũt duo, primo quòd in igne nulla est humiditas, Negatur hoc secundo quòd ignis non componitur ex partibus continuis, negatur etiam hoc, quoniam istud ultimum fuit probatum ab ipso Aristotele, ideo in hoc non immorabimur nos, sed in altero tantum, in quo contra Albertum magnum erit sermo. Albertus igitur uolens saluare, quòd est etiam summa siccitas in igne, & continuatio, argumentatur in hoc cõtra philosophos illos probando, quòd ignis potest esse continuus, etiam quòd in illo nulla prorsus sit humiditas, ipse enim hoc admittit, prima ratio est hæc, motus continui, & fluxus continui est ante fluxum humidi, ergo. præterea cœlum est continuum, & tamen nullam habet humiditatem, ergo sunt aliqua, quæ sunt sibi continua, & tamen non continuantur per humidum. nam mixta corpora, bene habent continuari necessario per humidum non corpora simplicia. circa istud ego teneo oppositum, & dico quidquid continuatur, id continuatur in natura per humidum, siue sit compositum, & mixtum, siue simplex.

Diuus Albertus *omnia supponit, & nihil probat, demiror ego Albertum, & ponens q; mista continuantur per humidum simplicia autem continuentur sine humido nullam dederit rationem huius diuersitatis, præterea in argumento primo petit principium, id enim est, q; quærimus utrum detur fluxus, & motus continui ante fluxum, & motum humidi præterea idem facit in secundo argumen-*

to, nihil enim probat, sed assumit tantum, oportebat enim probare, q. in cœlo nullum est humidum. Quantum ad suam conclusionem dico, q. est manifeste falsa, & hoc probatur ratione, & experientia, ratione quidem, & discursu probatur hoc modo, in mixtis, & simplicibus est eadem materia, & non differt, nisi q. in simplicibus materia prima est immediate, in mixtis autem mediate per corpora simplicia. Cum igitur sit eadem materia, & materia in se habeat quantitates interminatas, & corporeitatem quidẽ interminatam, opotet illam quantitatem, quem imaginemur, esse interminatam accipere aliquam extensionem, ut fiat determinata. At quando materia extenditur, partes occupant aliquem locum, ut una pars sit hic alia pars sit illic, at hoc non potest fieri, nisi per aliquod continuum. Quòd quidem continuum neque cogitari potest esse aliud physice loquendo q̃ humidum, in mixtis autem facilius percipimus quia craßius est humidum continuans in mixtis, & q. sit uerum, q. quantò aliquod corpus est tenuius, tantò subtiliori indiget humido continuante, uideatis, q. pictores, quando uolunt incorporare, & adglutinare aurum parietibus, insuflant tantum, & ex humido per insuflationem acquisito adglutinant at si ferrum ferro, aut lignũ ligno uolunt agglutinare, uel ista agglutinare parietibus, opus est humido adglutinante magis corporeo, & craßiore, & uidetis ratione ipsa etiam ignem humido agglutinari idest continuari. Probatur etiam sensu, quia omnia ista simplicia, quæ possumus habere, uidemus continuari sibi per humidum. Nam præter terram, aquam, & aerem

rem quæ manifestißime uidemus humiditatem habere, qua continuãtur, etiam ignis per humorem inflammatum continuatur & ignis secundum Arist. nihil aliud est, q̃ aer inflammatus, & tandiu est ignis, quamdiu per humiditatem continuatur & uerum est q, dicebant illi philosophi, quorum opinionem recitat Albertus, q, si in igne nulla sit humiditas ignis partes nullo modo erunt continuatæ, & ita uidetis conclusionem Alberti non posse stare. Ad argumenta sua, quando dicit fluxus, & motus continui est ante fluxum, & motum humidi, ergo datur continuum continuatum sine humido, equidem Albertum demiror & nescio an physice, an metaphysice loquatur, nam si mathematice loquitur, uerum est hoc, quia fluxus puncti facit lineam, & fluxus lineæ facit superficiem, & ita fluxus continui est ante fluxum humidi, quia sunt ista abstracta à materia, at physice loquendo nihil unq̃ inuenietis, q, tale dici poßit, metaphysice etiam considerando potest esse uerum, quia est continuatio causarum sine humido, similiter etiam logice loquendo est uerum, quia fit continuatio præmissarum sine humido, at in naturalibus uelim id mihi ostendi. Ad secundum debebat hoc probari. Nam ego dico, q, in cælo est humiditas, At diceret aliquis si inesset humiditas haberet materiam eandem cum materia inferiorum, omittamus de materia cæli, utrum sit diuersa à materia istorum inferiorum, an non, sed quicquid sit illa materia, dico, q, cum sit extensio in cælo, sit illa extensio per humidum q, quidem humidum tale erit, qualis est materia ipsius, & si Albertus potest me docere, qualis sit materia cæ-

 li,

li, docebo ego, quale sit istud humidum sed diceret aliquis, si humiditas esset in igne, & in cælo, ut tu ponis, esset in istis compositio, & ita non essent corpora simplicia & probo quia humiditas est qualitas accedens ad compositionem. hic petitur principium sed notate, q. duplex est humiditas continuans, & elementaris, & differunt secundum intensionem, & remissionem non secundum genus, nec secundum speciem, sed ista tamen intensio, & remißio faciunt, ut sint maxime diuersa inter se. Humiditas elementaris est humiditas per excessum, in quibus dominatur, & ista humiditas non solum continuat partes, sed obtundit, & extinguit, & facit mollitiem, & multas alias qualitates, at humiditas continuans non est ita, sed tantum continuat, & non facit has paßiones, et uideatis hoc in corporibus cælestibus ut in stellis & cometis.

At quando humiditas continuans excedit non dicitur amplius continuans, sed elementaris, & si ista humiditas elementaris accedat alicui rei, faciet compositionem, sed illa continuans non facit compositionem, & ista satis sint pro ista quæstione, in ista enim nolo amplius immorari, redeamus igitur ad textum Auic. In rebus autem generatis præstat iuuamentum perfecta illa particula ubi declarabat facultates ignis, postea uenit ad iuuamenta ignis, et dicit quinque esse iuuamenta in igne, quando uenit ad mixtionem. primum est, ut subtiliet, secundum ut maturet, tertium ut fiat penetratio, quartum ut permisceat, quintum ut temperet frigiditatem aquæ, & terræ. sunt ista quinque recte intelligenda, at non possunt recte intelligi nisi

ex discursu tali, debetis scire, q omnis generatio fit propter calorem agentem in humidum corpulentum, & crassum, quia actio caloris in aere, cuius humiditas est tenuis, nullam facit generationem nisi sui ipsius, quando autem agit calor in humidum crassum, incipit generatio mixti, & accipiatis primo metallica, quæ sunt prima in mixtis perfectis, calor agit primo in humidum crassum, & cõcoquit, postea accedens frigiditas extrinsecus congelat, in seminibus & plantarum & animalium patet, quia nulla planta, nullum animal generatur, nisi calor solis agens in humidum materiæ excitet uirtutem formatiuam, ideo dicebat Arist. q sol, & homo generant hominem, quia sol primo agit in semen, & excitat calorem, qui est in semine, et uirtutem formatiuam existentem in potentia in semine, et homo etiam generat, quia eijcit semẽ, q est tanq̃ materia, uidetis igitur primo q in generatione mixtorum calor agit in humidum materiæ excitans uirtutem formatiuam. Hoc supposito, primum fit, ut rarefaciat calor, & attenuet materiam, & uidemus hoc in humido omni, q calefit ab igne extrinsecus, turgescit enim, & rarificatur, & subtiliatur in ista autem subtiliatione, & rarificatione partis illius, quæ fit rarior, & tenuior, q̃ ut conueniat pro generatione, illud totũ difflatur, sicut uidetis in lebete ebulliẽte, q ita crassum est, ut non conueniat pro temperatura mixti, excernitur, & ita remanet succus depuratus, qui quidẽ attenuatus, & rarificatus fuit, qui quidem dicitur æqualis æqualitate iustitiæ, dicitur etiam temperatus, dicitur etiam maturus, quia pertinet ad maturationem, dicitur etiam co

ctus, & uidetis expresse hoc in fructibus, primo dum erumpunt fructus sunt acerbißimi, & crassæ substantiæ, & duræ. At quando sol incipit magis agere, fiunt molliores, & dulciores, & tenuiores, uidetis igitur q; calor primo subtiliat, deinde facit, ut pars craßior in fructu excernatur ad cortices, & pars tenuior, q̃ pro fructus temperatura conueniebat, euaporet, & ita remanet succus depuratus, & temperatus, & dicitur fructus maturus. Contingit autem postea, ut uirtus formatiua in fructu in actu posita indigeat nutrimento, ut conseruetur, & augeatur, ideo opus habet, ut attrahat nutrimentum extrinsecus, & quoniam nutritur, in nutritione autem fiunt excrementa, ideo etiam indigebat uirtute expellente, at hoc non poterat fieri nisi per spiritum, uirtus enim & operatio attractiua, & expulsiua fit per spiritus impulsionem, sed iste spiritus non poterat penetrare ad loca attractionis, & expulsionis per se, ideo indigebat calore, qui præiret, et præpararet uias, ut spiritus poßet penetrare. Sciunt hoc etiã medici, qui artem exercent, & imitantur naturam. quando enim uult medicus trahere spiritum de loco ad locum, calefacit etiam locum cum igne, sicut etiam facit, quando apponit ipsas cucurbitulas, quando etiam uult expellere, calefacit locum, deinde non tantum calor attenuat materiam, & maturat, & conficit, & adiuuat, spiritum ad penetrationem, sed etiam quando nutrimentum est atractũ, ut poßit uniri, oportet esse aliquod admiscens, & uniens, ideo caloris usus est etiam, ut uniat, & permisceat, & ita habetis quatuor iuuamenta caloris, quæ sunt usus ipsius ignis

ignis. primo igitur ſubtiliat materiam craſſam agens in humidum materiæ, & educens ad actum calorem materiæ & uirtutem formatiuam exiſtentem in potentia, ſecundo maturat illam materiam, quoniam facit ſubtile, & inutile diſfluere, & craſsiores partes excernit, tertio adiuuat ad attractionem, & expulſionem mediante penetratione. quarto ad commixtionem, & unionem nutrimenti, iſta erant ita ordinanda, licet iſta Auic. non hoc ordine poſuerit, ſed confuderit, ſed ita ſunt ordinanda, ut primo ſit ſubtiliatio, ſecundo maturatio, tertio penetratio, quarto permixtio, & ita patent quatuor prima iuuamenta ignis, quæ enumerat Auic. Et ut duorum elementorum frigiditatem. Quinta utilitas eſt ut duorum elementorum pure frigidorum temperetur frigiditas quia alioqui non potuiſſet fieri mixtio, & generatio, quia frigiditas facit ad mortificationem, ideo oportuit illam temperari calore ignis. Hoc eſt notandum, q. dicit pure frigiditatem duorum elementorum, pura autem frigiditas eſt ſimplex, ſimplex autẽ eſt in ſummo, ergo & in aqua, & in terra ponit ſummam frigiditatem, quomodo ſtat hoc? Aduertendum q. ſumma frigiditas effectiue, ut diximus, eſt in aqua, formaliter in terra ipſa. Duo autem grauia poſtq̃ Auic. tradidit iuuamenta ſingulorum elementorum nunc tradit iuuamenta duorum frigidorum in cõmuni, & duorum calidorum primo elementa calida faciunt ad motionem, frigida autem ad quietem, quoniam animalia debent naturaliter moueri, & quieſcere, ideo habuerunt in ſuis principijs duo elementa, ratione quorum naturaliter mouentur, & duo alia, ratio

ne quorum naturaliter quiescunt, & utrunque fit sine labore, quando naturaliter fit, & ubi plus dominantur calida elemēta, illa magis mouentur, ubi frigida illa minus mouentur, sicut & in speciebus animalium apparet, & in singulis indiuiduis eiusdem speciei, homines. n. biliosæ naturæ sunt magis apti ad motum, & magis inclinati, At qui sunt frigidæ temperaturæ pituitosi. s. et melancholici sunt tardi, & segnes ad motum. Dicit q. duo elementa frigida faciunt ad generationem membrorum, & humorum, & duo autem calida ad generationem spirituum. Notetis, quod dicebat Hippo. dicebat. n. corpus nostrum ex tribus constituis ex solidis membris, humoribus & spiritibus dicit modo Auic. q. ad generationem membrorum, et humorum faciunt duo elementa grauia, & uerum dicit in cadaueribus, nam quando animal mortuum est remanent membra solida & humores humi iacentia, & in terram conuersa quia sunt ex elementis grauibus, et crassis at spiritus non manent, quia euolarunt. Dicit etiam Auic. q. generant humores, & spiritus duo elementa calida sed in hoc uidetur discrepare à sententia Gal. et sequi opinionē Platonis. 8. de placitis ponit opinionem Platonis de generatione spirituum, Plato. n. uolebat generari ex igne, & aere, at Gal. ex aere, & aqua primo Aph. Aph. 14. opinio Gal. est magis sensata, uidemus. n. quòd in isto magno mūdo inferiori non fiunt spiritus, nisi uapores aerei misceantur cum substantia aquæ præterea uidemus quòd aer, quē inspiramus nos, non fit statim spiritus, sed tunc quando ad pulmonem accessit, & ex substantia pulmonis accepit humi-

miditatem quandam aqueam. Vltimo dicit unum Auicen. quod est considerandum ubi dicit primus motor est ipsa anima, Hic etiam discordat à Galeno.

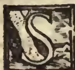
Ex hoc loco quidam eliciunt quòd Aui. uoluerit aliud esse temperaturam, aliud esse animam. Hæc quidem fuit sententia Auic. sed non est necessarium, ut istud hinc eliciatur. Est hic etiam alia difficultas, quia uidetur etiam Auic. discordare à Gal. in causa materiali generationis spirituum, Galenus uoluit, quòd spiritus generentur ex aere, & aqua, Auic. autem hic uoluit, quòd generentur ex duobus leuibus, hoc est ex aere, & igne. Pro hac re est notandum, quòd duplex est spiritus, spiritus dupliciter intelligitur, uno modo apud Antiquos pro eo aere impellente, & expellente, de quo dicebamus superius, qui quidem aer est necessarius ad operationes, alio modo capitur pro hoc impellente, & expellente non concernente aliam qualitatem, & dicitur substantia aerea; differt autem, quòd partes aquæ accesserunt ad hanc substantiam aereã, quæ fecerunt hanc crassiorem, iste spiritus humectatur tum propter attractionem, tum propter humectationem pulmonis, iste spiritus euentat totum cor, et calorem innatum. Est alius spiritus qui alio modo concipitur, qui habet tanquam subiectum illum spiritum propellentem, & expellentem, iste igitur spiritus ita propellens & expellens, quandoque intelligitur una cum calore naturali, qui quidem per se intellectus non est substantia, sed qualitas complexionalis. iste calor naturalis complexionalis ualde similis est aeri. Secundo de generatione

ne animalium est ualde proportionatus calori cœlesti, iste calor complexionalis,ut est qualitas simplex se tenens ex parte formæ,dum unitur spiritui propellenti, & expellenti,ille spiritus fit nobilior, & fit spiritus animalis, & uitalis,& naturalis,& ponit in actu calorem complexionalem in membris existentem in potentia, & dicitur iam iste spiritus uitalis non propellens,& expellens, dicitur etiam iste spiritus animalis,quando in cerebro ulterius depuratus operatur operationes ipsas animales.i. sensum,& motum,dicitur etiam hecticus, & naturalis, quando operatur actiones naturales concoctiones, & alia huius modi,& totum hoc dicitur diuersis nominibus secundū diuersas intentiones calor innatus, & spiritus, non representant enim ista duo nomina, duas res, sed duas rationes. quando enim refertur ad coctionem, et maturationem,& ad alios usus caloris, dicitur calor innatus,quando autem mouet,& agitat, appellatur spiritus, uel animalis,uel uitalis,et ego sæpe quæsiui à præceptoribus meis,quid differret calor innatus à spiritu, & nunquam potui scire hoc,nisi ex longo studio Galeni, his ita notatis dicimus modo redeundo ad causam materialem generationis spirituum diuerse positam à Galeno,& ab Auic.quòd resolutio de causa materiali spirituum est diuerse posita ab his,iste spiritus si consideretur, ut est unitus cum calore innato,ut confert ad mores, recte dicitur ab Auic.confectus ex aere, & igne,ut autem est propellens, & expellens non unitus cum calore naturali, tunc recte dicit Galenus,quòd est compositus ex aere, et aqua, quoniam

niam autem dixerat Auic. spiritum conferre ad motiones, nequis credat spiritum esse animam, ideo dicit primum motorem esse animam: quia anima est principium motus, & quietis, Spiritus autem est instrumentum animæ, ut aperte dicit Arist. & Galenus, etiam idem sæpe dicit, quando uult exquisitè loqui, sed tanta est conformitas, & connexio huius spiritus cum anima, ut Galenus quando non uult exacte loqui, ut remoueat occasionem contendendi, se non curare dicat, siue hic spiritus dicatur esse anima ipsa, siue instrumentum animæ, ex quo quidam male accipientes Galenum dixerunt ex ipsius sententia spiritus esse ipsam animam. Sed hic est difficultas, certum est, quòd anima est principium motus in corpore humano, utrum autem sit ista anima temperatura, uel quid aliud dubium est, Sed de hoc dicemus postea suo loco, & hæc satis quantum ad totum illud caput nunc ad tertiam doctrinam ueniamus.

DOC.

CAPVT PRIMVM.

SCIVISTIS *secundam doctrinam fuisse de elementis, quòd erat primum de causis materialibus, nã primũ de causis material. loqui uoluit, cũ igitur procedat* Aui. *ordine compositiuo, merito ab elementis incepit tanquam à simplicißimis omniũ inter causas materiales. post igitur considerationem de elementis aggreditur modo agere de complexionibus, tanquã teneant secundum locum inter causas materiales. Sed hic statim diceret aliquis. cur temperaturas miscuit, quæ potius se tenẽt ex parte formæ, q̃ ex parte materiæ? Cõplexio .n. est forma totius compositi resultans ex mixtione quatuor elementorum. duæ fuerunt rationes, quæ fecerunt* Auicennam *ponere statim complexiones post tractationem de elementis, prima propter causam sine qua non, quia cum egisset de elementis, & posuisset facultates, & usus ipsorum ad mixtiones, & ad complexiones, ut uniretur materia superior cum subsequentibus, erat necessarium agere de complexionibus, ut melius appareret usus elementorum in mixtione, ratione igitur consequentiæ superiorũ hoc fecit* Auic. *Præterea cum esset acturus de humoribus, & membris, quæ resultant ex uaria complexione, non potuit de his agere, nisi prius notificasset nobis temperaturas. uidetis igitur quo modo artificiosißime posuit temperaturas inter elementa, & humores, Alia est ratio, quia* Auic. *negat. temperaturam esse*

se formam, & perfectionem, sed dispositionem tantum ad formam, & perfectionem, quæ se tenet ex parte materiæ, & uidetur temperatura esse subiectum sanitatis. talis igitur sit ratio reddita de ordine. nunc ueniamus ad declarationem eorum, quæ dicuntur. Cõplexio est qualitas quæ ex mutua &c. in ista doctrina tria omnino faciet Auic. *primum per suum progressum ab uniuersalibus, ad particularia incipit tractare de omnibus temperaturis in uniuersali, secundo de temperaturis singulorum membrorum. tertio de temperaturis ætatum, & sexuum. Ista tria in tota doctrina faciet.* Pro *prima igitur parte ubi aget de temperatura in communi, quòd quidem fit in isto primo cap. duo facit, primo ponit definitionem temperaturæ, ut postea posśit diuidere, quia non possumus diuidere, quòd nescimus, ideo incepit ab ipsa definitione, alterum quòd facit in isto capite, est de his, quæ consequuntur ad complexionem.* In *definitione igitur primo definit, deinde declarat definitionem,* Complexio *est qualitas quæ ex actione ad inuicem. primo igitur definit, & affert suum genus, quòd est qualitas, in hac definitione sunt pulcherrimæ difficultates male à modernis tractatæ, ego prius declarabo sensum uerborum* Auic. *postea dubitabimus, ut non remaneat difficultas in mentibus uestris.* Definit *igitur temperaturam per qualitatem. qualitas est genus generalisśimum, & habet sub se multa genera subalterna, ut habetis in prædicamento qualitatis; de qua igitur intelligit* Auic. *uidetur male posuisse genus ita remotũ.* Communis *opinio omnium est, quòd intelligit de prima spe-*

ſpecie qualitatis, quæ eſt habitus. eſt enim permanentia quædam in corpore, ſit igitur habitus, & ſupponamus pro nunc, pro habitu poſitam qualitatem, quia poſtea melius uidebimus. duo ſunt nomina complexio, & temperatura, & oportet etiam dicere, quæ ſit ratio horum duorum terminorum. complexio à complectendo uenit, & nihil aliud notat niſi complicationem diuerſarum rerum. Temperatura aliud notat, dicitur aliquid temperari, quando ex duobus uel pluribus commixtis, & temperatis reſultat tertium habens diuerſam formam temperatis extremis, ideo longe melius utemini hoc nomine temperatura, quia indicat uobis eſſentiam ipſius rei, ſatis de nomine, et ſatis de genere. Tēperatura igitur eſt qualitas, ideſt habitus, ita ſupponamus habitus autem plures ſunt, ſunt enim habitus animæ ſicut ſcientiæ, & corporis, ſicut gracilitas, & pinguedo, ideo oportet diſtinguere uobis hoc genus. addit igitur Auic. differentia, quando dicit, quæ ex actione ad inuicem & paßione, qui traduxerunt, poſuerunt unum uerbum male, quòd fecit obſcurum totum iſtũ tractatum, nam illud prouenit, in fine poſitũ dicit eſſe magis propinquum principio, ut ita legatur quæ ex actione ad inuicem & paßione contrariarum qualitatum in elementis inuentarum prouenit quorum partes. eſt igitur hæc differentia, quia iſte habitus reſultat ex actione, & paßione mutua primarum qualitatum, quia neque habitus ſcientiarum, neque gracilitas corporis, neque pinguedo reſultant ex tali actione, & paßione, ſed quoniam non ſufficit ad hoc, ut fiat temperatura, ꝙ mutua ſit actio, & paſ-

paßio contrariarũ qualitatum,nõ enim ſequitur facta eſt mutua actio,& paßio primarum qualitatum, ergo facta eſt temperatura,quia ſi ponatis fruſtum terræ, & partem aquæ ſimul,fiet quidem actio, & paßio iſtorum, ſed non fiet temperatura,oportet igitur, ut fiat permixtio, quòd fit,ſi miſcibilia diuidantur ad minima, primo de generatione in fine,ubi de mixtione loquitur. unde etiam natura antequam concoquat cibum in uentriculo,prius diuidit in minima, ſecunda igitur differentia erat addenda, quòd miſcibilia ita debent diuidi ad minima,quouſque plurimum unius contingat plurimum alterius, ideo addit Auic. Quorum partes ad tantam paruitatem &c.enigmatice uidetur loqui Auic. ſed ingenioſißime tamen diuiſionem ad minima ſequitur iſta poſitio, ut plurimum unius contingat plurimum alterius,& ſequitur hoc dupliciter, uno modo quia ubi res diuiſæ ſunt ad minimum, & commixtæ,non poteritis habere minimum ùnius,quin habeatis minimum alterius,& patet exemplo contundetis piper,& cinamomum ad minima,deinde miſceatis tunc non poteritis habere unum minimum piperis, quin etiam habeatis minimum cinamomi,et è conuerſo etiam, ita ut plurimum unius minimi ſit cum plurimo alterius. alia ratio eſt huius contactus,habeatis hoc exemplum accipiatis libram aquæ, & alteram terræ diuidatis ſingulas libras in duodecim partes,& miſceatis,non contangent ſe plurimum,quia non contangent ſe in puncto, ſed in linea tantum ſuperficiali,at ſi diuidatis partes illas in minima, & miſceatis, tunc plurimum unius erit cum plurimo alterius,

rius, & fiet contactus undequaque, at si fiat talis contactus, fiet facile permixtio, ex qua temperatura resultabit, hic est sensus Auic. Temperatura igitur, uel complexio, est qualitas, uel habitus, qui prouenit ex mutua actione, & passione primarum qualitatum, ita ut partes elementorum inuentorum in tali mixtione ita redigantur ad minimum, ut plurimum unius cõtangat plurimum alterius, & hæc satis, quantum ad declarationem uerborum definitionis. bona igitur est hæc definitio, quia non potest conuenire nisi uni ipsi temperaturæ. Cũ enim inuicẽ agunt, & patiuntur suis uirtutibus, declarat in ista parte definitionem, posset quis dicere, tu dicis, quòd temperatura est qualitas resultans ex mutua actione, & passione primarum qualitatum contrariarum ex diuisione elementorum ad minima, uellem habere conceptum longe distinctiorem huius rei, scilicet quo modo fiat hoc, declarat igitur Auic. ex mutuis actionibus, & passionibus primarum qualitatum, tunc cognoscis factam esse temperaturam, quoniam cum uirtutes istæ elementorum agunt, & patiuntur inuicem, sequitur ex summa eorum qualitas quædam tertia æqualis in eo toto mixto, & similis earum qualitatum, quia temperatura denominatur, uel calida, uel frigida, ergo est similis temperatura illis facultatibus elementorũ, & similis uirtutibus eorum. & notate hic, quòd Auicenna appellat qualitates primas elementorum uirtutes, ut notauimus superius, dum exponeremus facultates singulorum elementorum. idem enim est dicere facultates, et uires, & potentias elementorum, & dicuntur ita, quia per

istas

istas qualitates elementa operantur ideo merito uirtutes dicuntur.

Cum igitur ad inuicem agunt & patiuntur suis uirtutibus in earum ex in earũ summa.i. tandẽ post longũ processũ actionis, & paßionis, & alterationis, sed quoniã adhuc erat una alia difficultas, quia posset aliquis dicere, quæ causa propria est istius qualitatis? ideo dixit Auicen. *aduerte q qualitates, quas diximus esse in elementis, sunt caliditas frigiditas humiditas & siccitas quibus refractis fit postea ista tertia qualitas, quæ dicitur complexio, & ita posita est uera definitio, et declarata, & iam satis de hoc. modo sicut dicebamus, circa istam definitionem plurimæ difficultates contingunt, quæ non sunt prætermittendæ à nobis, erimus tamen breues in omnibus. difficultas prima est hæc cur cui dicatur cõmuniter temperatura habitus, qui est species qualitatis definita sit ab* Auic. *per qualitatem, quod est genus remotum, cum genus definitionis debeat esse proximum, uidetur igitur peccare* Auic. *& non seruare leges definitionis ad hanc quæstionem respondemus, q* Auic. *fecit hoc cum maximo artificio, uoluit enim definire temperaturã, ita, ut conueniret omnibus opinionibus, quæ de temperatura habentur, præsertim cũ sint fundatæ istæ opiniones bonis fundamentis, & rationibus, uariæ autem istæ opiniones, quæ sunt de temperatura, sunt propter uarios respectus uidetur enim complexio esse sub diuersis speciebus qualitatis secundum diuersas rationes, ut enim est quædam permanentia, dicitur habitus, sola enim permanentia facit, & characterizat*

habitum, uidetis enim q habitus non determinatur ad unam determinatam qualitatem, sed prædicatur de omnibus speciebus qualitatis, uti de possibili qualitate, dicimus. n. calidum esse in habitu, & alia huiusmodi, de naturali potentia, uel impotentia, ut dicimus aliquid habere duritiem, & mollitionem in habitu, ut etiam de quarta specie qualitatis, de figura, & ita habitus non dicitur habitus nisi per ipsam permanentiam temperatura igitur, ut est permanentia quædam in corpore merito dicitur habitus, eadem autem dicitur, esse passibilitas quædam qualitas, quia si sit illa qualitas acquisita ex refractione illarum quatuor qualitatum, & est similis & eiusdem speciei, tunc habebit idẽ nomen. ideo cum illæ sint passibiles qualitates, erit et ista passibilis qualitas, & ita habetis quomodo non solum reperiatur temperatura sub prima specie qualitatis, sed etiam sub secunda, est & in tertia specie qualitatis in naturali potentia, quia temperatura est potentia quædam, à qua exeunt operationes omnes. cum enim sit facultas quædam inexistens subiecto, à qua fiũt opationes bonæ, uel malæ, ideo poterit meritò dici naturalis potentia, uel impotentia. Ideo cum uideret Auic. temperaturã secundum uarios respectus posse sub diuersis speciebus qualitatis poni, pp hoc ut fugeret, disputationes posuit genus qualitatis, etiã propter aliã rationẽ quia licet tenuerit tẽperaturam esse de genere accidentium, uidebat tamen Gal. & Hippocr. tenere illam esse formam substantialem, ideo accepit genus qualitatis commune formæ substantiali, & accidentalibus qualitatibus, ne posset Gal. aut Hippoc. habere

bere aliquid contra ipsum. Quòd autẽ qualitas dicatur de forma substantiali, & accidẽtali istud quinto metaph. 19. declarat Ar. iure igitur & artificiose factum est hoc ab Auic. simile quoddam fecit & ipse Gal. primo de differentijs morborum. Cum enim uellet constituere methodum inueniendi omnes differentias morborum, & uideret duas esse opiniones circa generationem compositorum, alteram Hippocr. & Peripateticam quæ uolebat omnia componi permistionem, & temperaturam, & alterationem, alteram Democr. & Asclepiadis, quæ uolebat omnia componi non per temperaturam sed per compositionem atomorum, & incompatibilium corpusculorum, cum inquam uideret diuersitatem istam opinionũ, ita definiuit ipsum morbum, ut definitio utrique opinioni accommodari posset, & de hac quidem quæstione satis hæc. Est alia difficultas longe maior, utrum temperatura sit tantum accidens, an sit forma substantialis, & in hac quæstione hærent maximi uiri, & attinet ualde ad medicos, quia nisi medicus sciat tẽperaturam esse formam substantialem dantem esse immediate, & prouenire ab illa operationes immediate, diuersum faciet pronosticum q̃ faceret, si sciret, quia si scietis hæc, ubi uidebitis destructam esse temperaturam, abibitis desperantes de salute ægri præterea etiam facit ad curationem, quia si scietis hoc, conabimini habere maximam rationem temperaturæ, ut à qua pendeant operationes omnes, & etiam ipsa uita. Est igitur quæstio diligenter examinanda. Duæ sunt opiniones summorum uirorum, prima est Arabum, & Latinorum recentiorum, qui credunt

nullo modo formam substantialem esse temperaturam, sed temperaturam primam solum dispositionem ad formam substantialem, in qua sententia fuit Auic. in libro de anima parte prima cap. primo & Albertus secundo de generat. tract. secundo cap. 15. In parte opposita est Hipp. & Gal. & fortaßis etiam Arist. Qui uolunt nihil aliud esse formam substantialem, q̃ temperaturam eductam de materia, habet unaquæque harum opinionum suas rationes. Ego recitabo fideliter eas, quæ potißimæ mihi uidentur, deinde indicabo, quid sit tenendum in ista quæstione, & afferam primo rationes Auic. & aliarum, qui sunt eiusdem sententiæ prima est nullum agens naturale potest producere effectum ultra proprias uires, & ultra suam facultatem, sed calidum frigidum etc. sunt quædam qualitates naturaliter agentes, ergo non producent effectum ultra suas uires. Vires autem istarum primæ sunt quidem calefacere, refrigerare, etc. secundæ autem indurare mollire, stringere, laxare etc. igitur non erit temperatura resultans ex frigido calido etc. forma substantialis, à qua exeunt operationes hominis tam mirandæ, secunda ratio est talis, omnis forma substantialis est substãtia, per te autem forma substantialis est temperatura, ergo temperatura erit substantia, sed temperatura est accidens ergo, accidẽs est substantia quòd autem temperatura sit accidens per uos probatur ò Galene, quia est qualitas quædam causata ex refractione primarum qualitatum, propterea uidetur ista ratio esse Arist. expresse secundo de generat. animal. dicit ꝙ calor agens est agens tanq̃ instrumentum,

tum,

tum,& dirigitur à nobiliori quadam uirtute. Calor igitur ut calor non poteſt à calore educi,ſed à nobiliori uirtute educitur,iſtæ potiſſimæ ſunt rationes Arabũ, & Latinorum probãtium,ꝙ temperatura ſit accidens diſponẽs tantum ad formam ſubſtantialem. Ex alia parte probat Hippoc.& Gal.ꝙ temperatura ſit forma ſubſtantialis, prima ratio eſt iſta, quidquid introducitur tamen materiam miſti ab agente tanquàm finis, & perfectio miſti, in quo etiam quieſcit agens, illud eſt forma ſubſtantialis,ſed temperatura tale quoddam eſt ergo etc. maior eſt nota, minor probatur inductione, nam ſi bene obſeruamus in quacunque re, quæ generatur,ſemper ſuus motus eſt in qualitatibus primis, & tandiu durat motus, quandiu non eſt adepta temperatura, acquiſita autem tẽperatura ceſſat motus,& non poſſumus ſenſu uidere, ꝙ aliquid aliud aquiratur q̃ temperatura. Aliud argumentũ eſt cõfirmans hoc primũ & eſt huiuſmodi? Omnis forma ſubſtantialis eſt actus primus & perfectio illius,cuius eſt, ſed temperatura eſt perfectio illius, cuius eſt, & actus primus ergo etc. maior eſt per ſe nota & ex Ar.in ſecundo de anima minor probatur hoc modo per omnes operationes, & per omnia ſigna,quæ apparent in animalibus inductiue, & primo probatur per animam rationalem quia hoc dato non eſt dubium de alijs. Gal. igitur in libro ꝙ animi mores ſequantur etc.oſtendit,ꝙ & intellectio ſit à temperatura, ita ꝙ ſi temperatura læditur, læduntur etiam operationes animæ,& per gradũ læſionis temperaturæ proportionabiliter læditur diſcurſus, & intelle-

ctus, & discurrit hoc Gal. per longum processum in operationibus sensibilibus, postea est hoc manifestissimũ quia oculus non uidet, nisi adsit bona temperatura, ita etiam operationes naturales fiunt meritò temperaturæ, & pro ratione temperaturæ erunt bonæ, uel malæ. Iste fuit Achilles Gal. unde etiam Arist. cogi ex suis proprijs dicere animam rationalem esse temperaturam. Ista igitur est potissima ratio Galen. ad quam recurrit tanq̃ ad fortissimam rationem, hoc etiam alio modo probat. Si forma substantialis misti est aliud q̃ tẽperatura, ista forma uel erit substantia, uel accidens, non accidens, quia accidens daret esse substantiæ ergo substantia, si substantia, uel substãtia corporea, uel incorporea, si corporea ergo corpus, tunc de corpore isto quæritur, utrum habeat aliam formam uel non, & si dicas habere formam, quæram de ista forma utrum sit corporea uel incorporea si corporea erit corpus & quæram de ista forma corporis, & ita fiet processus in infinitum, si uero dicas non habere formam ergo dabitur corpus sine forma, si uero incorporea ergo externa, & incorruptibilis, & sic sequeretur q̃ omnis forma substantialis sit perpetua, sequetur etiam q̃ ex corruptibili, & incorruptibili fiet unum. Sed hæ differunt plusq̃ genere. Præterea si est substantia corporea sequeretur, q̃ ex duobus actu fieret unum. Præterea si esset substantia incorporea, nõ esset actus primus corporis physici &c. sed esset tanq̃ nauta naui aßistens. Istæ etiam duæ rationes fideliter à me recitatæ cum rationibus etiam utriusque fideliter recitatis. Hic modo quid sit determinandum, si me ro-

rogetis, possum respondere dupliciter secundum duplicem formam, quam possum induere, si uelim esse philosophus & stare in prncipijs philosophiæ, non in fide, non possum non Hipp. & Gal. assentire, at si formam theologicam uolumus induere, quod certè debemus facere, dicendum est opinionem Arabum esse ueram. Sed hoc ut est re ipsa uerum, ita credi debet sine ulla demonstratione. Nam nihil peius est, q̃ quærere demonstrationibus probare, qđ fide tenendum est, quia potius sunt agendæ gratiæ Deo, qui intellectum nostrum illuminauit, ut ea sciret, quæ nullo medio naturali percipi possunt, & rogemus Dominum ut augeat credulitatem in nobis. Et certe in hoc Scotus ualde egregie se geßit, qui cum tenuisset animam in uia naturali, & peripatetica mortalem esse in quarto lib. sententiarũ quæst. 41. uel 43. postea conuersus ad Dominũ egit illi gratias, q; id cognouisset illuminatione diuina esse uerißimum, quod naturaliter falsum uidebatur.

Sed quia nunc in scholis profitemur nos philosophos, & medicos, ex principijs philosophiæ defendimus opinionẽ Gal. & Hip. quia nihil esse deterius arbitror, quàm miscere philosophiã theologiæ. Pro determinatione autem ista debetis unum notare quod est Arist. omnia quæ generãtur, & ueniunt ad mixtionem, fiunt ex semine quodam præexistenti, uel ex proportionale quodam semini, semen igitur istud diuiditur ex generante perfecto, & cum ab eo diuidatur, habet in se quæcunque habet illud, à quo deciditur, ista autem sunt, calor, & uirtus formatiua, differũt autem secundum q; ista tantum generata sunt actu, in semine

mine autem in potentia, ubi igitur ſemen illuſtratur à calore cæleſti, & ſolari, & radiorum aſtrorum omnium, excitatur calor complexionalis ipſius ſeminis, & uirtus formatiua exiſtens in eo in potentia quia calor dum deducitur ad actum per calorē cæleſtem fit ſimilis ipſi calori cæleſti, à quo deducitur ad actum, & hoc dicebat Ariſtot. ſecundo de generatione, q̧ calor iſte ſeminis proportionatur calori ſtellarum, exiſtente iſto calore & uirtute formatiua, agit ipſa uirtus formatiua per iſtum calorē, tanq̃, per inſtrumentum, inſtrumentum igitur conueniens uirtutis formatiuæ eſt calor iſte ſeminis deductus ad actū, directus igitur tanq̃ inſtrumentum ab ipſa uirtute formatiua incipit agere in humidum ad aliquem determinatum finem, & ea, quæ conueniunt, attrahuntur ab ipſis, & quæ non conueniunt, reſpuuntur, & ita determinata eſt materia, determinatus eſt modus, motus, & tempus, & omnia ſunt perpetuo ordinata in natura, & ita non oportet ponere cholcodeas, quia eſt in materia uirtus formatiua directa à calore cæleſti, quæ omnia operatur pro ut debet, & ita qualitates primæ elementorum, deueniunt ꝑ refractionem in mixto ad unam qualitatem directam à uirtute formatiua quæ quidem, qualitas eſt complexio, & ea aquiſita ceſſat motus omnis, quoniam temperatura eſt cauſa horum omnium, iſta igitur uirtus formatiua ita operando nihil addit elementis niſi formam ſubſtantialem, ſicut artifex nihil addit ceræ niſi formam, differunt autem quoniam artifex eſt extrinſecus, & addit formam extrinſece tantum, & uirtus formatiua eſt agens intrinſecum,

&

& addit formam, & extrinsecã, & intrinsecã mediante calore complexionali tanquam instrumento, postquam et calor ipse complexionalis, & ipsa uirtus formatiua fuerit deducta ad actum à calore cœlesti, ex his sequitur, q, & materia, & forma sunt substantia, materia enim est substantia, quia subsistit, forma autem est substantia, quia propter ipsam compositum ponitur in esse, nam propter unumquodque tale erit illud magis, si igitur materia ponitur in esse, & fit substantia propter formam, longe magis ipsa forma erit substantia, sequitur præterea, quòd huius modi forma, quæ dicitur temperatura, dicatur etiam qualitas, sed qualitas substantialis, nam quòd qualitas etiã dicatur de forma substantiali, probauimus superius ex quinto metaphy. unde bene respondetur etiam ad interrogationem, quale quid est, per differentiam formalem, & hæc satis pro declaratione huius quæstionis. Ad argumenta modo quæ sunt in contrarium respõdit iste noster processus exquisitißime ad primum, quando dicitur, unumquodque agens naturale non agit ultra proprias uires, & ita hæ qualitates elementorum non possunt nisi calefacere, refrigerare, &c. est satis responsum, nam nos ponimus, quòd uirtus formatiua sit in semine tanquam diuinũ quoddam, deinde habemus calorem cœlestem, deinde refractionem, & ita ex parte agentium uirtutis formatiuæ, et caloris cœlestis, nihil absurdum est fieri istam formam substantialem, deinde etiam respectu alterationis, nam quantum ualeat alteratio, uidetis ex eo, quòd ex pane fit chilus & sanguis etiam, ideo non hæc admirabitur, qui

sit exercitatus in arcanis naturæ, Ad *secundum dico, quòd & est ipsum solutum, quando enim inquiunt, quòd temperatura est accidens, nego hoc, nam licet dicatur temperatura esse qualitas, est tamen qualitas substantialis, & hoc ostendimus ad authoritatem* Arist. *quando dicit quòd calor non efficit operationes tam mirandas, & quòd calor non potest nisi calefacere &c. uerum dicit* Arist. *sed quid contra nos, qui dicimus istud fieri non ab isto calore nisi tanquam instrumento, sed à uirtute formatiua, et à calore cœlesti, et ita satisfecimus huic quæstioni, & sic satisfactum est, quantum ad illam partem definitionis, in qua dicebat* Auic. *quòd temperatura est qualitas*. Re*stat modo uidere de differentijs ipsis, & ut exquisite intelligatis differentias istas, & habeatis exquisitißimam cognitionem temperaturæ pro declaratione istorum omnium decreui uti summa breuitate*. Per *resolutionem, & compositionem intelligit discursum duplicem, primo resolutiuum deinde compositiuum ex quo innotescet uobis tota natura temperaturæ. discursus igitur resolutiuus talis est, incipiens à notione finis*, T*emperatura, ut audiuistis est qualitas æqualis in toto eo, in quo est, qualitas est forma, & actus ultimus illius, cuius est. hoc supposito, et quòd per temperaturam singulum dicatur unum, quid sequitur? sequitur* ꝙ *cũ mixta sint ex quatuor, oportet, ut continuentur*, Continuari *autem nihil potest, nisi partes sint unum, & substantia una, ut dicit* Arist. *quinto phy. et quinto etiam metaphy. & ita continuum non potest esse nisi in re eiusdem speciei, & ita uidetis, quòd caro, & os*

non

non possunt continuari inter se, bene possunt contiguari, at caro recte dicitur continua, quia partes ipsius sunt unum, & ita aqua est continua, quando quælibet pars aquæ est aqua, contigua autem habent diuersas naturas. Cum igitur elementa habeant diuersas naturas nunquam efficientur continua, donec non fuerint unum, quia alioqui forma non erit æqualis per totum, at uniri non possunt nisi immutentur à natura, in qua sunt, at si immutari debent, non per corruptionem, quia non essent mixta, non per motum localem, fiet igitur per alterationem, sed quoniam alteratio potest esse multiplex, uel secundum partem tantum, uel secundum totum, secundum partem, ut quando pili isti facti sunt albi, cum prius essent nigri nulla mutatione facta in alijs partibus corporis, ista alteratio ita considerata non facit mixtionem, sed est necessarium alterationem fieri totius per totum, ut scilicet quod alteratur, ita alteretur, ut à centro ad circunferentiam nulla pars sit, quæ non sit alterata, neque secundum sensum, neque secundum rationem, & ista est alteratio totius per totum, prima igitur alteratio, quæ est partis, non facit mixtionem, sed illa, quæ est totius per totum, sequitur enim ex hoc, quòd ubi ista sunt refracta, & in forma, & in actu, & in qualitatibus resultet necessario una forma tertia, quæ quidem forma tertia facit illam substãtiam continuã, & unam quæ quidem forma tertia unius, & continuans est ipsa forma substantialis, & temperatura. Istis igitur ita stantibus cum alteratio sit in qualitatibus paßibilibus, Videamus in quibus paßibilibus qualitatibus poßit es

se

se alteratio totius, per totum, non reperietis istud posse fieri nisi in quatuor calido, frigido, humido, & sicco, nam neque durũ, neque album, neque amarum possunt tota per tota alterari, sed in amaro inerunt multi actus, & ita de alijs, Hunc discursum optime faciebat Galenus in fine primi de elementis, Cum igitur ita se habeant ista ideo meritò dicimus, quòd istæ quatuor qualitates sunt illæ, quæ ueniunt ad alterationem. Sed alteratio non potest fieri sine actione, & passione, at actio et passio non possunt fieri sine cõtactu, oportet enim quòd agens contangat patiens uel mediate uel immediate, Igitur si hoc est uerum, quanto melior erit contatus, tanto melior erit alteratio, ideo oportet ut res sit diuisa ad minima, ut optimus possit esse contactus, Vnde dicebat Ari. primo de gen. quòd ipsa diuisio ad minima, est optima ad mixtionem, sed tamen ipsa non est mixtio, sed iuxta positio, Ista igitur diuisio ad minima est utilissima ad mixtionem, licet non sit ipsa mixtio, hactenus habetis discursum resolutiuum donec uentum est ad unum, quod primum est in operatione, & in compositione. Componamus modo hæc, quæ per resolutionem inuenimus, & quia si uelitis habere temperaturã, primo facit contactum, & hoc diuidendo ad minima, & ita deinde incipit natura facere actionem, & passionem, & per istam actionem & passionem facit mixtionem, et per mixtionem, facit alterationem totius per totum, & per istam alterationem totius per totum facit unionem, & per unionem facit temperaturam, uidetis igitur duplicem nostrum progressum. primum resolutiuum, secundum

dum compositiuum, ex quo exquisitißime totam naturam temperaturæ uidetis. legam modo differentias, quas numerat Auic. & uos uidebitis omnia patere ex nostro discursu, dicit igitur complexio est qualitas, quæ ex actione ad inuicem, Videtis iam q̃ plana & aperta sint omnia.

Hactenus audiuistis quoties de temperatura meminimus, toties etiam de mixtione meminiße, & omnes alij ita etiam loquuntur, tamen nullus adhuc dixit, quid differat mixtio à temperatura, neque Galenus, neque Alexander, qui librum integrum de mixtione scripsit, dicamus igitur nos, quid differant, differt igitur mixtio à temperatura, secundum quandam rationem si accipiatis mixtionem non pro motu, quia tunc est uia ad temperaturam, sed quãdo mixtio est iã facta, facta alteratione, ut accipit Arist. quando dicit mixtio est alteratorum plurium unio, mixtio igitur hoc modo accepta pro fine, scilicet dicitur per respectum ad miscibilia, sed ubi ad miscibilia non refertur conceptus appellatur iam tẽperatura, & crasis à Græcis, & ita etiam uulgari lingua uinum, aqua, temperatum modo uinum mixtum, modo uinum temperatum dicitur, & dicitur proprie crasis à Græcis, quod nos tẽperamentum dicimus ἀπὸ τοῦ κεράνυμι quod est tẽpero, sed de hoc satis, ueniamus modo ad Auic. ut poßimus continuare præcedentia cum consequentibus, debetis meminiße, quòd hæc est secunda doctrina, in qua tractatur de temperaturis, & quod primo in communi uult tractare Auic. de temperatura, postea in speciali, & in hoc primo capite uult diuidere temperaturam in communi, sed

quia

quia diuiſio rationalis non poteſt fieri, niſi ſciamus genus illud, quod uolumus diuidere, ut dicit etiam Galenus in fine tertij de difficultate reſpirandi, & Plato in Philebo, ideo Auic. primo definiuit temperaturam, ut cognita definitione poſsimus facere diuiſiones, quæ fient modo in progreſſu, ſed prius unum aduertite, Ego quia inueni in hoc capite uerba difficillima, & obſcuriſsima, ideo cogitaui prius in ſummario facere uobis diſtinctiones omnes, ſicut fieri debent, poſtea ex hac noſtra diuiſione declarabuntur uerba Auic. ubi ſunt declaranda, quia in meth. quidem, & noſtra diuiſione patebunt uerba Auic. at ex uerbis ipſius, non pateſit methodus, neque diuiſio. Incipit Auicen. hanc diuiſionem maxima metho. accipiendo genus ipſum, ideſt temperaturam ſub notione ipſius temperaturæ ſuperius habitæ, oportet enim habere conceptum iſtum, quòd eſt qualitas quædam reſultans ex refractione quatuor elementorum per actionem, & paſsionem qualitatum contrariarum, accipit igitur primo iſtud genus, quod eſt diuidendum ſub tali conceptu, primum autem, quod dicitur in fine tertij de diffi. reſpirandi, eſt uidendũ, utrum genus ſit multiplex, quia prius oportet diſtinguere multiplicitatem generis, quàm diuidatur, Vidit igitur Auic. quòd hoc genus temperatura eſt multiplex, ideo prius cœpit diſtinguere, in diuidendo poſtea genere, accipiendæ ſunt differentiæ oppoſitæ, & immediatæ naſcentes, à genere, peſsima enim eſſet diuiſio iſta, ſubſtantia quædam corporea, quædam ſenſibilis, quia non eſt per oppoſita. uitioſum etiam, ſi ita fieret, ſubſtantia quædam ani

ma=

mata, quædam inanimata, quia non sunt immediate nascentes à genere istæ differentiæ, optime igitur fecit diuisionem Aui. Accipit enim æqualitatem, & inæqualitatem, quæ sunt proximæ differentiæ refractionis primarum qualitatum contrariarum, & temperaturæ, & mixtionis, & sunt præterea oppositæ, maxima igitur arte diuisit Aui. primo igitur incipit Auic. ab æquiuocatione temperaturæ, & dicit temperatura quædam est absoluta, quædam per relationem, absoluta temperatura dicitur quæ non respectu huius uel alterius dicitur, sed in seipsa, ut si consideretis complexionem humanam uidendo nunquid in ea sit penitus æquale pondus, & secundum materiam, & secundum intensionem graduum, ita ut sit in ea æqualitas absoluta, & sit tantum de frigido, quantum de calido, & tantum de humido, quantum de sicco, Aut uidendo nunquid in ea sit pondus inæquale, ut plus de terra, quàm de aqua, aut plus de calido, quàm de frigido, Alio modo consideratur temperatura per relationem, quando non absolute consideramus, utrum hic plus de calido, uel frigido, plus de terra, uel de aqua, sed per comparationẽ ad proprios actus exercendos, uel ad aliquod genus, uel ad aliquid aliud, est igitur temperatura genus multiplex, est enim temperatura uel absoluta, uel per respectũ postquam igitur distinxit multiplex remouit unam partem, eam. s. temperaturam, Quæ dicitur absoluta, & dicit hanc non pertinere ad medicum immodicis, aduerte, q; nullum corpus tale unquam reperitur, & rationem postea audietis, & hoc quantum ad istud membrum temperaturæ abso-

solutæ. Aliud membrum igitur accipiamus temperaturæ per relationem, & ista temperatura habet & ipsa easdem differentias, quædam enim est æqualis, quædam inæqualis. primo igitur de æquali dicamus, ista tot habet species, uel gradus, quot habet relationes, quot enim erũt termini, ad quos potest referri, tot etiã erunt species, uel gradus, sed termini non possunt esse nisi octo, ergo & octo erunt gradus siue species huius temperaturæ æqualis, quod autem non poßint esse nisi octo termini patet sic, uel enim per relationem species ad totam naturam consideratur, ut quando consideramus speciem humanam, & dicimus ipsam esse æqualem respectu omnium generabiliũ, & corruptibilium, ita quòd nullum corpus generabile, et corruptibile, ita accedat ad æqualitatem, sicut corpus humanum, uel comparatur indiuiduum ad totam speciem, et uideatis proportionem, sicut primo comparatur species ad totam naturam, ita indiuiduum ad totam speciem, Vt si dicamus Milonem esse temperaturæ æqualis, dicimus tũc per relationem ad totam speciem humanam, Tertio per relationem partis speciei ad totam speciem, ut si accipitis illos qui habitant tẽperatum clima, de quo aliàs dicemus, quod nam sit, ista temperies horum hominum, qui habitant sub tali climate, dicitur esse æqualis per relationem, scilicet ad totam speciem humanam, uel comparatur indiuiduum illius partis temperatæ ad totam illam partem climatis temperatam, ut si dicamus sortes habitans in 4. climate est æqualis temperaturæ, quinto quando comparatur aliquod indiuiduum, ad aliquod indiuiduum, ut si di

ca=

camus Socratem esse æqualis temperaturæ respectu ad Dionem, sexto per relationem indiuidui alicuius ad seipsum, ut quando dicimus Socrates adolescens est æqualis temperaturæ per relationẽ ad seipsum, senem, septimo per relationem membri alicuius ad aliud membrum, ut quando dicimus uenam esse temperatam respectu nerui uel ossis. Vltimo quando unum, & idem membrum comparamus ad seipsum, ut quando dicimus, os esse æquale, quando est frigidum, & siccum, & sanum, nullas alias relationes inuenietis, esse si centum annos cogitetis, quum modi igitur relationum sint tantum octo, sequitur etiã, ꝙ temperaturæ, per relationem æquales erunt octo. Modo Auicen. dum uiderit ex ista sua æqualitate tria posse nasci dubia, uoluit illa remouere, primo enim quia dixerat dari temperaturam æqualem per relationem partis temperatæ ad totam speciem, mouebit quæstionem, ubi sit temperata regio, secundo cum dixerit aliquod membrum esse temperatum respectu alterius membri ostendet quod nam sit illud membrum, tertio quoniam dicimus medicinam esse calidam, uel frigidam ideo disputabit quomodo, intelligatur æqualitas uel inæqualitas in medicina.

Deinde accedit ad aliud membrum diuisionis idest ad temperaturam per relationem, inæqualem, dicit igitur tẽperatura inæqualis, quædam talis per essentiam est, quædam per affluxum, per essentiam quando mẽbrum à principio generationis habet talem substantiam, ut in eo dominetur plus de frigido ꝗ de calido, per affluxum autem, quando non est in membro essentialiter, sed est acqui

sita per influxum materiæ,ut contingit sæpe membrum es se essentialiter calidum,& sit frigidum à materia influen te,Modo utriusque istius temperaturæ inæqualis,tot sunt differẽtiæ quot possunt esse excessus,sed excessus cum sint decem,octo poßibiles,& duo impoßibiles siue inconsisten tes,octo etiam erunt temperaturæ inæquales poßibiles , et consistentes,uel excedit qualitas simplex, & ea uel ca= liditas,uel frigiditas,uel siccitas, uel humiditas , uel exce= dent istæ qualitates inter se complicatæ . Complicationes autem cum sint sex tantum , scilicet quatuor tantum com= præhensibiles,ideo quatuor erunt tantum excessus com= plicati,nam uel calidum cum humido complicabitur,uel ca lidum cum sicco,uel frigidum cum humido,uel frigidum cũ sicco,calidũ autem cũ frigido complicari nõ potest nec cõ prehendi nec consistere,sic , neque humidum cum sicco,e= runt igitur quatuor excessus simplices,& quatuor exces sus compositi,& ita erunt octo excessus , quare octo etiã erunt temperaturæ per relationem acceptæ inæquales , sic est sensus totius capituli Auic.

Sed quia Auic.quando diuidebat æqualitatem in abso= lutam,& respectiuam absolutam dixit non inueniri pos= se in natura,Gal.autem dicit hoc inueniri,primo de tẽpe= ratura & in libro de opt.const.et in sexto de Tuen.ualet. Propterea uidendum est quo modo sit dissensio ista inter istos , quia forte poterunt inter se facilius conciliari , & utrum detur æqualitas ad pondus aliquo modo , an nullo modo detur, & tractatur hæc quæstio à medicis omni= bus,& etiam à philosophis,sed confuse admodum,quia nõ tol=

tollunt æquiuocationes plurimas,quæ sunt in re ista,procedendum autem est in determinatione huius quæstionis eo modo,quò docet Gal.in libro,an ars tuendæ sanitat. distinguendum est subiectum,& prædicatum,& uidendum est natura utriusque, & uideatis quomodo in istius quæstionis determinatione seruabimus istam methodum, Hic quæritur, utrum temperatura aliqua inueniatur æqualis æqualitate ponderis,temperatura est subiectum,æqualitas ponderis est prædicatum,uidendum est igitur,quid sit natura utriusque horum terminorum, quid sit temperatura iam audiuistis ideo de hoc non est laborandum amplius. Videamus igitur quid sit ipsum prædicatum quod est æqualitas in pondere,Equalitas quædam absoluta, & quædam respectiua,sed dicetis,q. est absurdum, q. aliqua æqualitas sit absoluta,nã nulla æqualitas potest absolui, quia omnis æqualitas dicitur ad aliquid, æquale enim est alicuius æquale,Aduertendum q. dicimus æqualitatem absolutam,quando ad nullum extrinsecum comparatur, quia dicimus, q. mixta ea,quæ ingrediuntur,sunt æqualia,non q. non comparentur illa contraria simul,sed quia non comparantur ad aliquod extrinsecum,æqualitatis absolutæ aliqua se tinet ex parte materiæ,& molis,aliqua ex parte qualitatũ, & formæ,ex parte materiæ est,quando dicimus in mixto tantum esse de terra,sicut de aqua,ex parte formæ, ut quando dicimus in aliquo,tantum esse de calido, quantum de frigido,& tantum de graui quantum de leui. Primum membrum quod se tenet ex parte materiæ,est duplex,uel enim respectu ponderis, uel mensuræ, ponderis,ut si sit

hic una libra aeris, & sit etiam tantum de aqua, secundum autem mensuram, ut si sit pugillus unus terræ, & pugillus etiam unus aquæ, Ex *parte autem formæ, ut si dicamus q. tantum sit de graui, quantum de leui, ex parte uero ipsarum qualitatum ut si dicamus quantum sit de calido, tantum sit de frigido, & hæc quidem sunt differentiæ omnes distinctæ æqualitatis absolutæ, (dicamus modo de respectiuis æqualitas respectiua est duplex quædã enim est per relationem ad aliquid extrinsecum, & ratione, & subiecto, quædam ad aliquid extrinsecum ratione tantum, ratione tantum sunt duo, ad quæ solent referri istæ æqualitates, operationes, & passiones, siue affectus operationes quidem quia ex gradu ossis, operatio est, ut per frigidum, & siccum operetur,* Cor *autem dicitur esse calidum & siccum & ita dicentur æqualia membra, si suas operationes singula, ut debent, exerceant, ad passiones & effectus, tam in quali, q̃ in quanto, ut quando affectus nullus excedit, ut in cuti ipsa neque grauis est, neque leuis, in excessu dico, neque nimis calida neque nimis frigida.* Temperatum *igitur hoc tantum dicitur, quando non excedit aliqua passio & hoc dicitur æquale respectiuum ad extrinsecum, ratione tantum non subiecti, quia unum & idem est subiectum, corpus unum in quo fiunt istæ relationes,* Ratione *autem & subiecto, ut quando species humana comparatur ad spem leonis.* Tres *igitur sunt æqualitates respectiuæ, prima ad operationes, secunda ad passiones tertia ratione pfectionis ad aliud extrinsecum,* Quartum *ad æqualitatem, quæ est respectiua ratione operationum, ista dicitur æqualitas*

litas iustitiæ, & non cuiuslibet iustitiæ, sed distributiuæ, & hoc est illud de quo dicit Auic, in textu, ibi debes autem scire, q. æquale, de quo medici in suis inquisitionibus & ut obiter etiam textum declaremus. Iustitia enim duplex est permutatiua, & distributiua permutatiua fit in contractibus, quando ego tantum tibi do, quantum tu das mihi, & sunt quatuor modi huius iust tiæ, in quibus seruatur æqualitas præcise ponderis do, ut des do, ut facias facio ut des, facio, ut facias. Iustitia autem distributiua est, quando distribuitur unicuique tantum, quantum conuenit pro statu, & gradu unius cuiusq;, & nihil magis destruit istam iustitiam q̃ ipsa æqualitas ponderis, ut apparet in honoribus, & dignitatibus in republica, ita in corporibus factũ est, ossi.n. frigidum & siccum datum est, quoniam conueniebat, cordi autem calidum & siccum, cerebro frigidum & siccum quoniam conueniebat pro operationibus, & hoc quantum ad primum membrum æqualitatis respectiuæ, ueniamus modo ad quæsitum de æqualitate absoluta, quantum ad æqualitatem ponderis, hoc prorsus est impossibile, nam quomodo accipietis unam libram terræ & unam aeris, deinde (quarto miteor) In homine dominantur terra & aqua. Quantum ad mensuram, minus, nam præterq̃ q. non possemus metiri terram & aerem est etiam aliud absurdum, quia maximum spatium requiritur ad medium ignis & aeris, at ad terræ medium etiam minimum spatium conuenit. Ex parte autem qualitatum primo quantum ad graue & leue, hæc æqualitas non potest esse, quia omnis motus in mixto esset uiolentus neq; posset mixta in

aliquo loco quiescere, sed oportet ut dominetur terra & aqua, in mixto ideo omnia quātūuis leuia uergunt naturaliter ad terram, uapores enim uiolenter ascendunt propter flatum nimiū inclusum, secundo metior. apparet, ex fulguribus, non ascendunt uapores simpliciter nec descēdunt simpliciter sed oblique quia habent ignem secum remoto autem igne fulgura cadunt in terram, & uapores, remoto flatu, cadunt, conuersi uel in pluuiam, uel in aliud, pennæ etiam cadunt nisi suspendantur, à uento, & ideo nō possumus dicere, q; in aliquo tantū sit de graui quātum de leui, quia oportet esse plus de graui, qūia omnia quiescunt circa terram, ideo æqualē ad pondus, neque ex parte materiæ, neque ex parte grauitatis & leuitatis potest dari. Æqualitas absoluta alia modo est propter æqualitatem quatuor primarum qualitatum, quantum ad hoc dico q; inuenitur æqualitas ista exacta, quò ad sensum, & de hac intellexit Gal. *quando dicit in cute esse æqualitatem exquisitam, & q; de ista æqualitate, quæ est inter ipsas qualitates non inter subiecta qualitatum intelligat* Galen. *uideatis compositionem eius in eo primo libro de temperaturis de aqua feruentissima, comixta cum frigida ex quarum mixtura dicit posse fieri æqualitas, etiam si alterius sit multa moles alterius autem modica, caliditas enim est plus actiua q̄ frigiditas,* Auic. *autem hoc loco dicit expresse, q; non potest dari æqualitas ista in natura.* Non *est contradictio, quia ratione quidem non potest dari ut ostendemus, sensu autem datur & idem est prorsus, sicut de neutralitate dicebamus,* Ratione *enim inter sanitatem & ægritudinem*

non

non datur medium, sed quia quandoque inueniuntur corpora in tali dispositione, ut sensu non possimus distinguere utrum sint ægra uel sana, ideo neutra corpora Talia appellamus, Ita æqualitas ista secundum sensum inuenitur exquisitissima, quia nullus sensus quantumuis exquisitissimus poterit cognoscere inæqualitatem aliquam, ut in cute temperata non alterata, at secundum rationem nō est possibile, ut sit aliquid quod tātū habeat de frigiditate q̄tū habet de caliditate, & tantum præcise de humiditate, quantum de siccitate, Gal. igitur ut medicus loquitur, qui est sensatus artifex ideo merito astruit talem æqualitatem absolutam dicit autem Auic. ꝙ medicus physico debet istud credere quia probare hoc attinet ad philosophum, optime hoc dicit, quia si uelimus istud probare, ꝙ non datur secūdum rationem talis æqualitas ad pondus in qualitatibus primis oportebit istud probare per media naturalia, hoc enim pacto poteritis istud probare, probo ꝙ non potest dari ista æqualitas in primis qualitatibus in aliquo mixto, quia si dabitur in aliquo mixtorum, uel erit forma elementi uel mixti, non potest esse elementi quia mixtum haberet duas formas, & elementum esset actu in mixto, si mixti, sequitur inconueniens, quia mixtum fit ex actione & passione, actio autem ex passio fit ex prædominio alterius & ex altero dominato. Præterea sequeretur, ꝙ mixtum nunq̄ corrumperetur saltem ab intrinseco, quia corruptio fit ab aliquo contrario prædominante. Non datur igitur ista æqualitas quo ad rationem, & non oportet hoc probari à medico, quia probationes fiunt per media naturalis philo

ſophiæ,Et ita habetis, & quid uelit Auic. & quo modo concilietur cum Galen.& de hoc ſatis. Eſt unum aduertendum,dixit Auic.q, octo ſunt modi æqualitatum relatiuarum,ne ſit aliquod dubium,debetis ſcire,quòd octo modi Gal.ſunt longe diuerſi,quo modo igitur erit Auic. completus,aut Gal.& quo modo conciliabuntur. Ego attulli uobis tabellam modorum deſcriptorum ſparſim à Galen. habeatis,& uidebitis plures ex iſtis modis, eſſe diuerſos, ab illis,qui ſcripti ſunt ab Auic.& tamen nec Galen. nec Auic.fuit aliquo pacto diminutus,neuterq; ipſorum peccauit, ſed uterque iſtorum optime dixit, Auic.hoc loco comparat æqualitas ad aliquod aliud extrinſecum, Gal.autem accipit qualitates comparatas inter ſe quo modo dicantur abſolutæ,uel per cõparationẽ non autẽ uult oſtẽdere qualitates ipſas reſpectiuas.Conſiderat igitur Gal. qualitates quo modo abſolutæ & quo modo reſpectiuæ ſint, Auic.autem conſiderat æqualitates ipſas, reſpectiue ad aliquod extrinſecum & ita omnia ſunt clara. Veniamus modo ad textum,omnia ſunt clara in textu uſque ad ſecundũ modum æqualitatis, ubi habet Auic. ſecundus eſt medialis qui inter duas excremitates huius latæ compoſitionis & cum Auic.faceret ſecundum modum æqualitatis quando comparatur indiuiduum ad ſuam ſpeciem, de quo Galen. & in primo de temperatura,& in fine libri an ars tuendæ ſan.& alijs ſæpe dixit,quia poterant circa iſtud occurrere duæ dubitationes,ideo remouet duas iſtas dubitationes,prima ẽ ratione ætatis,quia omnia humana corpora, aliquando ſunt uel humidiora, ut in pueritia, uel ſicciora

ut

ut in senectute, dicit igitur, q. istud intelligendum est in fine augmenti, quia quando augetur, habet plus de humido, & de calido, quando autem minuitur, habet plus de sicco & de frigido, Gal. in libro de optima constitutione & in sexto de tuenda sanitate, alia dubitatio est quo modo homo dicitur æqualis, cum membra ipsius sunt adeo contraria, nam cerebrum est frigidum & humidum, cor autem calidum & siccum, respondet ad hoc ipse dicens, q. æqualitas hominis non summitur ratione ipsorum membrorum, sed quia ex his mẽbris resultat temperaturæ quædam media æqualis, quæ habet omnes operationes & intrinsecas, & extrinsecas conuenientißimas, ideo dicimus temperaturam ipsius hominis esse æqualem.

Quoniam Auic. ut audiuistis superius in tertio suo modo æqualitatũ respectiuarum dixit æqualitatem summi per relationem partis speciei ad totam speciem, & hoc fieri quando homines qui habitant in temperatißimo climate dicimus esse æqualis temperaturæ, occasione huius mouet dubitationem de climate temperato, quodnam iam illud sit clima, quod sit alijs temperatius, & notate diligenter istud quia plurimum refert, ut medicus sciat, nam si non nouerimus regionem temperatam, nesciemus etiam regionem intemperatam, igitur si ista nesciuerimus carebimus magna parte medicinæ in seruanda, & recuperanda sanitate, ex temperata autem & æquali regione cognoscuntur intemperatæ & inæquales, quanto enim magis aliqua regio appropinquat regioni temperatæ, aut ab ea distat, tantò magis erit æqualis uel inæqualis, ut sciamus

mus igitur, quæ sit regio temperata, duo ego faciam, primo declarabo opinionem Auic. deinde dicam, quæ sit opinio uera. Auic. proponit unam conclusionem, & dicit, ꝙ si aliqua regio est temperatißima, illa est sub circulo æquinoctiali, & quia posset aliquis inferre, illa regio à nullo habitatur, ergo illa est intemperatißima, quia quæ temperatæ sunt, possunt habitari, & habitantur, Probo etiã quòd nullus habitet, quia si quis habitaret illic, esset comertium aliquod nobis, cum illis, quia non est tanta distantia inter nos & illos, ut non poßit esse comertium, cum in maiori distantia sit comertium, cum his, qui longe magis à nobis distant, quia igitur potuisset aliquis ita instare contra conclusionem suam, ideo respondens ad hoc, Posito etiam, ꝙ non habitetur, inquit Aui. tamẽ non ualet cõsequentia, non habitatur, ergo est intemperata, quia potest esse inhabitabilis, uel propter montes, uel propter maria non dicit autem Aui. neque quòd habitetur, neque ꝙ non habitetur, quia dicit istud se nescire, sed dicit ꝙ est habitabilis, nisi sit impedita habitatio, aut propter maria, aut propter montes, & ita si non habitatur, non erit uitio temperaturæ, sed ratione situs, & quia uidebat contra hanc conclusionem maximam rationem, Tangit istam rationem, sed non soluit, tantum dicit de hoc certificatum fuisse alibi, & nihil ultra certificauit, hoc in fen. secunda, doctrina 2. cap. octauo, aliquid etiam in duodecimo de animalibus, cap. primo, sed nihil ferè dicit, Ratio contra ipsum est efficacißima, & est ista, quanto propinquior est sol capitibus nostris, tanto ea regio est feruentior, sed sub linea æquinoctia-

ctiali est maxima propinquitas solis capitibus nostris, ergo maior intelligitur non de propinquitate corporis solis ad nostra capita,nam quòd non sit ista propinquitas, patet,ex ipso orbe,est enim sol in centro, & quodcunque sumatur in circulo profecto,æqualiter distat à cētro,ideo non possumus dicere,quòd corpus solis magis approximetur uni parti,quàm alij. Præterea si etiam approximaretur,non magis calefaceret,quia nō est calidus sol formaliter, sed uirtualiter,et effectiue per suos radios,Quo modo igitur intelligitur maior, uel minor propinquitas solis,hoc modo,quoniam linea recta deducta ad centrum, est propinquior linea obliqua, est igitur propinquitas solis propter suos radios, quam propinquitatem sequitur rectitudo angulorum in centro,ex quo sequitur maior unio,et minor refractio,ex quo sequitur maior calor,quia si refrangantur per lineam obtusam,magis dissiliunt, unde uidemus etiam ratione situs terræ, quòd in locis montuosis,ubi radij non possunt figi,ibi non est multus calor, sicut est in plano,ideo uidetis, quòd in speculis planis, in quibus radij reflictuntur recte in seipsos, tantus calor apparet,ut ignis quandoque accendatur, Minor modo, sed sub circulo æquinoctiali est maxima propinquitas,& hoc facile probatur,quia in regione quæ est sub ista linea, sol est,uel in punctis æquinoctialibus, in primo scilicet puncto Arietis,& in primo puncto Libræ,quando est in maxima distantia,est in punctis primis tropicorum, est rectissime in puncto primo Arietis, primo puncto Libræ, ut uidetis in sphera etiam materiali, linea enim perpendicu=

cularis à centro solis descendit ad centrum terræ, quando autem recedit ad puncta tropicorum, non sunt quidem ita recti radij solis, sed tamen sunt adhuc recti, spatium enim tropicorum à linea æquinoctiali sunt uiginti tres tantum gradus, & quædam minuta, & ita cum sit tam modicum spatium, necesse est etiam tunc esse calorem maximum propter rectitudinem radiorum, & apparet hoc ex sexto nostro climate, distamus enim ab æquinoctiali per 45. gradus, & ita per 23. ferè gradus sumus extra tropicum cancri, quantum illi sunt intra ipsum, sed tunc lineæ solis, nobis uidentur perpendiculares cadere super capita nostra, & est feruentißimus calor, & hoc contingit tantum semel nobis in anno, illis autem hoc bis contingit, & hoc quod est nobis maxima propinquitas solis, illis est maxima sua remotio, ita ut rectitudo & perpendicularitas radiorum, quæ apud nos maxima, apud illos sit minima, q̃ ipsi poßint habere, ita ut caliditas, quæ apud nos est maxima per comparationem ad caliditatem ipsorum, sit ferè nihil, & si dicas sub cancro est mora maior, quàm sub æquinoctiali, uidebimus postea, quid faciat mora, sed ista mora, etiam fortasse maior est sub æquinoctiali, quàm sub cancro, Ista ratio uidetur demonstratio, sed ipse Auic. tantum refutat ipsam, quòd autem temperata sit regio sub æquinoctiali, probare nititur duobus argumentis, primũ argumentum est rectitudo in linea æquinoctiali, non est ita efficax ad faciendum calorem, sicut mora apud nos, Mora enim longe plus facit, quàm ipsa rectitudo, sed mora est maior apud nos, ut uidemus in æstate, quando dies

sunt

ſunt ſexdecim horarum, Hoc enim tunc non ratione recti tudinis ſed moræ contingit, Probat etiam per ſignum, quia quando ſol in meridie appropinquat perpendiculariter, non tamem facit tantum calorem, ſicut in uigeſima prima. Igitur cum in linea æquinoctiali ſit ſol tantum ſuper terram, per 12. horas, ideo quia mora minor eſt, & mora longe plus facit, erit in illa regione magis temperatus calor ſolis, Alia ratio Auic. eſt, in regione æquinoctiali, ſunt mores habitantium nobiliſſimi, & operationes nobiliſſimæ, quòd autem ſit hoc, probat per naturam regionis, Cum enim ſit ibi tantum de die, quantum de nocte, dies abſumit humidum redundans, & nox calidum redundans, Ex quo ſequitur æqualitas aeris, æqualitas autem aeris facit æquale corpus, ex corpore autem æquali, ſequuntur operationes nobiliſſimæ, erunt etiam ſimiles, quia nihil extrinſecum eſt, quod alteret, ſed iſtud uidetur eſſe petitio principij, Iſtæ ſunt rationes Auicennæ, quas ego potui uidere, quantũ autem ualeant uidebimus poſtea nunc determinemus nos, quid tenendum ſit in iſta quæſtione pro ueritate, & quia circa hoc fuit quæſtio apud antiquos, Vtrum habitaretur regio illa ſub æquinoctiali, ideo primo quantum ad habitationem quicquid dicat Ari. 12. Meteor. & Ptholomæus, & Aratus, quem poſtea, & Virgilius, & Ouidius ſequuti ſunt, qui omnes tenuerũt, quòd ſit inhabitabilis, non poſſumus nos iſtud dicere, quia experientia contrarium nobis oſtendit per nauigationes Hiſpanas, nemini igitur dubium eſt, quòd tenere debemus, quòd habitetur, ſed q. ſit temperata illa regio, hoc eſt falſum,

ſum,immo eſt intemperatiſsima,quod oſtendit experien= tia,quia homines illi ſunt exhauſti humido & parum ui= uunt,& male uiuunt,bene ſunt quædam regiones in illa linea,quæ potius ſunt frigidæ,& ratio eſt , quia loca il= la ſunt ualde depreſſa , & referta plurimis paludibus , ex quo ſol eleuat uapores, qui alterant aerem , unde etiã per ſex menſes dicunt ibi pluere ratione diſpoſitionũ ter ræ,at niſi ſint diſpoſitiones terræ, eſt illa regio calidiſsi= ma ſub æquinoctiali,habitatur iſta regio.Sed non eſt tem perata,immo intemperatiſsima eſt,neque ualet ratio con= ciliatoris,dicit enim ille,iſti non ſunt ita nigri,ſicut Æthio pes,qui ſunt nigerrimi coloris, at iſti ſunt cinericij , po= tius quàm nigri coloris,quia illa intẽſa nigredo in Æthio pibus,propter maximam caliditatem adurentem ſangui= nem,igitur maior caliditas apud Æthiopes, quàm ſub li= nea æquinoctiali , Color enim iſte cinericius poteſt eſſe, uel propter remiſsionem caloris,uel propter exceſſum , propter remiſsionem , quia quando admixtio perue= nit ad tantam uim,ut adurat omnes humores , ſicut uide= tis in regione Paleſtina,fit color cinericius. At Æthiopes habent quidem ſanguinem aduſtum,ſed non penitus adu= ſtum,quia calor non peruenit ad ſummum, quia non con= ſumpſit totum humidum, ſed quando totum abſumitur hu midum,non nigredo,ut eſt in Æthiopibus , ſed color cine ricius ſequitur , Videtis enim carbonem , in quo eſt ali= quid humidi,eſſe nigrum, at conſumpto omni humido fit cinis coloris, non ita nigri , Color igitur cinericius non tantum propter remiſsionem , ſed etiam propter exceſ=

ſum

ſum caloris fit, ſtat igitur, quòd qui habitant ſub æquinoctiali ſint cinericij coloris, & tamen ſit illa regio calidiſſima, eſt igitur iſta regio intemperata, cuius ſignum eſt, q, in illis inſulis, quas Gorgonias appellant, unde maxima copia Saccari aſportatur, quæ quidem ſunt etiam in duodecimo gradu, ultra æquinoctialem, ſunt inualidi homines, & parum uiuentes, ſtat igitur ſententia noſtra adhuc, q, habitatur quidem illa regio, ſed male habitatur, & non ſequitur quòd eſt temperata, immo intemperatiſſima propter illam rationem, quam tetigit Auic. nec ſoluit quæ apud me certe uidetur demonſtratiua, ſed quia rationes Auic. non ſunt penitus contemnendæ, ideo pro maiori confirmatione noſtræ ſententiæ examinemus illas quanti ſint ponderis, prima igitur ratio Auic. eſt, quòd rectitudo radiorum ſub linea æquinoctiali, non tantum facit, quantum ipſa mora apud nos, debuiſſet iſtud probare Auic. in hoc uidetur uerum, quod dixit de eo Auer. quòd propter defectum logices, & propter ingenij ſui confidentiam incidit Auicen. in multos errores, quod autem aliquid faciat mora concedimus, & quanto diutius aliquid agit, tanto magis agit, ſi idem ſit agens in ſuo robore, ſed quòd mora plus faciat quàm agens & mouens, hoc negamus, Certum eſt, quòd in qualibet motione ſemper ſunt quatuor, primo Agens, quod mouet, ſecundo Tempus, in quo mouetur, tertio Subiectum, in quod, quarto Motus, ſed dum comparãtur iſta quatuor inter ſe, uidere poſſumus, quidnam ſit ex his potentius, mora autem eſt tempus illud, in quo mouetur, Certum eſt, quòd agens ſunt radij ipſius ſolis,

lis, ſupponatur igitur, q. iſtud agens agat per quatuor horas exempli gratia. Et agit in aerem tanquam in ſubiectum, & quid agit? Caliditatem, imprimendo illam in aerem certum eſt etiam, q. quanto diutius agens agit, tanto magis agit, ideo in quatuor horis magis agit, quàm ſi duabus horis ageret, quia actio & motus proportionatur proportioni agentis ad tempus, & ſi in quatuor horis poteſt agens imprimere decem gradus caliditatis, in duabus horis imprimit quinque gradus, & econtra etiam, ſi in duabus horis poteſt imprimere quinque gradus, in quatuor imprimit decem gradus, ſed non procedit hic, niſi ad terminum quendam, remoueatur igitur de mora, & relinquatur idem agens, fiet minor actio, & ſi in quatuor horis agebat decem, duabus horis remotis, agit quinque, & ita mora cum eodem agente ſemper manente æqualiter poteſt, non plus, diminuamus modo uires agentis, et uideamus quid ſequatur ex maiori, uel minori mora, Agens agebat ut quatuor intenſe, diminuatur uis agentis, et dicamus habere tantum duos gradus, ex hoc contingit aliquando, ut tanta ſit diminutio iſtius agentis, ut non poſſit imprimere per decem horas, quod imprimebat prius per quatuor horas, & ratio eſt quia mora per ſe non agit, ſed per accidens ad actionem agentis, & mouentis, & patet iſtud exemplo, ſint uiginti homines qui trahant nauim per duo miliaria in decem horis, iſti uiginti homines non trahunt per quinque horas, niſi unum miliarium, at ſi dematis decem homines, iam non trahent, neque quinque horis unum miliarium, Dicimus igitur, q. radij ſolis agentis,

tes,ut quatuor imprimunt caliditatem,ut quatuor per quatuor horas duplicemus uires agentis ualidius imprimet, & ita totum attribuitur agenti, Mora bene proportionabitur agenti, & in maiori mora, fit maior impreßio agentis sed q, sit maior uis moræ,quàm agentis hoc negamus,quæ omnia septimo phys.ab Arist.pertractantur diligentißime, In regione igitur nostra, dicit Auic. permanet sol per maiorem moram, uerum est sed non sequitur q, sit apud nos maior motus,quia non idem seruatur agẽs nam radij solis in nostra regione sunt obliqui non recti, augetur mora tantum in tribus uel quatuor horis cũ sint horæ diei sub æquinoctiali semper 12. sed quia diminuitur uis agentis,ideo non erit tanta ne dum maior caliditas immo longe minor,uidete quomodo Auic.non dicam propter defectum logicæ,ut dicit de eo Auerr.sed quia nimis confidebat de suo ingenio, cadat in errores manifestißimos,secunda ratio est,peior etiam,quia petit principium manifestißime,& sic stat opinio nostra,q, regio sub æquinoctiali habitatur quidem cõtra antiquorum omnium sententiam sed male tamen habitatur & non solum nõ est tẽperata,ut uoluit Auic.sed etiam est intemperatißima,quũ igitur ista regio non sit illa,quæ sit temperata, quærendum à nobis est,quæ nam tandem sit, & ubi sit regio ista temperata,Dicit autem Auic.Vt legamus ipsius textum, q, qui sunt in quarto climate sunt secundi ordinis in temperatura et aßignat rationem,non.n. aduruntur propter moram rectitudinis solis super eorum capita & si intelligitis istam moram rectitudinis,uno sensu bene dicit Auicen.

cen.quia ſub tropico cancri ubi eſt ſecundum clima,& tertium perpetua eſt rectitudo,non quidem exquiſita ſed multa tamē,ideo,perpetui ſunt illic calores,igitur ſi intelligat Auic per moram rectitudinis hoc modo q, in quarto climate ſint radij non multum recti, ſicut in ſecundo & tertio uerum dicit ſi autem per moram rectitudinis intelligat, q, in quarto climate minus mouetur ſol quàm in ſecundo & tertio non erit uerum,quia in quarto climate dies eſt 14.horarum & dimidiæ, in ſecundo autem climate dies eſt tantū horarū 13.& dimidiæ in tertio autē eſt horarū 14.ſed non imponamus hoc Auic. quia re uera intelligit Auic.primo modo q, in quarto climate,neque tā multa eſt rectitudo ſolis,ut adurat ſicut in ſecundo & tertio, neque tam pauca,ut ſit intenſum frigus ſicut in ſexto & ſeptimo,in quarto climate omnia ſunt moderata quia rectitudo non eſt nimis propinqua neque nimis diſtans etiam mora eſt temperata,uult igitur Auic.ui in ſecundo loco temperamenti ſit clima quartum quid igitur dicimus nos non ex me dico,ſed quod dixerunt antiqui,q, Gal.& Hippoc. iſti enim non quartum clima,ſed finem quarti climatis uoluerunt eſſe temperatißimum terminum ſcilicet inter quartum & quintum uideatis in tertia particula aphor. apho. 14.ibi dicit,q, cous & gnidus,duæ inſulæ in medio orbis exquiſite locatæ ſunt,& ſunt temperatißimæ,unà cum alijs locis quæ ſunt in eodem paralello, hic duo ſunt ponderanda,quomodo duæ iſtæ inſulæ cum his omnibus, quæ ſunt ſub eodem peralello latitudinis, ſint in medio orbis, ſecundo quomodo ſint temperatißimæ,ſed notate prius ar

tem

tem Gal. uoluit hic Gal. duo facere primum fauere ueritati, deinde etiam suo præceptori, ut ostenderet Hippocra. natum in temperatissima regione, quem ipse in omnibus admirabatur tanq̃ Deum, q̧ autem sint in medio orbis, atque etiam temperatißima uidebitis ex discursu, super nostra habitabili, in ista est unus circulus qui est sub linea æquinoctiali, secũdus est sub Thule ultima, intra duos istos circulos, septem sunt climata habitata, & uiginti & unus paralelli, per latitudinem, per paralellum latitudinis intelligo distantiam à linea æquinoctiali uersus polum arcticum, secundum quam fit sensibilis uariatio diei, ueniendo uersus regiones nostras occurrit paralellus primus, qui addit diei unum quartum & ita erit dies 12. horarũ & unius quartæ, in secũdo paralello, additur spatiũ mediæ horæ, ut sit dies ibi 12. horarũ cum dimidia, in tertio dies augetur sensibiliter per spatiũ mediæ horæ & quarti unius, quia augmentum fit de quarto in quartum, ut sit ibi dies 12. horarũ et trium quartorum, in quarto paralello, quia iam habitatur, nam alij sunt tanq̃ incogniti & appellatur per meroem, & hic primum clima incipit, in hoc additur diei hora una, & fit ibi dies 13. horarum, in quinto paralello additur diei hora cum quarto, in sexto qui per syenen dicitur additur hora una cum dimidia, ubi incipit secundum clima, in septimo paralello additur hora una cum tribus quartis, in octauo qui per Alexandriam appellatur, adduntur duæ horæ, & ibi incipit tertium clima in nono paralello, adduntur duæ horæ, & quartum, in decimo adduntur duæ horæ & media, & hic incipit quartum cli

ma & dicitur diarhodum in undecimo adduntur duæ horæ, cum tribus quartis & hic est medius exquisite, & potius declinat ad quintum clima, in 12. qui dicitur perhelespuntum, in quo iam est quintum clima adduntur super æquinoctium tres horæ, ut iam sit ibi dies. 12. horarum, in 13. paralello, qui dicitur per Constātinopolim, in quo est finis quinti climatis, in hoc adduntur tres horæ & quartum unum, in 14. paralello, adduntur tres horæ & dimidia, & hic est sextum clima & dicitur diapontum, in 15. est initium septimi climatis, & in hoc paralello tres horæ cum tribus quartis adduntur diei, et dicitur clima istud dia boristhenes, in 16. paralello adduntur quatuor horæ, ut sit ibi iam dies 16. horarum, in 17. adduntur quatuor horæ & quarta una, in 18. adduntur quatuor horæ & dimidia, in 19. est dies 17. horarum integrarum in 20. dies horarum octodecim, in 21. dies est horarum 19. ultra paralellum uigesimum primum nō dabatur habitatio apud antiquos, sunt igitur uiginti unus paralellus, medius exquisite erit undecimus paralellus, illa igitur regio quæ erit sub undecimo paralello, erit in medio, uideatis primam tabulam Asiæ Ptholomei, *qui ponit gnidum, & choum in undecimo paralello, & in fine quarti climatis, ergo exquisitißime media erit gnidus & chous, & temperatißimæ, ratione paralellorum, undecimus enim paralellus est medius inter 21. præterea etiam secundum rationem climatum erunt mediæ, quia in undecimo paralello est finis quarti climatis, & principium quinti, climata autem erant septem, quatuor autē medius est numerus inter septem, et*

ita

ita habetis quomodo secundum Galenum gnidus & chous sunt mediæ in habitatione, & temperatißimæ, aliqui contra hoc arguunt instantes contra Galenum ex ipsiusmet fundamentis, dicunt enim Gal. dicit in fine primi, de temp. et secundo, q; in Ægypto temperatißimi sunt homines, optimæ staturæ, optimi coloris, & habitus, sed in quarto & quinto climate, sunt homines breues, paruæ staturæ, mali coloris, in sexto contra sunt homines magnæ staturæ boni coloris, ut uidemus de Germanis, respondet Albertus ad hoc, quod Germani isti sunt pulchri in superficie sed intus redundant excrementis plurimis, non bene concoquunt & nunq̃ sunt in bono statu, non possunt pati laborem, non inædiam. At qui sunt in quarto climate sunt fortißimi patientißimi laborum & famis, ut uidetis in Hispanis, ideo isti inquit Albertus sunt apparentiæ, est etiam alia ratio qui sunt in principio quarti climatis non habitãt in regione temperata, quia ibi sunt maximi calores, ideo ibi sunt paruæ staturæ non boni coloris, scio quod ualentiæ dies non excedit nisi 14. horas & paulo plus, & in Sicilia etiam non excedit 14. horam cum dimidia, ideo Hispani isti uergunt potius ad tertium clima. Qui autem habitant circa principium quinti climatis & finem quarti hi temperatißimi, ideo in illa regione fuerunt fere semper homines fortißimi & pulcherrimi, ibi fuit Milo, Hercules, & plurimi alij, quos celebrauit antiquitas. Instat adhunc contra hoc Auicenna in fen. secunda doctrina secunda cap. 8. huius primi libri duobus signis dicens quod in tempore Augusti longe maior est calor q̃ in cancro, si-

militer in uigesimaprima hora maior q̃ in meridie, ideo respondendũ est etiam ad has obiectiones, ut omnes dubitationes tollantur, solutio autem est facilis ex his quæ diximus. Nam *calor est maior in his casibus non ratione moræ sed ratione minoris resistentiæ, ubi enim uis agentis comparatur cum resistentia paßi tanti refert resistentia, ut si minuatur resistentia etiam si modica sit uis agentis, tamen ualide imprimit agens.* In *leone ergo ratione minoris resistentiæ fit maior calor, quia calor præcedens exsiccauit totum aerem.* Accedit *& alia ratio quia sol tunc est in leone in domo propria, similiter in hora* 20. *diei ratione minoris resistentiæ, quia humiditas noctis est iam exsiccata.* Ideo *male considerauit ista* Auic. *qui credidit istud fieri ratione moræ.* Vultis *autem scire, quod mora sine agente nihil aut parum facit? discite ex hoc, sub* Polo *arcticò sunt sex menses continui dies, & tamen est ibi maximum frigus, igitur si mora tantum facit, deberet ibi esse calor maximus sed quia ibi non est uis agentis, & est magna resistentia propter humorem præcedentem, ideo non calor, sed frigus est maximum & de his iam satis dictum sit.* Quoniam *etiam dicebamus in præcedentibus xi. paralellum esse temperatißimum inter omnes habitationes, oportet modo per istud medium cognoscere extrema, incipiatis ergo à partibus orientalibus, & uidebitis principio, quinti climatis, & fine quarti climatis habere temperatißimã habitationem, & consequenter postea, quæ statim succedunt similiter, & circa occidentem.* Ideo *in* Hispania *in hoc tractu fuerunt, & excellentißimæ ciuitates & excel=*

lentißimi uiri,ideo Corduba,Calabria,Saguntum habuerunt semper maximos uiros,ita Roma,Neapolis, Athenæ. Gallia autem est in 12. illa pars ergo quæ magis approximat xi. paralello est temperata magis, & consequenter abundat uiris magnis, Germani autem qui non transeunt xv. paralellum non fuerunt egregii insigni aliqua uirtute, sed siquid egregium fecerunt hoc aut fortitudine sua, aut numero fecerunt. Teneatis igitur xi. illum paralellum esse temperatißimum,qui est medius inter quartum clima, & quintum clima.Et ita soluitis omnes difficultates, quia quidam dicunt quartum clima esse temperatum,quidam autem quintum neque enim sic xi. paralellus planè in quarto, neque planè in quinto,sed in confinio utriusque.Quantò igitur aliæ habitationes sunt propinquiores huic paralello tantò erunt temperatiores,quantò autem remotiores, tantò minus erunt temperatæ,& de his satis. Veniamus nunc ad textum Auicennæ, In membris non iam manifestum fuit,quod membra etc. hic ponit quoddam dubium uel soluit quod nascebatur ex expositione secundi modi æqualitatis,quando indiuiduum comparatur,ad totam suam speciem circa istum modum nascebatur dubium, non uidetur quod homo aliquis poßit esse æqualis, cum sit compositus ex tam diuersis membris,respondet ibi Auic.quod ex compositione diuersorum membrorum resultat quædam æqualitas iustitiæ,ex qua proueniunt operationes propriæ & totius, & singulorum membrorum, Vnde tanquam per corrolarium dixerat,solam cutim esse æqualem æqua

litate accedente ad æqualitatem ponderis. Ideo hic istud replicat, quia ibi non probauerat, & probat hoc ita esse, circa igitur intelligentiam istius loci aduertatis, quod hoc loco intelligit, non æqualitas respectiua, sed absoluta. dicit enim, quod nullum membrum accedit ad æqualitatem abso lutam, nisi sola cutis, non quod exquisite sit æqualis, ista æqualitate, sed accedit ad eam æqualitatem: Et ex hoc lo= co uidetur Auic. idem sentire, quod Galenus, quia non ne gat Auic. inueniri æqualitatem absolutam secundum sen= sum, ut hic uidetis, sed secundum rationem intelligit. Secundo hic de æqualitate ad pondus secundum formam, non de æqualitate materiæ, exemplum autem hoc demon= strabit, dicit igitur quod caro maxime accedit ad æqualita tem, sed primo, & secundo de temperatura Gal. dicit car nem non esse temperatam, sed ualde declinare ad calidum & humidum, ideo uidetur Auic. dissentire à Gal. hic A= uic. intelligit de carne Musculorum, quæ reperitur in cor pore humano permixta ex neruis & uillis, & in carne quæ simplex non reperitur, nam caro hepatis, & uisce= rum, non est uera caro, sed parenchyma potius, ut dice= bant Erasistratei, ista autem caro est temperata, quia quantum acquirit de humore propter carnem simplicem, tantum acquirit de siccitate propter neruos motiuos, & quanto caro est calidior, tanto est frigidior neruus, ideo caro musculosa est uere æqualis, caro autem simpliciter non est temperata, & de hac intellexit ibi Gal. est, & alia ratio, quia Auic. adhæret magis Arist. quàm Gal. ubi isti duo discrepant, dicunt autem communiter, nam ego nolo mo=

modo istud dicere, quod Arist. uoluit instrumentum sensus esse carnem. Instrumentum autem sensus si debet recipere qualitates sensibiles, debet esse denudatum à natura recepti. Cutis tamen carne propinquior est, modo ostendit cutim esse temperatam, hoc modo non patitur cutis à temperato, ergo est temperata, quod autem non patiatur à temperato duobus modis probat experientia, & ratione, experientia sumpta ex Gal. in actiuis, & in passiuis, in actiuis primo, quia si misceatur aqua frigidissima, & calidissima, & tantum de una ponatur, quantum de alia, erit ista aqua aequalis, & si ponatur cutis in ista aqua non alterabitur cutis. Probat postea in passiuis, & ita uidetis quod aequalitas ad pondus etiam secundum Auic. datur, secundum sensum, sed non secundum rationem. Probat modo ratione, non sentit aequalia, ergo non patitur ab illis, Probat à posteriori, & à signo. Addenda est conditio, ut ualeat argumentum, Vbicunque sunt sensus in animali perfecto, & sano, non potest membrum animalis sensibile pati, nisi sentiat, & ualet consequentia sentit, ergo patitur, In materia determinata, idest in animali, & si non sentit, non patitur, quia si pateretur sentiret, sunt termini conuertibiles. in materia animalis arguit igitur à notiori, signum igitur quod non patiatur ab ea aqua est, quod non sentit. Postea probat consequentiam non patitur, ergo est simile, nam propterea non patitur, quia est simile, res tamen quae unius sunt originis, idest quae sunt similes in origine, idest in generatione, & in materia, in naturis, idest in formis, formae similes inter se non sunt

contrariæ, & quando dicimus substantiæ contrariã non esse substantiam, intelligimus de substantijs compositis. Veniamus modo ad aliud pulcherrimum, dicit enim Auic. debemus autem scire ultra hoc &c. hic quoniã posset nasci dubium ex eo, quod docuit modos omnes æqualitatum, & quotidie dicitur medicinam esse æqualem, uel inæqualem, posset aliquis dicere, Vtrum eodem modo dicantur medicinæ æquales, uel inæquales, sicut corpora humana, an alia ratione. Ideo respondet, quod non eodem modo dicitur hoc de medicina, sed alia ratione, quia si eodem modo, igitur medicina temperata erit homo, ex quo forma substantialis est ipsa temperatura, sed legamus uerba ipsius Aui. & uidebitis determinationem huius rei, & uidebitis non eodem modo dici medicinam æqualem, uel inæqualem, sed per respectum humani caloris, intelligimus igitur medicinam temperatam, quando calor humanus agit in ipsam, & ita agit, ut ex mutatione ipsius non alteretur corpus sensibiliter, neque ad caliditatem, neque ad frigiditatem, at quando medicina alterata à calore naturali agente in ipsam alterat corpus, tunc dicitur inæqualis, & dicitur calida, frigida, humida, aut sicca, hic est sensus Auic. modo declarandum est à nobis exactius, quomodo res se habeat, quia si nihil aliud de ista temperatura medicinarum intelligeretis, nihil sciretis. Circa hoc primo proponemus rem exquisitißime, & declarabimus quomodo medicina frigida dicatur, deinde ponemus opinionem Auerrois contrariam Gal. & Auic. aliorum opiniones omittemus, quia ista sola meretur, ut consideretur, est enim maximi uiri, et in=

ingeniosi, methodus autem in tractanda ista quæstione est, ut primo tollamus multiplicitatem, & exordiemur, unde etiam exorsus est Gal. in tertio de temper. primo debetis scire, quod hoc, quod dicimus aliquid esse æquale, uel inæquale, potest intelligi, uel pro forma ipsius rei, uidelicet quod sit hic tantum de calido, & frigido, quantum exigit forma rei pro operationibus, item de inæqualitate dicemus, & ita accipiendo æqualitatem, et inæqualitatem, qualitatum in mixtis sunt in actu, in eo, in quo sunt omnes istæ qualitates, secundum quas dicitur æquale, uel inæquale, quod non opus est, nisi approximatione. Agunt enim primo occursu, ideo quando est aliqua inæqualitas respectu formæ statim fit alteratio, ubi fuerit approximatum, ut uidetis deprehendi & experiri ab hominibus, homo enim quia est temperatus, statim percipit qualitates, et frigidas, & humidas, & siccas, si etiam occurrat caliditas in actu, ut si occurrat columbo percipit statim calorem.

De caliditate autē ipsa sciendum est quòd nullum simplex respectu perfecti animalis dicitur calidum, per exuberantiam, & ita piper respectu humani corporis est frigidum, & omnes aliæ medicinæ etiam quæ sunt feruentissimæ, sunt frigidæ respectu corporis humani, sicut experientia probatur: quia etiam si sumatur saccus piperis, et ponatur super corpus humanum sentictur frigiditas, quia caliditas in pipere non est temperatura ipsius bene respectu quorundam animalium imperfectorum potest apparere calidum piper, aut euphorbium, ut si ponamus hæc puluerizata super uermiculum contrahitur statim, et primo

mo occursu, quia sentit caliditatem medicamenti, homo autem quia habet maiorem caliditatem, quàm medicamenta omnia, ideo non sentit caliditatem mixtorum. Nullum igitur istorum habet caliditatem actu respectu animalis perfecti, aliæ autem qualitates percipiuntur, primo occursu ab animali perfecto, ut frigiditas ferri statim sentitur, quia est frigiditas in ferro actu, sic & omnes aliæ qualitates quæ sunt in actu in mixtis, primo occursu sentiuntur ab homine sola caliditate excepta, quia homo calidior est. Alia modo dicitur æqualitas, quæ non est temperatura, nec ratione formæ, sed ratione alicuius facultatis, & potestatis, quæ est in mixto, & dicimus hoc modo æqualitatem, quando operatur æqualiter, inæqualitatem uero quando per excessum operatur, & dicitur potestas, quia non agit primo occursu, sed habile est ad agendum, si ab aliquo deducatur ad actum, & se habet opposito modo æqualitati, primo modo dictæ, quæ pro forma accipiebatur, hoc autem maxime est proprium, quòd quidquid est in isto genere æqualitatis, & inæqualitatis, in eo omnes qualitates sunt in potentia, ideo semper æqualitas hoc modo intellecta nunquam est, sed est futura quia indiget hæc potestas, ut propinquet alicui agenti, à quo ducatur in actum, et ita æqualitas hæc est opposita, primæ æqualitati, & dicuntur hæc talia esse potentia, sicut dicimus gladium habere potestatem feriendi, quia per se non potest ferire nisi ab homine ducatur ad actum, in se autem habet solum hoc, ut feriat si ab homine mouente dirigatur. hic est igitur communis conceptus huius æqualitatis, & ista æqualitas adhuc

huc est multiplex, sed duo summa sunt fastigia, quæ et Galenus primo tertij de temperaturis, & Arist. 10. Metaphy. 14. posuit, sunt ista prima potentia siue facultas est, quando in aliqua re est aliquod principiũ productiuũ, & uirtus quædam actiua, ita ut si propinquet alicui agat in ipsum post aliquam alterationem, sicut dictum est de gladio ista facultas est habitus quidam, & hic est, uel naturalis, sicut uidemus in animalibus esse potentias omnes sentiendi, ut uidendi, audiendi, dicuntur enim istæ potentiæ, quia non actu uidet homo, nisi deducatur per obiectum ad uisionem, & dicuntur actiuæ, quia finis istarum potentiarum est actio, uel est artificialis sicut grammaticæ, & musicæ, & non sunt formæ, sed quidam habitus & potentiæ manantes ab ipsa forma, iste est primus modus, & Galenus dicit hanc facultatem principaliter dici, istud primum genus, alius modus est quando aliqua dispositio paßiua est in mixto, idest quando magis est dispositum subiectũ, ut ad unum mutetur, quàm ad aliud, sicut dicimus in palea esse potentiam, ut facilius mutetur ad ignem, quàm ad aliud, illa prima potentia actiua idonea fiebat ad aliquid agendum, si educebatur aliqua alteratione ad actum, ista autem fit idonea ad patiendum, & ad suscipiendum nouam formam, & nouam alterationem, Est igitur tota in pati, et ita habetis quæ sit æqualitas, uel inæqualitas actu, & quæ potentia, & ex æqualitate in potentia, quæ sit in potentia actiua, & quæ in potentia paßiua sit: Hac posita distinctione pro quæstione quæ erat, Quo modo Medicinæ dicãtur æquales, uel inæquales, Vtrum per æquali-

litatem primo modo dictam, minime profectò, quia sequuntur illa absurda, quæ allata sunt, quia erunt medicinæ eiusdem naturæ cum homine. Secundo igitur modo dicuntur medicinæ æquales, uel inæquales, prout habent potentiam, ut tales dici, & esse poßint. Si alterentur prius & deducantur ad actum. Hoc constituto, restat dubium, quum sit ista potentia duplex actiua, & paßiua, utra intelligatur actiua, an paßiua non poſſumus satisfacere quæstioni sine distinctione, quia ista interrogatio est multiplex. Quodcunque admotum corpori nostro, quod appellamus calidum, uel frigidum, idest uel medicina, uel cibus uideamus, primo de cibo, quo modo dicatur cibus habere potentiam utrum actiuam, uel paßiuam. Cibus dupliciter potest accipi, uel est simpliciter, & absolute cibus, uel cibus secundum quid cum additione, ut quando dicimus esse cibum medicinalem, si de cibo proprie quæritur, habet omnino potestatem paßiuam à principio, usque ad finem, quia nunquam habetur in hoc cibo nisi potentia paßiua, quia statim alteratur à calore natiuo, & ita ut nullam faciat alterationem in corpore, neque calidã, neque frigidã, quia si alteraret, esset medicina, conuertitur igitur totus à calore, quia toti dominatur calor naturalis, licet non totus fiat similis substantiæ corporis, quia partes quædam transeunt in excrementa, totus igitur est in potentia paßiua ratione caloris innati, quia totus conficitur, & calor coquit, quod est coquendum, & pellit quod est pellendum, nam de resistentia secundum rationem non disceptamus nunc, quia sumus Medici, ideo dicimus quò ad sensum cibum nullam

pror=

prorsus facere alterationem in corpore humano, sed totum conuerti à calore naturali, & totum ab eo omnino pati, & si in fine auget calorem innatum, auget, quia substantiam auget, & corpus caloris, non quòd augeat qualitatem ipsam caloris, & faciat calorem ipsum acriorem. Cibus modo secundum quid consideratus, idest medicinalis dupliciter consideratur quatenus cibus habet potentiam etiam actiuam, ut dici potest de lactuca, & nasturtio, quia in nasturtio quædam partes sunt terreæ, & tales, ut si calor innatus propinquet ipsis, & inflãmet partes ipsas generet in ipsis acrem calorem, quia calor fit acrior in re solida, contingit, ergo ut inflammatis istis partibus, & acri calore, & perdurante, & calescat ipse calor innatus, & fiat acrior seipso, in qualitate, & ita dicitur nasturtium calidum propter istam potentiam actiuam, quæ deducitur ad actum à calore innato, & deducta agit in ipsum, in lactuca uero dum natura quærit uertere lactucam, fit ut calor obtundatur, quia non potest ita facile conuertere propter partes lactucæ multum humidas rebellesq́; ipsi calori, & ideo lactuca dicitur frigida, nasturtium uero dicitur calidum, quia habet partes quasdam inflammabiles, quæ postea augeant qualitatem caloris innati, ostendunt manifeste ligna & ignis si enim ligna fuerint humida & uiridia resistunt igni primo & patitur ignis inquantum agit in ipsa. lactuca igitur est tanquàm lignum uiride, ideo calor naturalis alterando ab ipsa retunditur, in nasturtio autem sunt partes quædam terreæ & attenuatæ in mixtione quæ propinquan-

*quantes calori innato ita inflammantur, ut adquiratur ca=
lori ipsi intēsio maior quia in partibus tenuibus nasturtij
fit acrior calor ut in re solida, si enim agat ignis in fer=
rum difficile est ut inflammetur, sed ubi traxerit flammā
caliditas acuitur, ita in his quæ propinquant corpori in
quibus sunt partes terreæ inflammabiles tamen & subti=
les, redditur enim in his calor accutißimus qui postea ad
auget acutiem caloris innati, ubi igitur cibi sunt medici=
nales si habēt partes terreas attenuatas fit in istis parti=
bus acris calor postq̄ fuerint à colore innato inflammatæ
qui quidem calor ualde intendit qualitatem caloris innati,
ideo dicuntur esse calida per excessum, at si mixtum ha=
beat partes temperatas in sua mixtione tunc neque cali=
dum neque frigidum dicetur sed æquale qualis est borra=
go uerbi gratia in borragine est substantia in qua non
sunt partes terreæ sicut in nasturtio sed sunt partes mo=
deratæ ideo non inflammantur ita acute ut nasturtium
neque tamen ita resistit sicut lactuca ideo recipit calorem
à calore innato sed non recipit calorem de quo sit satagen
dum: quare neque calor innatus potest ab ipsa intensior
fieri & hinc patet quo modo quædam medicinæ dicantur
calidæ in primo gradu, in secundo & in tertio. Itaque ap
pellamus cibum medicinalem qui præterquam q; conuer=
titur in substantiam corporis etiam recalefacit uel frige=
facit calorem natiuum, cibus igitur absolute est respectu
caloris innati potentia paßiua à principio suæ conuersio
nis usque ad finem, cibus autē medicinalis in principio est
in potentia paßiua postea ubi fuit inflammatus incipit a=
gere,*

gere, & calefacere calorem innatum reddens ipsum acriorem, qui est alioqui ex se benignus & suauis, si uero sit rebellis propter multum humidum tunc non ita inflammatur uerbi gratia ut lactuca sed ubi ceperit calor naturalis in ipsum agere obtunditur & ita lactuca dicitur frigida quoniam calor innatus non potest eam conuertere quia si uerteretur non esset frigida, sed dicat quis ergo uidetur q̃ ista qualitas sit in actu, certe non est in actu, sed habet potentiam actiuam & hic falsus est Auer. & multi alij, disputarem istam quaestionem cum ipso contra Galenum si ocium super esset, deducitur autem ad actum à calore innato quia ex resistentia paßi fit reactio dum calor aggreditur ipsam ut conficiat ex hoc enim certamine fit retusio caloris sicut si ligna uiridia igni apponeremus principio ignis incipit agere in ligna & colliquat humiditatem ex lignis ex qua colliquatione insurgit resistentia & reactio contra ignem, non est igitur frigiditas in actu, in cibis istis medicinalibus, sed ut potentia actiua quae reducitur ad actum per calorem innatum, cibus igitur medicinalis ut rem colligamus, in eo q̃ cibus: conficitur à principio usque ad finem à calore innato, & semper est in potentia paßiua, & receptrice, in eo autem q̃ est medicinalis, si partes sint inflammabiles terreae, dum calor alterat & superat, & inflammat est in potentia paßiua, postq̃ autem fuerint istae partes inflammatae, tunc recalefaciunt calorem innatum, reddentes ipsum acriorem, & tunc dicitur esse caliditas potentia actiua, si uero non habuerit partes facile inflammabiles, sed pertinaces & ualde resi-

ſtentes, propter humidum ut diximus de lactuca, tum quia retundit calorem ſua humiditate dicitur frigidus potentia actiua, agit enim tunc in calorem naturalem, & patitur calor naturalis ab ipſo, ſed hæc erunt clariora cum agemus de medicinis.

Nunc ſequitur ut dicamus quid ſit eſſe in potentia uel agendi, uel patiendi, id ſanè dicimus comparatione alicuius determinati, nam licet gladius habeat poteſtatem incidendi carnem deeſt tamen incidendi ferrum: Sic igitur cũ dicimus medicinas eſſe æquales uel inæquales tunc intelligimus ratione hominis temperati: ideo eadem medicina poterit eſſe calida & frigida ſecundum diuerſas comparationes: hoc poſito redeamus ad id quod quæritur. Quæſitum enim eſt in qua poteſtate erant medicinæ reſponſum eſt tria eſſe faſtigia, cibum, medicinam & uenenum: quæ poſſunt admoueri corpori humano: cibus ſanè aut eſt abſolute cibus, aut cibus medicinalis: medicina uero triplex eſt, aut abſolute medicina aut medicina cibalis aut medicina uenenata: his ita conſtitutis ſingillatim ad ſingula reſpondeamus: cibus abſolutè hãc naturam habet ut plurimum eius uertatur in ſubſtantiam illius cuius beneficio dicitur cibus, & cum uertitur in ſubſtantiam ita uertitur ut nullam ſenſilem alterationem faciat in corpore nutrito, ideo totus eſt in potentia paſſiua ſemper enim uincitur & patitur ſemper à calore innato: dicimus autem hoc quantũ ad ſenſum pertinet, quia certò ſcimus omne patiens patiendo reagere & omne agens agendo pati, habet igitur has conditiones cibus, cibus abſolute ſumptus: primum ut plurimũ

eius uertatur in substantiam nutriti: deinde totus sit semper in potentia paßiua: postremò nullam inuehat sensilem alterationem in corpore nutrito cibus autem medicinalis duo importat, quia mixtus est, ideo mixtas habet intentiones, ideo quia dicitur cibus medicinalis mutatur quod plus habet cibi quàm medicinæ. colligitur igitur primo q; minus uertitur in substantiam nutriti quàm cibus absolute: deinde q; totus est in potentia paßiua quantũ ad substantiam tertio quantum ad aliquam qualitatem est in potentia actiua & alterat corpus & reagit in calorem & in hac ultima conditione differt à cibo absolute, ita secunda conuenit prorsus in prima partim conuenit partim nõ conuenit, cibus medicinalis est ueluti mel quia non ita nutrit sicut caro & panis & uinum temperatum longe.n. minus ptisana quia habet quasdam qualitates medicamentosas siue medicinales quæ agunt & alterant corpora et non possunt dominari à calore, quia proprium est medicinæ sicut dicam ut nihil eius uertatur in substantiam nutriti: ideo quia participat hic cibus medicinam quanto minus nutrit tanto magis accedit ad medicinam, in melle est quædam acrimonia & pars terrestris quæ alterat & est medicamentosa, ita in ptisana est frigiditas & astrictio quædam, ideo habent omnia hæc quandam facultatem actiuam, qua reaguunt in calorem postq̃ calor egerit in ipsa: habet enim mel partes quasdam terreas inflammabiles quæ inflammatæ à calore innato., recalefaciunt calorem innatum & intensiorem reddunt: idem facit uinum potens & uetus: ptisana autem est penitus opposita quia habet quali-

 tates

tates refrigerandi & humectandi:ideo calor innatus non potest inflammare eam sicut inflammat mel, immo retunditur calor & refrigeratur potius ptisana porpter partes ptisanæ rebelles quæ non possunt conuerti à calore & dominari sicut contingit in lignis uiridibus, ideo dicitur ptisana frigida potentia secundum igitur qualitates cibus medicinalis habet potentiam actiuam uel calefaciendi uel refrigerandi secundum substantiam uero habet potentiam paßiuam:tota enim substantia dominatur & uincitur à calore, sed non tota conuertitur in substantiam nutriti. Hæc *satis de cibo.* Medicina *primo est cibalis:* Hic *sunt duo principaliter medicina, postea cibus est igitur plus de medicina quàm de cibo opponitur enim in hoc cibo medicinali:habet igitur has conditiones ut minimum de ea uertatur in substantiam nutriti est enim ultimum in his quæ uertuntur in substantiam nutriti, secundo quantũ ad substantiam tota est in substantia paßiua tertio secundum aliquam qualitatem alterat corpus & est in potentia actiua.* Talia *sunt sicut cicoreum tota quidem substantia est in potentia paßiua, quia tota substantia dominatur à calore & uincitur licet minimum mutatur in substantiam nutriti et in hoc differt à cibo medicinali:at secundũ qualitates quasdam est in potentia actiua uel calefaciendi uel refrigerandi per quas etiam reagit in corpus, medicina absolutè opponitur cibo absolutè quia sicut plurimum cibi absolute uertebatur in substantiam nutriti ita nihil ex ea uertitur in substantiam nutriti & hoc est maxime proprium medicinæ, opponitur igitur medicina absolute cibo absolute*

in hac prima conditione, secunda conditio est q; in tota sua substantia est in potentia paßiua quoniam medicina absolute à corpore humano perfectè dominatur quantum ad substantiam & expellitur quando oportet & in hoc conuenit cum cibo : sed non uincuntur qualitates eius immo istæ reagunt in corpus &c. piper maxime inflammatur in corpore humano & est in potentia actiua maxime calefaciendi quia dum calor naturalis agit in piper partes terreæ attenuatæ in mixtione subtiles inflammantur maxime quæ postea recalefaciunt calorem innatum & reddunt ipsum acriorem : caliditas autem piperis quarto de Tuenda sanitate licet maxime inflammetur tamen non pertransit hepar quia cito euaporat, eò q; licet in pipere sint partes terreæ sunt tamen subtiles, at in calamento quia partes terreæ sunt crassæ pertinaciter adhæret caliditas & pertransit caliditas eius per totum corpus, ideo dicebat Galenus q; existente cruditate in uentriculo non est dandum calamentum ; inflammatur autem piper facilius quia partes sunt subtiliores, in liquiritia autem est calor quidem sed dulcis & aereus quia substantia non est terrea, sed aerea ideo inflammatur quidem licet inflammatione miti & in primo gradu & hæc de medicinis quæ habent potentiam actiuam in qualitatibus calefaciendi & quæ calidæ dicuntur: similiter frigida quanto magis resistunt calori propter suas qualitates tanto magis dicuntur esse frigida potentia actiua. Vnde opium est maxime frigidum tamē omnes medicinæ quæ sunt medicinæ absolutè non uenenosæ dominantur à calore in tota substantia,

ideo sunt tutæ quantum ad hoc, si omnes medicinæ poßent inflammari omnes essent calidæ:dicitur calida medicina nulla alia quàm quæ inflammatur à calore innato succedit medicina uenenosa quæ aliquo modo potest nocere corpori: tripliciter autem potest nocere,uel euacuando plusq̃ debet,uel alterando plus iustò,uel erodendo ex quo est medicina habet conditiones omnes medicinæ:ex quo autem est uenenosa participat conditionem ueneni propriã quæ est q̄ uenenum & secundum substantiam & secundum qualitatem est in potentia actiua ex quo igitur est uenenosa in substantia est aliquid quod agit in corpus humanum sensibiliter,ac præterea hoc idem agit cum qualitatibus magis est cum qualitatibus quia non est uenenum absolutè habet igitur q̄ nihil ex ipsa conuertatur in substantiam nutriti quod est proprium medicine habet quod in substantia est aliquid quod non dominatur à calore sed agit in ipsum calorem & est in potentia actiua respectu caloris habet tertio q̄ in qualitatibus est in potentia actiua qua destruere potest corpus humanum & hoc tripliciter euacuando sicut scammoneum,quæ est medicina uenenosa, sicut sunt ẽt medicinæ omnes quæ purgant atrahendo uiolenter , nam non est ita calidum scammoneum neque ita aere ut alterãdo poßit esse medicina uenenosa sed quia uiolenter atrahit & plusq̃ oportet ideo est uenenosa,purgat ista cum detrimento corporis quia licet euacuat quod noxium est tamen semper una cum noxio euacuat quod est utile,erodũt in quibus est acrimonia mordax & ulcerosa ut euphorbium & cantarides,alterando autem sunt sicut opiũ
&

& succus papaueris & solatri quia sua nimia frigiditate extinguūt calorem innatum,ideo Gal.tertio Thera. iubet cauenda esse opiata in doloribus sedendis idem admonuit Auic.Vltimo est uenenum q; tota diametro opponitur cibo nihil enim ex eo prorsus uertitur in substantiam nutriti sicut cibi plurimum uertebatur secundo in tota substantia est in potentia actiua sicut cibus erat in tota substantia in potentia paßiua tertio in qualitatibus est totus in potentia actiua & nihil alteratur in corpore humano sed totū alterat corpus humanum quia totum est in agere uidetis igitur quo modo uarie sit respondendum ad interrogationem illam qua quæritur quo modo & qua potentia sint æqualia uel inæqualia illa quæ ad mota corpori humano talia dicuntur, his cognitis oportet intelligere quomodo sequuntur quatuor corollaria,quæ scire plurimum refert quia tollunt dubitationes multas,primum corollarium sequitur q; ex quo tales & tales dicuntur cibi & medicina & uenena quatenus habent in se potentiam & facultatem aliquam,qua possunt talem effectum producere, sequitur q; cibus uel medicina non sunt eiusdem temperaturæ cuius est corpus humanum quam dubitationem attulit Auic. secundum Cor.Eadem res respectu alicuius dicitur cibus respectu alterius medicina, immo respectu unius dicetur cibus respectu alterius uenenum, ut salix respectu capræ est cibus respectu hominis medicina cicuta respectu turdi est cibus respectu hominis uenenum, elleborum homini est uenenum coturnici cibus,ferrum strutio camelli cibus, homini non item & hoc non est ratione propriæ complexio

nis sed facultatis talis. Tertium cor. multæ medicinæ in propria temperatura sunt intemperatæ quæ tamen respectu alicuius puta hominis erūt temperatæ, ut apparet in oleo, oleum in propria temperatura est intemperatum, quia in eo dominantur partes aqueæ & aereæ in lythargyro etiam dominantur partes terreæ tamen respectu corporis humani oleum & lythargirum sunt temperata. Quartum & ultimum quòd licet medicamentum dicatur tale, uel tale æquale uel inæquale, respectu corporis cui applicatur, tamen quòd ea inflammetur medicina & non inflammetur, est hoc à sua temperatura quia ex temperatura singulorum est ut sint facilia ut inflammentur uel difficilia uel omnino non poßint inflammari secundum q ex mixtione habent proportionem uel desproportionem & dißimilitudinem cum calore nostro innato & hoc est quòd toties dicit Galen. in lib. de simpl. medicina plus est hic de terra plus de aqua, ergo habet ut calefaciat & ut refrigeret, unde temperatura totum facit, tamen non propterea dicitur talis uel talis medicina uel cibus quia sit talis effectus in forma & in temperatura, sed quia est in mixto secundum potentiam emanantem ab ipsa forma & temperatura, quæ non est ipsa temperatura lythargyros posset dici maxime calidus tamē respectu corporis humani non dicitur ita calidus quia nō potest dominari à calore humano, sicut & oleum q non potest dominari à calore humano, bene dominatur ab ipso igne ideo dicitur pabulum ignis his ita uisis reliquum est ut uideamus rationes Auerrois contra Galenum.

Qui

Qui cum semper faceßit negotium Gal. in hoc etiam non permittit quiescere, cum sit authoritas eius apud me magna, & semper ipse rationabiliter dubitet, et quoniam respondere dubitationibus eius est res digna eleganti ingenio, ideo nunc uolumus uidere rationes ipsius, quas ponit contra Galenum, & examinare illas quanti sint ponderis. Auer. igitur quinto coll. cap. 2. & tertio, instans contra Galenum, tria inquit, primo dicit non bene distinxisse Galenum cibum à medicina, non dicit autem, quòd male dixerit Galenus, sed q; non fuerit sufficiens in eo, q; dixerit solum cibum esse, quod patitur à corpore, medicinã quod non patitur à corpore, sed à quo patitur ipsum corpus, dicit ipse q; ista distinctio non est sufficiens, quia etiam medicina patitur à corpore, & substantia eius conuertitur à calore naturali, oportet igitur addere, & dicere q; medicina conuertitur quidem à corpore, sed nõ conuertitur in substantiam similem, & eiusdem speciei cum parte corporis deperdita, & ut utar uerbis ipsius, dicit q; cibus est illud, q; ponit partes naturales cibati, & pars illa est in specie partis dissolutæ. Sed medicina ponit quidẽ partes naturales cibati, sed ista pars non est in specie partis dissolutæ, sed quando applicatur, alterat membra, cibus autem efficitur pars eiusdem speciei, per hæc igitur dicit Auer. distingui cibum à medicina, q; uidelicet cibus fiat pars similis in specie, cum parte corporis deperdita, medicina autem minime. Verum omnino dicit Auer. sed intelligatis quid intelligit Auer. per hæc uerba, q; medicina ponit partes naturales cibati, uult dicere q; medicina

efficit partes esse naturales alterando, tàm cibus igitur q̃ medicina ponit partes naturales cibati, sed medicina ponit partes naturales cibati, eò quia efficit partes cibati esse naturales, alterando per qualitatem, & nihil addendo qualitati, & dicit q; quidam socius suus non potuit per multum tempus intelligere hanc differentiam, sed tandem per multas epistolas intellexisse, ex quo cõiecturare potestis, quàm obscure rem istam dixerit Auer. quando neque hi qui fuerunt ex eodem numero poterant intelligere cũ alioqui balbi, balbos melius intelligant, hoc igitur primũ in quo carpit Auer. Galenum, sed q̃ meritò patet ex his quæ diximus ex opinione Galeni, audiuistis enim qui sint proprij cibi, & quæ medicinæ, & q; cibi proprium est, ut uertatur plurimum eius in substantiam nutriti. At dicere, hoc est dicere, q; uertitur in substantiam nutriti, quando ista duo simul dicuntur, idest in substantiam et nutriti. proprium autem medicinæ est, ut nihil ex ea uertatur in substantiam nutriti, & non uerti in substantiam nutriti, & uerti in substantiam nutriti, sunt differentiæ per quas distinxit Galenus medicinam à cibo, nihil igitur dicit Auer. q; non dixerit Galenus, & ita primum dictũ est mera calumnia. Secundo dicit q; actuata medicina, & cibi nihil aliud est, nisi extractio succi qui postea penetrat per omnes partes corporis, dicit autem Galenum non expreßisse hoc cum tamen Galenus dixerit hoc expreßißime, quia sicut posuit Galenus primam conditionem, quæ est proprietas, quæ distinguit esse, & aliter à cibo medicinam, uidelicet q; de cibo plurimum uertatur in substantiam

tiam

tiam nutriti, de medicina autem nihil uertatur in ſubſtantiam nutriti, ita ponit modo unum commune utrique, q. in tota ſua ſubſtantia utrunque ipſorum eſt in potentia paſſiua, ſed quid eſt dicere in tota ſubſtantia eſſe potentiam paßiuam, niſi q. calor naturalis poteſt mutare ſubſtantiam ipſorum, at hoc eſt extrahere ſuccum, & uirtutem ipſorum, quare dixit Galenus cantarides exulcerare ueſicam, niſi q. extrahitur ab ipſis ſuccus qui deuenit per uenas ad ueſicam? uerißimum igitur eſt, q. dicit Auer. ſed errat in hoc, q. dicit Gal. non expreßiſſe iſtud quando expreßißime dixit hoc Galenus, ſed dicetis hoc eſt contra Galenum, quia ponit ipſe quatuor uirtutes naturales in omnibus membris inter quas eſt attractiua quæ directa ab ipſa forma attrahit q. eſt conueniens, et renuit q. non conuenit quo modo igitur attrahit ſuccum uenenatum? ut ſuccum cantaridarum, & aliarum rerum uenenatarum? Reſpondetur, q. ſuccus iſte non attrahitur à natura hac intentione, ſed quandoque ex neceßitate pro alimento corporis, ſicut etiam dicebat Galenus de ſucco opij, & medicinarum uenenatarum, q. trahitur ab arterijs, quæ trahunt ſpiritum, & ſi quid ibi tunc eſt ſucci uenenoſi trahitur, & ipſe, ſed ex neceßitate, & ſecundum conſequentiam quandam neceſſariam non attrahit natura quatenus uenenoſum, ſed quatenus utile & mixtum cum re utili. Calumniatur igitur male Auer. Galenum non recte eius opinionem recitans. Tertio carpit Galenum de reductione medicinarum frigidarum ad actum, & dicit medicos in reductione medicinarum calidarum facile reſpondere poſ=

posse, at in reductione frigidarum non item, quia possunt quidem dicere in calidis, q. calor ipsarum deducatur ad actum à calore humano, at q. à calore humano deducatur frigiditas, non possunt dicere ex quo apparet hic Galenũ fugitiuum, argutia quadam Hispanica fugitiui, & transfugæ dicuutur qui deserunt proprium locum, & propria castra, & proprium institutum, Institutum autem Gal. & proprium dogma, & conclusio erat q. omnes medicinæ erant tales in potentia, modo in frigidis medicinis non uidetur hoc seruari, sed potius uidentur huiusmodi medicinæ esse tales in actu, quia alterant potius calorem innatum, q̃ ab ipso alterentur, & si quis dixerit alterari huiusmodi medicinas per diuisionem ad minima dicit Auer. hoc est etiam commune medicinis calidis, & hoc diuidi ad minima, non est causa q. educantur ad actum, sed facilitat tantum reductionem ad actum, deseris igitur ò Galene castra tua, ex quo non potes nobis saluare quomodo medicinæ frigidæ sint tales potentia. Præterea quandoque sum persuasus ab Auer. in hoc loco, ut tenuerim contra Galenum, secundum ipsum Auer. nunc ago gratias Deo, q. rẽ sim melius assecutus, Dico igitur Galenum optime dixisse, & Auer. aut non intellexisse, aut noluisse intelligere, quæ dixit Galenus, & hoc clarum est, ex determinatione nostra, superius à nobis firmata, Iam enim diximus quo modo hoc est commune, & medicinis, & cibis q. sunt in potentia passiua respectu caloris naturalis, ita q. quando uel cibus, uel medicina adhibetur calor innatus, aggreditur & dominatur toti substantiæ, et cum dominatur extra-

tra-

trahit ſuccum, nõ aliter q̃ facit ignis, ſi ponantur ligna in proportionata quantitate, quia extra proportionem etiam optimi cibi eſſent uenena, ſemper igitur dominabitur ignis, lignis, ſed aliter, & aliter, nam ſi habuerit ligna ſicca, dominabitur ſine aliqua reſiſtentia ſenſibili, & facillime inflammabit ipſa ligna, quia ſunt diſpoſita ad hoc, & non reſiſtunt, ſed ſi ſunt uiridia, & ſicca, multum dominatur quidem ignis, ſed ægre admodum & extrahit quidem ſuccum, ſed ſuccus ille reagit in ignem, & diminuit ignẽ, & non ceſſat iſta actio donec ignis tandem conſumpſerit omnem humorem, quo conſumpto conuertitur poſtea lignum in ſubſtantiam ignis, & auget, & ſubſtantiã ignis & qualitatem, & præciſe eſt in calore innato, quando approximatur medicinæ calidæ, uel frigidæ, quando igitur approximatur medicina calida, eſt tanquam lignum ſiccũ, & præparatum, & illius partes ſunt inflammabiles, & habent proportionem ad calorem naturalem, tunc igitur quia calor inuenit ſubſtantiam ita proportionatã, ut poſſit facile inflammare, inflammat ſtatim, & ſecundum proportionem rei inflammat, reinflammatur poſtea & ipſe, quia ſecundum ſubiecta quæ inflammat, quando illa ſunt reducta ad actum, tunc redditur calor intenſior, ſi igitur medicina habeat partes terreas ſolidasq́; ſit intenſus calor, ſicut uidetis in lignis ſolidis, quæ inflammata augent calorem in qualitate, ita in pipere, quia partes ſunt terreæ, ſubtiles, facile inflammabiles, cum ſunt inflammatæ, inflammant calorem maxime, ideo in tertio gradu calidũ eſt piper, at ſi ſubiectum ſit temperatum in ſua mixtione,

ut

ut chamæmelum, tunc mediocriter inflammatur, & secundum proportionem agit in ipsum calorem, ideo dicitur calida in primo gradu, sicut est ignis ex paleis siccis, ita fit donec deueniamus ad aliquod subiectũ quod ita tẽperatũ sit in sua mixtione, ut respectu caloris humani, neque poßit ab ipso calore inflammari aliqua inflammatione sensibili, quæ poßit sensibiliter recalefacere calorem ipsum humanum, neque poßit ipsum retundere sua resistentia. istud enim tunc dicetur æquale, quando autẽ sunt substantia frigida, & humida, trahit quidem calor succum, sed quia succus est humidior, craßior ideo incipit iste succus obtundere, & opprimere calorem natiuum, donec calor innatus paulatim, paulatim cõcoquat illud humidũ, & uertat ipsum in suam substantiam, semper igitur calor innatus ille est, qui deducit ex potẽtia ad actũ medicinas, tàm frigidas, quàm calidas, non est igitur dicendum q̃ nõ ponatur medicina frigida ad actum, & quoniam Galenus ponebat hanc differentiam inter medicinam calidam, et frigidam, q̃ medicina calida facile & statim inflammatur, frigida autem difficile, & cum resistentia male quidem intelligentes Galenum, dixerunt operari medicinam frigidam, absque eo q̃ deducatur ad actum, & ita uidetis rei ueritatem lucidißime ab ipso Galeno positam, & cessare omnes obiectiones Auerrois contra ipsum, ex quo expediamus nos ab ista quæstione, sequitur aliud dubiũ in ultima parte huius capitis de Complexionibus, in qua agit Auic. de temperatura inæquali, insequens uestigia sui præceptoris Galeni, dicit Auic. in textu, quòd sunt octo tempe-

peraturæ inæquales, quæ sunt sine affluxu materiæ, & una æqualis, & ita erunt nouem temperaturæ, sed quoniā non omnes hoc concedunt, ideo uisum est nobis diligenter examinare rem istā de numero temperaturarum, omnes antiqui conuenerunt in hoc, quòd sunt tantū quatuor temperaturæ, quia temperaturam æqualem non cognoscebant, deinde non poterant imaginari, q, in mixto ipso aliquo posset esse excessus in una qualitate sola, quando hæc non esse uidebant manifestissime in elementis, non credebant enim posse inueniri in mixtis, quod non erat in elementis à quibus mixta componūtur, reliquum igitur erat, ut quatuor essent tantum temperaturæ, calida, & humida, calida, & sicca, frigida, & humida, frigida, & sicca. Cum igitur talis esset conceptus apud antiquos insurrexerunt quidam qui dixerunt esse tantum duas, nam accipiendo fundamentum antiquorum habebant iam tanquam concessum, q, plures esse non poterant, neque aliæ, quàm calida, & sicca, aut calida, & humida, aut frigida, & sicca, aut frigida, & humida, ulterius autem procedentes probabant ex his quatuor, duas tantum posse dari quia excessus caliditatis, cum humiditate non potest esse, quia calidum cum semper exsiccet, consumit humidum, & ita remanebit caliditas sola, & una qualitas ex fundamento non potest reperiri, igitur non dabitur temperatura calida & humida, similiter neque temperatura frigida, & sicca, potest esse, quia frigidi est condensare, et constipare humidū, ideò semper erit humidum, ubi erit frigidum. Cum igitur ex quatuor illis temperaturis tollantur,

tur, & illa quæ est calida, & humida, & illa quæ est frigida, & sicca, erunt duæ, frigida, & humida, calida, et sicca. Contra istam positionem insurrexerunt quidam, qui tenent quatuor esse temperaturas, & dupliciter, primo hoc medio, quia dicunt est necessarium esse duas qualitates, quæ sint loco subiecti, & materiæ, & duas alias loco formæ, loco subiecti, sunt qualitates passiuæ, humidum, et siccum. loco autem formæ sunt qualitates actiuæ, calidum, et frigidum, modo duæ formæ possunt bene stare in utroque subiecto, seorsum tamen singulæ, ut calidum, modo sit in humido, modo in sicco, similiter frigidum, etiam modo in humido, modo in sicco, huic enim rei nihil repugnat, at ut uel duæ formæ, uel duo subiecta simul consistant, hoc quidem est impoßibile, quantum uero ad rationem tuam, dico q; est falsißima, quia una quælibet qualitas habet unam actionem solum, quia calidi non est exsiccare, sed calefacere solum, ita frigidum non humectat, sed refrigerat solũ, & ita quando erit calidum, cum humido, calidum non exsiccabit, neque quando erit frigidum, propterea etiam erit humidum, quia frigidum solum refrigerat, non autem humectat, Sed non est bona hæc responsio, quia licet proprie calidi sit, nisi calefacere tamen non potest calor calefacere, quin consecutiue exsiccet, quia semper euaporat aliquid humidi, similiter ubi est frigidum, ibi est siccum, consecutiue, quia prohibetur propter constrictionẽ euaporando humidum, ideo stat adhuc positio istorum, q; duæ sunt tantum temperaturæ, sed alij longe elegantius sustulerũt, concedebant enim q; calidum & siccum exsiccat, & frigi

dum

dum humectat sed dicunt q, non quilibet calor & in quolibet tempore ex siccat sed oportet q, sit calor intensus & in multo tempore sic non quælibet frigiditas humectat nec in quolibet tempore sed intensa frigiditas aliquo tempore, ideo potest esse per aliquod tempus caliditas cum humiditate & frigiditas cum siccitate, quia licet caliditas absumat humidum hoc fit in tempore sic de frigore dicendũ est & ita sufficientißime refutata est opinio secunda ponentium duas intemperaturas, & restat prima q, sunt quatuor tẽperaturæ calida & sicca frigida, & humida frigida & sicca calida & humida tertia opinio quorum fuit illa quæ dicitur fuisse Athenei qui maxime fuit celebratus à Galeno uoluit igitur Atheneus q, essent quatuor quidem sed tres tantum inæquales una autem æqualis idest calida & humida probabat autem q, ista sit æqualis aliquibus signis, primum signum est q, nullus morbus prouenit à caliditate & humiditate quia omnes morbi sunt calidi & sicci sicut febris uel frigidi & sicci uel frigidi & humidi secundum argumentum uer q, est temperatum est calidum et humidum inter omnia tempora, tertium argumentum pueri sunt maxime temperati, sunt pulchri, molles & sunt calidi & humidi quartum mors est frigida & sicca ergo erit uita in calido & humido, & si peßimus status est in frigido & sicco optimus erit in calido & humido istis omnibus signis respondebimus suo loco. quando dicit nullum morbum esse calidum & humidum decipitur immo sunt peßimi morbi ex calore & humore quantum autem attinet ad temperaturam pueri non est uerum q, sit tempera-

ta & hoc ostendemus ubi loquemur de temperatura ætatum, quantum ad uer ostendemus falsitatem quando dicemus de temperatura temporum nolumus enim ponere capitulum in capitulo. Ad quartum distinguimus quia non negamus omnia animalia habere uitam in calido & humido sed intelligimus q; ubi in temperatura humana excedat ista caliditas & humiditas tunc est pessima ista temperatura sed illa in qua consistit uita est caliditas & humiditas temperata ideo Atheneus satis manifeste peccauit et ex his conuincitur. quarta opinio est Gal. qui ponit nouē temperaturas unam æqualem & octo inæquales & dicit causam erroris aliorum fuisse solum quia non cognouerunt temperaturam æqualem & ratio est quoniam cum ponatur temperatura æqualis ad hunc sensum in qua sensibiliter (nam hoc semper addit) non fit excessus nullus in primis qualitatibus sensum mouens tunc necessario discedendo ab ista æqualitate dabuntur octo temperaturæ inæquales quia octo modis contingit ab ipsa temperatura æquali discedere. Vltima opinio est Auer. qui ponit quinque unam æqualem & quatuor inæquales quia tollit omnes simplices temperaturas & quoniam ex reliquis duæ sunt refutatæ secunda & tertia prima autem concurrit cum ista prorsus in his quæ ponit ideo oportet considerare istam quæ est Auerrois, quia ego plurimi semper feci Auerroem.

Qui ausus est dissentire à Galeno ponens quinque temperaturas ex quibus unam æqualem posuit sed suo modo non eo modo quo posuit Gal. uidebat enim ut erat homo per=

perſpicax & ingenioſus ꝙ ſi eo modo poſuiſſet tempera turam æqualem, cogebatur etiam ponere conſequēter octo inæquales, Galenus igitur ſolus cognouit temperaturam æqualem & cum illam poſuiſſet conſequēter etiā poſuit octo inæquales & dicit Gal. antiquos erraſſe quia nō cognouerunt temperaturam æqualem & hanc ſolam rationem fuiſſe cauſam erroris & ꝙ hoc uerum ſit patere poteſt ex iſto diſcurſu. Iam ſciuiſtis temperaturam nihil eſſe aliud q̄ qualitatem quandam reſultantem ex refractione primarum qualitatum quatuor hoc primum conſtituere oportet inter nos & qui hoc non intelligit non poterit exacte uidere in iſta re ueritatem, poſtea hoc conſtituto ſequitur ꝙ ſi datur temperatura æqualis ad hunc ſenſum ꝙ refractio primarum qualitatum ſit talis in ipſa ut quantum ad ſenſum neque calidum neque frigidum ſupereminat ſed ſenſibiliter appareat æqualitas, quæ æqualitas dicitur æqualitas ad pondus ſecundum Galenum, ſed ſecū dum ſenſum tamen dicimus igitur ꝙ ſi datur iſta æqualitas ſicut datur, ſequitur ꝙ ponit doctiſſime Galenus & cō ſequenter ꝙ ſcilicet ſint octo temperaturæ inæquales quia ſi poteſt dari hoc æquale ad pondus nulla poteſt ratio obſtare quia una poſſit dari in qua emineat uel calidum uel frigidum, uel humidum, uel ſiccum ſolum, nā ſi omnes iſtæ æqualitates poſſunt æquari in una temperatura poſſunt etiam remitti ſingulæ ita ut plus appareat de una q̄ de alia, & ita conſtituentur quatuor temperaturæ ſimplices iſta eſt poſitio Gal. nam de exceſſu compoſitarum conueniunt omnes intelligēdo ſemper prout ſunt iſtæ qualita-

tes refractæ in complexione resultantes ex mixtione non prout sunt in elementis & bene notate quia hinc pendet tota ueritas rei, his ita determinatis dicamus q, ex opposito si tollatur æqualis temperatura tollentur quatuor simplices, quia crediderunt antiqui nullam esse temperaturã inæqualem simplicem, quia non poterant persuaderi q, daretur calidum uel frigidum quæ sunt formæ sine aliquo subiecto qualitatum paßiuarum & fuit fallacia à secundum quid ad simpliciter, & ex hoc natus est error ipsorum et & etiam Auer. ideo consequenter dicebat, q, non dabatur excessus qualitatum simplicium & sic quatuor tantum remanebunt temperaturæ Compositæ quia neque tres qualitates possunt complicari & ita habetis discursum quo apparet id q, dixit Gal. q. s. causa erroris antiquorũ fuit propterea q, ignorauerunt temperaturam æqualem. Audiamus modo ingenium Auerr. quo usus est contra Galenum in positione temperaturarum. Videbat Auer. consequentiam huius rei necessariam, qua usus fuerat Galenus contra antiquos, ideo uidit q, non poterat remouere quatuor istas temperaturas simplices nisi remoueret æqualẽ quare partim in primo partim in ultimo quinti æqualem temperaturam remouere nititur & hoc agit duobus medijs primo per medium mixtionis, actio omnis in mixtione sicut in reliquis omnibus habet proportionem maioris inæqualitatis, mixtiones enim fiunt per alterationem, quia mixtio est plurimorum alteratorum unio at alteratio fit per qualitates primas, fit autem hoc per concoctionem cõ coctio autem fit à calido & humido ideo potest dici q, de-

tur temperatura in qua tantum ſit de frigido quantum de calido, & tantum de ſicco quantum de humido, quia alioqui tolletur & alteratio & mixtio & generatio cum omnis generatio & omnis mixtio fiat per dominium calidi & humidi, hæc eſt prima ratio, qua credidit Auerr. ſe poſſe deſtruere æqualitatem in temperatura. ſecunda uero talis eſt, ſi daretur æqualitas iſta ſequeretur quod illæ qualitates, quæ ponuntur æquales in iſta temperatura, uel eſſent actu omnes, uel potentia omnes, uel aliæ actu aliæ potentia, ſi omnes actu, ſequuntur multa incommoda, primo ꝙ mixtum non erit unum, quia mixtum eſt unum per unam formam, hic autem hoc modo ponuntur plures formæ præterea ſemper calefacerent & frigefacerent ſimul & ſimul humectarent & exſiccarent, præterea ibi tantum eſſet de graui quantum de leui, ſi autē omnes in potentia nullum mixtum erit actu, quia non poteſt eſſe actu mixtum niſi per formā exiſtentem in ſe ipſo actu, ſi uero quædam in actu, quædam in potentia ergo non ſunt æquales, quia plus ponderat & excedit magis, ꝙ eſt actu ꝗ quod potentia iſtæ ſunt rationes Auer. quibus credidit ſe remouiſſe temperaturam æqualem ubi credidit ſuſtuliſſe iſtam æqualem conſequenter dicit tolli quatuor tēperaturas ſimplices præterea dicit uolo tibi donare Galene ꝙ detur æqualitas in mixtis, ſed non eodem modo quo tu ponis, ſed eſt æqualitas iuſtitiæ, quæ eſt per rationem ad operationes & ad totum corpus, alio modo eſt habere æqualitatem ponderis & alio modo iuſtitiæ quia in inæqualitati ponderis ſtat maxime æqualitas iuſtitiæ, nam cor eſt calidum

& siccum & tunc est maxime æquale æqualitate iustitiæ quia hæc inæqualitas maxime congruit cordi pro suis operationibus, immo etiam dicit Auer. dono tibi q; detur aliquid q; sit æquale per recessum ab extremis, deueniens ad quoddam medium tamen istud æquale non erit simpliciter æquale, sed respectu omnium membrorum, quia omnia alia membra recedunt à medio magis quàm hoc, posita ista æqualitate suo mō dicit q; nō possunt haberi nisi quatuor temperaturæ compositæ & q; non datur aliqua in qua excedat tantum una qualitas & ratio est quia neque æqualitas potest dari, quia oportet semper aliquid dominari in mixto, at si semper excedit istud ipsum q; excedit si fuerit forma idest caliditas uel frigiditas non poterit stare sine suis subiectis idest siccitate & humiditate si uero fuerit subiectum non poterit stare sine forma sua, præterea nulla qualitas actiua determinat sibi certum gradum nisi habeat secum qualitatem paßiuam annexam, quæ determinet gradum qualitatis ipsius actiuæ, quia gradus caliditatis nō potest determinari nisi per subiectum, quia si sit in sicco est caliditas ignea & intensa, si autem cum humido remissa et aerea, de frigido est contrarium siccum remittit frigiditatem humidum autem intēdit ideo aqua est frigidißima omnium propter hæc & etiam frigidior q̄ terra, cum tamen propter alias rationes deberet terra esse frigidior q̄ aqua ideo figmentum est hoc q; dicis ò Galene q; detur temperatura calida tantum aut frigida tantum præterea qualitates paßiuæ non possunt determinari sine qualitatibus actiuis quæ sunt suæ formæ, & ita qualitates actiuæ determinantur

tur à paßiuis & paßiuæ ab actiuis. Neque igitur temperatura calida tantum, neque frigida tantum, neque humida tantum, neque sicca tantum dabitur, sed ubicunque erit calidum ibi etiam erit aut humidum aut siccum, & pariter ubi erit frigidum ibi etiam erit aut humidum aut siccum, istæ sunt rationes quibus nititur Auer. contra Galenum tamen stamus adhuc in eadem sententia cũ Gal. & si mihi esset ocium probarem dari æqualitatem ad pondus etiã secundum rationem exquisitißima complexionaliter ita q; sit facta ex refractione quatuor primarum qualitatum una qualitas exquisitißima æqualis ita ut etiam secundũ rationem neque calidum super frigidum neque humidum super siccum, & non sequitur propterea quòd hic sit tantũ de leui quantum de graui, quia non sunt hic qualitates elementorum actu, sed sunt in potentia & refractæ, ex refractione autem ista fiunt mirabilia à natura per alterationem fit ex cibo sanguis fit caro, fit neruus, fit uena, fit os, ex quo non est mirum si fiat una complexio in qua tantum fit de calido quantum de frigido & tamen non sequitur ut fit tantum de leui, quantum de graui, istis autem contingit ut sequantur absurda, quia isti semper imaginantur quòd istæ qualitates elementorum sint in mixtis in actu & prout sunt qualitates elementales cum tamen sint sub esse fracto poßemus igitur etiam hoc modo tueri æqualitatem secundum rationem se uellemus sed nos iam mutauimus quòd ista æqualitas est secundum sensum & ad hanc positionem nihil absurdi sequitur si intelligamus ut dixi æqualitatem istam, pro una qualitate resultante ex

mutua alteratione & refractione primarum quatuor qualitatum elementorum, quæ modo in mixto non sunt amplius qualitates elementales sed refractæ & remissæ. Ad *primam rationem non potest dari æqualitas ad pondus, quia non fieret alteratio, neq; mixtio cum fiant ista ab aliqua prædominante qualitate, neq; concoctio quæ fit à prædominio calidi & humidi concedimus in principio esse contraria & inæqualia & fieri concoctionem, & alterationem à prædominio, sed in fine dicimus resultare unum qđ est temperatum & æquale, in ferro plus est de frigido q̃ de calido & tamen coagulatur à calido ideo non sequitur alteratio fit à qualitate prædominante ergo id q, est alteratum habet in se prædominium qualitatum, est enim manifesta fallacia, ad secundum cum dicit uel sunt omnes istæ qualitates elementorum in mixto actu, uel omnes potentia uel quædam actu uel quædam potentia, dico quòd non sunt in actu, sed in potentia & refractè & dicit hoc* Ar. *quòd calidum & frigidum elementorum est in potentia in mixto est bene calidum in actu in composito, sed non est calidum elementi, sed calidum complexionatum & temperatum, ideo* Gal. *primo* Aph. *quarto dicit quòd calor innatus est compositus ex aqua & aere quia fit ex his elementis refractis, & non uidit* Auerr. *hæc, quia non fuit medicus sed mansit tantum in sublimibus illis & non descendit ad philosophiam particularem, est igitur calor complexionalis in mixto, quando dicis tunc istud mixtum totum erit in potentia, & ego, quia sunt quidem tunc qualitates elementorum in potentia, & refracte, at ex re-*

fra=

fractione istarum resultauit una qualitas, quæ est in actu, & est forma mixti, & ita tolluntur omnes rationes Auer. quas fecit contra temperaturam æqualem, stat igitur opinio Galeni, q; datur temperatura æqualis media inter extrema. Quantum ad reliquam partem in qua proprius uult probare, quòd nulla potest dari temperatura excedens in una sola qualitate, eò q; neque qualitates actiuæ quæ sunt formæ, non possunt esse sine subiecto terminãte, neque qualitates paßiuæ possunt esse sine forma. Ac præterea q; gradus caliditatis, & gradus frigiditatis non possunt determinari, nisi per qualitates paßiuas, hoc est per humidum & siccum. Ad hoc respondeo quòd ego concedo calidum, & frigidum non posse esse sine suo subiecto, sicuti neque humidum & siccum, sine sua forma. Sed distinguo de calido, & frigido elementari, & de frigido & calido complexionato, & dico q; calor et frigus elementi nõ potest stare sine suo subiecto, quæ sunt qualitates paßiuæ, licet non idem etiam sit humidum in elementis, neque idem sit siccum, q; est subiectum in elementis, nam aliud est siccum, quòd est in igne, & aliud quod est subiectum frigidi in terra, siccum enim in terra, est siccum corpulẽtum, siccum autem in igne, est siccum subtile, neque idem est humidum in aqua, & in aere, humidum enim in aqua est humidum corpulentum, in aere autem est humidum subtile, & propterea dicimus etiam q; modo omne humidum, potest esse subiectum caloris elementaris, quia humidum corpulentum destruit calorem potius, ut uidetis ab experientia, ponere igitur oportet duo humida, & duo sicca, et ita e-

tiam erunt duæ caliditates, et duæ frigiditates, ex quo duo subiecta ponuntur, in igne, enim est calor subtilißimus, rarißimus, in aere est calor craßiusculus, ex quo dixit Arist. aerem esse humidam quandam euaporationem frigidum similiter in terra est intentißimum, quia est concentratum à sicco, in aqua autem non ita ex quo dicit Arist. in tertio de generatione animalium, cap. tertio, nullum humidum esse sine aliquo calore, idem etiam Prob. 23. parti. Probl. hinc uidemus in mari semper esse uentos ex calore diminuto, ac præterea in penetralibus maris etiam nasci animalia, at in centro terræ nihil generari, quando quidem in calido & humido est uita, ex his patet q. non omnis humiditas faciat ad intensißimam frigiditatem. Neque omne siccum stat cum frigido, aut cum omni sicco stat frigidum, sed cum sicco corpulento stat frigidum, non igitur quodlibet frigidum intendit siccũ, & hoc ne quidem in ipsis elementis redeundo igitur ad propositum, si intelligis de his, ut sunt in elementis, concedimus q. omne calidum, et omne frigidum stat cum humido, aut sicco, licet non omne calidum, neque omne frigidum, cum omni humido, aut cum omni sicco. At si consideremus prout sunt in mixtis refracte, & prout ex eorum refractione constituta est una qualitas complexionalis, quæ dicitur temperatura, hoc modo dicimus in ista temperatura, quòd inuenitur calidum, & frigidum, sine humido & sicco excedente, & similiter inuenitur humidum & siccum, sine calido & frigido excedente, quia non sunt hic qualitates elementares distinctæ in actu, ut ex ipsis necessarium sit unam esse formam, al=

alteram uero subiectum, sed sunt refractæ, et commixtæ, ita ut ex omnibus ipsis constituta sit una, quæ sit solum forma ipsius mixti, at dices calidum exsiccat, frigidum humectat, uerum est, sed non omne calidum, neque omne frigidum, sed intensè calidum, & intensè frigidum, & in aliquo tempore, in ipso uero ortu nihil prohibet dari, & calidum, & frigidum per se, sine humido & sicco, sic non omne humidum, nec omne siccum habet secum annexam caliditatem, aut frigiditatem, neque in omni tempore, & ita cessant omnes Auer. obiectiones contra Galenum, & apparet Auer. in his turpiter errare, quia nunquam se exercuit in particularibus, ut Galenus.

CAP. II.

ICO quòd Deus cuique animalium mem= bro. meminiſſe debetis, quòd ſumus in tertia doc. primæ fen. Auic. in qua tractatur de Complexionibus, neque repetam ꝙ dixi in ſuperioribus, quòd iſte tractatus rectiſsime collocatur hic. circa modo iſtam tertiam doctrinam etiam meminiſſe debetis, ꝙ diui= ditur in tria capita, Primum agit de Complexione in uni uerſali, ſed quoniam uariæ ſunt temperaturæ, & multo= rum animalium Auic. omittit tractatum de Temperaturis iſtis animalium memor ſuæ primæ intentionis, quia hoc non pertinet ad Medicum: Quoniam etiam ſunt uariæ temperaturæ ſingulorum membrorum, ideo conſequenter agit in ſecundo capite de Temperaturis membrorum, in tertio poſtea agit de Complexionibus ætatum, antequam autem declaremus ſecundum unum ſcire debetis. Scopum uniuerſalem Auic. fuiſſe transferre ex lib. Gal. de Tem= peraturis, quidquid dicit, quod facit præcipue in hoc lib. primolicet, & in alijs lib. hoc faciat, tamen maxime hoc facit in hoc primo lib. quia in ſecundo ex Dioſcoride etiã transfert, & in alijs ex paulo etiam ex Oribaſio hic au= tem ſeruat ſuum propoſitum, ponendo tantum concluſio= nes rerum omiſsis diſputationibus, & immutat etiam or= dinem conectendo ipſum, ſecundum ordinem naturæ, & quidam ſunt qui præferant hunc ordinem ordini Galeni, ſed de hoc nolo nunc iudicare. In primo igitur cap. agit de

Tem=

Temperaturis uniuersaliter, sicut etiam Galenus fecit in primo lib. modos etiam ponit temperaturarum. postea cum agat ibi Galenus de temperaturis, Auic. tanquam iudex temperaturarum, qui cum iudicio scribit, & transcribit, iudicauit non esse hoc conueniens aliquo modo, quia cum distinxisset superius, quòd oportebat procedere per suas causas, & primo per causas materiales non uidebatur conueniens admiscere causas efficientes cum causis subiectiuis, & materialibus, ideo remisit ad secundum fen. quia iam inceperat agere de causis materialibus, sed posuit temperaturas regionum, loco temperaturarum, temporum, dicat quis cur posuit hic istas temperaturas regionum, cum temperaturæ regionum uideantur habere eandem rationem, quam habent temperaturæ temporum? Temperaturæ regionum sanè non se habent, sicut temporum, quia temperaturæ temporum non efficiunt substantialiter, sicut faciunt temperaturæ regionum, sicut considerat Hipp. in lib. de aere, & aqua, unde Ægiptij sunt talis temperaturæ, Germani talis & diuersæ, & sic de alijs regionibus, ita ut omnes homines unius regionis habeant temperaturam distinctam essentialiter propter ipsam regionem ab alijs. At tempora non efficiunt temperaturam essentialiter. Gal. autem tractauit in tertio lib. de Temperamentis Medicamentorum, quæ sunt talia in potentia. Temperaturæ autem animalium sunt tales, in actu, illæ autem medicinæ sunt tales in potentia temperaturæ, prout habent reduci ad actum in corpore humano. Auic. autem transtulit hoc ad primam fen. Auic. hoc cum iu-

iudicio fecit, quia cotidie in usu est, ut dicamus medicinam esse temperatam, uel intemperatam, ut distingueret actum à potentia, & tolleret æquiuocationem, ut melius sciremus quo modo homo dicatur esse temperatus, agemus modo de temperaturis membrorum particularium, quod intendit Auic. *in quinto capite, principio autem reddit causam uarietatis, & causam nobilißimam, uidelicet causam finalem (tertio metha. tertio et primo mag. mor.) & dicit naturam uel* Deum *dedisse unicuique membro, & animali temperaturã, prout maxime meretur. i. maxime accommodatam ad proprias operationes, & dicit hoc non tantum membris datum esse, sed etiam uarijs animalibus, & de temperatura animalium non est agendum, quia non attinet ad* Medicum, *ideo sumit secundum, quòd singulo membro data est temperatura, conueniens membrorum operationibus, & secundum quòd meretur, bonam autem uel malam temperaturam non intelligimus absolute, sed respectu operationis illa enim est optima temperatura, quæ est causa illarum optimarum actionũ, & non est hæc temperatura conueniens omnibus membris, quia diuersæ sunt operationes, temperatura autem est causa omnium operationum, ut aliàs dixi, et quòd hoc uerum sit quòd temperatura dicatur bona, prout est conueniens proprijs operationibus patet in animalibus.* In Leone *est caliditas, & siccitas, quia debebat esse animal feruentißimum, iracũdum, uelox in motu, animosum, ideo natura dedit temperaturã, ualde accommodatam operationibus.* Homini *autem dedit temperaturam æqualem,*

quia

quia debebat homo esse sicut iudex, non potest autem esse aliquid iudex nisi q. est medium inter extrema, ut dicit Arist. in secundo de anima. optima igitur temperatura Leonis, est excessus caliditatis, & siccitatis, quia hoc est conueniens eius operationibus, hominis autem est ipsa æqualitas, patet etiam hoc in ipsis membris, ossa in animali sustinent hanc totam fabricam, hoc igitur ut faciant debent esse dura & solida, ergo debuerunt esse frigida, & sicca. Hepar debet concoquere pro nutricatione corporis, concoctio fit à calido, & humido, ideo hepar fuit meritò temperaturæ calidæ, & humidæ, diuersæ prorsus à temperatura oßis. Vndecunque igitur uerificatur illa propositio, quòd cuique animali, cuique etiam membro data est temperatura, prout meretur, idest prout est conueniens operationibus proprijs, quòd autem intelligat quæ maxime conueniat suis operationibus, declarat ipse in litera. Dico quòd Deus &c. dicit. Dico quia superius dixerat, est igitur tanquam repetitio, quia debebat illud assumere & continuare, quòd autem intelligat quod magis meretur pro eo, q. est, quòd magis conuenit, declarat in his quæ sequuntur, & quòd eius actionibus, & dispositionibus per actiones intelligit actum secundum, per dispositiones intelligit actum primum, secundum poßibilitatem, quia natura semper agit optimum, nisi impediatur quia agens naturale non agit nisi patiens sit bene dispositum, Hoc autē certificare quia dixerat datā esse à natura cuique animali, cuique membro temperaturam, secundum q. conueniebat, quia posset quispiam dicere quomodo sit hæc com-

complexio membrorum,& unde fit utrum ab aliqua uirtute intrinseca,an ab intelligentia,ideo respōdet huic obiectioni,Est q, hoc certificare non pertinet ad Medicum, sed ad Philosophum.Circa hoc quoniam & Gal. & aliqui Medici antiqui considerarunt hanc uirtutem formatiuam,& non ita facile dicendum est non attinere ad Medicum,ut dicit Aui.ideo ista quæstio non ita est reijcienda ad Philosophos, multa attinent ad Philosophum, uno modo,quæ alio modo pertinent ad Medicum,dummodo artifex stet in suis principijs, & non transcendat ea potest agere de omnibus quæstionibus, tanto magis Medicus, quia medicina est tanquam philosophia particularis, sicut probauit Gal.in lib.ad id dicato,quia non potest esse aliquis elegans Medicus,nisi etiam sit Philosophus bonus, et ubi incipit Medicus.i. elegans, χαριέστατος illic desinit Philosophus. Est igitur quærendum quia ista quæstio est ardua,& à paucis bene tractata,quæ sit ista uirtus formatiua,quæ tàm exquisite facit tot mirabilia in corpore, ille enim artifex profectò est prudentißimus,fuerunt duæ opiniones diuersæ,prima Platonis,& Auic. licet diuersi mode acceperit Auic.& Plato. Plato enim posuit ideas, tanquam sigillum,quæ opinio fuit explosa iam ab Arist. & si ita sensit Plato recte explosus est. Auic.dixit esse quandam intelligentiam, quam appellauit sua lingua Colchodeam,quæ induceret formam in materiam bene dispositam,est alia opinio Arist.& sui expositoris fidelißimi Auer.uidelicet datorem formarum esse internum, & educi formam ab aliquo intrinseco existente in semine,

pro

pro utraque parte sunt rationes et ita procedemus in quæstione primum ponemus rationes Auic. & rationes peripateticorum deinde declarabimus quæstionem quomodo sit intelligenda & quid tenendum demum respondebimus his quæ aduersantur nostræ determinationi. Auic. primo habet hanc rationem aliqua non generantur à semine ergo falsum est ponere istam uirtutem in semine ergo ab alio generantur. Præterea certum est inquit q, in omnibus mixtis est aliqua forma præter complexionem, hoc supponit Aui. postea hoc supposito arguit sic, ista forma quæ est aliud à complexione necessario prouenit ab extrinseco quia calor intrinsecus in semine non potest facere nisi complexionem præterea in motu aeris fit ignis & hoc non potest esse in aere præterea uidemus omnes inquiunt operationes peruenire à qualitatibus primis, sed omnes istæ qualitates non possunt facere nisi temperaturas ergo à calido frigido &c. non potest fieri illa forma præter complexionem præterea inquiunt dicere q, uirtus intrinseca in animali perfecto sit causa effectus potest aliquo modo sustineri, sed quando ponimus semen tantum sine instrumentis in principio generationis quomodo ista uirtus formatiua producendi tam uaria membra potest esse in semine? præterea dicunt etiam Aristot. hoc sensisse adducunt authoritatem in secundo de gen. animalium cap. 3. ubi dicit in semine esse aliquid diuinum, & in eodem dicit intellectum deforis uenire istæ sunt rationes pro opinione Auic. in contrarium est Arist. septimo met. 31. & Auer. etiam Alexander si tamen sit Alexander nam siue Alexã
N der

der siue Michael Ephesius, est certe uir magnus & motiua Arist. & peripateticorum talia sunt prima ratio est ista, & certe peripateticorum rationes sunt subtiles primo dicunt nulla forma potest generare formam, nã si generaret formam daretur forma sine materia, subsisteret enim forma sine materia & materia esset inutilis. Alia est ratio contra suppositionem Auic. si est aliud disponens & præparans materiam, & aliud dans perfectionem & inducens formam quia quæcunque fiunt à duobus genere diuersis sunt & ipsa diuersa. Tertio dicunt ista uestra intelligentia uel generat sibi simile uel dissimile, si sibi simile ergo res genitæ erunt immortales & hinc sequentur incommoda dabuntur formæ infinitæ, si autem rem dissimilẽ ista dissimilitudo uel erit ex parte agentis, uel ratione subiecti ratione agentis non potest esse si ratione subiecti est ratione resistentiæ, e resistentia autem est inter contraria & substantiæ contrarium separatæ non datur, præterea nõ est probabile q̀ intelligentia regens proprium orbem habeat resistẽtiam. Quarto dicunt si intelligentia generaret formam uel generaret ex nihilo uel ex aliquo & fuit argumentum Arist. ex nihilo non potest generari quia ex nihilo nihil fit quinto si illa intelligentia introduceret aliquam formam sequeretur q̀ ubi esset mulier robusta & habens bonum nutrimentum, si uirtus generatiua non est in semine, ergo in muliere tali robusta nunquàm dabitur partus imbecillis sed opposita sæpe uidemus in muliere robusta & quæ habeat optimum alimentum generari partum imbecillem, præterea uidemus in fœtu esse similitudinem

nem

nem parentum unde deciditur semen unde oritur ista simi litudo si uirtus formatiua accedit extrinsecus? ideo istæ ra tiones sunt longè fortiores si bene considerentur q̃ prima fronte appareant. Non propono opinionem Galeni quia fuit dubius, nam modo inclinat in eam opinionem quam te nuit Auic. modo in sententiam Aristot. & si uultis uidere quid sentiat in hac re optime & distinctißime declarat suã opinionem in libro illo de formatione fætus, ibi fatetur se uidere artificium magnum, artificem autem non uidere, ideo cum ipse non iudicet in hac non propono ego eius opinionem. His ita positis oportet uidere quid sit tenendum & declarare sensum Arist. quia eius sententia meo iudi cio est tenenda in philosophia naturali & in ratione discursiua, secundum Aristo. septimo meta. quæcunque fiunt aut ab arte fiunt aut à natura dimittamus quæ fiunt casu. Quæ ab arte Arist. clare demonstrat illa fieri ab extrinseco & à proposito, ideo forma illius rei quæ fit ab arte est in mente artificis postea artifex per instrumenta media & conuenientia imponit formam in materia & hæc similitudo decepit Platonem sit ita sensit quia credidit eodẽ modo habere res naturales sicut se habent res artificiosæ, sed quæ fiunt à natura non habent hanc similitudinem, in artificiosis non est intrinsecum alterans materiam altera tur autem materia secundum formam in naturalibus est quædam uirtus formatiua naturaliter existens in semine & est in semine in potentia simul cum calore & non agit à proposito sed naturaliter.

Natura proprie de forma dicitur & operatur merè

naturaliter & non à proposito & sortitur uaria nomina secundum uarios motus & actiones dicitur enim & principium motus localis & generationis & nutritionis habet autem ista uirtus & ista natura formatiua suas causas primo materiales intrinsecam, & extrinsecam intrinseca materialis in qua tanq̃ in subiecto est semen uel aliquid proportionale semini, extrinsecam habet sanguinem quem attrahit extrinsecus habet causam finalẽ et hãc uniuersalem & particularem, uniuersalem conseruationem speciei, particularem autem generationem indiuiduorum, habet & efficientes, primo proximas & immediatas in semine uirtus formatiua non est actu sed potẽtia sic calor in eo est potentia, ideo oportet deduci ad actum & istud torquebat Auicennam *calor igitur loci deducit ad actum & est efficiens cum calore solis unde dicitur sol & homo generant hominem efficiens autẽ remotum est pater intellectus oportet considerare omnes istas causas.* Di*cet hic quispiam nondum declarasti dubium utrum siue quo modo possit uirtus ista agens naturaliter & non à proposito & sine electione, facere istud artificiatum magnũ &* Galenus *nesciuit se resoluere in hoc at* Arist. *facillime inueniret artificem, dicit igitur q̃ agit mere naturaliter licet tam artificiose agat in lib. de causis dicit* Arist. *si modo est* Arist. *lib. dicit inq̃ q̃ causæ sunt connexæ ita ut ordo uideatur ipsa natura, & omnia habent aliquam dependentiam à prima causa & tantum habet singulum quantum oportet, sed ista prudentia non est essentia sed uirtus emanans ab ipso primo ideo etiã materia prima qua nihil turpius,*

pius, tamen non est priuata illa illustratione eò q, habet appetitum ut informetur sicut dixit Themistius quærens causam istius appetitus, ideo quia omnia quæ sunt hic inferius participant illo bono, ideo naturaliter quodq; appetit bonum, sicut dicit Arist. ideo non est mirandum si in unoquoque sit principium, in quo sit quiddam diuinum non tamen q, istud agat à proposito, sed ex connexu tali omnia conseruantur & propagantur species autem non poterant conseruari nisi in indiuiduis, quoniam autem indiuidua sunt corruptibilia ideo prouidit Deus ut in unoquoque indiuiduo esset uirtus talis formatiua quæ generaret sibi simile sine tamen intellectu assistente sed naturaliter secundum ordinem naturæ, at dedit uirtutem deinde nutritiuam & actiuam, & qui admiratur uirtutem formatiuam quare non miratur etiam uirtutem concoctiuam, quæ ex pane facit sanguinem ex sanguine carnem, os, neruos etc. quæ tamen uirtus ab electione non operatur talia sed naturaliter, eadem est admiratio in uirtute motiua quæ artificio quodam maximo & etiam medicis doctissimis incognita mouet musculos naturaliter ideo non est necessarium hic imaginari alium datorem formarum. At dicat quis hoc uidetur esse contra Arist. quia secundo phy. 75. dicit q, natura agit propter finem ergo propter consultationem, nam qui agit propter finem is considerat de fine immo ibi dicit Auer. qui tollit q, natura non agat propter finem tollit omnes causas, agit certe propter finem natura, quia fine parto cessat sed agere propter finem nõ est agere ex consultatione & à proposito & notate quo

modo Arist. septimo met. dicit omnium eorum quæ fiunt esse intellectionem & effectionem intellectio fit à proposito & per consultationem nam hoc est proprium intellectus agere per consultationem & proposito fine, per effectionem autem quædam fiunt alia quando faber uult facere domum est intellectio & effectio sed primo est intellectio dicit enim esse necessarium facere domum ut defendat se ab iniurijs externis tum proposito isto fine dicit oportet ad hoc facere tectum, ut autem fiat tectum oportet facere parietes ad hoc autem fiant parietes oportet facere fundamentum q sustineat, ut autem hoc fiat oportet fodere terram & ita uenit ad effectionem ad fodiendam terram ita in rebus naturalibus primus ille author & primus intellectus primo habuit intellectionem de omnibus siue condiderit mundum siue fuerit ab æterno, nam in hoc idem est & præcedit ita intellectio deinde uenit ad effectionem per instrumenta debita in quæ effundit uirtutem diuinam quæ agunt sine consultatione propter finem tamen quia ille Architectus prouidit primo pro isto fine et etiam in uirtute motiua, mouet ista uirtus musculos propter finem non tamen consulendo de fine sed statim agit, & ita uidetis quomodo ista naturalia naturaliter habent agere propter finem sine proposito tamen. Nec hoc dissidet ab ipsis christianis nam christiani dicunt q uerbum λόγον idest per rationem & intellectum omnia esse condita unde & Poeta ille dixit Iouis omnia plena, quantum ad determinationem quæstionis satis hæc sunto, possent multa alia dici ut de intellectu utrum sit eximendus intelle-

lectus à formis mundanis an non ut uidetur uoluisse Ari=stot.*qui dixit intellectum deforis uenire, sed hæc quæstio indiget alio tempore, ego tamen hoc tantum dicam solum* Alexandrum Aristot. *intellexisse post uirtutem istam succedit uirtus nutritiua & augmentatiua & cessat uir=tus formatiua & in processu cessat etiam uirtus aug=mentatiua & remanet tantum nutritiua quæ paulatim di=minuitur usque ad interitum debet hoc medicus scire, nam ubi membrum uerbi g. neruus, uena, arteria fuerit amissum non potest reparari, quia uirtus formatiua non amplius remanet & ita habetis quid tenendum sit in hac quæstione & quare ita tenendum sit, ad rationes modo* Auicennæ *facile est respondere quando dicit* Auicenna *ali qua non generantur ex semine uerum est, tamen aliqua generantur ex aliquo proportionali semini quia in putre factione fiunt quædam concoctiones ualde similes conco=ctionibus ueris.* Ad *secundum quando dicunt esse aliquòd præter temperaturam quòd est forma negatur hoc immo nos probauimus supra non esse aliud formam quàm tem=peraturam, quando dicit esse in potentia & debere redu=ci ad actum iam diximus à quo deducatur ad actum à calo re scilicet loci & hæc satis uolo enim progredi,* Donauit *autem homini complexionem loquitur secundum suam in=tentionem quia ipse ponit intelligentiam omnia generan=tem debetis scire q; ista complexio & optima & æqualis dupliciter potest intelligi, æqualitas scilicet iustitiæ & æ=qualitas ponderis, æqualitas iustitiæ est illa, quæ conuenit membro pro suis operationibus ut licet os sit frigidum.*

& ficcum tamen eſt æquale, quia iſte exceſſus conuenit operationibus oſsis, eſt etiam alia æqualitas ponderis, de qua igitur æqualitate hic intelligit Auicenna? ſanè uerum eſt de quacunque æqualitate intelligat, nam uerum eſt & de æqualitate iuſtitiæ & de æqualitate ponderis, in comparatione enim ad totam ſubſtantiam habet homo æqualem temperaturam æqualitate ponderis, ſic etiam ſi comparetis ad animal ideſt ad omnes ſpecies animalis. Nam ſi ad porcum eſt porcus humidus ſi ad aſinum eſt aſinus ſiccus & hoc in omnibus uerum eſt hoc uero ſi intelligatis de æqualitate iuſtitiæ in quibuſdam erit uerum in quibuſdam non erit uerum, nam licet nerui qui conducunt ad tactum ſint temperatiſsimi unde homo eſt optimi tactus ſenſus inter cætera omnia animalia, & licet habeat ſenſus interiores maxime omnium animaliũ æquales æqualitate iuſtitiæ tamen nerui motiui non habent iſtam æqualitatem quia huiuſcemodi nerui in leone ſunt longè pfectiores, ſic nerui odoratus in cane ſunt pfectiores, nerui in oculo sũt perfectiores in Aquila. Melius igitur eſt ut intelligatis de æqualitate ponderis, hic modo eſt duplex ſenſus uerborum particularium dupliciter leguntur & punctis diſtinguntur, ſed iſta non debent intelligi de æqualitate ad pondus, immo uoluit intelligere æqualitatem iuſtitiæ & quòd ſit uerum addit cum ſuarum uirtutum conuenientia & cuique mèmbro donauit q̃, meretur, uidete q̃, intelligit de æqualitate iuſtitiæ, quod adhuc magis declaratur quando inquit poſuit ergo quædam ex membris calidiora & alia frigidiora.

Cum

Cum dederit Deus cuique animali & membro, sicut dicebat Auic. temperaturam prout meretur, idest prout conuenit suis operationibus, quoniam uariæ sunt operationes membrorum, ideo necessario fuerunt uariæ membrorum temperaturæ, ideo dixit consequenter quædam membra calida, quædam sicca. Modo *consequenter oportet uidere quæ sint membra calida, quæ uè sicca.* Et *quoniam inter ista membra est unum æquale, æqualitate ponderis, & est cutis, ideo accipit cutim, & natura istius cutis indicat omnia alia membra. ita quòd quædam sunt membra uicina cuti, & ista parum distant ab æqualitate, quædam uero distant à cuti, & pariter distant ab æqualitate, & in uniuersum, quanto sunt propinquiora cuti, eo magis ad æqualitatem accedunt, & quo sunt remotiora, eo longius absunt ab hac æqualitate ponderis, fingamus circulum diuisum in duas diametros, in quo prima circumferentia ad centrum deducantur quatuor lineæ, quarũ una sit calidorum, alia ex opposito huius, in altera parte circuli frigidorum, tertia sit humidorum, & quarta ex opposito huius, in altera parte circuli siccorum, in medio autem tanquam centrum sit cutis, quam figuram ego describendam curabo, ex hac figura cognoscetis gradus quatuor qualitatum, in una linea ponentur temperaturæ calidæ, in alia frigidæ, in tertia humidæ, in quarta siccæ, in centro autem cutis;* Incipiamus *modo à linea calidorum,* Primo *enumerat* Auicen. *hoc pacto, ordo est iste, primo sunt spiritus, deinde sanguis, deinde reliquæ partes,* Cutis *est in centro, ex alia parte diametri, est linea frigidorum, in qua*

talis est ordo. Primo est flegma, deinde pili, cutis est in extremo, idest in centro: iam habetis catalogum calidorum & frigidorum: Iam uerò uideamus singulas partes, & primo calidas, circa lineam calidorum habetis multas difficultates: prima est dissidium Gal. & Auic. de ordine calidorum, primus enim ordo calidorum, ponitur ab Auic. spiritus, à Galeno, sanguis hæc non possunt conuenire, auget difficultatem, quia Auic. collocat in secundo ordine sanguinem, in hac difficultate oportet habere iudicem tertium, qui erit Arist. litem dirempturus: Nam in secundo de partibus animalium, cap. secundo, & tertio, ait calidum multipliciter sumi, Sed præter cætera significata, aliud est calidum per essentiam, sicut ignis, aliud per participationem, sicut aqua feruefacta, postea addit, quòd sanguis est calidus, & humidus per participationem, quia plurimus uapor est in sanguine, quem spiritum appellamus, ratione cuius sanguis est calidus, & humidus, qui alioqui est per essentiam frigidus, & siccus, cuius signum inquit, quia ubi euaporauerit ille uapor statim ille sanguis congelatur, & refrigescit, & tunc est pessimus humano corpori, & ista etiam fuit sententia Galeni, quia non fiunt sæuiora accidentia, quàm quæ fiunt quando sanguis est præter naturam in corpore humano, inde est q, pessime nutrit sanguis animalium, quando est extra uenas, & euaporauerit spiritus ille, quia tunc frigidus & siccus relinquitur, ut est per suam essentiam, ut inquit Arist. immo addit Arist. sanguis est calidus, sicut aqua feruefacta est calida, ita facile est conciliare istos duos uiros, nam quan-

do

do dicit Gal. ſanguinem eſſe calidum, in primo dicit ſanguinem formaliter prout eſt admixtus cum illo ſpiritu, quia quando eſt ſine ſpiritu, eſt tanquam ſanguis mortuus, Auic. autem non ita conſiderauit ſanguinem, ſed conſiderauit per reſpectum ad ipſum ſpiritum, & conſiderauit ſpiritum ſeparatum, & conſiderauit ſpiritum eſſe cauſam caloris in ſanguine, propter quòd unumquodque tale, & illud magis eſt tale, Sed dicetis Auic. ſeparat ſanguinem à ſpiritu, & tamen dicit ſanguinem eſſe calidum. Aduertite igitur quòd quando Auic. intelligit ſanguinem, intelligit prout eſt ſanguis formaliter, non eſt autem ſanguis formaliter, niſi quando habet ſpiritum admixtum, nam ſine ſpiritu nõ eſt magis ſanguis, quàm homo mortuus eſt homo, iure ergo ſanguis eſt calidus per participationem ſpiritus, ſed ſpiritus per ſe ſumptus qui eſt cauſa caliditatis in ſanguine eſt calidior ſanguine ipſo, ſicut aqua feruescens eſt feruens propter uapores calidos, & certum eſt q̃ uapor exiſtens in aqua, eſt calidior, ſi intelligatur ſeparatus ab ipſa aqua, & tamen dicimus aquam illam eſſe etiam calidam, quia iſta aqua feruens eſt calida per participationem, uapor autem ille eſt calidus per ſe, & ita facile poſſunt hi duo uiri conciliari. Eſt ſecunda dubitatio propter dicta Galeni, nam in fine lib. de Temperaturis, dicit ſanguinem eſſe calidiorem, omnibus quæ ſunt in corpore humano, in ſecundo, dicit bilem eſſe longe calidiorem ipſo ſanguine nonnulli dixerunt quando Gal. dicit in primo libro ſanguinem eſſe calidiorem, intelligit ſanguinem unà cum ſuo ſpiritu, at quando dicit in ſecundo bi-

bilem esse calidiorem sanguine, tunc sanguis intelligitur sine spiritu. Sed ista responsio mala est, quia sanguis sine spiritu, non est sanguis apud Galenū, nisi æquiuoce, Gal. autem comparat bilem uero sanguini. alij dixerunt sanguis in primo libro intelligitur pro tota massa sanguinis, cuius signum quoniam in catalogo illo ponit sanguinem, & non ponit bilem, sed quando in secundo dicit bilem esse calidiorem, accipit sanguinem contradistinctum bili, licet hæc responsio sit doctior quàm prima, tamen non est ad mentem Galeni. Tertia est solutio, quæ mihi uidetur esse uera, dicunt alij duplex est caliditas, & duplex est excessus caliditatis, quidam est calor actu, quidam est calor complexionalis, considerantur istæ duæ caliditates ab Auer. tertio coll. dicunt igitur q̃ sanguis est calidior, quàm bilis caliditate actuali, caliditate autem complexionali bilis, est longè calidior, quia in eius complexione est plus de calido. testatur etiam hoc sapor, quia bilis est amara, sanguis autem est dulcis, & hæc solutio est realis, & mihi magis placet. Est tertia dubitatio, quoniã Gal. & Auicen. dicunt spiritum & sanguinem esse calidiores corde, q̃ non uidetur uerum, nam si cor est fons caloris, & propter unumquodque tale, & illud magis non potest igitur producere intensiorem caliditatem, quàm ipsum habet, quo modo igitur spiritus & sanguis sunt calidiores corde? Notate quòd nec Galenus, nec Auicenna, dicunt spiritum & sanguindm esse calidiores corde. Nam loquitur Auic. copulatiue, quod autem est in corpore calidius est spiritus, & cor. Aliud dubium oritur ex hoc, q̃ est

est magnum, tu dicis cor esse calidius, spiritu, & sanguine. Hoc *uidetur oppositum, quia nullum membrum in nostro corpore est calidum, nisi per sanguinem, & spiritū, ita q. caliditas, & frigiditas mensuratur per sanguinem, & spiritum, & si cor est calidum, est calidum per spiritum & sanguinem, & patet experientia ubi fuerint spiritus & sanguis euacuati, & exhausti, & cor, & cætera membra refrigerantur, quid ergo hic dicendum.* Notetis *modo, audiuistis iam, q. cuique animali et membro cuique data est una natura, quæ est principium motus, & quietis, & quodque membrum in animali, in principio habuit uirtutem aptam ad suas operationes, nam usque à principio primoq; conditore, omnia ita composita sunt, ut quodque ageret quod debet, & non est quærenda causa istorum, quare uentriculus faciat chilum &c. in corde igitur est quædam temperatura insita talis, ut generet spiritum, & non est quærenda causa, unde proueniat hoc, sed hoc est ita insitum ipsi secundum suam proprietatem, cum igitur à proprietate ipsius sit, ut generet spiritum, tamen non potest cor consistere, neque operari sine caliditate actuali. Caliditas autem actualis, non est nisi in spiritu & sanguine, & ita neque spiritus potest esse sine corde, neque cor potest esse sine spiritu, neque cor potuit generari sine spiritu, & idem est sicut de ouo, & gallina, nam neque ouum potest esse sine gallina, neque gallina sine ouo, & non est quærendum utrum sit prius.* Alia *dubitatio est quo modo, spiritus potest esse calidißimus, omnium cum non sit compositus ex rebus calidißimis, in primo*

mo Aph. 14. & in octauo de Plac. Hip. & Platonis dicit Gal. quòd spiritus est quoddam corpus ex aere, & aqua, ex quo igitur ex parte ualde frigida, idest aqua, & ex parte remissa calida, idest aere est compositum, quo modo potest esse calidißimus omnium? Si uellemus dicere secundum Platonem in spiritu dominari ignem, uana & ociosa esset quæstio. Notetis q; spiritus materialiter componitur ex aere, & aqua, habet tamen partes formales igneas, quæ partes igneæ faciunt uaporem ex aere, & aqua, qui quidem uapor ex aere & aqua, cum sit crassus, attenuatur à partibus igneis, & ita acquirit formam uaporis. Nam attenuatio & subtiliatio non potest haberi nisi à calido, & à parte ignea, & ita redditur causa rationalis, quare cum spiritus constet ex aere & aqua, sit tamen calidißimus omnium, quæ sunt in corpore humano. Vltima dubitatio, quæ est difficilis, & à nullo tacta, talis est, cum dicitur in hoc catalogo membrorum calidorum, primum est spiritus, secundum est sanguis, quæritur hic cum sint duo calores actualis, & complexionalis, de quo calore intelligitur, & uidetur esse intelligendum de calore actuali, quando dicitur quodque membrum esse calidũ, tantum quantum habet de sanguine, & uniuersaliter omnia esse calida propter præsentiam sanguinis, at in sanguine est calor actualis, non complexionalis, sed si intelligebat de calore actuali, quare oportebat inscribere caput de Complexione membrorum, & undecunque uidentur angustiæ. Adhuc non uidi aliquem mouisse hanc quæstionẽ, ego dicam q; mihi uidetur, à Medicis considerantur tem-

peraturæ membrorum,propter actiones suas, quia iste est Scopus Medicorum conseruare operationes sanas in corpore,& si sint læsæ reparare illas,& quoniam omnia quæ ministrantur in arte,ministrantur propter finem,et finis Medici est propter operationes sanas; quando igitur consideramus temperaturam membrorum; & sumus in temperatura calida,& frigida, et ostendimus q, unum quodque membrum sine calore actuali, influxo à corde,est membrum in potentia,quia non potest operari sine calore actuali,quia igitur Medicus principaliter attendit operationes membrorum,ideo quando isti magni uiri agebāt de Complexione membrorum in qualitatibus actiuis considerauerunt qualitatem,idest calorem actualem, quia ex eo proueniunt principaliter operationes omnes, & illa caliditas dat formam membris, quando autem fuerint in qualitatibus paßiuis considerarunt illa,prout sunt in complexione membrorum,et ista solutio saltem facit ad rem, & si ista cognitio fuit ipsorum,bene est,si autem non fuit saltem est bona,& ad rem.His declaratis superest declarare literam,hic debetis notare istam regulam, quòd omnia membra quæ calida sunt, sunt talia propter sanguinem,& quanto plus habent de sanguine,tanto etiam plus habent de caliditate, caro est frigidior hepate, quia non habet tantum de sanguine,quia habet uillos qui sunt frigidiores,in musculis admiscentur nerui terrestres,& duri, & ligamenta,præterea quæ sunt frigidißima, ideo sunt minus calida, succedit musculis splen. et est splen calidus, quia habet aliquid sanguinis in fece sanguinis,sanguis autem

tem est minus calidus, quia habet tantam fecem sanguinis, & parum boni sanguinis succedunt postea renes, qui nu triuntur sanguine aquoso, ideo participant paruam caliditatem. Deinde *arteriarum tunicæ, nō propter ipsarū ner uosa corpora.* Notetis *unum de caliditate actuali, an de hac, an de complexionali intelligat* Auic. *habetis signum manifestum tunicæ arteriarum de se sunt frigidæ, tamen quia continent sanguinem, & spiritum sunt calidæ caliditate actuali, in arterijs enim non tantum est spiritus, sed etiam sanguis, ut probauit Gal. contra* Erasistratum, *sunt igitur tunicæ arteriarum calidæ, caliditate actuali, quia complexionaliter sunt frigidæ, sunt postea uenæ quas etiam dicit esse calidas caliditate actuali, propter sanguinem quem recipiunt, in extremo tanquam in centro est cutis, quæ est temperata.*

Frigidius *q; est in corpore, est phlegma, supra uidistis quemadmodum* Auic. *positurus erat catalogum* Com*plexionum membrorum excedentium, & incepit à catalogo calidorum, & uidistis quo modo esset intelligenda caliditas actiua non complexionalis, hoc tenete firmum, quia præterquam q; alioqui incideretis in multos errores, si aliter teneretis etiam Gal. ipse in fine primi de temperaturis, expresse ponit hanc regulam calidorum, & dicit ea membra esse magis calida, quæ magis sanguinem participant, & quæ minus sang. participant minus etiam calida, sed de his satis modo* Auic. *cum declarauerit lineam calidorum, declarat lineam frigidorum, & ponit primum phlegma, & iure optimo, nam stante fundamento, q; ea sint*

ſint minus calida quæ minus ſanguinis participant, ſic uidetis quomodo phlegma ſit frigidiſsimum omnium quoniam neque eſt ex ſanguine neque habet ſanguinem & hoc ſolum accidit ipſi phlegmati, q̄ non ſit ex ſanguine patet, nam quid eſt phlegma? ut uidebimus in proprio loco eſt nihil aliud q̃ chilus qui quidem incipit alterari ut tranſiret ad formam ſanguinis ſed non potuit aſſequi formā ſanguinis, uel propter reſiſtentiam ſubiecti ideſt ipſius chili, uel propter debilitatem caloris. Non habet etiam ſanguinem, quia eſt quoddam ſimilare & homogeneū. Et ita p̱ regulam poſitam neceſſario eſt frigidiſsimum quia habet minus de calore actuali cæteris omnibus ex quo formaliter reſpondetis illi obiectioni, quam aliqui faciunt contra noſtram determinationem de frigiditate terræ. Nam quādo ponimus terram eſſe frigidiſsimam omnium elementorum aliqui dixerunt phlegma proportionatur aquæ ergo & aqua eſt frigidiſsima omnium elementorū quia phlegma eſt frigidiſsimum inter omnes partes noſtri corporis, nulla pars noſtri corporis dicitur calida complexionaliter ſed prout magis uel minus participat ſanguinem unde poteſt ſtare q̄ complexionaliter ſit aliquid q̄ ſit frigidius phlegmate, deinde dicit in ſecundo loco ſunt pili, in tertio ſunt oſſa circa hæc debetis notare q̄ ſi intelligeretis complexionaliter & non de caliditate actuali, totum iſtud eſſet falſum, quia os in temperatura eſt frigidius & ſiccius ipſo pilo, & ratio eſt primo per regulas Ariſtot. & Gal. primo os eſt grauiſsimum, ſecundo dēſiſsimum, tertio duriſsimū; quarto fragibiliſsimū, quinto eſt ſaporis aſtrin

gentis uel insipidi primo q; sit ponderosum apparet & q; ponderosa sint frigida apparet, quia ibi est uel plus de terra uel plus de aqua, de aqua ut in plumbo, ponderositas.n. est paßio quædam consequens & aquam & terram secũdo est densißimum & apparet q; ea quæ sunt densa sunt priuata substantia aerea & ignea talis enim substantia quia est calida facit raritatem ideo densitas indicat dominium terræ uel aquæ pilus autem non est ita densæ substantiæ potest enim pilus ulterius constringi præterea est durißimum durities enim prouenit à tribus causis uel propter repletionem sicut uter & uenter repletus cibo, uel propter congelationem ut gelu, uel propter siccitatem ut os, os igitur neque est durum propter repletionem neque propter congelationem, quia si propter congelationem dissolueretur à calido relinquitur ergo ut sit durum propter siccitatem, sed quæ propter siccitatem dura sunt, quanto duriora tanto sicciora, os autem est durißimum ergo siccißimum, præterea ex frangibilitate arguunt hoc quæ ut dicit Aristot. in quarto meteor. fit à siccitate sicut flexibilitas ex humiditate, ex sapore etiam quia os habet saporem astringentem uel insipidum & hi sapores proueniunt ex frigiditate neque obstat q; dicit Auicenna in fine q; os nutriat multa animalia ex quo uidetur habere humiditatem dulcem nam os non habet illam humiditatem in quãtum os, sed quia infusa est, & uidetis ex usu, quia exsugimus illud humidum deinde abijcitur os, q; si aliquod animal ingluuiosum ut canis deuorat ipsum os propter ingluuiem, tamẽ uidetis postea q; egerunt os in eadem quan

tita=

titate cuius signum etiam est q ubi ossa permanserunt sub aere per aliquod tempus non attentantur pro cibo ab animalibus istis quia humidum iam euanuit. Pilus autem habet totum oppositum est enim uapor, uapor autem est calidus & humidus præterea est uapor adustus adusta autem omnia habent caliditatem in secundo de partibus animalium cap. secundo præterea sunt excrementa, excrementa autem omnia sunt calida propter putrefactionem aliquam, præterea indicat ipse sapor, est enim amari saporis ex amaritudine autem indicatur caliditas & ita patet q est calidior quàm os q etiam sit humidior q̃ os indicat ipsa flexibilitas quia non est friabilis sicut os, & ita uidetis quot sint ea quæ arguunt os complexionabiliter esse frigidius & siccius quàm pili oppositum autem dicitur hic ab Auicenna & tamen dicit uerum Auicenna quia non complexionaliter intelligit Auicenna sed actualiter quia os magis participat de sanguine habet enim succum in se dulcem præterea q non est de pilo, præterea os ponitur medium inter ipsa membra & pilus semper est extrinsecus, ideo oportuit ita ista distinguere & moderni ex malo intellectu istorum inciderunt in multas quæstiones uanas & ita debetis perseuerare in isto conceptu primo igitur phlegma est frigidum, secundo pilus, tertio os, quarto cartilago, scitis quid sit chartilago non immorabor hic, quia alibi accidet locus proprius chartilago non aliud est quàm substantia media inter carnem & os ut esset aliquid medium inter os & musculos, habet igitur multo plus de sanguine q̃ os unde uidemus multos homines delectari in

cibo, his chartilaginibus & inuenire in illis succum quem exsugunt ideo plus habet de caliditate quàm os, postea ligamenta, ligamentum est quædam substantia densa alba sine cauernositate quæ aßimilatur neruo unde nonnulli posuerunt inter neruos quæ tamen non sapiat naturam nerui, neruus sentit maxime ligamentum non sentit, neruus oritur à cerebro uel à uicario cerebri idest à spinali medulla ligamentum ab osse, est igitur ligamentum remißius frigidum quàm os & chartilago, quia plus participat de succo sanguinis, deinde corda, corda est minus frigida quia ligamentum est frigidum, respectu ipsius cordæ quia chorda est mixta ex neruo et ligamento, neruus longæ plus sanguinis participat quàm ligamentum, & ita chorda neque est ità calida ut neruus quia participat ligamento, neque ita frigida sicut ligamentum quia participat neruo sed medio modo se habet. Postea succedit panniculus, deinde neruus, circa hoc debetis notare hæc regula tua non uidetur esse uera, uocant Arabici panniculum quem Latini mēbranam & à Græcis dicitur ὑμὴν & diximus nos alibi in paucis nostris lectionibus in anatomem difuse de mēbrana, membrana igitur dicitur à te ò Auic. magis frigida quàm neruus hoc uidetur falsum stante fundamento, quia panniculus habet multas uenas & arterias & ita habet multum sanguinis, neruus autem est penitus exanguis notate isti iuri fuerunt magni, reperi semper in illis maximam & profundam doctrinam uiderunt illi optime neruos necessario esse repletos plurimo spiritu siue deferatur à cerebro siue sit ibi ingenitus & hoc tam in neruo sensiti-

sitiuo quàm motiuo & sine hoc spiritu non posset moue-re nec sentire & uidemus hoc experientia, quia si interci-piatur spiritus aut refrigeretur fiunt stupores & huius-modi morbi sed spiritus est calidissimus ideo minus est fri gidus iure neruus quàm membrana, membrana licet ha-beat uenas illas & arterias, tamen non habet illas in sub-stantia, sed defert illas tanq̃ baiulus, neruus autem habet il lum spiritum in sua substantia. Post nucha, appellant A-rabes nucham quam latiniores uocarunt spinalem medul-lam. Nucham igitur dicit esse minus frigidam quàm ner-uum, deinde subsequi cerebrum & conuenientissime quia spinalis medulla longè plus habet de spiritu quam neruus quia spiritus communicatur neruo ab ipsa nucha, quod au tem cerebrum sit longè minus frigidum quàm spinalis pa tet quia quæ proportio est inter spinalem medullam & neruum eadem est inter cerebrum & spinalem medullam deinde adeps post pinguedo, nisi intelligeretis de calidita-te actuali esset istud ꝙ dicit Auicenna falsum, sed declare-mus prius terminos quia iste traductor Aui. peruertit ip-sos diximus alias in anatomem solum Theodorum Ga-zam recte distinxisse nomina ista est στέαρ apud Græ-cos & πιμελὴ, στέαρ uertitur à Theodoro & bene seuum & est animalium siccorum unde magis congelatur & est densius solidiusq; & siccius, πιμελὴ autem uer-titur ab eodem pinguedo & differentia est quia est in ani malibus humidioribus isti autem præuerterunt nam pro seuo uertunt adipem & pinguedinem appellant quod de bent dicere adipẽ, apud Auic. igitur intelligatis adipẽ pro

ſeuo & pinguedinem pro adipe dicit igitur q; frigidior eſt adeps deinde ſuccedit pinguedo ſi intelligatis comple= xionaliter falſum eſt quia ſeuum dicit Gal. quandoque ita eſt calidum ut mordicet, præterea pinguedo omnis com= plexionaliter eſt calida non frigida eſt autem uerum ſe= cundum caliditatem complexionalem, quia pinguedo plus habet de ſucco ſanguineo & dulci quam ſeuum, an gene= retur ſeuum in homine? ſunt aliqui homines ſiccisſimi qui habent pinguedinem ſimilem ſeuo, iſta ſeuum & pingue= do licet complexionaliter calida ſint, tamen ſunt actualiter frigida & congelantur & in congelatione exprimitur ſpiritus & non eſt uerum q; generetur adeps à frigido, neque hoc dicit Gal. ſed dicit q; congelatur à frigido bene igitur poſuit Auic. inter frigida adipem & pinguedinem poſtea tanq̃ in centro ponit cutim quæ eſt temperata & ita terminat lineam frigidorum. Humidius uero dicebamus cum ſint quatuor exceſſus & duo qualitatum actiuarum & duo paſsiuarum dicebamus Auicennam de actiuis age= re actualiter de paſsiuis autem complexionaliter, humidũ tripliciter intelligitur aliud eſt humidum excrementoſum aliud nutrimentale aliud ſubſtantificum de qua igitur hu= miditate intelligit Auicenna declaremus prius iſtas ſpe= cies humidi ut intelligatis quid ſit humidum excrementitiũ quid nutrimentale quid ſubſtantificum dicimus humidum excrementoſum q; non eſt neque pro nutrimento neque pro ſubſtantia, ut ſenes ſunt humidi humiditate excremen titia infuſa, humiditas autem nutrimentalis eſt in porcis et in hominibus etiam qui ſunt quandoque temperaturæ ſic=

cæ &

cæ & tamen sunt humidi quia pingues propter ocium & propter delicatum modum uiuendi, substantifica autem humiditas est quæ est ab ipsa temperatura intelligit autem Auicenna de humiditate substantifica Auicenna studio cõtradicendi hic repræhendit Galenum sed uidebitis quantũ erret ipse, hoc supposito primo dicit ꝙ phlegma est humidius in corpore quantum ad complexionẽ ꝙ patet quia fluit sicut aqua deinde est sanguis quia & ipse fluit sicut aqua & loquimur de sanguine sub forma sanguinis quando est cum suo spiritu, postea pinguedo postea adeps, sicut adeps idest seuum ponebatur siccior ideo ita pinguedo ponitur hic humidior quia generatur ab animalibus humidis & si dura sunt ista sunt dura propter congelationem deinde cerebrum uultis uidere ꝙ intelligat de humiditate cerebri complexionaliter uidete Galenum in lib. de temper. dicit Galen. ꝙ adeps liquatur cerebrum autem non liquatur & hinc arguit cerebrum minus esse humidum quàm est adeps deinde nucha, nucha est siccior, quia incipit degenerare in neruum postea caro mammillarum istud est manifestum & tamen illæ sunt longè humidiores quàm caro testiculorum quia sunt laxiores postea pulmo postea hepar, postea addit & dicit quòd iste ordo est ordo Galeni.

Circa hoc debetis scire quòd quando loquimur de excessu membrorum nos hic loqui de temperatura naturali ut ex hac sciat postea medicus reducere excessum siue intemperiem præter naturam ad naturam suam hoc enim est sanare loquimur igitur hic de dispositionibus naturalibus

fit ex qualitatibus paſsiui humido et ſicco, eatenus enim uenit humidum, & ſiccum in mixtionem quatenus eſt id quòd miſcetur, & quod eſt ſubiectum & materia mixtio nis calida autem & frigida prout ſunt calida & frigida miſcentur potius Ariſt. primo meteor. cap. primo. & habent locum formæ, humidum autem & ſiccum habent locum materiæ & in hanc ſententiam uenit Auer. etiam ſecundo de gen. & corr. 5 o. ibi enim dicit iſta uerba caliditatem ſe habere proportionabiliter reſpectu humidi & ſicci ſicut ſe habet forma ad materiam, frigidum, autem non ingreditur operationes naturæ niſi per accidens quatenus condenſat & ſiſtit & firmat Ariſt. quarto meteorũ ubi loquitur de concretione generabilium & miſcibilium & ita caliditas & frigiditas ſunt propriæ paſsiones formæ, humiditas & ſiccitas ſunt propriæ paſsiones materiæ & inde eſt quòd iſti uiri doctiſsimi quando locuti ſunt de exceſſu caliditatis præſertim in homine intellexerunt qua tenus iſta caliditas dat operationes membris et det actum uitæ, & etiam idem de ſuo oppoſito, in humido & ſicco ſecus eſt unde caput iſtud bene inſcribitur de complexio ne humorum quia accipitur humiditas complexionaliter. Aui. igitur hic facit cenſum humidorũ complexionaliter phlegma humidum, primo quia uidetis pituitam eſſe fluxibilem admodum, & loquor nunc de pituita naturali. Poſtea ſanguis uidetis etiam in ipſo fluxibilitatem, poſtea pinguedo &c. omnia ſunt facilia, & hæc ſupra fuerunt declarata, & hic quidem eſt ordo quo Gal. enumerauit cenſum humidorum, & notat Galenum tantum in humi-

dis, & in hoc solum uult carpere Galenum, ita inquit, disponit Gal. sed ego non ita credo, quia dicit pulmonem esse humidiorem, quàm hepar, Ego autem contra credo, inquit Auicenna, & probat syllogismo categorico copulatiuo, prima propositio est, omne membrum aßimilatur ei, quo uult, hæc est prima pars propositionis. Secunda pars istius maioris est, & omnis complexio accidentalis aßimilatur ei, in quo superfluit. Postea sumit minorem copulatiuam, & ipsam correspondentem maiori, dicit enim, sed pulmo quantum ad naturalem dispositionem nutritur sanguine subtili, calido & bilioso. Quantum autem ad temperaturam accidentalem redundat plurima pituita, concludit postea, & conclusio etiam est copulatiua, ergo pulmo inquit, est minus humidus, quàm hepar humiditate naturali, magis autem madefactus humiditate accidentali, quàm hepar. ut intelligatis uim huius argumenti, & rem ipsam, primo debetis scire quid sit complexio naturalis, et accidentalis ipsius membri. Complexio naturalis est, ea, quæ data est à principio natiuitatis, à uirtute formatiua, quæ licet non agat à proposito agit tamen propter finẽ, quia directa est à primo opifice, agit igitur uirtus propter istum finem, ut unumquodque membrum reddat operationes, prout sibi conuenit, & tunc membrum dicitur habere cõplexionem naturalẽ, quãdo recte operatur, prout debet, complexio autem accidentalis ea est, quæ diminuit illas operationes, & impedit ne fiat secundum naturam, & fit, uel propter materiam redundantem, uel propter imbecillitatem uirtutis, declaremus hoc exemplo,

Com=

Complexio naturalis hepatis est humiditas, & caliditas, quia dum habet hanc temperaturam optime facit suum officium, q. est, ut faciat sanguinem, sanguis autem fit per elixationem. Elixatio autem fit per calidum, & humidum, ergo tempora naturalis hepatis est excessus in caliditate, & humiditate accidentalis est, quae est diuersa ab ista, ut quando efficitur hepar calidum & siccum, aut frigidum, & humidum, calidum enim & siccum redundat multa bile, & generat bilem loco sanguinis, si uero sit frigidum, & humidum, facit pituitam loco sanguinis, his ita stantibus dicit Auicenna, q. complexio naturalis dicitur aßimilari ei, ex quo nutritur, nutritur autem hepar ex sanguine bono & humido, tunc igitur cognoscetis temperaturam hepatis esse naturalem, quando nutrietur ex bono sanguine accidentalis autem aßimilatur excremento, quo redundat prima pars huius primae propositionis est Galeni, secundo de facul. Natural. ubi probat esse in membro proprietatem attrahendi sibi simile, ut nutriatur. nutritur quodque à simili. unde si quid nutriatur dißimili nutrimento, mutat temperaturam, ita etiam ut amittatur uita, & fuit etiam sententia Arist. in secundo de generatione. 50. dicit enim quodque nutriri ex ijs quibus constat. Secunda uero pars ubi dicit complexio accidentalis, cognoscitur ex excremento, quo redundat fuit Galeni, tum primo de diff. morb. ubi loquitur de complexione non naturali, & primo de causis symptom. qui est quartus lib. in ordine illorum librorum, unde et in primo de locis aff. & in secundo docet cognoscere temperaturam accidentalem ex

ſe uult,quantum ad maiorem concedatis ipſam poſtea mi nor etiam concedatur,ſed quando concludit, poſtea ergo pulmo eſt ſiccior hepate,nego iſtud , & non eſt quoniam humiditas in pulmone eſt aerea,& ducitur in eo multum de aere,ut etiam dicit Gal.quarto de uſu par.cap. decimo quinto,& ſexto de uſu par.cap.decimo,dicit enim q; eſt cauernoſus,& albus,& leuis,unde qui habent plurimum de pulmone ſupernatant, & non poſſunt immergi propter maximam copiam ſpirituum,& aeris.Aer autem eſt humidiſsimus omnium elementorum , humiditate ſubtili , cum autem nullum membrum ſit in corpore,q; habeat tantum aeris, ergo pulmo erit humidior omnibus humiditate iſta ſubtili,cum autem ſubſtantia pulmonis ſit aerea,ita ut dicimus,& ſubtilis conuenit igitur , ut nutriatur ſanguine illo ſubtili,hic eſt bilioſus , dicitur bilioſus propter ſubtilitatem,ſed bilis non nutrit,ſed eſt amara,& ideo bene conuenit,ut nutriatur ex illo ſanguine,tamen non tollitur, quin nutriatur ex illo ſanguine , & ille ſanguis ſit humidus,quia eſt humidum,dulce,& nutrit. Hepar autem habet in ſe multam humiditatem aqueam , ideo etiam conuenit,ut nutriatur ſanguine humido, humiditate huiuſmodi aquea. Præterea in tertio de alimantis,cap. 11 .dicit Galenus pulmonem eſſe leuis ſubſtantiæ,& longe melius nutrire quàm hepar,& facile diſtribui,atque digeri, bene uerum eſt,q; generat pituitam. Hepar autem inquit eſſe craſſæ ſubſtantiæ,& ægre concoqui & digeri, quoniam confectum eſt ex ſubſtantia craſſa,& aquea,& terreſtri,iccirco eſt ponderoſiſsimum , unde etiam dicimus

pul-

pulmonem esse minus humidum, quàm hepar humiditate crassa & aquea, esse autem humidiorem humiditate subtili, & aerea, tamen in hepate est multum terræ, quòd sanè indicat esse indigestibile, & difficillimæ distributionis. legamus modo literam Auicennæ, omnia sunt iam clara in textu Aui. Omnis enim complexio membri naturalis, hæc est maior propositio, Pulmo autem ista est sua minor, & prima pars, in ipsa uero est secunda pars minoris, Postquam igitur sic res est ista est conclusio, licet humiditatis mora ipsum in substantia molliorem, quasi aduertens, posse ab aliquo sibi obijci. Atqui ò Auic. mollities ipsius pulmonis indicat humiditatem. Mollities enim sequitur humiditatem, ut & docet Arist. quarto Meteor. & Gal. quinto de simpl. Med. Respondet igitur q. est mollior, propter humiditatem excrementitiam, quæ propter longam moram madefacit pulmonem ipsum, & ita respondet illi tacitæ obiectioni, Et dispositiones phlegmatis, ponit unũ corrollarium, & dicit eandem esse comparationem pituitæ ad sanguinem, sicut est pulmonis ad hepar, sicut enim pulmo est humidior hepate humiditate aduentitia. Humiditate autem naturali est minus humidus, ita & phlegma humiditate aduentitia est humidius sanguine, humiditate uerò naturali, sanguis est humidior. Si loquitur de pituita non naturali excrementitia est extra propositum, quia hic locus est tantum de partibus naturaliter se habẽtibus, Si uero intelligit de pituita naturali, cum admiscetur sanguini, & cum sanguine nutrit, ut etiam ipse fatetur propositio est falsa, quia longe magis humectat humiditate

substantifica, quàm sanguis, præterea transit proprios terminos, hic enim comparamus, prout aliud est alio humidius, loquendo de proprijs temperaturis, non de operationibus, sed dicet aliquis, hoc dicit tanquam signum hoc posset tollerari, sed trãsit proprios terminos, Licet phlegma naturale, &c. uidetis cognoscit suum errorem, quid adhuc egemus testibus? naturale autem phlegma intelligit, quod est admixtum sanguini, & est dulce, sicut sanguis, & nutrit aliqua nutritione, & est in potentia proxima sanguis, & nemini dubium, q; sunt aliqua corpora frigidiora, quæ nutriuntur sanguine illo pituitoso, aquoso, & sunt similiter quedã membra, quæ delectantur isto sanguine aquoso, uelit igitur nolit dicit Auic. id q; nos uolumus q; phlegma naturale est humidius sanguine, Ex sanguine enim cum quantum digeri debet. Probat illam propositionem & bene, & optime probat, insequentibus autem excusat se, de his quæ possent dubitari de hoc phlegmate, quia exigunt ista alium locum, ideo & nos cum Auic. reijcimus in alium locum.

Vidimus iam tres excessus temperaturarum, & catalogum membrorum ita excedentium, supersunt membra excedentia, in sicco, inquit igitur Auic. Res autem siccior est quæ in corpore sunt pili, recenset omnia membra excedentia per siccitatem, & incipit ab intensißime tali donec deueniat ad cutim, quæ est temperata, & dicit siccißimum in primo loco pilum deinde os circa istam partem, quia uidebat difficultatem esse, & nolebat dissentire à præceptore, & à uia Galeni, qui etiam ipse dixit pilos esse siccio-

res, ideo probat tribus argumentis pilum esse sicciorem, et postea tribus alijs argumentis oppositis, his tribus probat os esse minus humidum. Argumentorum quibus probat pilum esse sicciorem, quàm sit os primum, est à substantia ipsius sumptum, Secundum à duobus signis, à substantia omnis uapor fumosus est calidus, & humidus, sed ubi postea exhalauerit humidum, remanet tantum fumositas ipsa, & pars terrestris, quæ congelata fit pilus. secundo de temper. ex Gal. primum enim eleuatur uapor calidus, & humidus, postea per alterationem adurentem euaporat omne humidum, uaporosum, & remanet tantum humidum continuans quo congelato fit pilus, quod quidem ita congelatum non potest dissolui, nec à calido, nec à frigido, at ex sententia Arist. quarto meteor. quæ neque calido, neque frigido possunt dissolui in his relicta tantum humiditate continuante remansit substantia ualde terrestris, quæ propter frigidum extrinsecum congelatur, sicut apparet in lateribus qui sunt aridi ex quo per calidum est siccata humiditate, deinde est congelata per frigidum, quæ remansit humiditas continuans istud est primum argumentum sumptum à substantia pili, dicit igitur Aui. sunt enim ex uapore fumoso. Iam sciuistis quid sit uapor calidus, & humidus, & uapor fumosus, postea & os intermittamus hæc, ut cõtinuemus probationes, quibus probat pilos esse sicciores, Pili uero eorum, nullum nutriunt, affert secundam probationem non nutriunt, quia uita consistit in calido, & humido, & omnia nutriuntur, ex quibus constant, ideo omnia animalia nutriuntur humido, pili

li autem non nutriunt aliquod animal, igitur sunt sicci. Nos *autem cum duas quantitates oßis & piloru͂,* Terti͂u *argumentum sumitur à signo, & dicit q́, si sumamus ean dem quantitatem oßis, & pilorum, &c. clarum est quid uelit.* Ista *tria sunt per quæ probat* Auic. *pilum esse sicciorem, quàm os.* Tria *postea sunt, per quæ probat os minus esse siccum, quàm pilum, & primum est similiter à substantia per oppositum, quia pilus sicut est ideo siccißimus est, quia est ex substa͂tia sicciori, ita os est minus siccum, quia est ex substantia minus sicca.* Affert *etiam signum oppositum, primo signo, quia ex osse quædam animalia nutriuntur, ex pilis autem nullum animal nutritur, licet aliqui fabulentur uespertilionem ex ipsis nutriri.* Affert *tertio, secundum signum de osse destillato per allambicum, uidetur igitur concludere, q́ pilus sit siccior q̃ os.* Ego *uero dico q́ si pilus complexionaliter, & os con sideretur quatenus pilus & os, dico q́ longe siccius est os quàm pilus, tamen* Auic. *&* Gal. *postea saluabo, & osten dam seruasse talem ordinem.* Dico *igitur q́ pilus est humidior osse sumpta siccitate complexionaliter, & primo quantum attinet ad compositionem reflectendo argumen tum* Auic. *contra ipsum dico, q́ substantia ipsa ex qua pi lus componitur indicat oppositum quia ille uapor licet sit fumosus est tamen uapor qui habet plurimum de spiritu & de humido aereo qui non ita facile exhalat neque congelatur cuius signum est q́ est flexuosus & non potest contundi & flexuositas est ab humido uiscoso quia istud humidum uiscosum repugnat contritioni unde coria non*

possunt cõteri humidum autem aqueum optime tolerat cõtritionem, ideo olera uiridia conteruntur facile à mulieribus, quia humiditas aquea non ita continet partes sicut continet humidum aereum, unde uidemus olera si ponantur in aqua uergunt ad fundum, ligna autem uiridia super fluitant, quia ligna uiridia habent plurimum de spiritu qui eleuatur ad superiora, neque ualet responsio gentilis qui dicit pilum non conteri propter suam compositionem & modum quendam compositionis. Nam nemo inquit dixerit crystallum esse ficciorem pilo & tamen frangitur crystallus, idem de glacie dicitur ergo humiditas inquit gentilis non est causa flexibilitatis sed modus quidam compositionis non dixit gentilis quis sit iste modus nam si bene consideraui ſſet & uidiſſet ideo glaciem conteri & crystallum quia habent humiditatem aqueam non aeream, praeterea glacies & crystallus licet sint humida potentia sunt tamen sicca actu ut bene notauit Alexander in septima quaestione primi suarum quaestionum. Non ualet igitur responsio gentilis, & ita patet argumento sumpto à substantia compositionis q; pilus est humidior in sua complexione & os siccius. Quantum uero ad id q; pilus non nutriat, os uero nutriat, pilus non nutrit tum propter adustionem maximam tum propter amaritudinem, quia dicebat Arist. in suo lib. de causis uitae, humidum dulce est id q; nutrit. Est etiam alia ratio, quia humidum q; est in pilo est pingue & unctuosum pinguia autem & unctuosa nõ nutriunt ut in secundo de alim. cap. de amigd. ibi notat Galenus ideo amigdalas parum nutrire quia redundant humido

mido pingui & unctuoso. Quantum ad destillationem di co q; si accipiatis os remotum à sua medulla & permitta tis os exsiccari pertractum aliquem temporis sicut sunt ea ossa quæ reperiuntur in cimiterijs, & ita etiam accipia tis pilum ita q; os sit os tantum, & pilus sit pilus tantum & ponatis utrunque in allambico, plus humidi trahetis de pilo q̃ de osse & similiter si accipiatis os, non uidebitis ip sum ab aliquo animali attentari ad cibum, postea os est du rißimum & solidißimum durities autem si non fuerit uel propter repletionem aut propter congelationem est pro pter siccitatem, & ita quanto aliquid est longè durius eò est siccius, uidetis igitur os esse siccius quàm pilum, quid igitur dicendum hoc loco? utrum mentitus fuerit Auicen. & mentitus fuerit Galenus? minime immo optime dixe= runt, & ita consulo ut ponatis ista in ordine, ita ut pilus sit in primo loco siccorum & postea subsequatur os, quia consideramus membra prout sunt pars actu corporis nõ prout sunt partes mortuæ, ergo si considerantur actu in humido corpore os procul dubio est longè humidius q̃ pi lus, & ita ualent argumenta Auicen. quia os nutrit pro= pter suam humiditatem, quam habet, non q; ipsum os nu= triat quia ipsum os abijcitur sit igitur ista excusatio au= thorum, reliqua omnia sunt facilia oportet uenire ad pul= chriora, ista enim hactenus fuerunt tantquam præludia cæ tera quæ sequentur erunt pulcherrima & utilisßima ad rem medicam. Cuius situs est situs etc. dicit q; ratione etiã situs os uidetur esse humidius quia os est semper in medio ita ut habeat humiditatem à uenis, arterijs, & musculis.

Quapropter ossa facillima sunt, postea chartilago omnia sunt facilia, post nerui sensus q; est minus siccum est cor & ipsi nerui qui faciunt ad sensum, quia qui faciunt ad motum necessario sunt sicciores quia sunt destinati ad actionem robustam, nerui autem sensus non faciunt ad actionem sed ad paßionem & sunt in pati & recipere, ad receptionem autem confert humiditas & mollities, non siccitas. Cor non uidetur ita siccum sicut neruus faciens ad motum, nec ita humidum, ut neruus faciens ad sensum sed medium est inter utrunque. Vltimo est cutis tanq̃ centrũ & ita explicatus est catalogus quatuor excessuum temperaturarum omnium membrorum, unum tamen hic relinquitur. Nonnulli hic dubitant hoc modo isti uoluerunt omnia membra recensere ut sciamus quomodo & qualia medicamenta sint applicanda unicuique membro in morbis, nam hac de causa explicantur temperaturæ naturales mẽbrorum ut his habitis poßimus curare morbos qui eueniunt huiusmodi membris respiciendo ad naturalem temperaturam modo ex unguibus & ex dentibus contingunt morbi & sæpe dolores sæuißimi cur igitur de dentibus et unguibus tacuit? Nam dentes uidentur quædam membra separata ab oßibus quia dentes sentiunt ossa autem non sentiunt, præterea dentes uidentur esse sicciores ossæ q; ex eo ostenditur quia nullum animal attentat dentes pro cibo neque cum maxime recentes sunt, ungues similiter sunt separata membra à partibus alijs. Quantum ad dentes dico q; dentes sunt de genere oßium ut dicit aperte Gal. contra sophistas in suo libr. de oßibus si dentes sentiunt ossa

non

non sentiunt, si ossa constituerentur in esse per hanc dif= ferentiam q͂ sint insensibilia, tunc bene repugnaret q͂ ali= qua ossa sentirent sed hoc non ponitur in differentia essen tiali ideo ista omnia sunt dicenda ossa, deinde possunt opti= me diuidi ossa dicendo oßium quædam sentiunt, quædam non sentiunt, si sunt duriores dentes q̃ ossa nihil hoc est alia tamen inter ipsa alijs eße duriora. De *unguibus di= ceret aliquis quòd ungues secundum antiquos sunt mem= brum organicum sicut refert* Galen. *in fine tertij de a= natomicis agg. sed istud est uanum immo etiam deride= tur ab ipso* Galeno *in loco citato in fine tertij de anat. ag.* Quid *igitur dicendum? reuera debent ungues poni quia sunt membra distincta ab alijs membris sed quare non po suerit nolo ariolari ne forte sim uanus ariolator tamen in secundo de temperatur. dicit* Gal. *q͂ sunt quædam ge= nita à ligamentis quidem sed per ulteriorem assationem & uidemus unguem non sentire & si uidetur sentire est quia in radice unguium sunt nerui & est caro & cutis et sensus est in cuti & in his quæ sunt annexa cuti unde si in cidetis unguem in sua parte summa, quoniam prominet et non est coniuncta cum annexis nihil sentietis & ita est iã expletum totum caput istud secundum de complexioni= bus membrorum.*

DE COMPLEXIONIB. ÆTATVM, ET SEXVVM.
CAP. III.

VNC modo ſequitur tertium caput de temperaturis ætatum & ſexuum. Circa iſtud caput primo quantum ad continuationem conuenientiſsime poſt caput de temperamentis membrorum poſuit caput iſtud de temperaturis ætatum & ſexuum nam ſicut membra ſunt uaria in temperatura propter caliditatem humiditatem frig. ſicci. ita & ætates & tempora & ſexus faciunt eundem effectum in membris. Hoc cap. primo diuiditur in duas partes principales, in prima parte agetur de complextonibus ætatum. In ſecunda de complexionibus ſexuum, in prima parte tria facit primo ponit numerum ætatum in qua parte declarabit magnum illud dubium Galeni utra ſit calidior temperatura pueri an iuuenis, in ſecunda parte declarabit cauſam quare homo declinet ad ſenium & quæ ſit cauſa ſenectutis, in tertia comparat ætates inter ſe. Quantum ad primam partem primæ principalis ponit hiſtorice quatuor ætates, primam dicit durare uſque ad 30. annos, & hanc uocat ætatem adoleſcentiæ ſecundam durare à 30. annis uſque ad 40. & hanc appellat ætatem pulchritudinis & ætatem conſiſtendi tertia eſt à 40. uſque ad 60. annum & hanc appellat ætatem ſenectutis, quarta eſt uſque in finem uitæ cum uirtutis manifeſta debilitate. Aduertatis ꝙ ita docere rem hiſtorice nihil eſt docere, ſiquis dicat ſe=

ſeptem aut 8. ætates non haberetis quomodo contradice retis, ex proprijs igitur principijs omnia ſunt intelligenda, oportet igitur alio principio exordiri ut ſciamus quot ætates ſint ab ipſa natura rei, ſed oportet prius uidere & cognoſcere, conceptum ætatis, quid concipiamus per hoc nomen ætas. Porrò *ætas communiſſimo ſuo conceptu eſt quædam menſura temporis quæ menſurat uitam hominis, quam ætatem* Græci *feliciſſime*, ἡλικίαν *uocarunt nam* ἡλικία ἀπὸ τοῦ ἥλιον ἥκεσθαι *q. eſt ab aduentu ſolis quia ſol eſt cauſa generationis & corruptionis per acceſſum & receſſum & eſt menſuratio temporis.* Ac*cipitur autem ab antiquis tripliciter primo accipitur pro ſpatio.* 100.*annorum & dicitur æuum & acceptum eſt hoc nomen à Græcis* γενεὰ *&* αἰών *dicitur apud ipſos & ita accipitur ab ipſo* Ouidio *de* N*eſtore ubi dicit* Ne*ſtorem uixiſſe* 300.*annos & addit nunc tertia uiuitur ætas, alio modo accipitur pro ſpacio humanæ uitæ in quē ſenſum accipiunt ſæpe ſacræ literæ, tertio accipitur pro parte uitæ humanæ ſicut dicimus ætatem pueritiæ iuuentutis, in hoc loco accipitur tertio modo conſiderata & quia eſt pars ætatis uitæ hominis & pars non cognoſcitur ſine cognitione totius, quia refertur ad totum, ideo ſiquid de parte ætatis dicendum eſt, oportet prius ſcire quæ ſit iſta menſura humanæ uitæ quod eſt totum, de ſpacio humanæ uitæ nihil certi apud antiquos determinatum eſt quia plurima uarietas reperitur apud hiſtoricos recitantur quidā uixiſſe.* 200.*annis.* Anacreonta *referunt uixiſſe* 300.*annis ut taceam ſacras literas quæ teſtantur quoſdam uixiſ-*

se 900.annis.In censu facto tempore Augusti relati sunt ab historicis quidam uixisse. 150.annum, non habetur igitur quid q̃ certi,& ideo quia uariant causæ breuitatis et longitudinis uitæ,ad uariationem causarum necesse est uariare effectum uariatio autem aliquando fit ex regione, quandoque ex mala uictus ratione, quandoque ex labore, ut dicemus suo loco.Cum igitur,tot sint causæ quid mirum si non habetur certum & determinatum spacium uitæ humanæ,tamen periodus uera uitæ,quæ integra & sine molestia degitur credita est periodus 30. annorũ intra quã homo uiuit sine quærela ita ut neque operationes sint ualde lesæ & poßint ipsi commode uersari inter homines, post est potius quidam longus interitus q̃ uita, sed citra illam ætatem satis bene uiuunt ideo illa periodus fuit obseruata. Verum quidam ad 81.quidem annum. Nicolaus Leonicenus præceptor meus agebat annum 96. quando à me audiabatur qui erat ualidus & sine specularibus legebat, quæ modo sit causa huius periodi uarij uarie dicũt, Astrologi referunt ad astra & ad suas ternitates ex certo influxu. Alij retulerunt ad ipsum numerum septenarium quia in numeris septenarijs uidetur fieri magna mutatio uitæ humanæ uolunt enim primo embrionem in septem mensibus perfici dum adhuc est in utero matris postea uolunt in primo septenario annorũ puerũ patit mutationem dentiũ in 14.incipit emittere semen.In 21.anno augetur in longitudinem & latitudinem. In 28. augetur in profundum,in 35. perficiebatur augmentum deinde status,dicebantur ista septenaria climateres unde dicti sunt anni clima=

ma=

materici quasi seculares anni, & dicunt quando ad nouies septem uentum est non amplius posse repeti septenarium numerum per numerum simplicem, quia ultra nouem non datur alius numerus simplex, ideo ibi terminari spacium humanæ uitæ integræ, hi sunt methematici, illi sunt astrologi, nos uero qui neque astrologi neque mathematici esse uolumus per sensum accedamus ad rem nostram, idest ad sensum qui medicorum proprius est & peripateticorum, Arist. Gal. Plato inuenerunt causam periodorum a sensibus.

Quoniam uero refertur hoc à philosophis ad principia naturalia, idest ad calidum, & humidum, recte inter se proportionata à Medicis ad principia naturalia, & ad numeros simul. Voluerunt enim numeros septenarios, præter principia naturalia multum ualere. uim autem istorum septenariorum ad uirtutem astrorum retulerunt, ut habetur ex Gal. in principio tertij de diebus criticis, quamuis in reddenda causa illorum septenariorum, neque sibi, neque alijs satisfaciat. De causis dictis ab Astrologis, & à mathematicis non attinet ad nos de causis secundum philosophos & Medicos dicemus. Causa periodi secundum Philosophos sumitur ab his quæ apparent sensu, quia omnis cognitio principiorum ortum habet à sensu, quis nam igitur sensus? Vnde incipiet philosophus cognoscere istam distinctionem ætatum? uidebat philosophus uitam in humido & calido consistere, discurrit hoc Galenus in secundo de temperamentis, ratio est, inquit Galenus, homo generatur ex semine, &

P v ex

ex sanguine menstruo, ista calida & humida sunt, ergo habet principia ab humido, fit autem ab agente calore, & ex humido tanquam materia, præterea tamdiu du= rat uigor uitæ, quamdiu stat calidum & humidum, do= nec ueniatur ad mortem, & quantum recedit à calido et humido, tantum accedit ad mortem, accedere enim ad se= nectutem, quæ est frigida & sicca est accedere ad mor= tem, & ita etiam processit Arist. in lib. de causis long. et breu. uitæ. Sed illi aliter atque ego procedunt, quia nos sumus interpretes, & ideo latè declaramus hoc funda= mento ita stante, humidum autem est quod patitur cali= dum, uero quod agit, ubi autem unitur agens & patiens bene disposita, consequitur necessario actio, ista autem actio est alteratio, & immutatio, sed omnis immutatio est à contrario in contrarium patitur igitur humidum à calido, & contrarium humidi est siccum, ergo immuta tur in siccum, & quoniam necessarium est, ut calor habeat nutrimentum, calor primo acuitur deficiente humido, quod est pabulum, postea extinguitur, ex quo necessarium est quod corpus fiat frigidum & siccum, & sic fit senectus quando adhuc est quædam pars modica caloris & humidi, donec totum humidum & calidum tandem deperdatur, & tunc sequitur mors stante hoc fundamento necessarium est, ut illud animal longius uiuat, in quo humidum est magis pro portionatum calido ista modo proportio in quo stat? stat primo ex parte passi, idest humiditatis in quanto, & quali inquanto, quia quanto magis est de humido, tanto ma gis durat illud humidum, sicut dicit Arist. quarto meteor.

de

de putreſcentibus,& tantum plus eſt de ipſa uita,& ideo ſicut dicit Ariſt.animalia quæ ſunt maiora diutius uiuunt, quàm parua animalia,ſed non ſufficit quantitas,accipiatis lucernam,ubi habet plurimum de oleo,ſed ſit aquoſum, uel craſſum,uel elichniuum ſit ſordidum,tunc uidetis illam lucernam,neque bene,neque diu lucere, ita contingit in uita animalium,ubi humidum fuerit craſſum & feculentũ, non diu durat uita,quia humidum illud potius ſuffocat calorem,ideo uidemus animalia cetacea magna,cum ſint uaſta non multum uiuere,ſic uidemus equos, boues, aſinos, licet ſint uaſta animalia, tamen breui tempore uiuunt, quia humidum illud eſt terreſtre,& craſſum, oportet igitur ut humidum non ſit in multa quantitate ſolum, ſed etiam habeat conuenientem qualitatem,quæ erit iſta qualitas conueniens eſt qualitas aerea,unctuoſa,pinguis, ideo dicit Ariſt.quòd pinguia durant diu, & non facile alterantur,quia habent calidum ſuum bene unitum,& compactum,ideo humidum debet eſſe non tantum multum,ſed proportionatum etiam in qualitate, & ubi fuerit tale humidum,tunc diutius perdurabit uita, & etiam cum operationibus optimis,ſicut etiam uidetis in lucerna, ubi enim humidum eſt bene proportionatum in quanto, & quali, tum non tantum diu perdurat, ſed ſplendidiſsimam lucem emittit, quòd ſi etiam poſtea calor ſit proportionatus, nam et calor debet eſſe proportionatus, quia licet ſit humidum in lucerna,ſi calor ſit nimis modicus extinguetur, ſi autem ſit ualidiſsima flamma etiam præ nimia copia, flamma conſumet illud humidum,cito,& ſic extinguet,ani-

nimalia igitur quæ habent humidum & calidum, hoc mo do recte proportionata, illa sunt quæ diu uiuunt, & optimas habent operationes, inter omnia autem talia præcipuus est homo, quia est temperatißimus omnium, habet humiditatem & caliditatem conuenientem, & ideo nõ solum diu uiuit, sed etiam nobilißimas ædit operationes. Hoc *igitur inter omnia animalia est longioris uitæ, & nobiliorum operationum.* Postea *est elephas qui diutius uiuit quàm homo, sed nobilitate operationnm est inferior homine, & quamuis elephas uiuat per* 300. *annos, hoc non est tantum ratione bonitatis in quali, sed etiam in ratione quanti. elephas autem solus post hominem est optimæ temperaturæ.* Vnde *habet operationes nobiles, & approximant etiam in operationibus ad humanam naturã, unde dicunt solum post hominem habere religionem, & reuereri etiam uestigia hominis, & alia multa.* Post *elephantem autem homo diutius uiuit cæteris animalibus, si uolumus dimittere fabulas* Hesiodi, *qui facit cortices uiuaciores homine & alia quædam animalia, sed hæc sunt fabulæ, & forte si homo non haberet tot causas corruptiuas uitæ, quot habet extrinsecas uoluptates, curas, & familiares; & publicas, & alia plurima forte etiam uiueret diutius quàm elephas, &* Nicolaus Leonicenus *præceptor meus, qui fuit alioqui debilis temperaturæ, & qui cum esset* 30. *annorum cecidit apoplecticus, uixit tamen* 100. *& sex annis.* Iam *igitur uidimus de periodo uitæ humanæ, secundum philosophorum uiam, & licet ex hac uia physica, non poßimus determinare periodum sexaginta*

trium annorum, tamen hoc determinamus quòd illi homines diutius uiuunt, in quibus plus est de humido, & calido, inter se proportionato recte, quibus autem minus, etiam minus uiuunt, quoniam autem experimento compertum est plurimam uitam hominis integram esse, in qua nõ sunt impeditæ operationes, & in qua commode uiuimus esse periodum 63. annorum, propterea dicimus per hãc uiam physicam nos determinare etiam spacium uitæ humanæ, tot esse annorum. Postquam *uidimus de tota periodo ætatis.* Nunc *modo magis particulariter ingredienda est ratio, quare distinguatur hæc periodus in partes, bis diuisio facta est ratione alicuius finis, qui enim diuidit, uult aliquid scire. nam scientiæ secantur, sicut & res, & rerum est scientia, & unaqueque scientia habet certum finem, oportet igitur qui distinguit habere finem intentum, oportet igitur scire quis fuerit finis, & scopus eorum, qui diuiserunt ætates, ut recte diuisiones intelligamus. Istæ diuisiones ætatum, sunt in quinque differentijs, & intentiones hominum sunt quinque, secundum uarias professiones primo* Astrologi, *qui diuidunt per sua principia, et diuidunt in sex ætates.* Postea *mathematici qui diuiserunt per numeros perfecerunt per nouem septenarios, postea uiri ciuiles qui secundum q; conueniebat scientiæ ciuili, & reipublicæ diuiserunt in tres partes, quarta diuisio est philosophorum peripateticorum, maxime sic* Medici *diuiserunt etiã ipsi, secundũ quòd suæ artis scopo conueniebat, declaremus iam fundamenta uniuscuiusque istarum quinque sectarum.* Astrologi *diuiserunt astronomice, quia crediderunt*

runt influxus cœlestes & reuolutiones esse causas rerũ istarum inferiorum, sicut reuera sunt, sed illi posuerunt quasdam leges, quas ego non credo ipsos intelligere, & ista quæ dicuntur ab ipsis sunt potius iucunda auditu, & speciosa quàm q; faciant ullam scientiam, Dicunt q; quando puer constituitur in utero, in principio suæ generationis, regit Saturnus, & deinde Iuppiter, & deuenit usque ad lineam. Lunæ dicunt perfici fœtum in utero, secundum istum ordinem! Postquam autem ortum fuerit, tunc dicunt per oppositum ordinem planetas dominari, & primum septenarium attribuunt Lunæ, & propterea dicũt pueros esse humidos, quia Luna est humida, & propterea etiam patitur morbum lunarem, idest epilepticum, secundam ætatem dicunt dominari à Mercurio, in septenario secundo ideo pueri incipiunt cognoscere, quia Mercurius est Deus scientiæ, & sunt mobiles, quia & Mercurius est mobilis. Postea in tertio septenario dominatur Venus, ideo dicunt post decimumquartum incipiunt emittere semen, & sunt uenusti, nihil cogitant nisi Venerem, ideo debent in ea ætate ualde custodiri pueri, & puellæ, postea succedit quartum septenarium, q; datur Soli, ideo incipiunt habere animos nobiles, & delectantur honoribus. postea est quintum septenarium, in quo dominatur Mars, ideo tunc incipiunt esse audaces, & admodum robustißimi, & aptißimi ad bellum, & tunc uigent maxime. Postea succedit Iuppiter in sexto septenario, Iuppiter est causa bonitatis morum, & ingenij, quare incipiunt habere prudentiam Iouialem, & bonitatem ingenij. Postea

suc-

ſuccedit ſeptimus ſeptenarius, cui dicatur Saturnus, & *tunc incipiunt diſplicere ſibi, donec Saturnus deducat ipſos ad ſenectutem, & finem, et adimat ipſis moleſtias omnes ſenectæ, & hæc ut dixi, ſunt potius ſpecioſa, q̃ ſcientifica, ideo non eſt cur multum immoremur.* Secundo *alij, qui ſecundum numerum ſeptenarium poſuerunt, fuerunt mathematici, &* Pythagorici, *inter quos etiam uidetur fuiſſe* Plato, & *iſte ſeptenarius numerus eſt fertiliſſimus inter omnes numeros, ideo dicunt, in ſeptem annis incipit iudicare, in* 14. *pubeſcere, & in reliquis eodē modo ſicut Aſtrologi faciunt, differunt in hoc, quia iſti attribuunt cauſas numero Aſtrologi reuolutionibus aſtrorum, & influxibus.* Tertio *loco fuerunt uiri ciuiles, & diuiſerunt in tres partes, prout homo eſt aptus, & ineptus ad munera reipublicæ, ſicut Seruius* Tullus Rex Romanorum, *ut refert* Aul. Gelius, *decimo lib. cap.* 28. *ex* Tuberone, *diuiſerunt enim in tres partes, ſiue in tres ætates,* Prima *eſt ætas pueritiæ, uſque ad decimum ſeptimū, in qua homo non eſt utilis* Reipub. *neque armis, neque cōſilio, ab hoc autem ad* 46. *erat ſecunda ætas in qua homo uacabat militiæ laboribus. Ab hoc deinde, uſque ad finem uitæ dabant homines conſilio, et ſenatui, et remouebant à bello.* Quarta *eſt phyſicorum, & iſti à natura rei maſcule, & optime diuiſerunt, & dixerunt ex incremento, & decremento calidi innati, & humidi ætatem diuidi, et quam diu calidum & humidum eſſet in proprio uigore, et non decreſceret, appellarunt iuuentutem, quando autem incipit declinare humidum, & conſequenter calidum appella-*

lauerunt senectutem, & non possunt esse plures, quia calor & humidum aut crescit necessario, aut decrescit, et non datur medium reuera, quare recte donec augetur calor dicitur iuuentus, quando autem incipit declinare tunc dicitur senectus, & licet paulatim declinet, non refert, quia etiam modica erit senectus, & paulatim fiet, à natura igitur rei uidetis q; non possunt esse plures, neque pauciores ætates, secundum fundamenta, & scopos physicorum. Certum enim est, quòd quando desinit augeri, tunc incipit declinare, ideo non ponunt statum ætatis, quia perpetuo patitur humidum corpus, & ita physici posuerunt duas tantum ætates, neque uidebitis apud Arist. alias esse ætates, quàm has duas. Medici autem in hac diuisione non considerauerunt res in nube, ut Astrologi & mathematici, neque secundum principia naturalia tantum sicut physici, quia Medicus attendit finem artis, & propter ipsum speculatur, ideo tota medicina est practica, sed uult speculari scientifice, non empirice, Speculatio igitur ducit ad finem, ad opus, scilicet ideo cum uiderent in corpore humano plures esse mutationes calidi & humidi, quandoque enim uidetur ualde humidum, quandoque ualde calidum ex istis mutationibus sequitur mutatio temperaturæ, quoniam igitur medicus respicit semper ad temperaturam corporis humani, fiunt autem diuersæ temperaturæ ratione ætatis, ideo quot uiderunt esse mutationes in temperatura, tot fecerunt diuisiones. Considerarunt postea etiã numerum septenarium, quia uident & in moribus mutandis, et in uita istum numerum facere septenarium in mor

bis

bis patet apertißime.indagarunt causas, & licet sibi non satisfecerint in causis tamen sat est ꝙ *res ita habet, ideo* Hip.*&* Gal.*acceperunt septenarium numerum, & ita considerarunt principia naturalia calidum & humidum, & secundum mutationem calidi & humidi diuiserunt ætates,quia secundum istam mutationem mutantur temperaturæ,præterea uidebantur motus ueloces septenariorum dierum fieri si uero tardiores septem mensibus si adhuc tardiores septem annis ideo in primo conceptu in quatuor septenarijs dierum dicunt fœtum accipere sensum & fit animal in septem uero mensibus perficitur, à primo ortu usque ad septem menses habent temperaturam humidam ualde & non fit in isto tempore intermedio mutatio temperaturæ sensibilis ulla in septem autem mensibus primis post partum incipiunt prurire gingiuæ & dentire ideo posuerunt primam ætatem à primo ortu usque ad septem menses, ista ætas habet suos morbos sicut sunt aphthæ propter humidum redundans appellantur à mulieribus fungi appellant* Arabes Alcola, *succedit uomitus* Epilepsia, *quæ sunt propter redundans humidum sunt septem* Aphorismi *in fine tertij* Aphorismorū *quos debetis legere qui declarant morbos infantiæ sunt igitur proprie ægritudines & propria tempora in illa ætatula à principijs igitur naturalibus pro mutatione calidi & humidi & à numero septenario ponunt primam ætatem,& quia uelox est motus ideo in septem memsibus fit mutatio,ideo tunc incipiunt dentire ideo oportuit tunc medicos distinguere quia uaria est temperatura quod in-*

dicat morborum uarietas, ista autem debent considerari à medicis quia medici scopus est sanitas conseruanda uel recuperanda, indicationes autem sanitatis conseruandæ uel recuperandæ pro uarietate temperaturæ uariæ sumũtur prima igitur ætas est ab ortu usque ad septem menses, secunda à primis septem mensibus usque ad septem annos in tota ista ætate non uidetur fieri sensibilis mutatio in temperatura peruenit igitur usq; ad primũ septenariũ annorum quia motus incipit fieri tardior tunc autem incipiunt mutari, sunt genæ pingues caput non proportionatũ corpori incipiunt postea moueri robustius & decrescit humiditas & caput incipit proportionari reliquo corpori.

Pro temporis ætatum (quæ quantæ sint utilitatis inferius melius scietis) dicebamus quanta & qualis sit ætas humida considerabamus autem in uniuersali quia non poteramus considerare partes sine totius cognitione quantitatem determinauimus secundum uarias professiones postea deuenimus ad distinctionem totius ætatis in suas partes et quoniam diuisio debet fieri secundum methodum ideo dicebamus fieri secundum scopum intentum diuidẽtis fit enim ratione scientiæ distinctæ quia nullum multiplex potest facere scientiam distinctam sicut optime docet Plato in Philebo ratio autem est cum multiplex sit compositum nõ potest facere scientiam distinctam, quia sicut se habet res ad esse ita se habet ad cognosci inde est q; fuerunt multiplices diuisiones ætatum secundum uarios scopos diuersorũ artificium ut Astrologi qui intendunt omnia fieri per reuolu-

uolutiones planetarum & per influxiones ideo iuxta numerum planetarum diuiserunt ætates, deinde mathematici cum putent numeros esse principia omnium rerum naturalium ideo secundum scopum suum retulerunt omnes effectus & omnes uarietates ætatum ad sua septenaria Politici *uiri etiam secundum suum scopum diuiserunt quia & ipsi intendunt ut quilibet homo secundum suas uires habeat suum munus in ciuitate ideo diuiserunt ætates secundum scopum suum, philosophi etiam diuiserunt secundum finem suum intentum idest secundum principia naturalia, quæ ipsi putant esse posuerunt enim causas generationis calidum & humidum ideo distinctiones fecerunt secundum mutationes calidi & humidi. Medici autem retulerunt ad proprium finem idest ad sanitatem tuendam uel recuperandam & ita uidetis ut fuerit multiplex diuisio ætatis iuxta quinque scopos & de diuisione Astrologorum &* Mathematicorum *non est cur amplius loquar quia quantum sat erat ad rem nostram fuit dictum abunde, de diuisione etiam ciuili dictum fuit satis restant duæ aliæ altera secundũ philosophos altera secundum medicos quantum attinet ad diuisionem philosophorum cum ipsi diuidant prout calidum agit in humido, posito hoc fundamento q; uita uigeat in calido & humido, ideo ex hoc principio à natura rei faciunt hanc diuisionem suam & cum non essent nisi duo status uel quando calidum uiget & augetur siue intensiue siue extensiue hoc appellatur ab ipsis iuuentus quæ determinatur ab hoc fine in toto q; augetur calidum & humidum in humano corpore, quan=*

do incipit deflorescere appellarunt senectutem & quoniam non inuenerunt aliud medium ideo duas tantum ætates posuerunt quoniam licet hoc appareat ad sensum q̃ homo stat tamen non est uerum & ratio est quia semper res sunt tempore mensuratæ in perpetuo fluxu philosophi autem non attendunt ad id quod uidetur sed ad id q̃ reuera est, ideo non inuenietis apud philosophos dum ut philosophi loquuntur nisi has duas ætates & quare hoc ita sit habetis fundamentum, sed Medici quia suus finis intentus est sanitas uel conseruanda quando adest uel recuperanda, quando abest huiusmodi autem sanitas optime paratur & in curatione & in prognostico nam ex officio prouidendi habentur multæ utilitates, ista autem dico ars curatiua & prognostica sumuntur à recta cognitione ætatũ quia si ætates mensurantur per calidum & humidum & à proportione caloris & humoris proueniunt temperaturæ à quibus emanant omnes operationes bonæ & malæ nemini dubium est, q̃ ex quo temperatura uaria est, uaria etiam fit ætas, quia per calidum & humidum uariat ipsa ætas quia uariat temperatura, à temperatura autem, sumuntur indicationes & prognosticandi & curandi, nemini inq̃ dubium est q̃ cognitio ætatum & ad prognosticum & ad curationẽ, multũ faciat, ab ætate igitur ubi mensuratur recte calor sumitur prognosticum unde dicebat Hip. catarrhi in senibus difficile maturantur, ista igitur duo prognosticum & curatio sunt totum negotium prognostici & medici, ideo secundum scopum istum diuiserunt ætates & prout fiunt mutationes sensiles in illo puncto sensibili

sibili distinguũt ætates, & quot sunt mutationes sensiles tot sunt ætates & notanter dico sensiles quia medici sunt artifices sensati & spectant quod ad sensum uidetur ideo habent ipsi & neutralitatem quæ ratione & reuera non est sed uidetur ad sensum & hoc q; dico sensibilis in mutatione ætatum est illud q; distinguit speculationem medici à speculatione philosophi. Cum sint autem medici & physici & dialectici ideo dialectice & physice tractant res suas ideo diuidunt dialectice ideo genus in proxima genera diuiserunt, deinde subdiuiserunt genera subalterna in species specialißimas, hoc ita assumpto posito scopo sanitatis conseruandæ uel recuperandæ, & positis principijs naturalibus idest calido, & humido acceperunt & ipsi distinctionem physicorum idest in iuuentutem & senectutem quia & ipsi accipiunt fundamentum physicorum. Modo quia speculatio medica est diuidere per mutationem sensilem ideo medici propter hanc additionem q; est sensile adiecerunt medium sicut & inter sanitatem & ægritudinem posuerunt medium, quia rem considerant prout apparet ad sensum donec enim crescit calidum iuuentutẽ appellarunt donec autem sensibiliter decrescit appellauerũt senectutem, quando autem sensibiliter uidetur stare calidum & humidum appellaucrunt statum, quando uidetur calidum & humidum sensiliter neque crescere neque decrescere, augmentum appellauerunt iuuentutem, decremẽtum autem senectutem medium autem statum, & ita propter illud sensile quæ est conditio distinguens speculationem medicam à physica fecerunt diuisionem in tria

membra. Nunc modo audiatis subdiuisiones istorum omnium quæ erant diuisibilia stando semper in eadem causa finali quæ dirigit diuidentem & affectantem in qua fundatur diuisio enumeremus primo illam partem quæ dicitur iuuentus iam sciuistis q̃ medici faciunt diuisiones propter sanitatem conseruandam & recuperandam q̃ fit p curationem & prognosticum, istud autem fit per calidum & humidum, quia ista sunt principia efficientia in quibus fundatur diuisio. Videbant medici q̃ in principio ortus humidi fætus erat maxime humidus & hoc cognoscebant ex operationibus præterq̃ q̃ ex principijs à priori secundo de temp. nam & geniti sunt ex sanguine menstruo & semine quæ sunt ualde humida corpora, præterea idem sensu quoque patet, habeatur enim animal paruißimum uidebitis non solum carnes flecti sed & ipsa ossa contorqueri & sunt rubea & plena sanguine, Ab operationibus etiã à posteriori cognoscuntur quia infantuli neque mouentur & sunt in sensibus interioribus & exterioribus parum uiuaces & abundant etiam plurima pituita, & inde est q̃ ipsorum ægritudines sunt ex pituita donec igitur perseuerat ista dispositio tantæ humiditatis & non fit mutatio sensilis quæ trahat negocium medici ad se est prima ætas & prima pars iuuentutis, stat autem ista talis dispositio quousque secunda ætas indicatur per hoc q̃ incipiũt dentire tunc est mutatio sensilis quia humidum illud recipit esse magis densum & magis concoctibile, istud autem ut plurimum determinatum est circa primum septenariũ mensium & ita totum istud tempus q̃ est ante dentitionẽ

ut

ut ita loquar est una ætas cum incipiunt dentire incipit secunda ætas quæ persistit usque ad septem annos quia non fit ulla sensibilis mutatio ante septimum annũ & ita duæ ætates habentur, & quare septenarium accipitur? Dicebamus q; medicis præter principia naturalia assumpserũt etiam numeros septenarios non quidem q; habeant uim aliquam numeri sed propter aliam causam nobis occultam, nam in causa indaganda Galen. nec sibi nec alijs satisfecit. Sed quidquid sit de causa experimento certe constat ita se habere, sed quare prima ætas est per mẽses 7. secunda ætas aũt p annos declarauimus hoc superius q; quanto uelocior est motus, tãto citius fit mutatio, quãto aũt tardior motus, tanto etiam tardior fit mutatio & hoc tanq̃ experimento cognoscimus cũ igitur fit uelocißimus motus primæ ætatis ideo fit per septenarium annorum, sed quando puer acceßit ad septenarium primum annorum fit sensibilis mutatio incipiunt operationes animales esse uiuaciores fiunt astutiores fiunt aptiores ad motum fit etiam uariatio morborum & ætas deuenit fortior sine sensibili mutatione usque ad secundum septenarium annorum ad 14. annos bene uerum est q; in 30. Aphorismo tertiæ particulæ fecit distinctionem circa 12. & 13. annum & hoc fecit propter puellas quæ incipiunt in ea ætate emittere mẽstrua, pueri tamen faciunt mutationem in 14. & incipiũt emittere semen & pubescunt, & ex hoc ueniunt ad tertiũ septenarium tunc incipit ferè alia mutatio sensibilis cessat augmentum secundum longum sunt ualidiores & appellatur ætas quæ est à 14. usque ad 21, ætas quarta quæ di

citur ætas adolescentiæ prima ætas dicitur prima infantia secunda infantia absolute tertia pueritia, quarta adolescentia postea succedit iuuentus à 21. usque ad 28. in quarto scilicet septenario ubi augetur per latum usque ad quintum septenarium & tunc neque crescunt in longum neque in latum, neque in profundum neque d crescunt ideo dicitur illa ætas consistentiæ quia non uidetur facere ullam mutationem per totum sextum & septimum septenarium decrescit quidem uirtus sed non ita q, ipse homo credat hoc quia nullus homo tunc credit se senescere, quia uolunt cum iuuenibus saltare & concurrere hastis & uersari cum mulieribus, sed iuuenis bene perstat in labore ille autem defatigatur & hoc bene cognoscunt mulieres & ideo signum est q, declinant uires, ista ætas dicitur ætas primi senij sed quando postea ad 49. & 50. annum perueniunt tunc incipiunt dicere senesco & prius ægre ferunt siquis dicat ipsos senescere & hæc est ultima pars senij & illud catarrhi in ualde senibus exposuit Gal. de hoc ultimo senio & hoc non determinatur per septenaria sed tendit usque ad mortem & ita sunt quinque partes suæ diuisionis primæ ætatis iuuentutis prima infantia usque ad septem menses deinde infantia absolute usque ad septem annos, deinde pueritia usque ad 14. annos quarto adolescentia usq; ad 21. annum. Demum iuuentus à 21. usque ad 28. postea sequitur status secunda pars principalis quæ non subdiuiditur & durat à 28. usque ad 35. postea sequitur tertia pars principalis idest decrementum quæ subdiuiditur in primum senium à 35. annis

per

per duo ſeptenaria, uſque ad 49. & in ſecundum ſenium à 49. uſque ad finem uitæ. Si uultis habere unum ualde utile, uolo uos exercere in una ætate, poſtea determinabo de calore pueri, & iuuenis. Ego dicebam q cognitio ætatum dat multam utilitatem, tum propter cognitionē morborum, tum propter prognoſticationem, tum propter curationem igitur ſunt exquiſite ſciendæ q faciunt cognoſcere morbos patet, quia diximus diſtinguendas ætates, ex calido & humido, ex proportione autem calidi & humidi, prout uaria erit, primo & ſecundo de gen. & cor. in habentibus ſymbolum facilis eſt trāſitus, ſequitur q ſecundum proportionem calidi & humidi cognoſcentur uarij morbi, q ad prognoſticum attinet patet quia ſi plus de calido innato prognoſticabimini, q morbus bene terminabitur, & facile, ſi autem parum de calido, & morbus ſit magnus prædices aut q æger non liberabitur, aut tarde liberabitur manifeſtemus modo rem exemplo, habeatis infantulum primæ ætatis ante ſeptennium, omnes morbi in iſto infantulo ſunt ex maxima humiditate, ut Hipp. tertio apho. dicit, Patiuntur aphthas uomitum inflationes, pauores, terrores, & uigilias, primo terrores & pauores ex plurimis uaporibus aſcendentibus, quia ita contingit in materia humida calefacta, non autem in materia ſicca. Vapores enim iſti turbulenti conturbant ſpiritus, & inde ſequuntur pauores, q autem aphthæ proueniāt ex materia humida aſcendente uideatis quia fiunt iſtæ aphthæ in febribus peſtilentibus.

Vomitus ſimiliter eſt propter plurimum humidum

incoctum, subijciuntur uigilijs. hic dicat quis imo uidetur contrarium, quia uigiliæ fiunt à siccitate infantuli autem isti sunt humidissimi, quamuis dormiant propter copiam uaporum plurimam, tamen à quacunque causa addatur calidum in humido fiunt primo cataphoræ, deinde uigiliæ. Secundo proret. ubi loquitur de istis uigilijs, quæ contingunt in phreneticis propter synocham præcedentem, primo fiunt cataphoræ, idest inclinatio ad somnum, cum enim sit multum caliditatis in plurimo humido, neque dormiũt, neque uigilant, quia pugnat calidum cum humido, & si uicerit humidum, uertitur ad coma, idest ad soporem, uel subeth. Si autem uicerit calor fiunt uigiliæ etiam inflationes umbilici. Vmbilicus enim recisus, non potest bene consolidari, & propterea adest plurima humiditas, quæ non permittit conglutinationem, & ita considerata temperatura illius ætatis cognoscetis facile morbos omnes, qui cõtingunt in illa ætate, quantum ad prognosticum cognita illa ætate statim potestis prognosticari, scitis ubi est calidum in multo humido cũ sint omnes operationes propter calidum & humidum, quia materia fluxilis est de se, et calidũ propterea cõcoquit, ideo facile fluit materia ad quancunque partem, unde facile cadunt in epilepsiam, lipothymiam, tremorem cordis, & ita facillimus est lapsus, et facile etiam sanantur, quia licet sit multa materia, tamen etiam est multus calor, & quandoque etiam moriuntur propter uelocissimum motum morbi, ideo in prognostico eritis prudentes. Circa euacuationem scitis in tali ætate, neque conuenire diætam, neque missionem sanguinis, ne-

que

que pharmaciam, cum sit calidum multum cum plurimo humido, tunc enim semper est corpus in perpetua transpiratione, ideo humida corpora facile defatigantur à quacunque causa, & à leui etiam labore, at qui non sunt humidi, perdurant in laboribus. Vnde uidemus Germanos qui alioqui habent corpora lata, & uasta non posse tolerare labores, contra Hispani maxime sufficiunt laboribus, & tolerant etiam inediam, quia in Germanis transpirat semper, in Hispanis non ita. Videmus etiam qui facile sudant eos ineptos labori, at qui non sudant, illi sunt apti, & est propter eandem rationem. ostendebat hoc Galenus exemplo aquæ feruefactæ, & ferri candentis, quæ sint eiusdem quantitatis, ex aqua plurimum per diem euaporabit, at ex ferro minimum, sic prorsus est de corporibus humidis & siccis, & ita pueri non tolerant ieiunium, non laborem, non euacuationem, & ita cognita temperatura ætatis eritis domini artis. Plurimi igitur refert habere cognitionem ætatis. In ætatibus sequentibus habetis postea ætatem oppositam, ut in sene quanquā hæc est maxime humida per accidens. Accipiamus igitur ætatem à 28. usque ad 35. opposita erit ratio, & ideo opposita etiam contingunt, quia in his contingunt ægritudines siccæ, & phrenitides tabes, & ex cognitione ætatis cognoscetis morbos, scietis etiam prognosticari, quia in hac ætate non facile reualescunt, ubi in diebus creticis malus fuerit motus, contra si bonus recta tendit ad salutem, quia ad quemcunque finem tendit motus, illum perficit, quia est ualidissimus calor, qui non impeditur ab humido. Ad curationem

nem scietis opposita esse facienda, & istos tolerare ieiu=nium, quia non difflantur, tolerant etiam mißionem san=guinis, & pharmaciam, ætates postea mediæ, medio se ha bent modo, & ita cognitis extremis, cognoscitis etiam media. Quantum ad senium secundum, primo subijciun=tur omnibus morbis humidis, sed est alia humiditas, quia humiditas in senibus, est humiditas aduentitia. In pueris autem est substantifica. Quantum ad prognosticum, si motus malus fuerit, est desperandum, si autem uidetur bo nus, non est confidendum, quia calor est debilis. Quantum ad curationem, non ferunt ieiunium, qui sunt in ultimo se nio non tolerant pharmaciam, neque mißionē sanguinis, & ita in hoc sunt similes pueris, sed alia ratione, quia pue-ri non tolerant, quia difflantur, Senes autem quia non ha=bent calorem innatum ualidum. Declarabimus nunc li=teram Auicennæ, deinde ueniam ad illam quæstionem, in qua etiam erimus breues. Cum igitur uiderimus diuisio=nem ætatum, & subdiuisiones audiatis modo quid dicat Auic. diuidit genus in quatuor partes, & certe etiam si accederet Demosthenes non posset defendi, nos fecimus tres partes tantum, incrementum, statum, decrementum, postea subdiuisimus incrementum, deinde subdiuisimus se nium, siue decrementum, Auic. autem dum ponit duas æta tes senij, posuit in prima diuisione unum membrum quòd debebat ponere in subdiuisione, dixit ferè 30. quia recta periodus est 28. annorum, sed à 28. ad 30. est pauca differentia, tamen debetis seruare septenarios, sicut serua uerunt antiqui Medici, Auic. autem ita loquitur, quia in ali=

aliquibus perdurat,usque ad 30.annos, Cum uirtus non amittitur quomodo minuuntur ætates, si uirtus non minuatur nam ab operibus ipsarum & gradibus præcisè cognoscitur gradus ætatis, quid igitur dicit Auicenna? Credo Auic.idem uelle q; dixit Galenus, sed male à suis interpretibus uersum,idest q; homo in hac ætate non cognoscit se esse senem, et facit quæcunque faciunt iuuenes, licet non poßint in illis re ipsa perdurare, sicut iuuenes, sed licet deficiant uires,non deficit animus. postea autem in ultimo senio,non solum deficiunt uires, sed etiam animus,& tunc cognoscunt,& aperte confitentur se esse senes.In primo igitur senio sunt uires intensiue,licet extensiue deficiant.In ultimo senio deficiunt intensiue, & extēsiue,Quæ ferè est usque ad annos 60. hic est manifestus error.Sed non credo esse errorem Auicenne, credo q; uelit dicere 50.ita ut sit remouendum illud 10. nam in 60. anno est manifesta uirtutis defectio,& intensiue, & extensiue,Hipp.non diuisit ætatem senij,sed dimisit integrā, sicut et statum,tertio aph.in illo aph. in senibus catarrhi. Galenus autem ibi in commento subdiuisit postea, Et in ætate in dentium plantatiuam,quæ est post ambulationem ætas dentientium est reuera, usque ad septimum annum, quia non prius perficitur dentitio,nō q; incipiat post ambulationem,sed incipit post septimum mensem, non perficitur autem ante septenium,& hoc ita intelligendum est, ut excusetur Auic. postea est ætas concußionis, ætatem concußionis intellexit Iacobus de Forliuio, propterea q; tunc incipiunt concuti & agitari circa Venerem. Sed

istud

istud non est uerum q͵ agitentur in septennio ad Venerem,Sed *intelligit ætatem concußionis,quia tunc exercentur,saltant,& fiunt aptiores ad motum, quia humidum concoquitur q͵ impediebat motum.* Tacuit *ætatem status propter breuitatem,quia includit illam ætatem in quadam quæ sequitur,& sic apud* Auic.*uidetis ætates illas omnes quas enumerauimus.*

Infantium *non solum ab infantia,usque ad iuuentutem cum in superioribus uiderimus temperaturas singularũ ætatum,& supposuerimus,& probauerimus etiã quadamtenus uitam humanam consistere in calido & humido,& ex proportione calidi & humidi, & mutatione distingui ætates singulas quæritur, ex quo usque ad 35. non diminuitur calor,in qua ætate sit calor maior.* Non *comparat autem ætates medias, sed extremum extremo. sicut enim infantia est humidißima omnium ætatum,deinde pueritia,ita omnium siccißima ætas uigens siccitate naturali,nam sicut dicebat* Arist.*primo ethicorum, non debemus considerare naturas corruptas, in senibus autem est natura corrupta, quia calor flacescit. quæstio igitur sit ita terminata,quantum ad titulum,utrum sit maior calor in puero,an in adulto,& in ætate consistente, non in iuuene.* Nam *hoc modo etiam proponitur à* Gal. Hæc *quæstio fuit difficillima apud antiquos, & à* Modernis *etiam male tractata. primo quoniam antiqui arguebant ad utranque partem,& bonis etiam rationibus, proponemus rationes utriusque partis, & qui defendunt calorem pueri, & qui defendunt calorem adulti, & postea osten=*

ostendemus ipsos errare multum. Tertio *declarabimus ueritatem rei cum Gal. Dimißis nugis modernorum. primo antiqui qui arguebant calorem esse maiorem in pueris, arguunt ab ipsa materia, quæcunque corpora habent plus de sanguine, illa sunt calidiora, pueri plus habent de sanguine, ergo maiorem habent pro manifesta, nam & in secundo de partibus animalium, & in lib. de resp. hoc dicitur ab Arist. minorem etiam habent pro manifesta, quia ex sanguine sunt recenter geniti, ita ut etiam ossa in uictimis tenellis sint rubea, deinde confirmant argumentum, hoc modo cum sit animal ex sanguine, secundum peripateticos, quanto magis propinquat ætas principio, eò magis habet de sanguine, Secundo ab operationibus, operationes omnes fiunt à calore, sed pueri primo augentur adulti non augentur, Tertio pueri appetunt magis. Quarto pueri optime conficiunt alimentum, confectio autem alimenti est à calido, his argumentis respondent qui stant pro adultis. Ad primum argumentum negant minorem, immo pueri plus habent pituitæ, cuius signum est q, redundant in omnibus pituita, & omnes eorum ægritudines sunt à pituita bene redundat sanguis in adultis, quia plurimus sanguis exit e naribus. Præterea si in adultis mittatur multa copia sanguinis, facillime tolerant, q, non tolerant pueri. Ad secundum derident maiorem, quia natura utitur sanguine pro instrumento, deinde ad illud quando dicitur pueri plus augentur, ergo plus habent caloris, negant consequentiam, nam ad augmentum requiritur materia, & adulti non augentur, non q, deficiat calor qui est*

cau-

causa efficiens, sed quia non habent humiditatem, quæ est materia, deinde plus appetunt, ergo plus habent de calore, negatur consequentia, quia appetitus potius procedit à frigiditate. Ad *quartum quoniam dicunt plus concoquunt, ergo &c. negatur antecedens, immo peßime conficiunt, cuius signum est quòd semper redundãt excrementis, & habent urinas crassas, & ita facile soluuntur omnia illa argumenta.* Arguunt *postea quasi pro se hoc pacto, quicunque habent plus de humiditate, caliditate, etiam sanguine hi sunt calidiores, sed adulti tales sunt, habẽt enim plus de bile, ergo maior est manifesta, quòd bilis est calidior, quia bilis est amara, acris, & erodens, sanguis autem est dulcis, sicut patet ex principijs Arist.* Theoph. *Gal. Platonis, qui considerarunt sapores.* Secundo *arguunt ab operationibus.* Adulti *habent operationes animales intrinsecas, at extrinsecas, & motiuas, & uegetatiuas, at operationes uegetatiuæ fiunt ab caloris abundantia, tertio ab affectibus adulti sunt uigiles pueri autem somnulenti, uigiliæ autem sunt à caliditate, somnus à frigiditate, unde phrenetici nunquam dormiunt, quarto in ætate perfectissima debet esse forma perfectißima, quæ poßit esse, quia ætas dicitur perfecta propter perfectionem formæ, at ætas adultorum est ætas perfectißima, ergo habet perfectißimam formam, sed forma perfecta consistit in perfectis* operationibus, *operationes perfectæ consistunt in auctione caloris, ista sunt argumenta alterius partis, & bene notate, quia ista collegi quæ erant sparsa, qui stant pro pueris, non minus efficaciter diluunt argumenta istorum,*

ad

ad primum negant antecedens q. scilicet bilis sit calidior sanguine dicendo q. caliditas dupliciter intelligitur in actu & in potentia si intelligis de caliditate actuali nihil est calidius sanguine & si bilis est calida, est calida præsentia sanguinis & spirituum, ideo dicunt tu es in æquiuoco quia nos loquimur de caliditate actuali non complexionali bilis est quidem calidior in complexione, sed non in caliditate actuali. Ad secundum argumentum ab operationibus exquisitis. Concedo q. habeat tales operationes sed nego maiorem q. operationes uegetatiuæ prouenient à calore maiore sed à siccitate unde dicebat ille anima sicca spiritus prudentißimus ideo pinguia capita sunt plena butyro & ut dicebat Pomp. inepta. Ideo adulti quia habent calorem & plus de sicco quàm pueri ideo habent operationes uegetes siccum enim adiuuat actionem caloris. Ad illud de somno negatur q. somnus loquendo de somno naturali fit à frigiditate, sed est ab humiditate ut etiam dicit Arist. in lib. de somno & uigilia, frigiditas autem non inducit somnum naturalem sed soporem, unde si uis conciliare somnum sunt danda humida, si soporem frigida, si igitur adulti sunt uigiles hoc est quia sunt ficciores, pueri autem somnulenti quia humidiores. Ad illud autem de forma perfecta negatur q. forma consistat in ualidißimo calore sed in temperato & depurato in adultis uero contingit perfectior esse forma non quia calor sit auctus, sed quia est depuratus quia humiditas faciebat calorem impurum, & ita uidetis quomodo isti uiri inuicem se destruunt & nihil adhuc certi habent quia reuera responsiones sunt uerißi-

mæ & argumenta pro utraque parte sunt falsissima. Galenus igitur qui fuit medicus & philosophus & dialecticus cognouit ueritatem & dicit q; isti peccauerunt dupliciter primò quia assumpserunt propositiones quæ indigēt probatione & quæ pendent ex ueritate conclusionis, secundo q; ubi erat opus sensu usi sunt rationibus dupliciter igitur peccarunt quia cum sint duo instrumenta iudicatoria sensus & ratio, usi sunt ratione ubi opus erat sensu & ubi opus erat ratione non recte acceperunt rationes. Quantum ad primum non usi sunt demonstratiua ratione quia q; debebat esse præmissa fecerunt conclusionem & q; debebat esse conclusio fecerunt præmissam & primo quando dicunt q; qui habent plus de sanguine illi habēt plus de caliditate primo oportebat constare illud quæ nam sit illa temperatura quæ faciat plus sanguinis, nam istud est propter temperaturam & ita est de alijs quia præsupponitis id q; non constat & per propositiones ignotas probatis secundo peccatis inquit Galenus quia hic est sermo de caliditate in actu caliditas autem in actu debet probari t actu non demonstratione, stultus enim esset qui uellet probare ignem esse calidum demonstratione, si igitur inquit Galenus tangatur puer sentietur caliditas ampla & suauis si tangatur adultus sentietur esse magna caliditas sed mordacior, illa ergo quæ est in puero æqualis in quantitate cum caliditate in adulto, sed differunt quia caliditas in adulto est intensior quia est fundata in sicco & dat exemplum de flamma quia si eadem portio flammæ ponatur in ferro et in stipula erit eadem quidem caloris in utroque quantitas

sed

sed erit intensior in ferro q̃ in stipula ista fuit positio Gal. quam sequitur hic Auicen. & optime intellexit ipsam. Hic *non nulli derident Galenum & dicunt esse somniatorem. nam quomodo intelligis inquiunt esse æqualem calorem in iuuene & in puero? utrum de substantia caloris an de qualitate loqueris? utroque modo nugaris, quia si de substantia intelligas certum est q; est plus in puero quàm in iuuene unde dixit* Hippoc. *in* 14. *Aphoris. primæ part. qui crescunt habent plurimum innati caloris & sunt etiã tua semina ò* Galene, *si de caliditate intensiua loqueris longe sunt calidiores adulti q; etiam tu fateris, quam igitur tertiam caliditatem ponis quam dicis esse æqualem? præterea æqualitas dicitur de substantia & est nomen quantitatis non qualitatis, non intelligo igitur inquiunt isti, quo modo tu ò* Gal. *ponas calorem æqualem esse in pueris & adultis cũ dicunt se nescire de qua caliditate intelligat* Gal. *recte dicunt quia fatentur id q; est esse se ignorantes, quando interrogant ipsum de qua caliditate intelligat utrum de caliditate in substantia an in qualitate respondemus q; de neutra intelligit* Gal. *quia non de substantia quia fateor hoc modo plus esse caloris in puero, neq; de qualitate quia hoc etiam necessario fateor plus caloris esse in adulto, quãdo autem dicunt non esse aliam caliditatem non uere dicunt. quia ego dico q; est una tertia, nonne calor innatus est quidam corpus? & corpus similiter humanũ est corpus mixtum ergo sunt composita ex quatuor elementis calor innatus est quidam compositum constans ex aere & aqua pro materia cui aduenit pars ignea in actu quæ facit mixtio-*

nem & ista est substantia & in compositione & in mixto, & ita calor natiuus est corpus mistum ex quatuor elementis, si accipias hanc partem igneam quæ dicitur elemētum ignis & forma siue temperatura siue radix caloris quia egit radices in humido & depascitur tantum est de elemento calido in corpore pueri quātum in corpore adulti, sed differunt quia ista pars ignea in mixtione in puero est in substantia humida plurima, in adulto autem non est in tanto humido, à principio generationis datum est in mixtione tantum de igne, quantum conueniebat pro forma & temperatura hominis, iste ignis tam diu stat in eadem quantitate quam diu habet subiectum humidum conueniēs & quamuis humidum fluat & reparetur per nutritionē tamen forma manet quæ est ignis fit illa reparatio sub forma sicut incrementum sub forma non in forma exemplo sunt utres per quos confluit flatus iugiter frigidus tamen uteris manet, in terra tamen euaporat quoddam uaporosum non tamen calor siue ignis si igitur ita est quare non debet esse idem calor & in puero & in adulto? Cum in utraque ætate sit tantum de humido quantū oportet pro subiecto caloris? licet igitur sit in subiecto magis humido & minus humido, tamen idem calor perseuerabit quamdiu tantum remanet de humido ut poßit esse conueniens subiectum, in pueris autem quando nimium humidum erat, calor non poterat uires suas exercere, ideo non erat acris, At in adulta ætate, quia humidum redundans est consumptum, manet tamen tantum de eo quantum opus est pro subiecto ideo manet idem calor in substantia, sed acrior in qua-

qualitate, idem manet, quia adhuc tantum restat de humido quantum sat est pro subiecto, acrior autem quia non impeditur à redundantia humidi quin exerceat suas uires. Addit Auicen. unum argumentum quo probat remanere eundem calorem in substantia in adulto sicut erat in puero.

Quoniam diximus in quæstione quæcunque attinebant ad rem unde potest textus facillime intelligi ideo non opinor esse necessarium ut declarem textum quoniam consumeremus nimium temporis in declaratione textus & nos oportet progredi ad pulchriora unum tamen dicam in quo quis forte posset dubitare in textu est illa uox Arabica istimbre apud Arabes sunt tria nomina distincta istimbre dicitur bona distributio. Alhenadan est alteratio cibi & humoris ad hoc ut conuertatur in substantiam nutriti & hæc est concoctio proprie dicta. Alandagi quando concoquitur aliqua materia ad expulsionem & hæc est concoctio impropr ie dicta sequitur igitur. Hæc sunt dicta de complexione pueritiæ & iuuentutis ut Galenus declarauit. Hoc potestis dupliciter intelligere uel q, est interpres in omnibus libris quinque q, est uerũ uel in hoc loco. Præterea sciendum est q, caliditas postq̃ pertractauit de omnibus complexionibus & ætatibus quæ incipiunt à primo ortu usque ad statum uitæ. Supererat dicere de ætatibus sequentibus quæ incipiunt diminui & dicuntur anni usq; ad statum anni uenientes, post statum autem dicuntur anni recedentes, unde Horatius in poetica multa ferunt anni uenientes commoda secum multa recedentes adimunt, hic est inquisitio iucundißima scitu quæ sit causa diminutionis

nis istius & quæ sit causa mortis quia diminutio ista est processus ad mortem, sicut processus à primo ortu usque ad statum est processus ad uitam meliorem audiatis igitur atentissime præsertim quia interpretes in hac re ita sunt confusi ut sicut cæci titubent & huc & illuc & dicant sex centas opiniones. Nos recitabimus sententiam Galeni & Ari. qui sunt concordes in hoc. Anteq̄ igitur dicamus quæ sint causæ mortis oportet habere conceptum de morte quid sit, tertio de crisi cap. 5. secundo de temp. in lib. de usu resp. cap. ultimo est extinctio caloris innati & destructio uirtutum, sed sufficiebat dicere q, sit extinctio caloris quia uita est substantialiter in calido, si igitur inueniemus causas quæ naturaliter (nam non loquor de causis uiolentis) sunt causæ extinctionis caloris habebimus causas mortis necessarias quæ sunt igitur istæ causæ naturales, extinctionis caloris innati? Antequàm cognoscatis istas causas oportet uidere quid intelligamus per calorem innatū quando dicunt uitam esse in calore naturali, nunquid de qualitate an de substantia caloris intelligamus? non intelligimus de substantia de qua intellexit Gal. in illo Aphorismo qui crescunt &c. neque de calore elementari sed intelligimus calorem complexionalem de quo intelligebamus in quæstione. Scitis enim in temperaturis esse elementum ignis, qui ignis uariat pro natura temperaturarum intelligitur ergo substantia ignea quæ ingreditur temperaturam corporis & hunc dicebamus esse æqualem in tēperatura pueri & adulti de hoc eodem hic intelligimus et intellexerunt Gal. & Auic. Quæ nam igitur causa natu

ralis

ralis extinctionis istius innati caloris? naturaliter extinguitur propter causam immediatam, quotiescunque uitiatur instrumentum generans calorem si igitur sciatis instrumentum generans calorem & quæ sint causæ uitiantes ipsum instrumentum scietis causas naturales extinctionis caloris naturalis, scitis autem ex Arist. & Galen. primum principium caloris innati esse cor donec igitur conseruabitur cor ita ut non uitietur et poßit suum opus operari idest generare calorem, interea durabit uita & calor innatus, scitis autem q membrum secundum suã substantiam facit suas operationes, cor igitur generat spiritũ & calorem innatum per suam substantiam mediante temperatura potest autem uiciari substantia cordis uel solutione continui uel compositione uel intemperie de primis duobus nunc nihil dico de intemperie tãtum dico quia hæc est causa naturalis, igitur per intemperiem cordis nascitur extinctio caloris innati, sed quæ nam est ista intemperies cordis quæ causat extinctionem caloris? contraria illi quæ sustinet uitam, diximus autem uitam formaliter fundari in calido, subiectiue in humido oppositum autem est frigidum & siccum in quo consistit proportionaliter mors & sic causa immediate mortis naturalis est intemperies frigida & sicca cordis si scietis igitur quæ sint causæ naturales refrigerantes & siccantes ipsum cor, scietis etiã quæ sint causæ extinctionis caloris et mortis, istæ sunt intrinsecæ & extrinsecæ causæ de intrinsecis primo dicamus, intrinsecæ sunt quæ sunt in substantia cordis prima causa est materia prima quæ est in corpore mixto quæ ha

bet in se semper appetitum ad nouam formam est magna merctrix hæc materia prima & fiunt illa eua. & est materia, fæmina ex qua mors sequitur primo physic. 81. sed notetis q, materia prima dupliciter intelligitur apud philosophos uel pro ut est intelligibilis, idest prout est pror sus denudata à forma & tunc secluditur corporeitas & alia omnia & tunc habet contingentiam ad utrumlibet il la ubi est sub aliqua forma nunq̃ potest destrui nisi à contrario destrueretur & sub hac intentione quærit Arist. in lib. de long. & breu. uitæ, & ponit argumenta aliorum materia igitur prima hoc modo considerata est indifferens ad omnem formam & non magis appetit hanc q̃ illam, & qui posuerunt materiam cæli esse eandem quæ est generabilium & corruptibilium ita accipiebant materiam primam. Alio modo accipitur materia prima prout semper habet aliquid de forma opposita et ita nunquàm denudatur ab una forma quin habeat in se aliquid formæ oppositæ exempli causa sit modo sub forma ignis non est ita sub forma ignis quin etiam sit ibi aliquid in potentia et in dispositione de opposito, sed dicitur corpus simplex quia nihil apparet de forma composita, et Albertus qui po suit inchoationem formarũ fortaßis melius intellexit opi nionem Græcorum istam opinionẽ tuetur Michael Ephesius in lib. de causis long. & breu. uitæ super illo textu ubi quærit Arist. utrum ignis corrumpatur sub concauo lunæ ponit Arist. suam sententiam etiam Auer. 9. met. com. non bene memini dicit q, omnis potentia habet in se cõtradictionẽ cũ igitur sit in materia ignis illa potẽtia, est potẽ

tia

tia ad contradictionē si ignis nō corrūpitur ab extrinseco ergo ab intrinseco à potētia sua. At si potētia tantū est pura priuatio, nunquā corrumpetur nisi ab aliquo extrinseco, & licet istud sit in remisso gradu, tamen quia omne agens in agendo repatitur, et licet non ita cito poßit reagens perficere, ideo illa potentia contraria tantum agit, ut educatur tandem forma contraria, ista igitur materia prima secundo modo intellecta est illa, quæ est causa mortis prima necessario quam posuit Arist. in eo libro. Secunda causa est ipsa mixtio, nam præter materiam illam primam habemus mixtionem ex contrarijs manifestam, idest ex quatuor elementis quæ habent contrarias qualitates, & semper inter se pugnantes. Tertia causa est calor ille complexionalis, qui cum sit in actu semper indiget fomento, & fomentum istud est humidum, calor igitur hic consumit humidum proprium, licet per accidens, non prima intentione, quia ipse quærit nutriri, ut conseruetur, sed hanc nutritionem sequitur humidi consumptio, ueluti flamma in lignum agendo se consumit, Quarta causa est excrementa, quæ quia sunt excrementa, sunt contraria, ideo cum sint contraria agunt contra uitam, & est necessarium q̃ ista excrementa multiplicentur quæ progressu ætatis fiunt frigida & humida, quæ extinguunt calorem, in senectute enim multiplicatur pituita, & tunc per saltus maximos confertim tendimus ad mortem. Quinta causa sunt uirtutes, quæ sunt tanquam milites auxiliarij, istæ enim uirtutes sunt finitæ, & ideo oportet finiri, secundum q̃ finitur subiectum, in quo sunt, destructis enim

uirtutibus destruuntur operationes, quibus destructis destruitur uita, sunt istæ causæ intrinsecæ, sunt modo & aliæ plurimæ extrinsecæ, necessarium est si debemus uiuere, ut simus in aere, at aer exsiccat, oportet ut comedamus & bibamus, ut nutriamur, at in nutritione & coctione deteritur calor, & debilior semper fit, quia qui pugnant licet uincant, tamen debiliores fiunt, deinde oportet laborare, at motus exsiccant, & deterunt, oportet uigilare, at uigiliæ & ipsæ deterunt, Somnus etiam deperdit humectando, uidetis quot causæ & quàm potentes concurrunt ad interitum nostrum. Hic *modo quæsiuerunt nonnulli utrum sit aliquod remedium euitandi mortem, quia tota difficultas uidetur esse in eo ꝙ deperditur humidum, si igitur posset inueniri aliquod remedium conseruandi hoc humidum & restaurandi utrum hoc pacto poterimus fugere necessitatem mortis.* Respondet Auic. *quòd etiam si tantum reponatur quantum dissoluitur cottidie, tamen etiam sequeretur necessario mors.* Vnde *hoc si tantum restaurátur, quantum dissoluitur? tu dicis quantitatem, at non sufficit quantitas, ut dixi supra, sed est etiam necessaria qualitas, at qualitas non potest restaurari, quia uirtus concoquendi non potest ita concoquere nutrimentum, ut sit idē nutrimentum in qualitate cum deperdito immò deuenit eò tandem humidum, ut iam nō possit nutrire amplius, quando animal generatur in principio fœtus, quia habet humidum conuenientissimum, & obedientissimum, tunc habet triplicem potentiam formatiuam, nutritiuam, augumentatiuam, quamdiu igitur illud humidum est obediens perse-*

ue-

uerat formatiua: postea ubi humidum est magis exsiccatum, cessat formatiua, & remanent duæ aliæ, postea quando humidum magis recedit à sua obedientia, Cessat & augmentatiua, demum etiam cessat nutritiua, ita ut pro sanguine generetur pituita, Si igitur possemus inuenire aliquid q restauraret quale ipsum, perpetuaretur corpus, sed adhuc non est inuenta hæc ars, & ita habetis quæ sint causæ intrinsecæ, & extrinsecæ mortis, & cur mors omnino sit necessaria, omnia modo sunt facilia in Auic. ipse non seruat ordinem ullum, sed confundit causas internas & externas, & defectus naturæ ad resistendum cum hæc externa exsiccant, non est resistentia ex parte passi, & probat quia omnes uirtutes sunt finitæ, cur autem sint finitæ, non uult probare Auic. sed uult sumere ab ipso phy. probat hoc Auer. decimo met. com. 41. q omne habens potentiam, uel est corpus, uel uirtus in corpore, ut oculus est corpus, uisio est uirtus in corpore, sed cum omne corpus sit finitum, ut probatur ab Arist. primo cœl. ergo & suæ potentiæ erunt finitæ, & quatenus corpus esse est finitum eatenus & eius potentiæ sunt finitæ, unde uidemus q corpora cœlestia habent tantum potentiam ad ubi, quia corpus cœleste habet tantum finitatē ad ubi, & ad situm, ideo potentia ubi tantum finita est in corpore cœlesti.

Omnes enim uirtutes corporeæ finitæ sunt, omne q habet causam corruptibilem, est finitum, sed uirtus corporea habet causam corruptibilem, ergo finita maior est Arist. 12. met. 29. minor etiam patet quia uirtutes istæ

sunt

sunt à temperatura, & ita patet uerum esse q, dicit Auic. q, hoc est probatum à philosopho naturali. Quod ergo ex hoc acquisiuimus hoc est colligit Auic. quæ supra dicta sunt, & ait colligi q, pueri adolescentes iuuenes sunt calidi, Senes autem frigidi habetur etiam q, pueri sunt humidissimi, omnium, quia sunt geniti ex principijs humidis recenter, & senes sunt omnium siccissimi ex fundamento posito, q, quanto diutius calor agit in humidum, tanto magis consumitur humidum, ad q, sequitur siccitas, habemus etiam q, pueri & adulti habent eandem substantiam caliditatis naturæ, intelligendo substantiam prout dicitur calor innatus componi ex aere, & aqua, & igne, sed intelligendo de substantia illa ignea, quæ ingreditur in mixtionem caloris, in puero itaque ista substantia ignea est in maiore humido, & in minori acutie, in adulto, & in minore humido, et in maiori acutie. Sequebatur quarto q, adulti sunt in maxima æqualitate, ideo bene dicitur ab Auic. q, ætas illa est ætas pulchritudinis, & fortitudinis. Quinto collectum est ab Auic. q, adulti si comparantur pueris, sunt sicci. si comparentur senibus, sunt humidi, & hoc patet in alijs medijs, quando comparantur extremis diuersis ex his comparationibus resoluitis intellectum uestrum, ita ut perfectißimam scientiam ætatum habeatis, Secundũ uero diuersitatem complexionum generum fœminæ, modo quia erat alia differentia complexionũ ratione sexus, quia ratio temperaturarum uariat, & in maribus, & in fœminis, & hoc propter scopum Medici, quia alia remedia sunt applicanda fœminæ, alia masculo, ideo Auic. de

hac

hac differentia in præsenti hac parte loquitur. Nos igitur *in declaratione huius differentiæ, quæ sumitur à sexu, q̃ temperatura fœminæ sit frigidior temperatura maris,* Primò *per rectam uiam & rationem inueniemus funda menta per quæ poßitis iudicare talem temperaturam esse in utroque sexu, circa igitur cognitionem huius rei debe= tis scire, primo q̃ est discrepantia inter antiquos utrum sit calidior fœmina, uiro,* Parmenides, *ut ostendit* Arist. *secundo de parti. animal. cap. secundo, credidit mulieres calidiores uiris, & affert tres rationes,* Prima *ubi plus de sanguine, ibi plus de calore, sed in fœmina plus est san guinis, ergo maior est probata, & est* Galeni, *&* Arist. *minor patet ex menstruis, quæ emanant in magna copia singulis mensibus ex fœmina, & tamen facile tolerant, at si in uiro fiat copiosa sanguinis mißio non tolerat.* Secun *da fœminæ citius crescunt quàm uiri, sed hoc est propter plurimum calorem.* Tertia *fœminæ sunt procacißimæ, & salacißimæ ad* Venerem, *unde dixit* Poeta Ille, *cen= tum passa uiros nondum satiata receßit, Salacitas autem attestatur caliditatem, ut dicit* Galen. *secundo artis par= uæ, unde dixerunt Satyros esse salacißimos.* In contrariũ *est* Galen. *& in secundo de temper. & alibi sæpe est e= tiam* Arist. *in quarto de gener. animal. per multa capi= ta, rationes quas afferunt* Gal. *&* Arist. *uidebimus in de= terminatione quæstionis.* Pro *determinatione quæstionis, debemus primo distinguere, de qua caliditate sit sermo, nam triplicem calorem posuimus, uel pro quantitate, uel pro substantia tota, ex quatuor elementis.* Tertio *pro par*

te ignea,quæ est in temperie, quo modo igitur intelligitur hoc loco? utrum de calore intensiue,an de calore,idest de tota substantia,an de parte ignea. nam posset forte esse idem de muliere cum uiro, q̃ dictum est de puero, cum adulti calore,quia fœminæ sunt molles & humidæ, sicut pueri,ita q̃ calor sit in uiris acrior & intensior,quàm in fœminis,in fœminis autem maior, secundum totam substantiam,secundum autem partes igneas sit æqualis calor in utrisque, uis ne igitur ita dicere de fœmina & uiro? nolumus hoc dicere,sed quòd comparata fœmina quacunque comparatione semper est frigidior, cæteris paribus, uiro & q̃ fœmina minus habet de igne in quacunque ætate,quàm uir,idest q̃ in propria temperatura minus habet de igne,titulo igitur ita declarato dicimus q̃ fœmina est frigidior uiro,& hoc patet ex fundamento, & ex ipsis principijs generationis Arist.quarto de partibus animal.hoc disputans,primo ponit opiniones antiquorum,de generatione fœminæ,& primo opinionem Emped.qui dixit q̃ semen ex quo generatur fœmina frigidius est, ex semine calidiori generatur mas. Secundo Democriti qui uoluit generari marem quando superat semen maris in quantitate, quando autem superat semen fœminæ generatur fœmina. Tertio aliorum,qui uoluerunt tunc generari marem,quando conceptus fieret in dextra parte uteri, fœminam autem quando fieret in sinistra parte Arist.sagacißimus reprobat istas tres opiniones, bene uerum est inquit q̃ omnes adiuuant ad generationem, sed non sunt necessariæ,et ita argumentatur,uel uiderunt in anatome,

uel

uel non uiderunt. si uiderunt sunt mendaces, qui aliter dicunt quàm uiderunt, si non uiderunt sunt temerarij qui affirmant ꝙ nesciunt, nam nos inquit obseruauimus in utroque latere uteri generari fœminam, & ita uana est tertia opinio, quæ profitetur marium generationis causam esse, quòd conceptus fiat in parte dextra uteri, fœminarum uero ꝙ fiat in sinistra, quantum etiam ad caliditatem maiorem, uel minorem, non est necessarium, similiter de copia maiori uel minori seminis, nam hoc reprobatur cottidiana experientia, unde igitur fit ꝙ generatur masculus & fœmina, oportet inuenire causam necessariam, et proximam non remotam, certum est, ꝙ operatio naturæ in rebus caducis fit per coctionem, Concoctio autem fit à calido, & præter calidum indiget uirtute aliqua agente. Quando igitur agens attingit proprium finem, semper generatur mas. quando uero agens non potest attingere proprium finem, sed impeditur, à materia tunc generatur fœmina, unde bene dicitur ꝙ fœmina est animal imperfectum, & occasionatum, modo cum ex defectu agentis fiat fœmina, quot erunt impedimenta agentis, tot erunt causæ generationis fœminæ. Quæ sunt igitur impedimenta, uel erit ratione ipsius uirtutis, uel instrumenti, ꝙ est calor uel materiæ, uirtus impeditur, uel quòd fit in pauca quantitate materia ipsa in qua est uirtus, quandoque enim propter paucitatem seminis, in quo est uirtus, uirtus ita praua est, ut non possit attingere proprium finem, quandoque propter malam qualitatem seminis, quia erit aquosum, uel nimis crassum, & hoc uidetis ubi deficiat

ciat opinio Empedoclis, qui ponebat tantum calidum & frigidum, necesse enim est ponere uirtutem ipsam agentē, Ratione autem instrumenti, id est caloris, quia calor debilis est, nam licet homo habeat uires optimas incidendi, si cultrum habeat obtusum, nō poterit incidere, uel defectus erit respectu materiæ rebellis, nam siue sit sanguis menstruus, siue quippiam aliud si peccat, uel in quali, uel in quanto non potest uirtus attingere proprium finem, agit igitur q̃ potest sicut apparet in coctione extrinseca, quando enim impeditur ne fiat optima elixatio carnium fit id q̃ potest fit illa inquinatio μόλυνσις, siue igitur sit propter debilitatem uirtutis agentis, siue propter uitium instrumenti, id est caloris, siue uitio materiæ omnia ista producunt istum finem, quæ est cruditas, & est sicut fructus acerbus, & μόλυνσις, est diminutio caloris, ex quo fundamento sequitur fœminam esse frigidam, & ita probauit Arist. fœminam esse minus calidam uiro, deinde à signis, à posteriori probat hoc primum signum sumptum à temperatura generantis, & hoc multipliciter, primo senes generant magis fœminas, quàm iuuenes, quia sunt frigidæ temperaturæ. Secundo qui sunt magis frigidæ temperaturæ, generant fœminas, ut magis phlegmatici, quàm biliosi. Tertio qui potant plurimam aquam, et qui nimium uinum extinguens calorem, generant sæpissime fœminas, hoc est primum signum, Secundum signū sumitur à conceptu, nam mouetur fœtus in utero masculus, circa 40. diem, & fœmineus non mouetur nisi circa nonagesimum diem, scimus autem frigiditatem esse rebellem motioni, & ca-

caliditatem maxime facere ad motum, postea dicit uideamus q plerunque licet hoc non sit necessarium q generētur mares in dextra parte uteri certum est q tota pars dextra corporis humani est calidior sinistra probat etiam quarto signo q fœmina non eiaculatur semen extra q facit uir at eiaculatio seminis extra fit à calido impellente & in hoc distinguitur fœmina à uiro. Istæ sunt rationes Arist. doctißimæ & ualidißimæ. Sed etiam Gal. qui fuit philosophus & medicus diligentißimus in 14. de usu partium cap. sexto probat tripliciter fœminam etiam frigidiorem uiro sumptis rationibus à triplici genere causarum primo à causa finali, secundo ab efficiente, tertio à forma, à finali necessarium fuit fœtum concipi in utero fœminæ, præterea augeri & nutriri, sed hoc fieri non poterat sine copia materiæ plurima, si igitur erat neceßaria tanta copia materiæ oportebat necessario q ista materia uel raperetur ex nutrimento fœminæ uel q fœtus raperet tantum excrementum & superfluum fœminæ primum est inconueniens quia deficeret fœmina & fœtus cum fœmina & si nasceretur fœtus esset imbecillus & ita esset peccatum naturæ ergo id q est superfluum dicitur rapi ergo oportuit fœminam esse frigidiorem ut multa poßint generari excrementa, & hinc est q uiri non habent menstrua, ideo prouidit natura ut fœminæ essent frigidiores quia nō tantum excrementum erat necessarium pro generatione ipsius fœtus sed etiam pro nutritione & augmentatione ideo apparet à fine fœminam esse frigidiorem q̃ marem, secunda est efficiens quia concentus naturæ talis est ut

S pro-

proposito fine omnia concinant ad finem, efficiens fuit diminutio caloris in principio generationis q. sic probatur, ubi non attingitur proprius finis coctionis ibi est diminutio caloris, sed in fœminæ generatione non attingitur finis ergo maior patet ex Aristo. quarto meteor. minor ostenditur quodcunque est imperfectum non attingit propriũ finem, sed fœmina est imperfecta in natura humana, maior est per se manifesta, minor probatur ex operationibus quia fœmina nulla bona, alia est alia peior dicebat Poeta sunt leues non bene discurrunt circa operationes uitales sunt maliciosæ, suspiciosæ quia sunt frigidi cordis. Circa etiam operationes naturales quia abundant excrementis male concoquunt in motum sunt etiam imbecilles unde uidetis q. cadunt facile retro, iocose dictum sit.

Calor diminutus patet, quia non attingit suum proprium finem tertio est caúsa formalis, intelligo formam figuram membrorum genitalium quæ distingunt fœminam à uiro nam fœmina habet & ipsa suos testes & penem & scrotum sed sunt in fœmina laxiora & imbecilliora & ad intra oportet autem imaginari uterum fœminæ inuersum ut rem melius intelligatis est enim úterus tãquàm scrotum collum uteri est tanquàm penis orificium est tãquàm præputium & ita quæcunque sunt in fœmina sunt etiam in uiro sed sunt lexiora in fœmina quia ex diminuto calore non potuerunt esse ita compacta sicut sunt in uiro, præterea à consequentibus formam patet etiam pallidior & albior est fœmina, mollior est & habet pilos molliores quæ arguunt frigiditatem & humiditatem ut

ait

ait Gal.secundo artis paruæ præterea redundant multa pinguedine quæ est à frigiditate secundum Gal.quibus ita positis est concludendum ex authoritate tantorum uirorum quia rationes ipsorum hoc dictant fœminam esse frigidiorem uiro ad rationes in oppositum est facile respondere & primo ad primum ubi plus de sanguine ibi plus est de calore in muliere est plus sanguinis ergo negatur minor & Arist.ad hoc respondens in quarto de generatione animal.dicit isti uiri credunt esse sanguinē quid quid est rubrum & fluidum est non uident esse excrementum & est similiter inquit Aristot.ac siquis dicat aliquem propterea ꝙ multum egerit esse ualde calidum & optime concoquere,sed est potius contrarium, nam quia iste male concoquit ideo multa egerit excrementa ita dicimus de sanguine menstruo fœminæ non est enim bonus sanguis,sed est aliquomodo præter naturam unde dixit Plinius esse uenenum & interficere sata unde etiam quo tempore menstruantur fœminæ,inficiunt specula & quæcunque aspiciunt propter uapores ascendentes sunt enim tanquàm uenæ natæ in oculis,minor igitur illa ꝙ plus sit sanguinis in fœmina est falsa & stat à nobis quia hoc excrementum est uerum indicium frigiditatis in fœmina. Ad secundum argumentum ꝙ erat fœminæ citius crescunt ergo calidiores,nam sicut tu dicis inquiunt ideo fœtus masculus citissime generatur quia calidior ita ego dico fœminam citius augeri quia calidior est,hoc argumentum nullum est & arguit istud frigiditatem,bene uerum & quòd in utero quando uirtus formatiua generat citius generat ubi est

fortior calor & fortior uirtus sed non ita modo est cum extra productus est fœtus immo totum est oppositum ut notat Arist. quarto de gen. animal. & Gal. etiam, nā mas tardius crescit, quia humidum maris est tenacius & uiscosius quod non facile potest ita extendi at humidum fœminæ est magis aquosum, fluidum, tenue extensibile, cuius signum est q. sicut citius crescunt fœminæ ita citius senescūt quia humidum, non ita resistit, hæc est ergo ratio cur fœminæ citius quàm mares crescunt non quòd sint calidiores, uideatis hoc in externis rebus accipiatis aquam feruentem & oleum feruens, utrumque est humidum. Alia tamen est humiditas aquæ & olei nam humiditas aquæ est tenuis & fluida olei tenax & lenta sic est etiam de calore utriusque sit utrumque feruens, aqua citius decrescit, oleum tardius quia calor in oleo non potest ita facile resolui propter resistentiam humidi tenacis & uiscosi in oleo, hæc est ergo ratio cur fœmina citius quàm mas crescat, non enim id est ratione caloris sed subiecti & hæc omnia fundantur ueris philosophiæ fundamentis. Ad tertium sunt procaciores & maxime appetunt coitum ergo salaciores ergo calidiores, errant non enim ualet consequentia, Appetunt ergo salaciores, bene maxime appetūt quia cum fœmina sit imperfecta appetit uirum tanq̃ suam perfectionem ut perficiatur & hic est appetitus naturalis non propter calorem unde dixit Arist. primo phys. q. appetitus materiæ primæ ad formam est, sicut fœminæ ad uirum uiri autem appetunt propter caliditatem ut expellant excrementum hinc est q. uiri post coitum abominantur

tur fæminas quia nihil perfectionis consequuntur ex ipsis, at fæminæ magis amant quia semper & continenter quærunt perfectionem quā non possunt assequi, unde dixit Hesiodus *fæmineo magis est usura* Venus. *At in uiris inquit* Venus *sæpe accita relāguet, quò enim magis agitantur fæminæ eò ardentius & plus appetunt tum ut assequantur perfectionem, tum quia membra agitata calescunt hinc est* ꝙ *uiri sunt salaciores hyeme quàm æstate.* Contra *fæminæ æstate magis quàm hyeme, nam hyeme appetunt uiri quia plus est caloris in humido & excrementa accumulantur appetunt igitur ut deponant excrementorum pondus, æstate autem excrementa à calore nimio resoluuntur, fæminæ contra quia sunt in sua temperatura frigidæ magis appetunt in æstate* q̃ *in hyeme calor internus fouetur & adiuuatur à calore externo unde uidemus etiam* ꝙ *uētosa magis quàm calida incitant uenerem in uiris, calida in fæminis.* Calida *absumunt semen ut agnus castus & ruta in uiris in mulieribus contra excitant & augent unde bene dictū est in illo uersiculo à modernis:* Ruta *uiris minuit uenerem mulieribus addit, præterea uir in coitu est tanquàm agens, fæmina autem tanquàm materia, hinc est* ꝙ *iure petunt à fæminis, quia hoc est proprium agentis, materiæ autem est proprium cum est disposita recipere actionem agentis, sic faciunt fæminæ habent omnes rationem materiæ præterea non est omnino uerum* ꝙ *fæminæ sint libidinosiores uiris, nam si exeunt singulis mensibus menstrua in debita quantitate non sunt ualde libidinosæ* ꝙ *si non exeant menstrua aut non exeunt quantum oportet*

tunc uere furunt ut ſcribit Vergilius ſecundo Georg. de furore equarum cuius quidem furoris affert rationem Ariſt. iſtud dicens eſſe quia emittunt parum ſeminis mem ſtrui & aggregāt multa excrementa quæ faciunt poſtea ut furore citentur atque hæc ſatis pro iſta quæſtione in qua fui difuſus ut ingenue fatear in explicatione morum dedita opera quia fui occupatus cum Excellentiſſimo Du ce Vrbini propter ſeria quædam negocia & non potui ſtudere, reſtat modo ut ueniamus ad alia dicit Auicen. in textu. Et ſubſtantia carnium eſt rarior licet uiri caro fæmina eſt rarioris habitus licet poſtea uir ſit rarior reſpectu uenarum & arteriarum & neruorum hoc dicit Auicenna ſenſus eſt ſi comparetur caro uiri cum carne fæminæ certum eſt ꝙ caro fæminæ eſt rarior & hic non oportet facere tot diſtinctiones rari & denſi & ratio eſt, quoniam caro fæminæ eſt humidior & magis laxa & diſſoluta at caro uiri eſt magis compacta hoc úoluit dicere at ſi conſideremus ipſam in comparatione ut eſt quoddam cōpoſitum eſt longè rarior caro in uiro quia in uiro ſunt uenæ & arteriæ magnæ & nerui magni quæ ſeparant carnem & ideo caro eſt rarior quia eſt perforata ab iſtis uaſis magnis hoc uoluit dicere. Non dicatis in mulieribus nō eſſe uenas & arterias & neruos quia habent & ipſæ ſicut & uiri, ſed ſunt in fæminis iſta omnia exilia unde etiam muſculi ſunt magis exiles unde ſi mulieres creſcunt ſunt tanquàm nihil quòd non ita accidit in uiris hoc modo dixit Ariſtot. primo de generatione animalium capit. 19. fæminas non eſſe uenoſas, nec neruoſas, ſano

modo

modo intelligatis error modernorum fuit propter malam interpretationem. Versio autem hæc quam habemus est clarior quia Andreas emendauit ipsam. Qui uero terras inhabitant Septentrionales quoniam temperatura etiam uariat ex locorum uarietate quæ habitamus, ideo iure Auicenna de hoc etiam agit, studens autem breuitati posuit unam duntaxat regionem ex qua cæterarum temperatura declaratur. Non est dubium quòd illud quòd alterat temperaturam est calidum & frigidum ideo accepit Septentrionem, Nam si septentrio quia est frigida facit humiditatem regio australis quæ est calida faciet siccitatem mutatio autem aeris regionis est ratione altitudinis & latitudinis non ratione longitudinis ideo unam tantum posuit ex qua cæteræ partes possunt innotescere, at dicat quis cum septentrio sit regio frigida & sicca quomodo igitur facit humiditatem sciuistis hæc quia cum regio sit frigida indiget plurimo alimento, quia habent plurimum caloris absumentis unde dixit Hippocrat. uentres hyeme calidiores ideo multo egent alimento, ideo cum multum comedant manet in corpore multa humiditas, quæ non diflatur propter regionem frigidiorem, & secus est de his qui habitant regiones oppositas idest australes nam cum istæ regiones sint calidæ homines minus comedunt quia minus habent caloris innati, unde minus acquirunt de humiditate & id quòd acquiritur diflatur propter calorem externum aeris ita fiunt homines temperaturæ siccioris, at contra dixerit quispiam dicebat Hippoc. tertia part. Aphoris. 17.

& Galen. in com. quòd à septentrionali uento siccantur corpora quomodo igitur humectantur corpora? non sunt ista opposita quia aliud est regio frigida & sicca, aliud autem est constitutio aeris talis, nam ubi in regionibus nostris temperatis spirat boreas reperit poros apertos & exprimit humores & exprimendo exsiccat & si inuenerit multitudinem materiæ colliquat & facit catarrhum idem dicimus de Austro ratione opposita.

DOC. IIII. DE HVMORIBVS.

CAP. PRIMVM.

VMOR *est corpus &c. pro intellectio= ne dicendorum de humoribus, ut omnia sint clara. primo sciendum q, elementa sunt cor poris humores, præterea sicut dicit Gal. in principio se= cundi de elementis, elementa rerum generabilium esse tri plicia, prima sunt communia omnibus mixtis, & sunt ista quatuor corpora simplicia, Secundo sunt elementa quæ et ipsa communia quidem sunt, non tamen communissima, sed communia omnibus animalibus tantum, & sunt quatuor humores qui respondent quatuor elementis illis sanguis aeri, pituita aquæ bilis ruffa igni, bilis nigra terræ. Isti quatuor humores sunt in omnibus animalibus, uel est quid proportionatum istis humoribus. Tertia elementa conue niunt tantũ animalibus perfectis, sicut homini Tauro &c. & sunt membra similaria, neque omnia animalia habent carnes, & ossa. Cum sint igitur ista tria elementa, primũ remotissimum, Secundum medium, Tertium propinquis= simum, omnia tria sunt in homne. De elementis remotissi mis uisum est in secunda doctrina, & consequenter de mixtione ipsorum quo modo faciant temperaturam, in tertia modo quia intentio erat tractare de subiectis om= nibus artis medicæ reliqua sunt illa duo, uidelicet humo= res, & membra similaria de humoribus agit in ista quar ta doctrina, in quinta autem de membris similaribus, ergo nos tractabimus in ista doctrina quarta de elementis se=*

cundis,idest de humoribus,de his humoribus,ut sciatis quò tendamus debetis scire sicut dicit Gal.in secundo de facul. nat.contra Erasist. omnium quæ tractantur in arte medica pulcherrima speculatio, & utilissima est speculatio de humoribus,quod autem ita sit patet, nam sine hac cognitione non potestis cognoscere fabricam humani corporis,quia sunt elementa proxima,ex quibus constat essentia membrorum,& quando loquimur de membris,siue cognitione humorum loquimur in aere,ut dicunt, non possumus igitur scire fabricam nostri corporis,sine cognitione humorum.Secundo non possumus scire quo modo nutriatur, augeatur,conseruetur corpus in suo esse,quia ex his humoribus non tantum generatur homo,sed etiam nutritur,et primo seruatur in uita,Tertio sine cognitione istorum humorum non possumus cognoscere sanitatem, quia sanitas consistit in bona proportione istorum quatuor humorum,at si non cognoscetis sanitatem, non cognoscetis etiam ægritudines,quia fiunt diuersæ ægritudines ex diuersitate humorum,& omnia genera morborum oriuntur ex his humoribus,non potestis etiam scire occultos affectus corporis,quia affectus indicantur per excrementa,excrementa autem discernuntur per humores, præterea operationes omnes gubernantur per dominium humorum,si dominatur pituita fiunt obtusæ si bilis ruffa,uel atra corrumpuntur. Præterea mores ipsi tales sunt, quales sunt humores,nam si dominatur sanguis,sunt homines εὐήθεις, idest candidorum & bonorum morum,ubi dominatur succus melancholicus, sunt sapientes & stabiles in

rebus

rebus gerendis, 30. part. prob. prob. 4. quia ſuccus iſte firmat, ubi autem abundat bilis ruffa, facit promptos ad operationem, ex pituita non fiunt mores inquit Gal. quia pituita non eſt aliud quàm ſanguis crudus, ubi autem iſti humores ſunt proportionati inter ſe, ſunt homines bonorum morum, quia habent ſanguinem purum, ſunt prompti, quia habent bilem ruffam, ſunt etiam ſapientes, quia habent atram bilem proportionatam, at ſi excedant, & non ſint proportionati pro uarietate mutationis humorum uariant mores. Præterea ſine cognitione horum humorum non poteſtis ſcire prognoſticationes, quia bilis eſt uelociſsimi motus, & ſuccus melancholicus contrariũ habet unde morbi ex bile ruffa facile & cito terminantur, at ex ſucco melancholico contra, ſic de pituita dicendum eſt, & ita uidetis totam ferè artem fundari in cognitione humorum, oportet igitur ut diſcatis totum tractatũ de humoribus. Audiatis igitur modo quo modo ſit dicendum de humoribus, primo oportet diſtinguere & determinare quid intelligamus per humorem, in ſecundo de gener. & cor. & alibi, nihil eſt aliud humor quàm corpus fluuidum male terminabile ſuo termino bene terminabile termino alieno ex quo enim fluit & non ſiſtitur niſi à termino alieno, hæc eſt deſcriptio humoris hoc conceptu habito ueniamus modo ad diſtinctiones humoris, quoniam multiplex eſt in ſecundo de parti. anim. cap. 3. humidum multipliciter quandoque pro corpore ſimplici q̃ per ſe tale eſt, aliquando per participationem in complexione non q̃ ſit tale per ſuam eſſentiam, primo modo di=

cimus humida aerem & aquam, & humores, Secundo modo autem quia in temperatura sua plus est de humido, q̃ de alijs, ut oleum dicimus humorem, in quo tamen etiam sunt partes siccæ, sed ibi est plus de humido, quàm de sicco. Secundo dicimus humores actu tantum esse quosdam, quosdam potentia tantum, alios actu & potentia. primo modo sunt illa quæ sua natura sunt consistentia, ut nitrũ à calore tamen colliquante fit humidum actu, cum tamen in propria natura consistat in se ipso, & non fluat. alia autem potentia sunt humores actu autem non sunt, ut aqua congelata actu quidem consistit, & non fluit, at potentia est fluida, Tertio modo sunt humores actu & potentia, ut sanguis & oleum, de quo igitur humore sumus hic pertractaturi? non de simplicibus humoribus, sed de cõpositis qui sunt tales per participationem, unde in principio de natura humana dicit Galenus q̃ quando dicimus succum melancholicum esse frigidum, aut bilem calidam, non ita dicimus quòd ista sint simpliciter talia quin habeãt & partes aliquas contrarias, utrum uero quando loquimur de humoribus, intelligamus de humoribus fluidis actu uel potentia, de his loquimur qui sunt fluidi actu, numquid etiam in potentia, & in propria temperatura sint ita fluidi, de hoc uidebimus inferius ubi loquemur de naturis particularibus singulorum. Humores igitur de quibus facturi sumus uerba sunt humores qui sunt per participationem, & qui actu fluida sunt, nam hoc colligimus, his ita uisis oportet considerare q̃ humores omnes huiusmodi, secundo de parte animal. cap. primo, usque ad septimum

mum sunt in duplici differentia, quidam dicuntur congeniti, quidam post geniti. Congeniti sunt illi ex quibus constat corpus humanum, & sunt consubstantiales. Sunt autem isti primo sanguis cum suis ichoribus, ichores appellant Græci q; aliqui tabem, aliqui saniem, ut transtulit Theodorus *gaza, sed illi felicius loquuntur, quàm nos, est autem ichor quicquid est in sanguine, quòd effugit con coctionem, uel q; corrumpitur, & est pituita, et bilis utraque, alius humor congenitus est adeps,* Tertius *est medulla.* Quartus *est ipsum cerebrum, de quo disputat* Gal. *in secundo de temperaturis clàm, sed non aperte audet contra* Arist. *clam tamen mordet, post genitos autem humores dicit* Arist. *esse excrementa omnia sicut urinam, lac, semen, quia non sunt ista de essentia corporis, differunt autem ista excrementa, quia lac & semen, sunt excrementa utilia, urina autem & egestiones sunt excrementa inutilia.* De *quibus igitur humoribus hic sumus locuturi? Sanè de his qui sunt congeniti, sed quia inter humores congenitos, sunt humores quidam qui sunt membra similaria, ut adeps, medulla, & cerebrum, sed hæc sunt tertia illa elemēta, quæ dicūtur tractari in doctrina quinta, ideo hæc in hoc tractatu omittemus humor igitur congenitus, de quo hic sumus dicturi, erit sanguis cum suis ichoribus, qui quidem sanguis est ita congenitus, ut ex ipso constet totum corpus, & tota hæc fabrica, ex quo etiam postea nutritur & augetur, ubi enim est optime confectus, & bene proportionatus in quanto, & in quali, primo felicissime generatur corpus humanum, & nutritur postea, hi*

sunt

sunt illi humores quos ego prius extollebam, idest sanguis. De *sanguine igitur est dicendum, sed est uidendum utrum sufficiat dicere ex sanguine generari corpus humanum, & nutriri, & stare in sanguine uitam, & sanitatem, uel sit necessarium intelligere simul & pituitam, & utranque bilem, & utrum necessaria, & ipsa sint unà cũ sanguine ad essentiam, & nutritionem corporis, an sint tantum excrementa, hoc est uidendum, quia multum refert ne offendamus in limine, & in principijs, quando & paruus error initio est maximus in fine, præsertim cum sit discordia inter maximos uiros inter* Hipp. & Arist, Nam Arist.*primo tenet solum sanguinem sufficere, & reliquos humores, quos ipse ichores appellat esse uera excrementa* Hipp. & Galenus *oppositum tenent.* Arist. *sententia est tum in quarto de part.anim.cap.quarto, tum primo de gen.animal.cap. 18. tum quarto de part. animal. cap. secundo, in quo loco dicit ad cor non accedere, nisi purum sanguinem sine ichoribus, quia cor non potest pati aliquod impurum, & excrementosum, & hinc esse utilitatem hepatis, quia sanguis non debet accedere ad regem, idest ad cor, nisi defecatus, à quo corde accipit sanguis formam propriam per calorem cordis fit uerus sanguis, hæc sententia uidetur probabilis, quia uidetur superuacaneum ponere tot humores ad generationem pertinentes, quia sanguis in se est subtilis & humidus, ex quo possunt generari & nutriri membra subtilia, sunt etiam in sanguine partes crassiores, ex quibus possunt nutriri & generari membra solidiora, quod fatetur* Galenus *ossa generari*

ex ſanguine, quia & rubra apparent in recenti generatione, quid igitur oportet introducere bilem ruffam, & atram, quod autem ſit utraque bilis excrementum uerum etiam per fundamenta Galeni poteſt probari, quia humor qui nutrit animal eſt dulcis, & potabilis, ſed ſuccus melancholicus eſt craſſus, fęculentus, inſuauis, bilis etiam ruffa eſt amariſſima, & ſicciſſima. Quare cum ſufficiat ſanguis ad generationem, & nutritionem concludebant magni illi uiri, & Ariſt. alios humores nō eſſe neceſſarios. Sed contra hanc ſententiam grauiſſimus Hipp. inſurgit, & uir ille utitur medijs medicis non tranſcendens limites proprios, quibus probat & bilem ruffam, & atram, & pituitam eſſe neceſſaria, una cum ſanguine ad uitam hominis, in lib. primo de natura humana, ita diſcurrit grauiter in omni ſtatu, & in omni temperatura hominis, etiam ſi ſit temperatiſſimus homo, & in omni etiam ætate floꝛentiſſima, & in regione quacunque, & in quocunque ſtatu aeris ita ſemper uidebitis in ſanguine illo eſſe quatuor humores, ꝙ ſi ſanguis ſufficeret, eſſet aliqua ætas, aut aliqua temperatura, in qua ſolus ſanguis appareret, quod autem ſint ſemper quatuor humores, probat per ſenſum, primo inquit mittas ſanguinem uidebis actu ſeparari quatuor humores. Præterea experiere, & hoc modo, habeas corpus quantumuis ſanum, & des illi pharmacum, attrahens aliquem humorem, uerbi gratia, pituitam uidebis extrahi pituitam, ſic etiam ſi dederis pharmacum attrahens alium humorem, uidebis educi illum humorem, et ita uidetis argumenta Hippocratis, quàm ſint grauia.

Quid

Quid igitur faciendum est utrum accedendum ad Hipp. deserto Arist. esset quidem, & hoc faciendum, si opus esset cum fuerit Hipp. non solum maximus Medicus, sed etiam maximus philosophus à quo & Plato, & Arist. plurima acceperunt in naturali philosophia, uerũ possumus stare cum Hipp. non deserto Arist. quia uidetur mihi esse solum differentia in uerbis, & non in re.

Et ita reuera est, quia quando Arist. dicebat bilem, pituitam, succum melancholicum esse pura excrementa intellexit, quando hæc sunt extra uenas, at quando sunt simul cum sanguine, tunc sunt, & ipsa humores congeniti, hoc autem planius fiet inferius cum igitur ponamus esse quatuor humores, ex quibus constat corpus humanũ, & nutritur, ideo ut ordine procedamus, sunt hunc in modum nominandi, & sunt ita ordinandi, primo est pituita, Secundus sanguis, Tertius bilis ruffa, Quartus bilis atra, & loquimur de his, ut naturales sunt, & ita dicimus de his humoribus cõstare corpus, siue massam sanguinis. Et primo est pituita quæ est quo ad substantiam crassæ substantiæ, duo enim humores sunt crassi, pituita, & melancholia, unus subtilis bilis, unus temperatus sanguis, quantum igitur ad substantiam est crassa pituita, non tamen tantum quantum succus melancholicus. Quantum autem ad qualitatem primam frigida est, & humida, & proportionatur aquæ, quantũ ad saporẽ est insipida, & proprius sapor ipsius, quare est naturalis sapor, ut dixit Gal. insipiditas, licet Auicen. dicat ipsam declinare ad dulcedinem, quantum ad colorem est alba proprietatem habet, ut

non congeletur sicut sanguis quia solus extra uenas congelatur quinque igitur hic sunt consideräda craßities substantiæ frigiditas & humiditas quò ad qualitates primas insipiditas in sapore, albedo in colore, quòd non congelatur quantum ad proprietates, generatio ipsius non est sicut aliqui putant ascribentes etiam hoc Galeno à frigiditate sed à temperie caloris & non ex parte ipsius caloris sed ex parte alimenti de naturali autem loquimur generatur igitur ex calore naturali naturaliter dispositio propter naturam alimenti quia semper est aliquid q; effugit concoctionem sicut etiam uidetur in destillationibus extrinsecis per allambicum apparet enim in qualibet destillatione aliquid aqueum album quod non potuit à calore concoqui propter materiam rebellem calor innatus sublimat ut ego ostendam in meis libris de sublimatione, natura enim est magna Alchymica & facit omnia per elixationem quæ fit per calidum & humidum quia trahit æqualiter omnes succos, habet igitur aliquid q; proportionetur aquæ & hoc dicitur pituita, non generatur igitur pituita propter diminutionem caloris sed propter partes alimenti quæ effugiunt coctionem. Locus generationis pituitæ uidetur q; ubi fit sanguis in hepate ibi etiam generatur pituita & reuera ita est, est tamen authoritas Galeni, & secundo de facul. nat. & aliàs q; pituita generatur in uentriculo, non negauerim ego generari etiam in uentriculo quia cibus ibi sublimatur per destillationem & pars aquea rebellis coctioni educitur & quoniam primum q; extrahitur in destillatione sicut apparet in allambico est sub

T stan-

stantiæ aqueæ, ideo dicitur q̃ pituita generatur principaliter in uentriculo quia prima destillatio fit in uentriculo quia plurima aqua ibi extrahitur & ideo plurima pituita generatur tamen postea in altera concoctione quæ fit in hepate & uenis generatur etiam pituita & hæc de primo humore, ueniamus modo ad secundum qui est sanguis. Sanguis & ipse habet suam naturam distinctam, quantum ad substantiam est temperatus neque ita subtilis sicut bilis, neque ita crassus sicut pituita aut melancholia, in qualitatibus est calidus & humidus & proportionatur aeri, in sapore est dulcis in colore est ruber & floridus in proprietate habet ut facile congeletur ubi fuerit extra uenas locus generationis est in hepate & in uenis causa efficiens calor temperatus est materia succus oleaginosus & pinguis ut oleum extractum in ellambico aßimilatur sanguini sicut aqua pituitæ, dicamus iam de tertio humore. Tertius est bilis quæ habet & ipsa quinque illas naturas, primo quò ad substãtiam est tenuißima omniũ humorum, quo ad qualitates est calida & sicca simillima igni quantum ad saporem est amara, quantum ad colorem est ruffa, sed iste color qui ruffus apud Latinos dicitur apud Græcos ξανθὸς est sicut color in auripigmento hic est uerus color bilis, proprietas est ut non congeletur, locus generationis est hepar & quando dico in hepate intelligatis etiam in toto ambitu uenarum quia Galen. facit unam solam coctionem in hepate & in uenis causa efficiens generationis est calor naturalis sicut dixi de pituita & sanguine loquor autem de bile naturali causa materialis est quia generа-

neratur in destillatione illa quam facit natura, extrahitur enim una pars quædam subtilior ignea quæ facile fugit si cut est in destillatione per allambicum uidetis enim partem igneam euaporare per fumũ. Quarto loco est succus melancholicus qui & ipse habet quinque conditiones separatas, primo substantia est craßa & terrestris maxime omnium humorum, secundo qualitas prima est frigida & sicca terræ proportionatur tertio sapor est astringens qui dicitur põticus à Latinis accerbus à Græcis στρυφνὸς Color est niger unde dicitur succus melãcholicus à nigredine & dicitur etiam à Græcis uno nomine μέλαινα habet proprietatem hanc ꝙ non concrescit extra uenas, locus est hepar, causa efficiens est calor naturalis, materia est pars alimenti craßior & magis terrestris & aßimilatur in destillationibus allambici fæci quæ effugit coctionem propter terrestreitatem & appellauit quandoque Galenus propter hoc τρύγα idest fecem & ita habetis etiam de isto succo melancholico quæ sit propria substantia idest quare est terrestris & crassus & quæ sint primæ qualitates ꝙ est frigidus & siccus & saporis astringentis & coloris nigri & poprietas est ut non concrescat, locus est hepar causa efficiens calor naturalis, materialis causa est fex sanguinis itaque hæc est natura omniũ humorum & potestis hic uobis pingere tabellam omniũ humorum, his ita uisis uenio ad alia pulcherrima. Dum humores sunt in uenis & sunt naturales faciunt unum mixtum ꝙ est massa sanguinis & apparet sanguis ad sensum ut uidetis tunc cum sanguis ducitur de uena sicut accidit

in lacte in quo est una pars quæ est lac et alia quæ caseus, & alia quæ serum & tamen omnes appellant hoc totum lac sicut etiam in musto in quo est & fex quæ residet in fundo & pars aquea unde mustum omne frigidius est q̃ uinum antiquum & tamen totum appellatur uinum, eodem etiã modo dicitur de sanguine, nam si permittatis sanguinem postq̃ eductus est per aliquod tempus immorari uidebitis in fundo cyathi fecem in summo autem spumam leuissimam post hanc substantiam aqueam quæ est pituita in medio autem humorem quendam rubrum floridumq́; qui est sanguis tamẽ illud totũ quãdo ducitur apparet sanguis & uocatur sanguis modo non debemus manere hic, sed progredi ad alia debetis modo scire ꝙ isti humores quandoq; sunt naturales quandoque non sunt naturales, & utrorumq́; istorum est alia diuisio uel quia sunt intra uasa uel extra uasa incipiamus ergo à cõsideratione illorum qui sunt naturales & sunt in uasis secundo ueniam ad illos qui sunt non naturales, sed in uenis demũ dicã de eis qui sunt extra uasa. Humores *igitur naturales qui fiunt in uenis sunt illi ijdem quatuor sed quando sunt naturales? tunc sunt naturales quando proportionantur in quali & in quanto ut possint omnes operationes bonæ prodire ut bene nutriant nam si peccarent aut in quali, aut in quanto lederentur operationes naturales, iam scitis quare dicantur naturales habent enim calorem proportionatum & materiam proportionatam, sed quando nõ sunt naturales in uasis tamen habent & causas non naturales propter aliquam inæqualitatem, ista autem inæqualitas uel est tantum in uno humo=*

humore uel in pluribus, uel in omnibus, inæqualitas unius uel plurium fit uel quando in quantitate accedit disproportio ita ut sit plus de uno humore quàm de alio uel peccat in quali tantum uel in quali & quanto simul, quando peccat in quanto tantum humor, quæ nam est causa ut mutentur isti humores in quanto tantum? uideamus in singulis & primo in pituita, pituita mutatur in quanto plerunq; tantum, unde euenit? uel ab intrinseco, uel ab extrinseco, intrinseca causa est calor diminutus quia non est amplius calor æqualis sed est aucta frigiditas in corpore humano & ut prius fiebat tantum pituitæ quantum erat necessarium propter materiam, ita generatur plus quia accedit caloris diminutio, sicut in destillatione ubi calor ignis est diminutus fit inquinatio & plus humidi remanet q̃ deberet à diminutione igitur caloris prouenit peccatum pituitæ in quanto, oportet tamen q̃ non sit ita diminutus ut sit ualde intense diminutus quia tunc non solum peccaret pituita in quanto sed etiam peccaret in quali fit igitur multitudo pituitæ quæ peccat in quanto tantum à calore diminuto moderatè, ubi autem frigiditas est ualde intensa mutatur qualitas quia fit acida uel gypsea, sed primum q̃ facit frigiditas est q̃ mutat quantitatem postea si intendatur mutat etiam qualitatem. Videamus modo de secundo humore. i. de sanguine sanguis nunquàm augetur aut minuitur propter caloris excessum uel defectum, quia si minuitur calor augetur pituita in quanto si intenditur calor augetur bilis uideamus igitur de bile bilis autem quando crescit in quanto tantum fit ab excessu caloris quia sicut in destilla=

tione ubi eſt plus de calido minus generatur de aqua & plus fumi euaporat, immo aqua quæ extrahitur habet nidorem etiam offendentem nares, quia eſt inflammata. Ita eſt in generatione bilis nam ſi ſit intenſior caliditas loco ſanguinis qui eſt ſuccus unctuoſus fit bilis quia abſumitur humidum non tamen eſt calor ualde intenſe auctus, quia tunc non ſolum mutaretur quantitas, ſed etiam qualitas ſicut diximus de pituita, ſuccus etiam melancholicus peccat in quanto utroque modo & quando excedit calor & quãdo diminuitur, nam uidetis ſanguinem craſſefieri per ignẽ etiam per frigiditatem quia congelatur, ideo etiam in ulceribus ſi multum refrigerantur tranſeunt in ſcyrros ſicut dixit Gal. de heryſipelate à calido igitur excedente fit ſuccus melancholicus quia calidum ſiccat euaporando, à frigido quia ſiccat exprimendo et ita quantum ad cauſas intrinſecas uidiſtis quomodo omnes humores poſſunt peccare etiam in quanto. Accedunt poſtea cauſæ extrinſecæ ſed de his nunc non loquemur quia hic ſumus in cauſis eſſentialibus. Vbi igitur augetur humor ab iſtis cauſis uel in quali, uel in quanto ſequitur cacochymia ideſt deprauatio humorum & iſti dicuntur cacochymi qui quãto magis nutriuntur tanto magis leduntur & appellatur etiam multitudo quo ad uirtutem à Gal. propter duas rationes primo quia uirtus agit corrupte uel diminute ſecunda cauſa eſt quia uirtus aggrauatur ita ut etiam expellat ſymptomatice & dicitur repletio quo ad uirtutem, quia non ſunt propterea uaſa repleta nam quanto magis abundant iſti humores tanto erit minus de ſanguine & iam uidetis quo

mo=

modo hinc naſcatur tota ars medica. Sed quando augentur omnes humores in uenis æqualiter ita q̃ tota maſſa ſanguinis augeatur quandoque moriuntur ſubito quia ſuffocantur unde dixit Hippoc. *Habitus athletarum &c.*

Quando igitur peccant in quali & in quanto exceſſus eſt magnus ut uerbi g. ſciuiſtis q̃ pituita generatur ab exceſſu frigiditatis quando igitur excedit modice frigiditas peccabit pituita tantum in quanto quia ſtat adhuc pituita in ſuis qualitatibus quando autem intenditur frigiditas immutantur etiam qualitates fit pituita craſſior, ſi uero per oppoſitum excedat caliditas, ſed modice augetur bilis & in quantitate peccat q̃ ſi magis intendatur caliditas tunc bilis mutatur non ſolum in quanto ſed etiam in quali fit enim craſſior & uitellina bilis, iam ſcitis igitur ut applicetis uniuerſalia particularibus quæ ſit cauſa generationis pituitæ & bilis in uenis ſi non augetur niſi quãtitas fiunt ægritudines ſed mites ut ſi pituita peccat hoc modo & decumbat extra uenas facit mitem morbum at ubi peccat in quanto & in quali facit febres ſæuiſſimas lypariam & huiuſmodi morbos ita de bile ita q̃ hoc ſemper erit uerum q̃ ubi humor peccat in quanto tantum facit quidem ægritudines ſed non malignas at ubi peccat & in quali & in quanto tunc fiunt ægritudines malignæ & hæc ſat ſint de humoribus quando unus uel plures peccãt in uenis. Veniamus igitur ad aliud membrum in quo quærimus de humoribus quando in uenis peccant æqualiter in tota maſſa ſanguinis, et tunc dicimus quando omnes humores æqualiter peccant ita q̃ non ſit plus de pituita q̃ de bi

le data scilicet proportione quia hic non est æqualitas ad pondus sed iustitiæ dicimus inq̃ q, ista mutatio non potest esse nisi in quanto sed dicetis quomodo est hoc? quando humores æqualiter augentur in uenis si mutarentur in quali oporteret plus esse de frigiditate q̃ de caliditate uel ecõtra, sed si hoc, generabitur plus de pituita q̃ de bile, at nos supponimus humores omnes æqualiter auctos esse in tota massa sanguinis & ita patet q, non potest fieri mutatio nisi in quanto & hæc mutatio non proportionata naturæ ita est periculosa ut sequantur inde etiam citissimæ mortes propter suffocationem sicut dicit Hipp. primo Aph. secundo & deueniunt etiam ad febres synochas quando in massa sanguinis fit putredo, in qua re nondum uidi aliquẽ qui declarauerit quomodo fiat putredo in tota massa sanguinis & quomodo non putrescit sanguis. Sed hæc seruo in alio loco. Dicamus igitur q, quando humores æqualiter augentur in uenis secundum proportionem uocatur plethora à Græcis uel plenitudo quo ad uasa sicut alia mutatio dicebatur cacochymia uel plenitudo quo ad uirtutem, & ita dicitur quia propter multitudinem constringuntur uenæ & arteriæ et non possunt euentari causa huius multitudinis ut notauit Gal. 9. Therap. ubi loquitur de synochis non prouenit nisi à plurimo calore etiam optimo ubi homo nutritur & est bonæ temperaturæ & non exercetur & non euacuatur ita enim aggregantur excrementa etiam bona ut fiat ista plethora & ita habetis sufficienter de humoribus omnibus contentis intra uenas siue sint naturales siue sint non naturales & quando sint naturales

les & quando non & quomodo peccant. Modo erat alıud membrum quando ipsi humores extra uenas existentes reperiuntur. isti humores extra uenas similiter uel sint naturaliter se habentes, uel non naturaliter, si naturaliter se habēt debent habere tres cōditiones, primo ut sint in propria & debita quantitate, Secundo q; sint in propria qualitate, Tertio q; in proprio loco sint. hoc enim modo erunt naturales, quia non impedient actiones corporis, quòd si non sint in propria quantitate, aut in propria qualitate, tunc non erunt naturales, similiter si fuerint extra propria loca non erunt naturales, ut uidere possumus discurrendo per singulos. Pituita quando est extra uenas habet sua loca naturalia ordinata sibi à natura, et primo uidetis q; pituita semper inuenitur in ore, & facit humidum illud saliuale q; confert ad conficiendum cibum, & ad leniendum, & qui propter sitim magnā uel laborem aliquem amisit hoc humidum ille non potest recte conficere cibū in ore praeterea dicitur esse in uentriculo, & induere ipsam superficiem uentriculi, & intestinorum propter plurimas utilitates, tum ne fiat mordicatio in illis partibus à cibis durioribus, uel acrioribus, ita ut sit tanquam lorica ipsorum, praeterea facit ad lubricationem, praeterea tempore indigentiae est tanquam thesaurus pro alimento trahitur enim à uenis, & uertitur in sanguinem, praeterea est in iuncturis, ut humectet iuncturas, ut possint melius inuerti, quia ubi non sint partes humectatae, sed siccae, tunc sunt difficiles ad motum, sic bilis est in felle, deinde in intestinis, praesertim in ieiuno, uidelicet

ut abluat intestina, & irritet expulsionem. Sic succus melancholicus habet lienem, præterea habet & uentriculũ si Galeno credimus, ut stimulet uirtutem appetendi, & faciat affectum illum quem appellamus famem, donec igitur seruabunt propriam quantitatem, & qualitatem, & proprium locum naturalem, sunt naturales, sed si non seruauerint, uel propriam quantitatem, uel qualitatem, uel locum, tunc erunt non naturaliter se habentes, quæ sit autem causa quæ faciat augeri istos, uel in quanto, uel in quali dictum est superius, sunt enim eædem causæ ubicunque locorum sint, ut de pituita, siue peccet in uenis, siue extra uenas in ore, uel in uentriculo, & intestinis, uel in iuncturis, similiter de bile & humore melancholico, ratione autem loci si pituita decumberet ad pectus, esset præter naturam, licet non peccaret in quali uel in quanto, & faceret tußim, similiter si bilis quæ debet accedere ad intestina, ascenderet ad uentriculum esset præter naturam, quia excitaret uomitum, & hoc ratione loci etiam si non peccaret, neque in quali, neque in quanto, quæ autem ægritudines hinc oriantur patet quia à pituita ueniunt ægritudines frigidæ, à bile calidæ, à loco etiam fiunt diuersæ ægritudines ab una, & eadem materia, ut si bilis ueniat ad membranam succingentem costas, fit pleuritis, si ad caput fit phrenitis. factis his diuisionibus hoc modo, restat una tantum diuisio breuis humores ita considerati, uel secundum naturam, uel præter naturam, si præter naturam, uel sunt propter causam intrinsecam sine mixtione alicuius extrinseci, uel propter mixtionem alicuius ab extrinseco

quam differentiam, quia non aduertit Auic. *ideo discordat à Galeno exempli gratia pituita acida dicitur non naturalis, quia aduenit ab intrinseco tanta frigiditas, ut fecerit saporem acidum, non q; accesserit ulla miscella extrinsecus, alio modo fit acida pituita propter mixtionem alicuius extrinseci, ut si aduenerit serositas salsa, fit pituita salsa ex extrinseco, & sic fit non q; mutetur pituita de se in sua natura, sed quia aduenit aliquid extrinsecus, q; est salsum, sicut uinum si admisceatur aquæ uariatur non propter se, sed propter mixtionem rei extrinsecæ, si autem corrumpatur de se uariat. his ita notatis, remota æquiuocatione, & multiplicitate humoris, & supposito q;* Auic. *sit locuturus de humoribus per participationem, & non simpliciter, & de his qui sunt fluidi actu, & non in potentia, & de his qui sunt congeniti.* Iam *ipse* Auic. *incipit agere de humoribus ita intellectis.* Et *facit duo capitula in primo enumerat omnes humores, & facit omnes diuisiones, in secundo enumerat causas omnes humorum.* Q*uantum ad primum caput tria facit primo definit, quia non potest aliquid distingui, nisi habeatur definitio rei, quia diuisio fit habito fine, & scopo rei, & hinc est q; una & eadem res diuersimode à diuersis diuiditur propter uarios scopos. oportet igitur dirigere prius rem diuidendam ad proprium finem, postea concepta essentia, et communitate rei diuidemus, cum uelit igitur* Auic. *facere diuisionem humorum cõgenitorum, primo definit humorẽ, Secundo diuidit, Tertio remouet quædam dubia, quantum igitur attinet ad primam partem, idest ad definitionem, dicat*

cit Auic.Humor *est corpus humidum circa declarationem huius definitionis non incipiam ab hoc, ut afferam omnes expositiones istorum, & confundam omnia, sed ita faciã, ut ex recta expositione soluatis, quicquid dicitur ab istis, quia rectum est iudex sui & obliqui, primo igitur sumit genus Auic. & dicit q̃ est corpus, quia est res composita postea dicit q̃ est humidum, & hoc clarum est, q̃ humor est corpus humidum, & quia sunt quædam humida actu fluentia, quædam potentia, isti autem humores congeniti sunt actu fluentes, propterea ut distinguat hos humores ab alijs addit fluidum.* Sed *quia etiam sunt multa in corpore humano, quæ sunt humida, & fluida, ut urina, lac, & semen, & tamen non sunt humores congeniti, ideo addit ultimam differentiam, in q̃ in primis nutriens conuertitur.Circa istam partem conflictantur moderni, ita ut non magis laborauerit* Hercules *contra hydram . primo dicunt chylus in uentriculo habet omnes conditiones istas, ergo ista definitio conuenit chylo, immo soli chylo dicunt non sanguini, quia non conuenit sanguini ista differentia ultima, non enim nutriens conuertitur primo in sanguinem, sed in chylum dimißis omnibus istis, quæ dicuntur ab istis, dicamus ueram sententiam* Auic. *debetis scire, ut notauit* Gal. *secundo de facul. nat. q̃ nutrimentum tripliciter dicitur quoddam appellatur nutrimentum* Verum *& istud est humor ultimè coctus qui iam actu nutrit, & assimilatur, alterum dicitur quasi alimentum, & est illa pars quæ proxime accedit ad uerum nutrimentum, & est illa quæ est in membro, sed nondum aßimilatur,* Tertium

di=

dicitur futurum nutrimentum, & est sanguis qui continetur in uenis, reliqua omnia sunt ualde remota, neque digna sunt, quæ nutrimentum dicantur, ita q. cibus non dicitur alimentum, sed materia alimenti, sicut dicit Gal. *de cibo & medicina, nam & medicina extra corpus est materia potius medicinæ, quàm medicina his ita stantibus appellauit* Auic. *nutriens ipsum cibum, ex quo conficitur alimentum, & dicit q. humor est id, in q. nutriens, idest cibus qui est in potentia ad nutriendum, primo conuertitur,* Cibus *certe primo conuertitur in humorem, idest in sanguinem ex his supra quæ nutrimentum dicuntur, nã quando conuertitur in chylum, chylus est rudimentum tantum sanguinis, & est in potentia sanguis, & non uerum alimentum, sed sanguis primus est, qui alimentum poßit appellari. primum igitur q. dicitur habere formam alimenti est sanguis, ideo dicit q. humor est ille, in quem primum ex his supra quæ dicuntur alimenta nutriens conuertitur. primum igitur appellatúr respectu ad illa tria quæ dicuntur alimenta, & ista est uera sententia* Auic. *reliqua omnia ita sunt distracta, ut semper habeant plus dubij quàm prius.* Eius *uero est humor bonus, facit unã primam diuisionem humoris ab essentia, quia ex his humoribus quidam sunt boni, quidam mali, bonus humor dicitur quòd potest attingere finem, ad quem ordinatur, sicut etiam dicitur de alijs omnibus rebus, unde gladij, & alia instrumenta dicuntur bona quæ sunt apta ad finem suum obeundum, mala autem quæ non poßunt attingere finem suum, finis autem humoris est nutrire corpus, bonus igi*

tur

tur humor est qui potest nutrire corpus.

Hæc *prima diuisio est sumpta ab ultima differentia a- ctu scilicet à fine qui est nutrire si enim assequitur finem bonus est humor, si non assequitur dicitur malus humor, sicut dicebam de instrumentis, hinc igitur sumit* Auic. *pri mam diuisionem, dum inquit eius uero est humor bonus, & est solus uel cum alio, quoniam primo erat magna di sceptatio inter* Arist. *& medicos quam nos etiam tracta uimus utrum solus sanguis sufficiat ad essentiam membro rum, an sint etiam necessarij ichores, Secundo si teneremus etiam sententiam* Hip. *quædam membra sunt quæ non æ- qualiter nutriuntur ex sanguine. nam lien nutritur ex sanguine abundante plurima bile atra,* Vesica *autem fel- lea ex sanguine & bile, quædam uero alia nutriuntur æ- qualiter ex omnibus; & non ex uno plus, quàm ex alio propterea locutus est disiunctiuè.* De cuius proprietate *est ut fiat pars substantiæ, hic sufficit unum, & non sunt necessaria multa, ut uoluit* Gentilis, *quia ad unum sequun tur alia, tamen* Auic. *ut melius declararet se, ut sufficeret unum apposuit & alia sicut solemus omnes facere, quan- do uolumus clarissime intelligi, si fiat pars substantiæ nutriti, sequitur necessario q; assimiletur, & q; fiat re- stauratio deperditi, Et eius est superfluitas, & humor malus & est &c. postquam definiuit quid sit humor bo- nus definit modo humorẽ malum per opposita, quia oppo sitorum opposita est ratio. humor igitur malus est qui nõ potest esse pars substantiæ, erit superfluitas humoris bo- ni ista sunt quæ sentit* Auic. *utrum bene, uel male dixerit ui-*

uidebimus postea, declaremus reliqua, Vnde antea expel li à corpore, dubium est q̃ uertantur in bonũ, & certum est q̃ uertantur in malum, quare præstat ipsos expellere, quàm primum. Dicemus *igitur q̃ humiditatum corporis quædam sunt, hic uidetur esse continuatio pessima, definie rat enim primo humorem deinde distinxit in bonum & malum, postea dicit,* Dico *autem & facit subdiuisionem, sed nos qui uolumus tueri Auic. quantum possumus, dici mus q̃ bene continuauit quoniã dixit in definitione, in q̃, primo conuertitur, illud primo est reductiuum, ad secun dum apparet igitur q̃ est alia humiditas præter primam, deinde dixit q̃ quidam humor est bonus, quidam malus, ideo optime continuans dixit dicemus ergo q̃ humidita= tum corporis quædam sunt primæ, quædam secundæ, qua si dicat cum sint duæ humiditates recte dictum est in defi= nitione, q̃ humor est id in q̃ primo conuertitur nutriens humiditates primæ sunt illi humores quos nos appellaui mus congenitos qui uel sunt secundum naturam, & tunc sunt illi humores proportionati, & in quanto, & in qua li, et in loco proprio existentes, uel sunt præter naturam quando aliqua harum conditionum deest* Secundarum *ue= ro sunt duæ diuisiones, nunc modo accipit secundum mem brum, secundarum humiditatum, & hic definit, primo in generali, & bene facit quia definitio debet præcedere di= uisionem, inquit igitur, & quæ sunt non superfluitates sunt, primo dicit q̃ sunt humores à principali dispositio= ne conuersi, sed quoniam urina & stercus, ut ita loquar sunt humores à naturali dispositione uersi, ideo addit*

dis=

differentiam distinguens hos humores utiles à superfluitatibus ideo addit Delegati *membris, et quoniã est etiam alia humiditas, quæ est conuersa à propria dispositione, et delegata membris quæ est iam facta pars membri propterea bene addidit, sed nondum alicuius membrorum. habita hac definitione diuidit* Auic. *& ponit quatuor humiditates conuersas, & alteratas à propria dispositione humoris,* Prima *est in uenis capillaribus.* Secunda *exiuit extra uenas, et est sparsa per membra, sicut ros.* Tertia *agglutinata quidem est membro, & habet quidem complexionem membri, sed nondum habuit perfectam formam, quam tertiã humiditatẽ appellãt isti cambiũ, sed ego credo* ꝙ *neque ipsi, neq; suus author* Auic. *rẽ intelligant, sed sint in errore oẽs.* Quarta *est inquit* Auic. *humiditas quæ à principio natiuitatis est in membris simplicibus continuans partes ipsorum, istud est mirum* ꝙ *hic dicit* Auic. *hæc est series uerborum* Auic. *fideliter recitata, & hæc est sententia ipsius.* Sed *uideamus in his quantum errauerit, et primo circa illam diuisionem, humor quidam est bonus, quidam est malus, hæc diuisio primo deficit* ꝙ *non accipit omnes partes suas, primo in illo membro ubi habet humor bonus, est illud de cuius proprietate est, ut fiat pars substantiæ nutriti, hic deficit quia sunt multi humores boni in corpore, qui non sunt apti, ut fiant pars membri.* Primo *est bilis delegata à natura, ad instrumenta, ut fiant excretiones, & si fuerit obstructus porus felleus, ita ut non transeat ad intestina, uidetis quot mala proueniũt. Secundo est atra bilis, quæ prouenit ad os uentriculi, ad*

ex-

excitandam famem, ordinata à natura, & tamen non est apta, ut fiat pars membri, præterea lac nonne est humor bonus & intentus à natura, sic semen nonne est humor bonus intentus à natura? sub quo igitur membro contine buntur ista quæ sunt excrementa nam quæ excernuntur extra nec sunt propter nutrimentum corporis sed sunt excrementa utilia propter alios usus & ita diuisio mala est neque potest excusari & uiderunt gentilis & alij has difficultates, sed ita admirabantur Auic. ut non auderent carpere sed amicus Plato & Socrates magis tamẽ amica ueritas, uolo ego igitur non studio carpendi Auic. sed ut dicã sententiã meã & studio ueritatis dicere q sentio melior fuisset diuisio si ita diuisisset. Humorũ quidã boni, quidã mali, bonorũ humorũ quidã sunt in uenis quidã extra uenas, boni existentes in uenis sunt quatuor isti humores de quibus loquitur delegati ad nutritionẽ corporis, boni extra uenas sunt delegati ad aliquẽ usum iste usus uel est pro cõseruatione indiuidui in quo est uel pro cõseruatione alterius indiuidui, Si pro usu indiuidui in quo est uel faciunt nutritionem uel adiuuant ad nutritionem si primo modo erunt quatuor humiditates secundæ uel si non conferunt ad essentiam nutriti conferunt saltem ad hoc ut fiat bona nutritio boni uerò extra uenas pro conseruatione alterius indiuidui & non pro conseruatione indiuidui proprij uel sunt boni quia efficiunt aliud simile, uel quia nutriunt si efficiunt aliud simile est semen si nutriunt est lac & ita possent subdiuidi humores boni. Humorum modo malorum quidam sunt similiter in uenis, quidam extra ue-

nas in uenis sunt omnes illi humores qui peccant uel in quanto uel in quali qui faciunt uel cacochymiam uel plethoram extra uenas sunt omnia illa excrementa & ita sumpta est hæc diuisio ex bono & malo & credo q, ista sit longè melior q̃ illa Auic.tamen ista neque in omnibus satis facit.Nam in secundo membro non potest collocari neque urina, neque egestio quia, neque urina, neque egestio est mala,bene pituita acida semper mala est at neque sub primo membro boni possunt collocari si igitur diuidatis sicut nos diuisimus in principio habebitis perfectam diuisionem & remouebuntur multæ ambiguitates, diuidebamus autem hoc modo humorum quidã cõgeniti sunt quidã post geniti,humorum congenitorum quidam sunt in uenis quidam extra uenas, humorum congenitorum in uenis quidam sunt naturales quidam non naturales, naturales sunt sanguis cum suis ichoribus quando neque in quali,neque in quanto peccant, non naturales sunt illi ijdem quando peccant aut in quali aut in quanto,extra uenas uel naturales similiter & boni,uel non naturales,boni & naturales sunt pituita & bilis utraque in proprijs locis & in propria quantitate & qualitate, non naturales sunt illi ijdẽ quando non sunt uel in propria qualitate uel in propria quantitate uel proprio loco humorũ post genitorũ quidã utiles,quidã non utiles nõ dicatis boni uel mali,si utiles uel sibi,uel alijs,si sibi sunt apti ad nutriendũ &c.si alijs uel generãt simile aliud indiuiduũ ut est semẽ uel ut nutriat ut lac,si inutiles uel absq; malitia uel cũ malitia si absque malitia sunt excremẽta omnia naturalia. Cum malitia

sunt

ſunt illi humores qui non tantum ſunt excrementa inutilia ſed etiam nocent, ut bilis æruginoſa uideatis modo diuiſionem Auicen. & uidebitis in quot & quantis deficiat uideatis & noſtram, & ſi placet accipiatis, hoc unum dico ꝙ ex noſtra diuiſione tolluntur infinitæ difficultates quæ ſunt apud modernos & hoc quantum ad diuiſionem, uideamus modo quantum peccauerit Auicenna ubi loquitur de humiditatibus, Dicit ꝙ humiditatum corporis quædam ſunt primæ, quædam ſunt ſecundæ, poſtea accipit ſecundum membrū & dicit ꝙ humiditates ſecundæ aut ſunt ſuperfluitates aut non ſuperfluitates poſtea accipit duas humiditates non ſuperfluitates & definiens primo illas dicit ꝙ humiditates iſtæ ſunt humores conuerſi à propria diſpoſitione & membris delegati ſed nondum pars membri alicuius perfectè effecti. Aduertatis bene humiditates ſecundæ quæ non ſunt ſuperfluitates ſecundum Auicen. ſunt illæ quæ ſunt alteratæ à propria diſpoſitione & delegatæ membris ſed ita tamen ut non ſint effectæ pars mēbri alicuius perfectè, notate ꝙ dicit in ultimo definitionis poſtea diuidit has humiditates in quatuor ſpecies & primam ſpeciem dicit eſſe humiditatem contentam in uenis capillaribus hic errat Auic. quia ſanguis in uenis capillaribus non eſt diſsimilis à ſanguine qui eſt in uenis magnis quorſum igitur diſtinguere hunc ab illo. Gentilis ut defenderet Auic. dixit mendacium pro Auic. dicit enim ꝙ ſanguis in uenis capillaribus non eſt idem cum ſanguine qui eſt in uenis magnis & non eſt uerus ſanguis. Ita ſanguis eſt uerus in uenis capillaribus ſicut in primis & magnis,

q, patet experientia ducentes ſanguinem è uenis capillaribus uidebitis eum habere omnes conditiones quas habet ſanguis qui ducitur à uenis magnis. De ſecunda uero humiditate bene ſentit Auicen. de tertia humiditate totum eſt falſum & contra ipſum ſic quando dicit de quarta humiditate q, eſt humiditas exiſtens extra membra ſimplicia à principio natiuitatis per quam continuantur partes membrorum hoc eſt contra ipſius definitionem quia in definitione dicit q, humiditates iſtæ ſecūdæ licet ſint membris delegatæ non ſunt tamen pars membri effectæ hic autem dicit quartam humiditatem eſſe eſſentialem partem membri hoc non dicebat Gal. pater ueritatis & medicinæ, nam & ipſe Gal. poſuit quatuor humiditates & fortaſſe Auicen. uoluit ipſum imitari, ſed an intellexerit ipſum nec ne neſcio, bene ſcio q, Auic. ſentit hoc ipſum ſicut nos expoſuimus nam prima quarti tractatu tertio ubi loquitur de febribus hecticis idem ſcribit de his quatuor humiditatibus.

Sed in hoc debetis primo notare definitionē ipſius Auic. nam cum ipſo agimus, Humiditatum iſtarum ſecundarū dicit enim q, humiditates iſtæ ſecundæ ſunt humores à propria diſpoſitione & principali humoris alterati & delegati membris ita tamen ut nondum ſint effecti pars illius membri, ubi igitur non habebunt huiuſmodi conditiones non poterunt eſſe humiditates ſecundæ ut autem melius haberetis ſententiam Auic. dixi uobis ut adiretis ad tertium tractatum primæ quarti cap. primo ubi loquitur de febribus hecticis, ibi ponit has quatuor humiditates ſed

duas ponit simul pro una, primam ponit illam quæ continetur in uenis capillaribus, secundam quæ est sparsa per membra sicut ros quemadmodum hic dicit & dicit ibi q; hæ duæ humiditates sunt sicut oleum in lucerna tertia humiditas dicit q; est quoddam coagulatum non tamen perfecta coagulatione ita ut iam habeat perfectam formam mēbri & comparat hanc tertiam oleo imbibito in ellychnio non amplius existenti in lucerna, postea ponit quartam humiditatem & dicit q; quarta humiditas est essentialis in ipso membro sicut est humiditas in elychnio ipso propria ipsius & substantifica & naturalis per quam continuatur non accepta ab oleo sed quia ad est in propria essentia elychnij, hæc est opinio ipsius Auic. *& non oportet ipsam aliò torquere quia etiam se declarat allatis exemplis, ut igitur uideatis quantum discedat* Auic. *& à* Gal. *& à ueritate ipsius rei oportet ut uideatis quatuor humiditates positas à* Gal. *nā &* Gal. *&* Græci *posuerunt & ipsi quatuor humiditates sed alio modo q̃ posuit* Aui. Gal. *in secundo de facul.* Nat. *cap.xi. ponens has quatuor humiditas non ponit historice sed per methodum quam seruat in alijs omnibus, unde in lib. an ars tuend. sanit. pertineat ad medicum an ad gymnasticum dicit se nihil unq̃ docuisse sine methodo.* Audiatis *igitur quomodo* Gal. *per resolutionem doceat nos inuenire quatuor humiditates incipiens à notione finis.* Necessarium *est inquit* Gal. *q; si homo debet uiuere, nutriatur, at si debet nutriri, debet nutriri ex alimento, alimentum autem non potest nutrire nisi assimiletur, q; declaratur ex definitione nutrimenti, nutritio. n.*

est aßimilatio nutrientis ad nutritum at si debet aßimilari oportet q agglutinetur & adhæreat firmiter sed quo modo agglutinabitur nisi prius apponatur? sed quo modo potest apponi nisi prius spargatur aliquid ad eum locum cui apponitur? & ita ad nutritionem quatuor requiruntur aßimilatio, agglutinatio, appositio, sparsio, sed si ita est & necessariæ sunt istæ actiones oportet q sit materia quæ primo suscipiat has actiones, hoc modo facit resolutionem ex notione finis, postea componit, oportet igitur q materia primo spargatur ad locum postea q apponatur loco tertio q agglutinetur idest q fiat solida & dura & tenax sicut est membrum quartò q assimiletur membro accipiendo integram & perfectam formam membri quando spargitur est tanquàm ros & sapit naturam sanguinis, postea incipit densari & apponitur membro non tamen densatur ita ut agglutinari poßit tertio adhuc magis densatur & unitur & fit solida sicut est membrum, sed non ita tamen ut habeat perfectam formam membri et hæc est agglutinatio, agglutinatio enim est concoctio illius humoris ita q redditur crassus sicut membrũ sed ita tamen ut nondum habeat perfectam formam membri quarto & ultimo accedit aßimilatio & efficitur iam humidum nutrimentale & fit par ipsius membri & ita habetis quatuor esse humiditates & quid sint singulæ & quomodo fiant & quomodo distinguantur. Galenus nunq̃ satur bene docendi dicit äduerte uolo ut cognoscas quomodo istæ humiditates inter se differunt cognoscas hoc inquit in ægritudinibus quando humor non potest assimi-

ſimilari propter morbum quid contingit? quando adhæret & agglutinatur ſed non poteſt aßimilari contingũt impetigines leuce dicuntur à Græcis et uitiligines ex quibus etiam cadunt pili, quia humor ibi agglutinatus corrũpitur & non poteſt aßimilari & in hoc apparet differentia inter agglutinationem & aßimilationem, quando humiditas appoſita quidem eſt ſed nondum potuit acquirere formam agglutinationis conſequitur anaſarca, quia humor bene apponitur ſed non agglutinatur, quia non attingit ſoliditatem & duritiem membri nutriendi. Hæc ægritudo oſtendit quomodo differt appoſitio & agglutinatio, notetis modo quid differat appoſitio à ſparſione, quando non apponitur, ſed ſpargitur tantum conſequuntur primo puſtulæ in tota ſuperficie cutis, quia ex quo non potuit apponi & eſt ſparſus neceſſarium eſt q, corrumpatur & ita corruptus facit uarias puſtulas & abſceſſus, & reliqua huiuſmodi & ita planum eſt quo modo differunt ſparſio et appoſitio. Notetis modo quid differat ſparſio ab ipſis humiditatibus, quando humores non poſſunt ſpargi fit ille affectus qui dicitur à Græcis atrophia, hoc modo docet Gal. cognoſcere quatuor humiditates et ſic cognoſcitis has quatuor humiditates non tantũ ex Gale. ſed ex natura rei, uideamus modo an Auic. fuerit rem & Galen. aſſecutus, ponit primo unam humiditatem quæ eſt contenta in uenis capillaribus hæc non eſt humiditas ſecunda quia quandiu humor eſt in uenis eſt ſanguis non humiditas ſecunda, nam humiditas ſecunda ut ipſe definit erat humor alteratus à propria diſpoſitione & delegatus mem-

bris iste autem humor in uenis capillaribus est merus san guis neque alteratus à propria dispositione sanguinis neque delegatus membris. Quantum ad secundam humiditatem quam dicit esse rorem sparsum per membra illa quidem est humiditas uera sed est prima posita à Gal. non autem est secunda ut dicit Auic. quia Auic. posuit primam humiditatem quæ non erat humiditas & posuit secundã quæ erat prima, postea ponit tertiam humiditatem iste bonus uir accipit tertiã humiditatem Gal. idest agglutinationem sed dimisit appositionem, ubi igitur relinquis ò Auic. appositionem? non enim potest agglutinari prius q̃ apponatur unam igitur posuit quæ non erat ponenda, ego non dixerim Auicen. non intelligere Galen. Sed potius loqui ex propria intentione contra Gal. sicut etiam de forma et complexione de qua aliàs sufficientißime dixi. Istam tertiam humiditatem quæ etiam est tertia Galeni deffinit Auic. suo modo ut uult, ponens etiam differentiam inter cõplexionem & formam quæ differentia uana est ut alibi diximus ponit ultimo quartam humiditatẽ in hoc magis peccat q̃ in alijs quia hæc humiditas nihil habet commune cum alijs. Nec hoc dixit Gal. neque potest dici sed Gal. quartã posuit humiditatem illam quæ est nutrimentalis habens perfectam formam nutritionis, iste autem loquitur de substantifica, præterea ista quarta humiditas non potest contineri sub definitione ipsius Auicennæ quam posuit ipse superius & aßignauit his humiditatibus secundis primo non conuenit genus quia non est humor aliquis alteratus, deinde neque ultima differentia quia ibi dicit q̃

istæ secūdæ humiditates nō sunt pars mēbri perfectæ. Ista autem quarta humiditas est pars membri essentialis. Hic Gentilis *cognouit istam difficultatem, & dicit aliquo modo istam humiditatem quartam posse contineri sub definitione saltem obliquæ, quia generatur ex spermate, sperma autem ex humore alterato à propria dispositione, sed hæc defensio nihil est, quia non est hæc humiditas eiusdem ordinis cum alijs, quia hic loquimur de humiditatibus, quæ generantur in nobis illa autem humiditas est in semine, q̃ uenit aliunde, præterea istæ secundæ humiditates possunt restaurari. Ista autem quarta humiditas* Auic. *non potest restaurari, & utinam posset restaurari, & ita habetis diuisionem & sententiam* Galeni *quæ est uerißima, & illam quæ est* Auic. *quæ quantum peccet uidistis, & si quis uelit postea magis uesci glandibus, quàm pane eligat, q̃ uult habet panem, & habet glandes, accedamus ad alia,* Et *dicemus etiam q̃ humiditates humorosæ postquam egit de humoribus secundis, reddit modo ad id q̃ intendebat, primo ad tractandum de primis humoribus, & primo ponit unum uniuersale q̃ siue humor sit bonus, siue malus, sunt quatuor genera, non dicit quatuor species, sed quatuor genera, & bene dicit circa hanc partem exponemus primo textum ipsius fideliter, deinde examinabimus utrum recte senserit* Auic. *nec ne intelligit humores humorosos, humores qui sunt uere humores, & qui sunt definiti in principio* Boni *& superflui non apparet quid intelligat per superfluum utrum id q̃ superius dixit malum nunquid superfluum dicitur de eodem reuera superfluum di=*

citur de quanto, non de quali, & potest esse aliquid super=fluum, & tamen non erit malum, sed quoniam ipse non dixit oportet hic ariolari, tamen dicimus q, siue intelligat de humiditate peccante in quali, siue in quanto, semper e=runt quatuor genera humorum, sicut & nos superius di=ximus, semper enim appellabuntur uno & eodem nomi=ne sunt igitur quatuor, & nominat illa, primum est san=guis, quem appellat omnium optimum, ista sententia est, secundo de temp. etiam ipsius Galeni appellat enim sanguinem syncerum, sed ut dicit Gal. in quinto de usu partium, cap. 16. non est intelligendus sanguis syncerus quo ad rationem, sed quo ad sensum, & est sanguis optimus om=nium ratio est, & ex parte materiæ, quia fit ex materia meliori, ex parte .s. unctuosa & dulci, etiam ex causa ef=ficiente, quia alij humores fiunt à calore excedente, San=guis autem solus à calore temperato, ratione etiam for=mæ, quia est calidus & humidus, in calido autem & hu=mido stat uita ratione etiã finis, quia ex sanguine nutriuntur membra nobilia, ut cor & hepar, uilia autem ex alijs. De cerebro autem utrum sanguine nutriatur, an non, & utrum sit tam nobile, ut dicunt uidebimus in quæstione, Sanguis uero existit natura calidus et humidus, Nũc uult distinguere ipsum sanguinem, sed proponit primo conditionem unam tam communem bono, quàm malo, q, scili=cet dominatur in eo caliditas, & humiditas, & nisi sit calidus, & humidus non erit sanguis, optime igitur antequã fecerit diuisionem in bonum & malum sanguinem posuit istam conditionem, quæ est communis utrique tacuit secun
dam

dam conditionem, quam nouit Galenus, & ista differentia est maxime essentialis, & non potest dignosci sanguis à succo melancholico melius quàm per hanc differentiam, uidelicet per congelari, & non congelari, nam & sanguis & succus melancholicus est niger, distinguuntur autem quia sanguis congelatur, succus autem melancholicus non congelatur, postea diuidit Auic. sanguinem in duas species naturalem, & non naturalem, Naturalis autem est cuius color ponit cõditiones sanguinis naturalis tres, prima est q, est ualde dulcis, & addit illud ualde quia uult q, etiam pituita naturalis sit dulcis, utrum autem sit hoc uerum, uel non, q, pituita sit dulcis aliquo modo, & sanguis ualde dulcis declarabimus inferius. Dicit secundo q, nihil olet non intelligatis quòd careat prorsus odore, sed quòd caret ingrato odore, unde bene dixit ille, ille bene olet qui nihil olet, Tertio dicit quòd est coloris rubei, quòd autem sanguis non fœteat ratio est, quia fœtor est ex putredine, putredo autem consequitur quando calor non perfectè dominatur in humidum, at in sanguine calor optime regit humidum, dicit etiam q, est ualde dulcis, causa autem huius rei est, quia sapor dulcis causatur, quando humidum est bene concoctum à calore, & solus hic sapor est naturalis, quia in hoc solum & humidum, & calidum est temperatum alij sapores non sunt naturales, est rubeus etiam dicit Gal. in octauo de placitis, quòd Plato ex Hip. colligit etiam causam rubedinis in sanguine. nam licet nõ dixerit Hipp. aperte quare sanguis sit rubeus, quia hoc non pertinebat ad ipsum, tamen ex temperatura sanguinis,

nis,quam docuit Hipp.colligit Plato causam rubedinis,est enim calidus & humidus,at calor si sit in materia humida,& crassa facit rubedinem,& si materia adhuc sit magis crassa & sicca facit nigredinem,sicut contra si sit calor in materia subtili facit ipsam luthei coloris, ut patet de igne,qui si sit in re subtili, & tenui, facit colorem lutheum,ut si sit in palea,at si sit in re crassa moderatè,tamē facit rubedinem in substantia autem ualde crassa & sicca facit nigredinem,ut quando facit carbonem. Calor igitur si agat in materiam biliosam, quia materia ista est ualde subtilis facit illam esse luthei coloris, at si materia sit crassa,qualis est materia sanguinis recedit color à lutheo, & fit rubedo,quod si magis adhuc sit crassa, ut est materia succi melancholici adhuc fit maior recessus à colore lutheo, & fit nigredo.

Repetamus adhuc,ut melius intelligatis,dixi igitur ex Gal.octauo de plac.Hippocratem quidem non dixisse expresse causam rubedinis in sanguine, sed ea tamen dixisse,ex quibus poterat haberi causa, dum ponit sanguinem esse temperatum,temperatura calida & humida, & mediocris substantiæ inter tenuem & crassam, rubedinem enim in sanguine causari ex humiditate media inter crassitudinem et tenuitatem,& diximus ex Platone in Timeo, quòd quando ignis agit in subiectum crassum ualde et terreum redditur flamma nigra, sicut uidemus quando pix, aut aliquid huiusmodi ardet,ubi autem materia sit admodum tenuis,facit flammam fuluam & claram, ubi autem materia sit media facit flammam mediam inter nigram et cla=

claram, color autem talis medius est color rubeus, sicut etiam dicit Galenus secundo de crisi, ubi loquitur de coloribus urinæ proportionaliter igitur sumens Plato colores in ipsis humoribus, dicit quòd ubi calor complexionalis est in subiecto crasso facit colorem nigrum, ubi uero sit subiectum tenue ualde, facit colorem fuluum, ubi autem est medium subiectum fit color rubeus, ideo bene dixit Gal. octauo de plac. quòd Hipp. non expresserit causam rubedinis in sanguine dedit tamen ansam inueniendi causam huiusmodi, Istæ igitur erant tres conditiones positæ ab Auic. de sanguine naturali, Galenus tamen duas alias ponit differentias in tertio de alim. prima est quòd sit mediæ substantiæ inter tenuitatem, & craßitudinem, & hic sanguis est maxime naturalis, Secunda conditio quam posuit Gal. in lib. quòd animi mor. seq. temp. corp. & Arist. secundo de part. animal. cap. secundo est quòd habeat multas fibras, ual paucas fibras, quia sicut determinat Gal. ibi in lib. quòd animi mores seq. tem. cor. quòd tamen accipit ab Arist. loco allegato, ubi sunt multæ fibræ in sanguine, sunt ualde robusti, & apparet hoc in tauris, & in animalibus robustis, sed iste sanguis fibrosus non facit ad ingenium, licet faciat ad motum, & ad robur. Cum igitur corpora hominum sint uarijs modis temperata in fibris sanguinis, ideo etiã dicetur sanguis magis & minus naturalis, prout plures aut pauciores fibras habuerit si uolumus excusare Auicennam, possumus dicere quòd complexus est has duas conditiones sub colore, quia non potest esse sanguis rubeus, nisi sit medius inter craßitudinem, &

te-

tenuitatem. & eadem est ratio de fibris, quia nunquam erit sanguis fibrosus ualde nisi sit crassus, crassus autem est niger, non rubeus, neque carebit prorsus fibris, nisi sit tenuis, tenuis autem est fuluus. At sanguis naturalis est rubeus, erit igitur sanguis naturalis moderate fibrosus. Est etiam sciendum de causa efficiēte sanguinis naturalis, ut perfectam cognitionem habeatis, factus est sanguis à calore temperato, quia si erit calor diminutus, erit incoctus, & ita aquosus, & non dulcis, & non rubeus, Si autem sit calor excedens, erit sanguis tenuior fuluus, non dulcis, Secundo fit ex materia optima alimenti, quia ut dicit Galen. secundo de facul. nat. fit ex pingui & unctuoso alimento, unde in lib. de plenitud. quòd sanguis fit præter naturam, propter alimenta crassa, ubi igitur sit calor moderatus, & cibi erunt boni succi, ex quibus poßit elici à calore temperato plurimum succi tunc fit multus sanguis bonus, unde poteſtis elicere contra opinionem omnium modernorum, qui dicunt à temperatura calida et humida plus sanguinis generari, quàm qui sunt temperaturæ æqualis, ubi cibi adsint boni, isti generant plurimum de sanguine bono, unde fiunt quadrati, postea habet unam aliam conditionem, quòd continue nutrit, & annotauit Auicenna in definitióne, & ratio est, quia est humidus, & optimus omnium humorum, hinc sequitur quòd optime nutrit, unde sequitur quòd qui habent plurimum de optimo sanguine, optime nutrientur, et fiunt quadrati, ex quo sequitur ut isti poßint in tempore fieri humidi consecutiuè, & efficientur plethorici, & inci=

cidunt in abundantiam carnis , & suffocationem nisi exerceantur, ut utantur temperato uictu, & hinc uideatis quo modo totum fundamentum artis medicæ stat in cognitione humorum, satis igitur hæc de sanguine naturali. Postquam igitur Auic. dixit conditiones sanguinis naturalis dicit modo non naturalis uero sunt duæ diuisiones; nunc agit de sanguine non naturali, & inquit quòd sanguis non naturalis primo dupliciter diuiditur , aut quòd in propria sua natura aliquid contingit ei, à quo mutatur ad præter naturam, ut si stat uel calidior, uel frigidior, ex quo sequuntur operationes tanto deteriores, quanto maior fuerit alteratio, & hic bene notetis quòd non intelligimus de alia alteratione facta, quàm à qualitatibus primis, & quoniam ad hanc alterationem solet sequi alteratio aliarum qualitatum, hic est intelligendum quòd alteratio ista sit in primis qualitatibus tantum ita ut temperata, non posit fieri alteratio in substantia , neque in secundis qualitatibus, ita ut neque sapor, neque color mutetur, & bene notetis hunc punctum, quòd & Auic. notauit, unde Galenus optime dicit in secundo de differentijs febrium, ubi loquitur de putredine sanguinis, quòd ubi sanguis plurimum alteratur (addit plurimum) quòd tenue est uertitur in bilem, quòd crassum est in succum melancholicum. quantum igitur ad hoc primum membrum non fit immutatio, nisi in primis qualitatibus non in substantia, neque in alia qualitate secundum membrum est, q; immutatnr sanguis propter mixtionem alterius substantiæ, et hoc dupliciter, uel quia aduenit alia substantia ab extrinse

co,

co,uel quòd propter plurimum excessum in complexione absque eo q extrinsecus aliquid adueniat generatur aut putredo,aut bilis,aut succus melancholicus,& istud mem brum coincideret cum membro primo principali diuisionis,nisi ita intelligeretur illud primum membrum, sicut nos diximus prima diuisio est Galeni,in lib.de plenitudine,quantum uero ad diuisionem secundi membri est Galeni,in secundo de differentijs febrium,ubi agit de putredine sanguinis.Diuisio modo tota Auic.est facilis, Et huius quidem diuisio partes secundum illud dicit, quòd ubi sanguis est præter naturam ex admixtione secundum na turam illius quòd admiscetur uariatur sanguis in suis con ditionibus,primo in colore quia si admiscetur bilis fit ful uus,si succus melancholicus niger, Secundo in odore,quia si bilis fit nidorosus,Tertio in substantia,quia si admiscetur bilis fit tenuior,si succus melancholicus crassior.Phleg matis autem transit modo ad naturam phlegmatis hactenus declarauimus mentem Auic.ut pro ipsius intellectione ferè nihil possit desiderari,sed modo quoniam desidero ut habeatis scientiam integram, & nascuntur hic multæ quæstiones,non de lana caprina, sed quæ attinent ad artem,ideo est hic immorandum.Circa igitur hoc cum sanguis dicatur bifariam,ut dicit Gal.in lib.de natura humana primo exquisitus & purus, ex quo neque generatur homo,neque nutritur,alio modo commixtus alijs humori bus hic igitur quæritur de quo sanguine intelligat Auic. dicimus quòd loquitur de sanguine puro,& exquisito, et q hoc sit uerum apparet,quia ponit ipsum contra distin-

ctum tribus alijs humoribus. Sed hic modo oritur quæstio utrum detur actu iste sanguis purus, & uidetur q non quia hoc uidetur contra sententiam Hipp. *quia dicit sanguinem purum nunquam inueniri in corpore humano dicebat etiam Gal. in lib. de plenitudine, q nunquam in uenis reperitur sanguis purus, quòd si non in uenis ubi reperitur igitur? Contrarium tamen uidetur dicere* Hipp. *q in uenis purus reperitur, & probat experimento, quia si demus pharmacum euacuans pituitam, aut bilem ruffam, aut atram, & sit pharmacum uehementius quàm conueniat homini educet primo humorem conuenientem, ultimo educet sanguinem, ergo datur sanguis purus actu existens in uenis.* Præterea *quando dicit Galenus in libro de plenitudine, quòd sanguis potest uitiari aut ex se, aut ex mixtione aliorum humorum ergo & ipse uidetur concedere sanguinem purum, quid igitur dicemus, dicimus q inuenitur purus in uenis, & exquisitus, q probatur ratione & sensu. ratione quidem, quia si sunt in uenis alij humores puri & exquisiti ergo & sanguis etiam erit in uenis purus & exquisitus, quia par ratio est unius, & alterius sensu apparet etiã, quia dum exit sanguis est assignare aliquam partem quæ sit pura, & ex colore, & ex dulcedine, & alijs proprietatibus. Iste tamen sanguis licet ibi sit purus actu, actu tamen nunquam separatur, unde aliud est dicere q in uenis sit pars aliqua sanguinis pura, & dicere q actu separetur sanguis purus, sicut in lacte; licet sit lac actu purum, nunquam tamen potest actu separari à sero, sic etiam de massa sanguinis est dicendum, q*

autem nunquam inueniatur iste sanguis purus separatus. primo probatur ex prima eius generatione, quia nunquā generatur sanguis purus separatus. Præterea ex usu ipsius sanguinis, quia si esset separatus, esset inutilis naturæ, quia ex sanguine puro separato non fit generatio, quare neque nutritio, quia ex quibus constamus ex eisdem etiam nutrimur, nullum est membrum in corpore, q̃ non habeat quatuor elementa proxima, etiam spiritus ipse habet quatuor elementa proxima, quæ sunt humores. Immo si sanguis purus esset separatus omnino uitiaret humores hominis, quia ubi sanguis plurimus simplex abundat, ut dicit Galen. in lib. q̃ animi mor. seq. tem. corp. & in lib. de natura humana circa finem sunt illi simplices, pigri & inepti ad operationes immo dicebat etiam Gal. in lib. de natura humana, q̃ sanguis temperatus non dicitur temperatus, nisi ex temperata mixtione quatuor humorum. Datur igitur sanguis purus actu existens in uenis, sed non tamen separatus, sed accipiamus istum sanguinem purum licet non sit separatus actu, accipiamus tamen per intellectum separatum, & sequestratum ab omnibus alijs humoribus. Hic quæro utrum sit homogenum quiddam talis iste sanguis purus, & separatus, ita ut habeat diuersam substantiam. Notetis q̃ ista interrogatio uidetur habere multas ansas, & ex optima responsione soluentur multæ difficultates. Dicimus quòd nunquam inuenietis sanguinem istum purum homogeneum, sed habet adhuc diuersas partes, quia est in eo pars quædam subtilior & serosa, & ille humor dicitur ichor sanguinis, & non solum sanguis ha=

habet istum ichorem, sed etiam pituita habet suum icho= rem & bilis, & succus melancholicus, et hoc non est meũ, sed est Galeni inuentum sexto epidem. cõmentatione sua secunda super illa sententia sanguis ichoroides in uigilan tibus, siue bonus, siue malus ibi ponit Gal. quatuor icho= res, in quatuor humoribus qui sunt contradistincti singu li singulis suis humoribus, & bene notetis istam partem, quia ex hoc patet quid sit dicendum ad quæstionem de fe= bre sanguinis, hoc nomen ichor proprie apud Græcos ta bes quædam est, quæ solet uiolenter elici ex aliqua re suc= cosa, ut quando carnes assantur uerũ uidetis ex carnibus colliquari succum quendam iste succus siue tabes appella tur ichor à Græcis, apparet hoc idem in febre pestilenti, in fluxibus liquefactiuis, & in febribus tabidis, in his enim omnibus apparet liquor quidam colliquatus in excremen tis, etiam in ulceribus extrinsecis, quia ex carne ulcerata manat quædam tabes quæ non est neque sanies, neque san guis, sed quidam ichor emanans ex substantia. hoc pro= prie significat ichor apud Græcos metaphorice postea di cimus ichoras quicunque exeunt ab aliqua substantia hu= mores, unde Arist. secundo de generatione animalium ap pellauit per similitudinem pituitam, & utranque bilem ichores sanguinis sicut diximus superius, Tertio dicun= tur ichores sicut appellauit Galenus in loco allegato sex to epidem. commen. secunda, partes illas subtiliores quæ emanant ab humoribus singulis.

Dicimus igitur proprie ichorẽ esse nihil aliud quàm succum quendam subtiliorem per uim expressum ab ali=

quà substantia quem tabem uocant Latini, ut apparet in carnibus assatis, ex quibus dum assantur emanat quidam succus ui caloris ignei expressus etiam in ulceribus malignis idem apparet ex quibus humor quidam expressus emanat qui neque est sanies, neque sanguis. postea per metaphoram dicitur ichor quilibet humor à substantia aliqua emanans solida, & ita habetis quòd singuli humores habent suos ichores, & quid sit ichor, & scire hoc maxime pertinet ad intelligendam quæstionem de febre sanguinis. postea erat aliud dubium de sanguine dicitur ab omnibus quòd sanguis est calidus, & humidus, hoc dicunt Gal. Hip. Auic. sed uidetur esse dubium utrum reuera sanguis sit calidus & humidus, & si sit quomodo sit calidus, & humidus, Nam Gal. uidetur negare sanguinem esse calidum & humidum, in primo enim de natura humana, ubi Hipp. dicit in tex. sanguinem esse calidum, & humidum, ita ut proportionetur ueri sicut alij humores correspondent alijs temporibus anni Gal. ibi in commento ait, aduerte q; sanguinis non est calidus, & humidus, sicut neque uer est calidum & humidum, alibi tamen fatetur sang. esse calidum & humidum. Dicimus igitur cum Hip. sang. esse calidum & humidum, sed dicitur cal. & humidus non per excessum, sed hoc nomen est nomen temperamenti in sanguine, unde sanguinẽ potestis dupliciter considerare, sicut & alia omnia, uel in sua naturali temperatura absolutè sine respectu ad aliud, & hoc modo certe est calidus & humidus per excessum, alio modo potestis considerare per respectum ad aliquem, ut distinguit Galenus

nus in primo de temper. ubi loquitur de temperatura ueris, & ad hunc sensum dicitur calidus & humidus non per excessum, sed ut temperatus, quia tantum habet de caliditate & humiditate quantum sufficit & conuenit pro natura animalis, sic etiam dicimus uer esse calidum & humidum, non quia excedat, sed effectiue quia facit caliditatem & humiditatem, generat enim sanguinem qui cum sit calidus & humidus est tamen temperatus, quia tale temperamentum calidum & humidum in sanguine tantum est quantum conuenit naturæ animalis. Alij uero humores non dicuntur tales per temperamentum, sed per excessum, & ita uidetis secundum quem sensum dicatur sanguis calidus & humidus, & ita saluatur Gal. & Hipp. et omnes quare dicunt sanguinem calidum & humidum, & uer calidum & humidum, & breuiter quicquid dixit Galen. de uere idem dicatis de sanguine differunt tamen quia sanguis talis est sua essentia, & formaliter uer autem effectiue. his ita declaratis modo quæritur an hic sanguis purus contra distinctus alijs humoribus posit putrescere & loquimur de putredine intra uenas, quia extra uenas putrescit facillime omnium, & de hoc nulla est dubitatio. Et breuiter dicimus q, potest putrescere q, non solum authoritas attestatur, sed etiam ratio, Nam si potest calefieri & frigefieri, & alterari in se ipso sicut ait Auicen. in superioribus, & Galen. in lib. de plenitudine, cur etiam non potest putrescere? Cum putrefactio, ut dicit Arist. quarto meteor. fiat quando calidum non potest dominari, & regere humidum propter nimium excessum, sed quæ

 ria

ritur cum putrescat sanguis quam febrem faciat necessarium est, ut faciat febrem sicut et alij humores putrescentes faciunt. quæritur igitur ex quo potest putrescere sanguis in uenis utrum faciat febrem distinctam, & si distinctam quo nomine sit appellanda. Breuiter omnes Græci recentiores conspirant in hoc q. facit quartum genus febris, & uocant synocham febrem. hoc declarabo primum quo modo sit intelligendum, deinde utrum Auic. iure & præter suum morem immodeste inuehatur contra Gal. primo afferam rationes eorum, qui dicunt febrem sanguinis esse synocham febrem, deinde uidebimus utrum isti recte sentiant, primo dicunt q. synocha fit à putredine sanguinis moti authoritate Galen. 9. Therap. cap. tertio, quia dicit synocham non fieri nisi in corporibus abundantibus sanguine plurimo q. interpretati postea omnes recentiores Græci uno ore dixerunt, synocham fieri ex putredine sanguinis, & Paul. & Aetius, & alij & Tralianus, & postea Arabes Auic. & alij. præterea signa manifestant hoc, quia ut dicit Galen. 9. Therap. cap. tertio, secundo, & quarto. Primo pulsus sunt uehementissimi, & maximi, & frequentissimi, & uelocissimi, quantū ad frequentiam & uelocitatem potest etiam contingere in putredine bilis. Sed uehementia, & magnitudo non potest esse in cacochymia, sed à sanguinis multitudine putrescentis, ideo ab hoc signo iudicatur synocham esse febrem à putredine sanguinis, addit aliud signum dicit q. calor febris synochæ est mitis suauis q. indicat putredinem sanguinis, ut dicit in secundo de diff. febr. & non possumus aliter

ter glossare,Tertio indicat ipsa curatio Gal. enim docet curare febrem synocham mißione sanguinis, usque ad lipothymiam, & hoc fit in Sola synocha, & quibus non fuerit hoc modo missus sanguis,inquit Gal.ij moriuntur, & hoc signum magnum est etiam Hip.proprium. Quarto est ratio,Nam febres continuæ ardentes non sunt nisi duæ synochus & causus sicut dicit Gal. in secundo de crisi,cap.tertio. Sed certum est q; causus fit à bile, ergo synochus fit à sanguine, quia aliter non possent distingui. nam certum est q; non fit à pituita,neque à melancholia, ergo uel à bile,uel à sanguine,non à bile quia ab ipsa fit causus, ergo fit à sanguine, ista igitur sunt argumenta quibus probant febrem ex putredine sanguinis esse synocham.In contrarium apertißime est Galenus alibi qui uult q; fiat synochus à bile,& est in secundo de diff. febrium, ubi loquitur de febribus continuis faciens distinctionem continuarũ à bile,quarum dicit duo esse genera, unum appellat synocham,alterum causum. quid dicemus hoc loco? habemus authoritatem istam magnam quidem sed nudam & distinctam,Si uolumus bene intelligere istam materiã oportet seruare quæ præcipit Gal. in quæstione illa an ars tuend. ual. pertineat ad gym. dicit ibi considerandos esse terminos,qui sunt in quæstione,ita ut bene distinguamus prædicatum & subiectum,quoniam igitur hic quæritur utrum synocha fiat à putredine sanguinis, oportet uidere quid sit synocha, quod est subiectum, & postea quid sit putredo sanguinis quod est prædicatum, incipiamus primo à declaratione subiecti, synochus sicut expo-

nit Galen. 9. Therap. cap. ſecundo & tertio, dicitur ſynochus febris non ab humore peccante, ſed hic eſt ſuus characteriſmus, q, nullum habeat paroxyſmum diuerſum ſed unum tantum reliquæ omnes habent paraxyſmos, nã ardens licet ſit continua, habet tamen acerbationes de tertio in tertium, ſic & aliæ omnes. Febris autem ſynocha ſemper uel uno tenore à principio, ad finem augetur, uel ſemper minuitur, uel ſemper ſtat, ſed unus ſemper eſt paroxyſmus, hæc eſt propria diffirentia, hic etiam characteriſmus diſtinguens ſynocham ab alijs febribus, ideo dicit Galen. quòd dicuntur ſynochi quaſi concluſæ, & dicit eſſe nomen barbarum, Sed acceptum tamen iſtud nomen, ut diſtingueretur hæc ab alijs febribus cõtinuis, quæ σωεχὺς ab ipſis dicuntur à quo uero humore fiat ſynochus, nunquam explicuit Galenus niſi in uno tantum loco in fine de differentijs febrium dicens, citat authoritatem Praxagoræ quòd fiunt febres ſynochæ ex putredine humorum qui ſunt in magna uena, ſed non diſtinguit qui ſint iſti humores, in uno tamen loco in 9. Therap. cap. tertio dicit aperte quòd fiunt quando humores æquabiliter putreſcunt in uenis. Iam habetis primo quid ſit ſynocha, & habetis putredinem ipſius, quæ nam ſit ſecundum Galenum, cui nolumus aduerſari, quoniam dicit eſſe febrem ſynochã quando humores æquabiliter putreſcunt in uenis, uidendum eſt, quo modo hoc ſit intelligendum, ſi uos intelligatis totam maſſam ſanguinis æquabiliter putreſcere ad hunc ſenſum, q, putredo æquabiliter ſit in omnibus quatuor humoribus, & ſit uerum quòd iſta putredo ſit uel in om=

omnibus uenis totius corporis, uel in magnis uenis, & uenæ magnæ sint illæ quæ sunt intra nemini dubium est, q. illa febris non est illa, quæ habet signa illa dicta à Gal. nam non erunt pulsus uehementissimi, neque maximi, nam si in ephemera concidunt uires quid dicendum ubi putrescit sanguis cum sua tota massa? immo sequitur prostratio totius uirtutis, & propterea nunquam stante ista putredine in tota massa sanguinis poterit stare uirtus, quia & spiritus & calor innatus erit putridus, & si pulsus non potest esse uehemens, quando putrescit bilis, quo modo poterunt constare pulsus, quando putrescit tota massa sanguinis non poterit igitur pulsus esse uehemens & magnus ne dum uehementissimus & maximus, præterea calor ille non erit mitis immo in extremis partibus apparebit frigidus & erunt omnia accidentia sæua, nam si fiunt accidentia sæua quando putrescit unus humor quid credendum est quando tota massa putrescit. Neque tamen facile soluetur hæc febris propterea hæc non sunt dicẽda, q. putredo in synocho sit talis q. tota massa sanguinis æquabiliter putrescat, sed quis dicat bene concedo q. si tota massa sanguinis putresceret, & simul in omnibus suis partibus sequerentur ista quæ tu dicis, sed tu deciperis quia res non ita est, sed quando dicimus putredinem esse in tota massa sanguinis æquabiliter, & in omnibus per indifferentiam istud esse intelligimus quia non magis in una parte, quàm in alia, istud nihil est, neque stat cum Galeno, quia Gal. secundo de diff. febr. postquam comparauerat putredinem interpollatarum putredini continuarum,

quia putredo ista fit per partes ubi incipit discurrere cau sas febrium continuarum dicit exemplum de fimo non am plius esse ad propositum, quia hic non putrescunt humidi tates per partes, sed clarius 9. Therap. cap. tertio di= cit quòd non potest fieri febris ista synocha in corpori= bus frigidis, quia non potest confertim putredo occupare omnes partes propter resistentiam frigiditatis corporis, ergo simul omnes partes occupantur, & non per partes in febre synocha, inde est q. nunquam pertransit hæc fe= bris quartum diem, sicut dicit Gal. secundo diff. feb. quia absumitur materia sicut si ignis occuparet stipulam totã. At si partem post partem occuparet posset durare ista febris per multos dies. Synocha igitur est talis naturæ, et non possumus aliter glossare, stat igitur q. ista putredo fit æquabiliter in toto corpore, & tunc non sequentur si gna, quæ dicit Gal. sequi ad febrem synocham, quare non erit illa febris synocha, immo dicit Gal. q. putrescit æqua= biliter tota massa sanguinis in synocho quid igitur dicis ad authoritatem Gal. Audiuistis quid dixerim in princi= pio q. omnes humores habent suos ichores, cum igitur sint isti ichores, qui poßint ex uiolenta causa exprimi ubi æquabiliter augentur humores proportionabiliter .s. om nes humores in uenis, ubi non poßit fieri transpiratio pro pter multitudinem, & adueniat aliquid constipans incale scunt illi humores, & inde est q. incipiunt ab ephemera, quia dum incalescit sanguis fit synocha sine putredine pro pter solam constipationem, quæ est media inter ephemerã & putridam, ubi autem magis atque magis augetur con= sti=

ſtipatio neceſſarium eſt q. ſanguis putreſcat, & tunc fit ſynochus cum putredine, ſed quid putreſcit? exprimuntur illi ichores, & fit ſeparatio bonæ partis, quia natura ſemper eſt ſollicita de meliori, Illi igitur ichores cum ſunt ſeparati & non poſſunt exire neceſſarium eſt, q. putreſcant, primo quia humidi ſunt, & ſunt deſtituti à natura, & illi ichores ita ſeparati emanantes æquabiliter à tota maſſa, & expreßi putreſcentes faciunt ſynocham febrem, & inde eſt quòd febris parum perdurat, quia putredo eſt in illis ichoribus qui ſunt pars tenuior omnium humorum dicitur autem fieri iſta putredo in omnibus humoribus æquabiliter putreſcentibus non quòd æquabiliter tota maſſa putreſcat, ſed quia æquabiliter putreſcunt ichores emanantes æquabiliter à tota maſſa ſanguinis, & ab omnibus quatuor humoribus.

Modo audiatis quòd maſſa ſanguinis non poßit putreſcere aliquo modo in ſynocha oſtendebatur, quia primo in ſynocha nullum eſt accidens uerendum primo calor eſt ſuauis, ut dicit Galen. deinde cito terminatur non pertranſiens quartum diem, deinde reſoluitur per ſudorem, uel fluxum ſanguinis, deinde pulſus ſunt uehementißimi, & maximi, quia uirtus eſt ualida. uirtus autem ualida non poteſt eſſe ubi tota maſſa ſanguinis putreſcit. oſtendimus etiam quòd non ualet illa fuga quòd ſcilicet putredo intelligatur eſſe per partes. iſtam enim gloſſam refelli à Galeno, præterea indicat etiam curatio ipſius ſynochæ, quia cum Gal. iubet, ut mittatur ſanguis uſque

ad

ad lypothymiam in febre synocha ostendit manifestè quòd synocha non est à putredine massæ, quia xi. Therap. ubi docet curare febres putridas dicit quòd in qualibet febre putrida etiam si sit indicatio ostendens debere fieri maximam euacuationem debemus tamen meminisse quòd non solum est euacuandum, sed etiam tollenda putredo, quæ tollitur à uirtute ualida. At hæc diminuitur per copiosam sanguinis mißionem. Iubet igitur in febribus putridis seruari sanguinem, ut poßit seruari uirtus quæ agat in putredinem id quòd transcribens Auicenna quarta primi cap. de phlebotomia sexto, & cum phlebotomas inquit serua sanguinem tanquàm Thesaurum alludit Auicenna ad uerbum Græcum θησαυρίζειν. Cum igitur in febribus putridis non liceat mittere sanguinem copiosum in synocha autem mittendus sit sanguis etiam usque ad syncopim patet etiam ex ipsa curatione, synocham febrem non esse illam quæ fit quando tota massa sanguinis putrescit & ita neque signa neque curatio, neque accidentia indicant synocham fieri à putredine massæ sanguinis & propterea non ita esse intelligendum dictum illud Galeni, sed quid dicendum? facile est si aduertatis quæ dixit Galen. sexto epidem. Comm. seconda considerandi sunt singuli humores & quòd in singulis ipsorum est proprius ichor qui potest exprimi ui aliqua caloris. Cum igitur in plethora nam in plethoricis tantum contingit synocha ut ostendit Gale. sanguis peccans in quanto tàm plurimum sit auctus licet proportionaliter etiam alij humores sint au=

aucti tamẽ multo predominio prædominatur ſanguis, quare non apparet alius humor ſenſu niſi ſanguis quia ſanguis dominatur à prædominio. Quum igitur ſit auctus ſanguis et proportionaliter omnes humores, ſed ſanguis largo prædominio dominetur pariter etiam ichor expreſſus à tota maſſa ſanguinis apparebit ichor tantum ſanguinis ſicut illa tota maſſa ſanguinis apparet ſanguis licet ſit mixtus ſanguis cum alijs humoribus, & hoc eſt q. dicit Galenus, quod humores omnes æqualiter putreſcunt quia putreſcũt ichores æqualiter ab omnibus humoribus expresſi. Sed quomodo ſit iſtud? hoc modo, quia ſynocha ſit quando conſtipantur uenæ et habitus corporis & prohibetur tranſpiratio, ex quo primo corpus alteratur incaleſcit ſanguis abſque eo in quod aliquod putreſcat & tũc ſit quaſi febris ephemera, quando autem magis intenditur calor exprimuntur ichores à calore ex tota maſſa ſanguinis ſicut uidetis fieri in carnibus, ut diximus ſuperius, & natura conſeruat ut ſemper ſolet facere humores expreſſo ichore, & hic ichor cum ſit derelictus à natura, ideo putreſcit, & quando ſubtilis eſt, ideo facile reſoluitur, & per ſudorem, & licet ichor ſit ab omnibus humoribus tamen à prædominio eſt à ſanguine, ideo eſt calor ſuauis, deinde pulſus fiunt maximi quia eſt maxima copia ſanguinus & maxima uirtus, & maxima præterea neceſsitas, quia maſſa eſt ſupercalefacta, licet nihil in ipſa putreſcat, quare ſit etiam frequentiſsimus propter maximam neceſsitatem. Vrinæ apparent ſplendidæ, ſed craſſæ, & rubeæ. Rubeæ propter ichorem peccantem expreſ

ſum ab ipſo ſanguine, qui prædominatur alijs, ut diximus. Craſſæ ſplendidæ propter multitudinem ſpirituum, qui non exhauriuntur cum non ſit putredo in humoribus. Si præterea mittatur ſanguis apparebit ſanguis craſſus, quia ſunt expreſſi ichores qui ſunt pars ſubtilior, cum autem ſebris hæc ſynocha ſit ex multitudine quid magis conuenit quam mittere ſanguinem? uſque ad lipothymiam, tum ut tollatur multitudo & plenitudo, tum ut refrigeretur, & propterea eſt remedium præſentaneum maxime omnium miſſio ſanguinis, & poſt miſſionem ſanguinis curatur ſtatim quod non fieret ſi eſſet putredo in maſſa ſanguinis, quia reſtaret putredo tollenda diminuta etiam uirtute patet igitur quomodo ſit intelligendus Galenus, & Græci omnes. Nam quod hæc febris fiat à putredine humorum eſt uerum quia putreſcit ichor exiſtens in maſſa, & quoniam dicitur quod ſit à putredine ſanguinis, uerũ etiam eſt hoc quod ſit à putredine ichoris expreſſi à ſanguine qui prædominatur alijs ichoribus, ſimul putreſcentibus. quando igitur quæritur quomodo differt ſynochus à cauſſo, dico quod ita differt, ut eryſipelas ab herpete oſtendebamus enim in ſecundo libro ad Glauconem, eryſipelas fieri ab ichore ſanguinis, herpetem uero à bile, ſic cauſſus ſit à putredine bilis, ſynochus autem à putredine ichorum, & quoniam in eriſypelate ichor, ille tenuior ſanguinis ubi incipit putreſcere uertitur in bilẽ, ideo Galenus modo dixit eriſypelas fieri à bile, modo à ſanguine, quia tunc eadem eſt cura eodem modo dicimus de ſynocho quapropter quando dicebat Galenus in ſecundo de Differ.
feb.

feb. synocham fieri ex putredine bilis, dicimus propterea dictum esse, quia ichores corrupti sapiunt naturam bilis, sed modo quia necessarium est, ut sanguis & ipse putrescat, quando putrescit ipse sanguis, quæ nam febris fit? Dicemus primo quod sanguis potest putrescere uel intra uenas, uel extra uenas, si extra uenas fiunt proportionatæ febribus tertianis interpollatis si intra uenas, quia putrescit sanguis in quo stat uirtus & uita necessarium est putrescere etiam alios humores, quare reuera tunc putredo est in tota massa sanguinis, tunc autem fiunt febres pestilentiales, ut dicit Galenus in Epid. & non fiunt istæ febres à qualitate occulta, sed ab insigni putredine quadam & ideo nunquam contingunt nisi in constitutionibus humidis, & ita uidetis quomodo omnia uero consonant, sed hoc non tamen in omnibus corporibus contingit, sed in dispositis tantum ubi autem fit putredo in sanguine, & illi primo exprimuntur excernunturq; unde fit in illis fluxus ille dictus uulgò colliquatiuus propter maximam putredinem sequitur subitus casus uirtutis quia putredo est in sanguine in quo stat uirtus & spiritus, & calor innatus, & uita unde dixit poeta: Et uitam cum sanguine fudit frigescunt extrema, quia propter uirtutem modicam concentratur calor. deinde fiunt alieni ab omni ratione, fiunt stulti, quia spiritus sunt corrupti propter corruptionem sanguinis, qui est fundamentum spirituum, & ita sæuissima fiunt accidentia, & in accidentibus extrinsecus, & in exeuntibus, & in operationibus, & ferè semper terminatur ad mortem, curantur

autem

autem quando putredo sanguinis accedit nisi ad aliquem terminum, & dicit Galenus, quod putredo in sanguine est sicut acciditas in uino, nam si uinum incipiat acescere, & non sit aciditas confirmata si mutetur uinũ in aliud uas & transpiret redibit ad naturam suam, & ubi fuerit corruptum nihil prodest diligentia ulla, ita contingit in sanguine putrescente, quod autem febres pestilentes sint propter maximam putredinem apparet ex hoc etiã, si mittatis sanguinem in pestilentibus uidebitis omnia genera colorum, & foetet etiam, & mutatus est in omnibus conditionibus, & hoc propter maximam putredinem, ex ipsa etiam curatione apparet, quia nisi mittatis sanguinem cautè, & initio interficietis ægrum, quia non tollitis putredinem, sed diminuitis uirtutem, unde dixit Auicen. si pertransierit quarta, fortassis non erit amplius intentio phlebotomandi, quia transacta quarta, uerisimile est uirtutem esse factam imbecillem, ita ut non poßis phlebotomare, quid igitur tunc agendum? summa igitur cura inquit Auicenna uir ille diuinus est exsiccatio, uidetis igitur quam uanum sit confidere authoritatibus, & quod si rem ipsam consideretis ex ipsa rei natura inuenietis febrem à sanguine putrescente longe aliam esse à synocha, & de hoc satis. Nunc superest unum nempe Galenum defendere ab Auicenna, quia in hoc non satis fuit gratus Auicenna suo præceptori in prima quarti ubi loquitur de febre sanguinis nimis temere, ut sic loquar inuehitur in Galenum, reprehendit primo Galenum, quia non posuerit febrem sanguinis. hic licet exclamare contra Aui.

esse

esse maximum calumniatorem in hac parte. Nam primo Gal. omni modo affirmat dari febrem sanguinis immo mouet quæstionem in hunc modum ex quo constat fieri febrem ex sanguine quod nam genus febris ista erit. Quantum igitur ad hoc est calumnia mera Auicen. sed quantum ad illud quod dicit Auic. Gal. non intellexisse rem quia dicit quando putrescit pars tenuior sanguinis uertitur in bilem & fieri febrem biliosam, quãdo autem putrescit pars crassa uertitur in melancholiam & fit febris de quarto in quartum. Hic dicit Auic. ò bone uir non quæro de fine putredinis, sed quæro dum putrescit & non acquisiuit formam bilis aut melancholiæ quæ nam febris ista erit in isto intermedio, deinde dicit potest quidem pars sanguinis tenuior uerti in bilem, & tamen bilis illa non erit putrida, quia non est necessarium quod generatur à putrido esse putridum, quo modo igitur dicis q, quando pars tenuior sanguinis uertitur in bilem tunc fit febris biliosa & quando pars crassa uertitur in melancholiam fit febris melancholica. Ad hoc dicimus q, Auic. non intellexit mentem Galeni & argumenta sua nil sunt contra Galenum. Ipse Galenus supponens sanguinem putrescere, quærit tantummodo quare sanguis putrescit utrum faciat quartũ genus febris cum sint enim tres typi febrium secundũ q, sunt tres humores quærit Galenus ex quo putrescit sanguis & ex putredine trium aliorum humorum fiunt tres typi utrum ex putredine sanguinis fiat quartus typus typum autem intelligimus formã ipsam periodi in febre ut q, fiat febris de die in diem aut de tertio in tertium aut de quarto in

ſubtilior uertitur in naturam bilis, ubi autem partes ſubtiliores progreſſu temporis fuerint reſolutæ, fiet typus quartanæ febris, ſed primo putreſcit pars tenuior ſemper ſanguinis ſicuti carbunculi fiunt poſt eryſipelas. Sed de his ſatis. Phlegmatis aliud eſt naturale eſtote attenti in hac materia de humoribus, opus eſt diligentia ut lucem eruamus è tenebris in Auic. optime ſeruat ſuum ordinem Auicen. nam cum primo dixerit de ſanguine tanq̃ optimo omniũ humorum, conſequenter tractat de phlegmate, quia phlegma eſt humor aptus qui uertatur in ſanguinem. Debetis autẽ primo ſcire hoc nomen phlegma apud antiquos Græcos ante Hippoc. aliter uſurpatum fuiſſe q̃ poſt tempora Hip. illi enim antiquiores appellabant phlegma humorem aduſtum calidũ παρὰ τὸ πεφλεγμένον ſicut apud prodicum immo etiam ipſe Hippoc. uſus eſt nomine phlegmatis in hunc eundem ſenſum, in ſecundo progn. com. 66. Abſceſſus quidem conſiſtit in infernis partibus ubi circa ilia phlegma infeſtaret & hoc notauit Galen. in commento, ſed poſt Hippocr. aliter fuit uſurpatum, pro humore quidem frigido etiam humido, qua autem analogia nominis mihi ſatis compertum non eſt nam prorſus oppoſitũ ſonat. niſi uelimus dicere per antiphraſim ſed de hoc non eſt laborandum, quia uocabulorum uſus pendet ex populi arbitrio ſicut uſus monetæ. ad rem uenio, phlegma quoddam naturale quoddam non naturale hic eſt dubium cur Auic. prius non definiuit phlegma definitione communi et naturali & non naturali? ſicut fecit in ſanguine. Nam Gal. ipſe primo definit q̄ pituita eſt humor frigidus & humi-

humidus & colore albo sed hoc non sine mysterio fecit Auicen. stans in sua opinione quia ipse tenet esse aliquod phlegma q; non est frigidum & humidum sicut phlegma salsum, nec omne phlegma esse colore album sicut phlegma cineritium propterea noluit proponere definitionem communem Gal. tamen optime fecit & secundum principia rei. Nam pituita salsa non est proprie pituita, sed est pituita putrefacta, natura autem non consideratur in corruptis ut dicebat Arist. in secundo ethicorum neque magis pituita salsa ē pituita q̃ homo mortuus est homo bene igitur ponit Gal. secundum sua principia definitionem illam communem omni pituitæ quia pituita est frigida et humida. Quantum ad pituitam cineritiam ex melancholia mixta cum pituita pura non amittitur essentia rei propter mixtionem. Nec Galen. unq̃ ponit tales diuisiones ex his quæ miscentur ex diuersis substantijs Gal. igitur optime definiuit ex suis principijs Auic. similiter non definiuit caute stans in sua opinione & sibi constans. Naturale est q; est aptum ut in aliquo tempore fiat sanguis definitio phlegmatis naturalis est ipsius Galeni in secundo de facul. nat. cap. 9. ibi dicit q; phlegma naturale nihil aliud est q̃ nutrimentum semicoctum, & intellexit nutrimentum semicoctum, q; fit in uentriculo & ibi dicit q; si intelligatur pituita non cocta respectu coctionis quæ fit in uentriculo male dicitur, Sed dicitur cruda respectu coctionis quæ fit in hepate, ratio autem huius rei inferius à nobis manifestabitur ex hac definitione & Auic. & Gal. uidetur q; nihil prorsus differat pituita ab ipso chylo, nam chylus est alimen-

men-

mentum semicoctum in uentriculo & humor aptus ut uertatur in sanguinem, neque hic solum hoc dicit Gal. sed etiā in primo de natura humana & in principio de atra bile & aliàs sæpe. Immo clarius in secundo de uictus ratione in eo aphorismo abstinentiam ferunt facilius qui in superioribus partibus pituitosi sunt, ubi dicit ꝙ sanguis fit mediante pituita quia primo uertitur in pituitam & ne quis hoc dicat fieri in frigidioribus dicit etiam hoc esse de optimis cibis & facillimæ coctionis, quid igitur dicendum? Pituita non est idem quod chylus, sed bene est pars chyli dicebat Gal. in fine primi de atra bile quod pituita generatur in uentriculo ex parte frigidiori & aquosiori ipsius cibi, chylus autē ex parte pinguiori quæ pars cum sit pinguior & magis unctuosa ideo facile & in modico tempore uertitur ab hepate in sanguinem. At pituita licet uertatur & ipsa in sanguinem, tamen difficilius & indiget lōgiori tempore & nos diximus, quando in uniuersali speculabamur de humoribus ꝙ humores generantur sicut apparet in destillationibus apud alchymicos extrahunt enim illi unam partem aquosam & crudam quam etiam illi uocant phlegma, extrahunt etiam illi aliam partem quā principaliter intendunt quam quintam essentiam nominant, imaginemini, quod quinta illa essentia quam natura quærit extrahere est chylus ipse sanguineus necessitate autem materiæ fit pituita, quia in cibo est pars frigidior & aquosior quæ ab eodem calore est concocta sed non potuit tamen bene concoqui sicut pars unctuosa & hoc non contigit ex defectu caloris quia calor dedit meliorem formā

quæ potuit haberi in uentriculo & tantum egit quantum conuenit calori uentriculi, sed accidit uitio materiæ quæ cum sit frigidior & aquosior est rebellis actioni caloris ex parte igitur illa unctuosa & ex pituita fit, sanguis sed magis apta est illa pars unctuosa ut transeat in sanguinē, illa autem pars humidior & frigidior apta quidem est ut uertatur in sanguinem, sed difficilius conuertitur sicut & Alchimici habent quintam essentiam quæ proportionatur sanguini, habent & partem crudā quam appellant phlegma, quam non abijciunt sed ulterius decoquunt & ex eo extrahunt etiam quintā essentiam in chylo igitur sunt duæ partes una quæ est magis unctuosa & pinguis quæ facile transit in sanguinem & hæc est uere chylus est & altera pars frigidior & aquosior quæ licet uertatur in sanguinem tamen difficilius & hæc est pituita. Alimentum igitur semicoctum dicitur pituita per respectum ad partē chyli quæ proprie chylus dicitur quæ perfectißime concocta est propter bonam dispositionem ipsius materiæ non intelligitur autem pituita semicocta quia cruda sit, nā hoc non accidit defectu caloris sed propter rebellionem materiæ & hoc optime notauit Auic. in hac parte quando dicit q; est apta ut in aliquo tempore fiat sanguis quia pituita non est ita prompta ut fiat statim sanguis sicut est chylus, sed fit cum aliquo tempore & hæc satis pro declaratione huius definitionis ex quibus sequuntur multa utilissima scitu. Primo ut cognoscatis quomodo generetur pituita in uentriculo & non in hepate quia in prima coctione extrahitur chylus et extrahūtur duæ materiæ & duæ

partes,quarum altera pars quæ est pinguis & unctuosa uertitur facile in hepate in sanguinem. Altera uero pars est frigidior & aquosior & hæc dicitur pituita & ipsa quæ transit ad hepar unà cum chylo ut conuertatur in sanguinem,sed non semper conuertitur & ex hoc etiam sequitur quare pituita,non dicitur cruda respectu actionis uentriculi sed respectu actionis hepatis, quando hepar nõ potuit dare perfectionem quam debebat & conueniebat calori suo longe ualidiori & hoc dictum est à Gal.& nõ aßignauit rationem. Videtis tertio quare homines habentes frigidum hepar redundant plurima pituita cum autem pituita non generatur in hepate, sed in uentriculo quare in his abundat pituita ? Ratio est quia pituita generata in uentriculo transmissa ad hepar non concoquitur & nõ conuertitur in sanguinem,ex hoc etiam habetis, quare cõtra qui sunt calidi hepatis non abundant pituita quia calor hepatis uehemens uertit ipsam in sanguinem,& quare qui habent calorem hepatis temperatum,temperati etiam sunt in pituita,habetis etiam cur cibi boni alimenti plurimum sanguinem generant,& minimum pituitæ & cibi frigidiores plurimum pituitæ,quia ex cibo in uentriculo extrahuntur duæ partes,altera pinguis & unctuosa,altera frigidior & humidior ista ex cibis frigidioribus,plurima educitur & ita propter maximam copiam non potest postea conuerti ab hepate etiam si sit calidum, similiter si detur etiam cibus boni nutrimenti plurimus sanguis generatur etiam si hepar non sit ualde calidum quia ex ipso in uẽtriculo educitur multa pars unctuosa quæ facile in he

pate uertitur in sanguinem. Et est quidam modus dulcis phlegmatis. Hactenus optime dixit Auic. nunc ꝙ dicit nõ credo ꝙ sit peccatum mortale, sed notate quæso occasionem erroris Auicen. ex una parte uidebat Auicen. qui erat studiosus Galeni, ipsum Galenum dixisse in secundo de facul. nat. cap. 9. pituitam naturalem esse dulcem reliquas uero omnes esse præter naturam, ex alià parte legeret cõtra apud Galenũ in principio de atra bile ꝙ sola pituita insipida est naturalis dulcis autem, & reliquæ sunt præter naturam. Dum hæc igitur uidisset Auic. quærens solutionem aduerte ꝙ pituita naturalis est modus quidam qui est dulcis sed pituita dulcis est duplex quædam est per se quædam per mixtionem sanguinis dulcis pituitæ inquit genus est & naturale & dulce quando autem est dulcis permixtionem sanguinis non est naturalis tanq̃ uellet excusare Galenum hunc in modum quando dicit Gal. in secundo de facul. nat. pituitam naturalem esse dulcem intelligit pituitam per se dulcem sine mixtione quando autem dicit principio de atra bile ꝙ pituita est dulcis loquitur de pituita præter naturam intelligit pituitam ex admixtione hoc uoluit Auic. latenter dicere, unde siquis modo uellet carpere Auic. non intellecta eius sententia inique faceret tamen in re ipsa ualde fuit deceptus, quia non recte interpretatur Gal. quia Gal. initio de atra bile dicit aperte ꝙ pituita naturalis illa est quæ aßimilatur aquæ sed quãdo est insipida tunc aßimilatur uere aquæ nam tunc pituita est frigida & humida, & quanto magis acquisiuit hãc formam tanto magis est pituita, at ubi habet saporem aliquem

quem eum habet ex ulteriori coctione, & actione caloris, ex quo amisit frigiditatem & humiditatem, per quam est pituita naturalis, & quando dicit in lib. secundo de facult. nat. pituitam naturalē esse dulcem, alias uero pituitas, quæ sunt alterius saporis esse omnes præter naturam ipse A=uic. interpretatus est dulce pro dulcedine actuali, & non intellexit q; apud Græcos & Latinos aquæ dicuntur dul ces ad differentiam aquarum, quæ sunt nitrosæ, & salsæ, cum ipsæ in re ipsa sint insipidæ, hunc sensum quia non aduertit Auic. facit diuisionem dulcis in per se dulce, & dulce per admixtionem; quoniam autem in libro de atra bi le dixit pituitam esse insipidam expreßit magis quid intel ligeret per dulce, ideſt q; intelligit dulce pro carentia om nium saporum, sed iſtud eſt peccatum ueniale, ueniamus ad peccata mortalia. Quod autem exiſtit ualde frigidum cum cogitauerit phlegma naturale esse dulce, uiderat au=tem dulcedinem positam habere aliquid caloris, quia prouenit à calido temperato agente in frigidum & hu=midum, ideo dixit consequenter & necessario pituitam naturalem non esse ualde frigidam, sed q; pituita sit frigi dißima primo habetis Galenum qui multis in locis id te=statur, deinde Hipp. in primo de natura humana, dicit fri=gidißimam esse & intemperatam, & tactui, & hoc nota uit Gal. tertio de facul. nat. circa medium. Ideo iam posito uno fundamento non uero, necessarium est postea dicere multa quæ sunt falsa, Et eſt etiam phlegma dulce non na=turale omnia sunt facilia. Dulcis uero receptaculum. Hic affert unam proprietatem ipsius pituitæ, quam non ha=

bent nec bilis atra, neque flaua, Dixit Galenus *in principio de atra bile, in secundo de facult. nat. & aliàs sæpe,* Dicimus autem *q, hæc indigentia est propter duas res cũ dixerit nullum receptaculum proprium factum esse à natura propriæ ipsi pituitæ, dicit q, hoc accidit, & propter necessitatem, & propter utilitatem, & omnia sunt facilia iuuatiua est ut humectet iuncturas, hæc utilitas etiam apparet in curribus, nam aurigæ ungunt suos currus, ut sint aptiores ad motum,* Non *naturalis autem phlegmatis aliud est.*

In *superioribus egit* Auic. *de pituita naturali, nunc de pituita non naturali est agendum, sed quia multis in locis* Auic. *aduersatur* Gal. *& alicubi ex professo contradicit* Gal. *ideo primo declarabimus sententiam* Auicen. *postea examinabimus, utrum recte sentiat, & utrum recte carpat* Galenum, *uolens igitur* Auic. *declarare quid sit pituita præter naturam proponit diuisionem, et facit tres diuisiones, prima sumitur ab ipsa substantia,* Secunda *à modo substantiæ,* Tertia *à qualitatibus, idest à sapore, prima igitur talis est quædam pituita est dissimilaris ad sensum, quædam est dissimilaris ad rationem, licet non ad sensum. prima inquit est pituita quæ dicitur mucilaginosa.* Secunda *dicitur phlegma crudum ab ipso* Auic. *& hoc appellauit ipse* Gal. *uitreum ista diuisio sumpta est ab ipso* Gal. *tertio de locis aff. cap. quinto, licet longe felicius sit facta à* Gal. *in primo de facult. nat. dicit enim* Galen. *q, aliquod phlegma est dissimilare ad sensum, sed non appellat* Gal. *mucilaginosum aliud est phlegma quod est dissimilare quidem*

dem ſecundum rationem, ſed non ſecundum ſenſum, & eſt phlegma crudum tale, quale eſt illud q; ſubſidet in urina. hoc ſufficiat quia de hoc inferius dicetur exactius. restat ut uideatis cur dicatur pituita cruda diſsimilaris ſecundum rationem, ex quo hoc à ſenſu non poteſt iudicari. Eſt neceſſarium q; pituita omnis ſit diſsimilaris ſecundum rationem, & probat hoc modo, omnis humor crudus habet partes diſsimilares ſuæ ſubſtantiæ, pituita eſt humor crudus, ergo maior probatur à Gal. ſecundo prognoſticorum, ubi loquitur Hipp. de egeſtionibus crudis, in ſecundo etiam de criſi, neque differt humor crudus à concocto niſi q; crudus habet partes inæquales in ſubſtantia, et æqualitas eſt ſignum potiſsimum coctionis, & ratio eſt, quia concoctio fit quando calor æqualiter dominatur in humido, probatur igitur à Gal. ut dixi propter rationes dictas. Crudus autem humor eſt quando calor non æqualiter dominatur in humidum minor eſt etiam manifeſta, & probatur etiam à Gal. quarto de tuen. ſan. relinquitur igitur q; eſt concluſio uera, quod pituita omnis eſt inæqualis ſecundum rationem, licet non appareat ad ſenſum. Recte igitur dixit Auic. & Gal. q; quædam pituita eſt diſſimilaris etiam ad ſenſum, ſicut illa quæ excernitur per os quædam autem diſsimilaris ſecundum rationem. Intelligatis autem hic per phlegma crudum, phlegma uitreum, ut melius ex ipſo apparebit, Aliud eſt ualde ſubtile, Iſta eſt ſecunda diuiſio ſumpta ex modo ſubſtantiæ. Modi autem ſubſtantiæ dicuntur ab Ariſt. naturales potentiæ, aut impotentiæ, ſicut ſubtile & craſſum, molle & durum, lene et aſpe-

asperum. ualde subtile Auic. sciebat q̃ om nis diuisio generis in species debet diuidi in differentias oppositas, & per differentias simplices immediate oppositas, & non secundum quid, & secundum participationem, posuit igitur cum uellet diuidere per crassum, & subtile, posuit inquã crassum & subtile absolute non dixit quoddam subtile, quoddam crassum, sed quoddam ualde subtile, & quoddam ualde crassum, quia uoluit ponere differentias simpliciter oppositas. Inter quas postea sunt sua media, bene hoc facit Auic. phlegma igitur subtile est phlegma aquosum, phlegma ualde crassum est phlegma gypseum. Aliqui hic derident Auic. q̃ hic ponat phlegma gypseum inter pituitas, imaginantes q̃ gypseum intelligatur id q̃ uocatur callus, uel tophus à nostris, à Galeno πώρος, sed non ita intellexit Auic. sed pituitam quæ solet inueniri in scyrrhis, & absceßibus duris, in quibus pituita est ita crassa, ut iam sit coagulata, sed non est omnino facta lapis. Quod autem sit phlegma apparet ex curatione, dicit enim Gal. q̃ est resoluendum per mediocriter calefacientia, non est igitur in hoc reprehendendus Auic. Et ex phlegmate quoddam est salsum. Nunc modo facit tertiam diuisionem quæ sumitur à qualitatibus, idest ex saporibus, & dicit q̃ phlegma aliud est salsum, aliud acidum, aliud ponticum, aliud insipidum. primo loquitur de salso, & primo dicit quid sit, & affert causas salsedinis, dicit igitur quòd habet tres conditiones, primo q̃ est acutius, uel calidius, ut habet alius textus, secundo q̃ leuius, tertio q̃ siccius, primo q̃ sit calidus, uel acutius, (nihil enim refert) patet, nam q̃ calidius osten=

ostendit Arist. lib. de sens. & sens. & Galen. quarto de simpl. med. Sapores enim omnes fiunt ex ablutione terrei, humidi, ut si quis decoxerit res salsas in aqua insipida, relinquitur sapor salsus, si amara, amarus, si dulcis, dulcis. Cum igitur ita sit si fit substantia terrea sicca, & calor agat in ipsam moderate relinquatur sapor dulcis, si magis ita ut adurat fit sapor salsus, & hic sapor ideo arguit caliditatem, quia habet partem illam terream frigidam quidem, sed quæ est adusta à calore magno, & ita relictum est uestigium caliditatis in ipsa, si etiam legatis acutius, uerum est non intelligendo acutum pro acri, ut est in pipere, & cinamomo, sed acutius ad hunc sensum, quia linguã stimulat & erodit, & hoc modo omnes sapores dicentur recte acuti, quia aliquo modo stimulant linguam, quòd autem hoc phlegma salsum sit acutius reliquis patet, quia pungit & erodit linguam, quòd non habent reliquæ species phlegmatis. Dicit *secundo* ꝙ *est leuius, sed hoc non est uerum, quia salsedo fit ex admixtione partium terrestrium cum humido.* Ideo *patet* ꝙ *phlegma salsum est grauius, præterea in lib. de sens. & sens. dicit* ꝙ *calor extrahit id* ꝙ *dulce est, quia leuius, relinquit autem quid salsum, quia graue est, præterea etiam sensu patet,* Si *enim ponderetis, aqua salsa est grauior quàm dulcis.* Hæ *rationes sunt uerissimæ, & non possunt impugnari, tamen si bene aduertatis dogma ipsius* Auic. *uere dicit* Auic. *secundum suum dogma, quòd tale phlegma est leuius, uult enim* ꝙ *phlegma salsum fiat ex admixtione choleræ, quæ est humor leuissimus, secundum igitur proprium dogma recte*

loquitur Auic. quòd autem sit siccus patet quoquo modo dicatis, siue dicatis fieri ex admixtione cholerae, siue ex adustione partium terrestriū. Omnis uero salsuginis causa est. Nunc cum uelit afferre causas salsedinis in phlegmate optimo ordine procedit, primo enim proponit causas salsedinis in uniuersali, & duos ponit modos salsedinis, alterum naturalem, alterum artificiosum. Materialiter inquit Auic. fit salsedo, quando cum humore aquoso pauci saporis, aut insipido prorsus miscentur partes terrestres adusti & amari saporis in debita & proportionata portione, sumpsit hoc ex Arist. quarto meteororum circa finem, uidetur Arist. dicere salsedinem fieri ex admixtione partis terreae siccae & amarae cum humido, cum temperie, tamen quadam fit hoc inquit Auic. quia si plus poneretur de substantia sicca amara fiet sapor amarus, et bene notate quia uult primo fieri saporem salsum ex admixtione tēperata rei amarae cum humido insipido, postea autem si plus admisceatur de amaro fieri saporem amarum, & hoc habetis ex uerbis Arist. suo modo intellectis, Et est etiam cum sal, fit artificialiter ex cinere & alchali in artificialibus dicit quòd fit sapor salsus per ablutionem rerum salsarum decoctarum & excolatarum, & appellatur istud sal alchali. Pro sale alchali debetis notare quòd appellant Arabes illud sal, quòd nunc appellatur alumen catile, & est frequens Venetijs. Arabes confundunt alchali, & chachile, Cachile est herba quae datur hydropicis ad euacuationem, et haec est Achillei apud Dioscorid. & uulgò appellatur soldanella. Herba autem ex
qua

qua fit sal alchali, est lunaria herba, siue saponaria quia ista utebantur antiqui pro sapone, nostri autem conficiūt cinerem ex ista herba ex quo cinere conficiunt, postea saponem & quidam etiam conficiunt cinerem istum ex bestis apud Arabes dicitur chali, & usan apud Dioscor. struthium sensus igitur Auic. est quòd salsedo artificiosa est quando aliquid per artem & decoquitur, & excolatur. Similiter quoque phlegmati tenui adaptat quòd dixerat in causa de salsedine intentioni de phlegmate salso.

Circa quam partem saporum debetis notare quòd nō ita tractauit istam diuisionem sicut alias duas, nam aliæ fuerunt recta arte diuidendi tractatæ, per differentias duas oppositas, hic autem facit quadruplicem partem. Et hoc fecit Auic. re ipsa coactus, quæ non poterat uere diuidi, sed enumerari, sicut in alijs accepit per duas differentias ualde oppositas, duo extrema, inter quæ sunt sua media, ita diuisit hic accipere saporem dulcem, & amarum, siue acrem, quæ sunt duæ species extremæ saporum, inter quas sunt alij medij sapores autem amarum, uel acrem, quia quidam ponunt contrarium dulci amarum esse quidē acrem, ut dicit Gal. Sed hoc non est præsentis speculationis. Non fecit autem hoc, quia non potuit, neque enim inuenitur ulla pituita, quæ sit amara aut acris, fecit autem diuisionem istam in quatuor partes dicens phlegma aliud esse salsum, aliud acidum, aliud ponticum, & aliud insipidum. Incepit à primo sapore, & iam uidistis quo modo pituita illa salsa sit calidior, & leuior, & siccior, & ostendimus nos pituitam salsam esse grauiorem in rei ueritate, & ar-

gu-

gumenta quibus hæc probamus non possunt refelli, secundum tamen Auicen. Dogma uerum dixit & sibi constat quia uult pituitam salsam fieri propter mixtionem bilis amaræ quæ est leuißima, uidistis igitur omnes illas conditiones . postea cum uellet aßignare causam salsedinis in pituita, aßignauit causam in uniuersam salsedinis, & uult quòd quando est humidum insipidum uel dulce remissum, si admisceatur res adusta amara fiat salsedo, ita ut fiat salsedo ex insipido, uel quasi ex insipido & amaro, & dicit quòd si amarum ponatur in minori quantitate fiet salsedo si autem in maiori fit amaritudo, & hoc est dogma Auic. quòd debetis notare, ut sciatis distinguere dogma ipsius à dogmate Galeni, postea quàm determinauit in uniuersali causas salsedinis declarat intentum, scilicet quomodo fiat pituita salsa, dicit enim quòd si pituitæ insipidæ uel dulci remisse admisceatur humor biliosus certa quadam mensura fit pituita salsa. Phlegma igitur salsum est cholericum secundum ipsum. postea ubi fundauit suam opinionem disputat contra Galenum, & dicit primo Galenum dixisse duobus modis fieri salsedinem, aut propter putredinem ipsius aut aquositatem ei admixtam, sumpsit autem Auicen. hanc sententiam Galeni, ex secundo de diff. feb. cap. sexto, ubi loquitur de febre epiala, & dicit primo Auic. contra Galenum, quòd non fit à putredine, nisi per accidens, & dicit quòd potest quidem fieri salsedo in pituita à putredine, sed hoc est per accidens, quia partes aduruntur, & postea fiunt amaræ, & ita fit sapor salsus ex putredine, sed non per se, sed eo quòd phlegma putrescens

ſcens aduritur & fit amarum, fit igitur per accidens, id=eſt mediante aliquo alio, ſcilicet mediante aduſtione et amaritudine, uerba ipſius modo ſunt facilia. Sola autem aquoſitas quantum ad aliam partem omnino negat, & dicit neque per ſe, neque per accidens hoc eſſe uerum ſi tamen uolumus excuſare inquit Auic. ipſum Galenum debemus interprætari particulam diſiunctiuam pro copulatiua, id=eſt aut pro & hoc autem non eſt inconueniens apud Arabes interprætari ita ideſt non & quia ideſt propter quid ſic aut, ideſt & felix certe Galenus qui talem nactus ſit expoſitorem & excuſatorem ſuorum errorum. Vos *poſtea uidebitis ut intellexerit Auic. Gal. & quantum habeant uirium argumenta contra Galenum. Et ex phlegmate eſt quòd eſt acetoſum ubi declarauit quid ſit phlegma ſalſum & ex qua cauſa fiat, nunc quærit de phlegmata acetoſo & hic ſapor talis eſt qualis eſt in oxalide & in uua acerba appellatur enim acetoſum q, ab alijs dicitur acidum & dicit hoc fieri quando calor facit ebullitionem quandam in terreo ſicco mixto cum plurimo humido, & pauco calido, ſed notetis quomodo diuinè Galenus docuerit quarto de ſimpl. med. quæ ſit cauſa aciditatis debetis ſcire q, multa ſunt mixta quæ ita ſe habent ut in temperaturis ſuis ſit multum de parte aquea tenui & parum caloris ſicut eſt uinum pauciſerum & ſicut eſt lac. quædam autem ſunt quæ habent plurimum caloris & paucum humidum ſicut mel & uinum potens ſicut maluaticum illa igitur quæ habent paucum calorem & multum humidum, facile putrent à calore extrinſeco ſicuti uidetis modicum*

ignem extingui & suffocari à magno igne extrinseco et non solum à magno igne sed etiam à magno motu, nam si sit multus ignis & flabelletur aut agitetur augetur flamma. At si sit paucus ignis extinguitur flabellatione & agitatione & inde est q, uina ista paucifera si ponantur in amphora calida aut agitentur putrescunt sic & lac, sed uina potentia licet agitentur & ponantur in locis calidis, tamen non putrescunt, his ita habitis apparet causa aciditatis propter enim calorem extrinsecum bullit primo humidum deinde exhalat calor ille innatus qui erat paucus & ita remanet substantia humida acida & frigida, & hinc est q, omnia acida sunt frigida sed tamen remanet aliquis calor impressus, sed ualde debilis ideo acetum & lac refrigerant quidem sed tamen habent aliquid caliditatis, Acetum autem q, fit ex uino potenti non habet aciditatem sed acrimoniam, & ideo non est frigidum, sed calidum ideo cauete, ne fallamini cum uultis refrigerare cum aceto, bene igitur Auic. reddit rationem huius aciditatis breuiter & obscure tamen. Debetis autem scire uos de pituita acida sicut dicit Gal. quarto Aphor. 12. & tertio Apho. 12. q, pituita acida fit à ualidissimo frigore & semp ista pituita est omnium pituitarum frigidissima, sed notetis q, aciditas fit quidem effectiue à calore extrinseco formaliter tamen ab intensa frigiditate, sed hic est alia difficultas, quia uidetur sibi Galen. esse contrarius, nam in secundo de diff. feb. cap. de Epiala dicit q, phlegma uitreum est longe frigidius q̃ pituita acida, in duobus autem locis praeallegatis dixit q, pituita acida est omnium frigidissima, quomodo igi-

igitur soluemus? nulla est contradictio. Dicit ibi q. *pituita acida est frigior omnibus & addit & fortasse ista pituita uitrea est acida, si igitur sit acida pituita & cum hæc etiam sit craßior reddita certum est quòd erit frigidior quàm pituita acida absolutè.* Sed ibi dicit *fortasse & non nulli dicunt hoc ideo dictum à* Galeno *quia ipse nunquàm gustauit, nonnulli dicunt & melius quòd dicit fortasse quia non semper pituita uitrea est acida, sed quædam etiã pituita uitrea non est acida, & quia hoc dicit* Auic. *inferius, ideo de hoc ego non amplius, hoc loco dicam.* Cum *dixerit quare pituita fiat acida in se, addit etiam fieri acidum ex alia causa ex admixtione rei acidæ & litera clara est.* Est *aliud ponticum.* Tertia *differentia pituitæ ex sapore sumpta est pituita pontica, primo hoc nomen ponticum appellatur illud quòd* Græci *dixerunt* στρυφνὸν q. *à nostris dicitur acerbum qui sapor solet esse in mespilis & est sapor ualde astringens linguam.* Sed *nunquàm uidebitis apud alios mentionem factam de pontica pituita neque credo quòd unquàm gustabitis talem saporem in pituita* Auicenna *tamen dicit pituitam quandam esse ponticam, & dicit hoc duplici causa fieri posse, uel quòd admisceatur ei humor quidam ponticus, uel quòd in se talis fiat propter maximam infrigidationem ex qua humidum aquosum congeletur & ad siccitatem & terrestreitatem alteretur,* Debetis *autem scire sicut optime notauit* Gale. *in quarto de simpl.med.(sapor enim fit quando humidum insipidum admiscetur, cum sicco terreo ex uaria enim passione istius sicci terrei à calore fiunt uarij sapores) acer-*

bus autem ſapor fit quando calor non egit in ſiccum terreum ut miſtum ſit perfecte cum humido; utrum autē hoc in pituita ſit & utrum poßit eſſe uidebimus inferius. Hic interpretes Auicen. *mouent unam quæſtionem quomodo fieri poteſt ut ſit tanta frigiditas in corpore aliquo humano ut fiat congelatio pituitæ merito dubitauerunt, ſed in ſolutione dixerunt tot nugas ut melius fuiſſet ſi non dubitaſſent.Cauſa autem erroris eſt quia non intellexerunt principia rei neque animaduerterunt quomodo fiat pituita in corpore quæ generatur in uentriculo non propter debilitatem caloris,ſed quia ſemper in cibo eſt aliquid quòd non eſt aptum ut ſtatim uertatur in ſanguinem hoc debebant ſcire,ſecundo debebant etiam ſcire quòd dicit* Galen. *in ſeptimo de temp.quòd pituita in corpore eſt ſicuti ſuccus mandragoræ & hyoſcyami appellatur enim ſuccus frigidus,quia non poteſt dominari à calore innato dum admouetur humano corpori,ita pituita dum eſt in corpore humano ita complexionaliter frigida eſt ut non poßit alterari à calore innato & uerti in ſanguinem, quia ubi cō uertitur non eſt amplius pituita, & quanto magis immoratur in corpore tanto magis fit frigida, quia partes calidæ quæ ſunt in ipſa conuertuntur à calore innato & ita remanent ſolum partes frigidæ. quæ etiam ſæuißimos dolores excitant.* Si *hæc cognouiſſent non admirati fuiſſent,quare pituita in corpore humano ſit ita frigida, & inde eſt quòd congelatur in corpore humano, non ꝙ congeletur à frigiditate loci nam hoc eſt chimera ſed congelatur à frigiditate propria & ita ſoluta eſt quæſtio.*

Dixit igitur pituitam ponticam causari à duobus uel ex admixtione humoris pontici uel ex se ipsa dum ita infrigidata est ut congeletur aquositas & alteretur ad terrestreitatem utrum autem hoc possit fieri postea uidebimus.

Est & species phlegmatis grossi & uitrei differentiæ pituitæ quæ sumebantur ex parte saporum erant quatuor secundum Auicennam & iam uidistis de tribus superat quarta Auicenna uolens ostendere quæ sit pituita insipida proponit esse genus quoddam phlegmatis crassi quòd dicit esse uitro simile liquefacto & ideo appellauit uitreum, hoc phlegma quandoque inuenitur acidum, quandoque insipidum quando est acidum loquutus est quia reponitur sub specie secunda de qua superius locutus est, loquitur autem nunc de eo quando inuenitur insipidum, & dulce, & in hoc non est multa differentia quia et nos aquam insipidam appellamus & dulcem ad differentiam aluminosarum aquarum, uel salsarum non igitur faciatis multam uim in hoc nomine si pituita ista modo insipida modo dulcis appelletur & huius insipiditatis, affert causam uel quia fuit crudum semper uel si non fuit crudum semper accessit postea tanta frigiditas ut uersum sit in crudum & ita uult quòd frigiditas sit causa insipiditatis, uel à principio nec putruerit sicut accidit in acido uel licet à principio habuerit aliquem gradum caliditatis qui postea accedente nimia frigiditate euanuerit ita ut phlegma sit factum crudum sed semper insipiditas erit ex frigiditate & hæc est sententia ipsius Auicennæ. Hic interpre

tes nugantur super hoc uerbo crudo ut faciant Auicen-*nam ineptum & faciant ipsum in* Doctrina *necessaria u-sum æquiuocatione & metaphoris, quod quàm sit uicio-sum didicistis ex* Arist. & Auerr. Sed iam *declaraui uo-bis, quid intelligat* Auicenna *per crudum.* Iam *igitur de-claratum est.* Vbi *declarauit tres illas differentias pri-mam quæ sumitur ex substantia secundam quæ sumitur ex modo substantiæ tertiam quæ sumitur ex parte saporum epilogat & connumerat omnes species iam uidistis om-nes differentias pituitæ quæ docentur ab* Auicenna & *audiuistis eas à nobis fideliter declaratas, sed non arbi-tror quemquàm ex uobis esse tàm diuini ingenij qui pos-sit dicere se ab* Auicenna *aliquid didicisse, audiatis modo ut discatis ueras diuisiones pituitæ in quibus errauerit* Auicenna. Quantum *ad primam differentiam quæ su-mebatur ex ipsa substantia dicit quòd quoddam phlegma est dißimilare secundum rationem & sensum & hoc di-cit esse phlegma mucilaginosum, quoddam est quòd est similare secundum sensum & dißimilare secundum ratio tionem & hoc appellauit crudum.* Quid *hic docetur si mu cilaginosum phlegma (ut de primo membro primo lo-quar) idem est quòd phlegma uitreum sicut dicit* Galen. *in quarto de tuenda ual. ante medium, nam cum multa di-xisset de pituitis postea addit pituita uulgaris non est mucilaginosa quia tunc esset uitrea, ita quòd pituita mu-cilaginosa est idem quòd pituita uitrea, cuius postea sunt multæ species secundum maiorem uel minorem craßi-tiem, Sed si phlegma mucilaginosum est idem quòd ui-*

treum,

treum, hic sunt multa peccata primo non est dissimilare secundum sensum. Nam hoc uidetis in uitro liquefacto in quo apparent omnes partes liquefactæ similares sensu, præterea Galen.*tertio de loc.* Aff.*cap. quinto hoc ipsum habet & ita Auicenna docet falsum, aliud membrum istius diuisionis secundum Auicennam est de phlegmate crudo de quo dicit quòd est similare secundum sensum, dissimilare secundum rationem tantum, uellem scire quid intelligat hic per phlegma crudum.* Galen. *primo de alim. cap. de tritico distinguit pituitam crudam à succo crudo & dicit quòd pituita cruda est tenuior succo crudo quia habet multum humorem & multum serum admixtum. quare si hoc est distinguntur partes secundum sensum & quòd sit dissimilaris ad sensum pituita paulo superius causam affert* Galenus *quòd sit cum multo flatu quare Auicenna non potest dicere hæc de pituita cruda. Si uero intelligat de humore crudo idest de succo crudo qui generatur ex cibarijs crassis, nec hoc potest dici quia in eodem libro primo de alim. cap. de tritico dicit* Galen. *quòd humor crudus est quidem crassus sed non uiscosus, & ita non potest intelligi de humore crudo, præterea est alia ratio contra Auicennam ex ipsomet nam dicit in epilogo Auicenna quòd ipsum phlegma crudum cõtinetur in mucilaginoso, quomodo igitur potest crudum contradistingui cum mucilaginoso si continetur crudum sub mucilaginoso? & ita nullo modo potest stare hæc diuisio. At dicat quis intelligit de uitreo quia humor uitreus dicitur crudus non potest stare quia ut aduertitus ex*

Galeno ipso secundo de diff. febr. cap. sexto phlegma uitreum est idem quod mucilaginosum & ita Auicenna nõ potest hoc dicere aliquo modo, quia uidetis ipsum dicere sunt quatuor species phlegmatis ex parte substantiæ mucilaginosum crudum siue uitreum, aquosum & gypseum, præterea ostendimus quòd uitreum est similare secundum sensum & ideo uidetis quàm multipliciter peccat Auicenna in hac diuisione, unde autem fit ortus hic error tam crassus in Auicenna dixi alias fuisse nobilissimum uirum & principem non medicum, ideo est uerisimile hæc omnia quæ scripsit ab alijs collegisse & multa collecta quæ non intellexit scriptis mandasse, id quod hac in re accidit, ita rem uero habere declaro, uera pituita non generatur nisi in uentriculo, & generatur ex parte crudiore cibi propter naturam ipsius alimenti etiam si calor naturalis fuerit secundum naturam. nam in quolibet alimento est pars quædam pinguior calidiorve, quæ uertitur in succum ptisanarium & chylum, est & alia pars frigidior & crudior ex qua fit pituita & ita generatur pituita ex necessitate materiæ uerum quidem est q̃ plus uel minus generatur ex proportione actionis caloris. appellatur igitur pituita proprie illa, quæ generatur in uentriculo hoc modo, sed improprie, generatur etiam alibi, & maxime in cerebro, quæ à Græcis dicitur blena, à Latinis mucus, quæ descendit ad uaria loca, ad palatum, nares, iuncturas, & alia membra, hæc pituita fit ex uaporibus ascendentibus ad cerebrum, & ibi congelantur, & dicitur pituita mucilaginosa, eò q̃ est semper uiscosa, quia

generatur in loco frigido, & humido, & huiusmodi pituita semper est dißimilaris secundum sensum, quia semper habet flatum admixtum, & semper est flatuosa, q, cognoscens Gal. tertio loc. aff. cap. quinto, optime fecit distinctionem, ex quo loco sumpsit Auic. & non intellexit. pituita inquit quædam est dißimilaris secundum sensum, quæ est sicut muccus, & iste transtulit phlegma muccilaginosum, & hæc illa est quæ generatur in cerebro, quæ non est proprie pituita, sed improprie, quædam rursus est dißimilaris secundum rationem tantum, & hoc est phlegma uitreum, & muccilaginosum, & hoc est uerum phlegma, & generatur in uentriculo, aliud est muccus, aliud pituita muccilaginosa, phlegma mucilaginosum intelligitur pro phlegmate proprie dicto, quod dicitur muccilaginosum propter similitudinem succi, & fit muccilaginosum propter multam moram, & muccus appellatur aquositas uiscosa, quæ apud Græcos dicitur blena, sicut est illa quæ exit à choclea. Aliud igitur est muccus, & aliud phlegma muccosum, nam muccus est species phlegmatis improprie dicta, & hoc est dißimilare secundum sensum. Sed phlegma muccilaginosum est phlegma similare, secundum sensum, & hoc continetur sub phlegmate uitreo, & uidetis unde erroris causam habuerit Auic. Nā q, Gal. dixit de mucco, idem Aui. dixit de phlegmate muccilaginoso habeatis diuisionem Galeni, quantum ad substantiam, quantum igitur attinet ad diuisionem istam Auicennæ sumptam ex substantia uidetis quàm turpiter errat Auic. Pro secunda ubi dicit aliud est ualde subtile, &

istud est aquosum, aliud ualde grossum, & istud est phlegma gypseum, quantum ad hoc distinctio ista est optima, et uerum fuisset hoc totum nisi ipse addidisset unum, q; facit diuisionem falsam, addit enim ideo q; in iuncturis fuit retentum diu. Nam quando pituita contraxit nodum in iuncturis, et facta est tophus, non est amplius pituita, sed lapis, nec potest resolui quia lapidescit iam. unde dixit ille soluere nodosam nescit medicina podagram etiam uersa est in aliam substantiam, sed si dixisset de illa pituita, quæ concreuit in scyrrhis uerum dixisset, quia hæc potest resolui cum moderate resoluentibus, & illa est uere pituita, sed si intelligitur de illa pituita, quæ lapidescit in iuncturis iam non est amplius pituita, Et est pituita alia salsa, iam affert tertiam differentiam ex parte saporum, & hic est magnum negotium. Audiuistis enim ex sententia Auicennæ salsedinem fieri in uniuersali, quando amara substantia et terrestris admiscetur cum humido, unde dicit postea consequenter, q; pituita salsa fit, quando admiscetur bilis pituitæ insipidæ. Sed ut melius rem intelligatis, audiatis me de saporibus altius edisserentem, quia id erit & necessarium rei, & ualde iocundum. Scire igitur uos oportet, ut Arist. ait in lib. dē sens. & sen. circa medium, q; sapor est paßio facta in gustu ab humido, & sicco, terreo, secundum potentiam alteratiuam. notetis istud secundum potentiam alteratiuam, non est intelligendum secundum caliditatem alterantem, quia sapores etiam fiunt secundum frigiditatem, ideo Arist. locutus est caute, et Gal. recte intellexit Aristotelem. Cum igitur ad saporem necesse

ceſſe ſit concurrere ſiccum terreum cum humido & potentiam alteratiuam, quæ eſt uel caliditas, uel frigiditas fient uariæ differentiæ ſaporum ex uaria iſtorum proportione, cum igitur fiant ſapores propter proportionem humidi, aquei, & frigidi, terrei, una cum potentia alteratiua, uel plus erit de ſicco terreo, uel plus de humido aqueo, uel tantum de uno, quantum de alio, Et potentia alteratiua, uel erit frigiditas, uel caliditas, ubi igitur dominatur ſiccum terreum, & potentia alteratiua ſit frigiditas fient duo ſapores auſterus et acerbus, ubi plus de ſicco terreo ſit acerbus ſapor, ubi minus ſit auſterus, & inde eſt quòd iſti duo ſapores conſtipant & ſtringunt ſuperficiem tantum, quia hic dominatur terra, & non eſt caliditas quæ aperiat ſicut uidetis in Meſpilo, & Sorbo immaturo. Si uero dominetur aquea ſubſtantia, & frigiditas ſit illa quæ alteret, cauſatur acidus ſapor, frigiditas hic alterat formaliter non affectiue, ſicut ſupra diximus. nam aciditas ſit facta ebulitione à calore extrinſeco in qua ebulitione exhalauit quid erat calidi, ſapor acidus non aſtringit linguam, ſed pungit & penetrat in profundum, quia non dominatur ſiccum terreum, ſed humidum aqueum ſubtile, & ita habetis tres ſapores ex frigiditate dominante, & alterante. Quartus ſapor inſipidus eſt, quando tantũ eſt de humido, quantum de ſicco, & frigiditas eſt illa quæ alterat, tunc ſit ſapor inſipidus, ſicut eſt in gramine, & cucurbita, & in cannis. Quod ſi caliditas ſit alteratiua, et tantum ſit de aqueo, quantum de terreo ſit dulcis ſapor, ſicut eſt in melopeponibus, ideo uidetis iſta eſſe inſipida, deinde

inde dulcia, ubi accedit calor concoquens. Si autem dominetur paululum terreum, cum caliditate alterante, fit alia dulcedinis species magis temperata sicut uidetis in castaneis, si autem siccum terreum dominans habuerit caliditatem dominantem magis fiunt tres sapores. primò fit sapor salsus, & salsa quia multum habent de terra astringunt, & non penetrant nimium, quòd si istud siccum terreum aduratur, iam non apparet salsedo, sed nitrositas, et nitrosum magis penetrat. Baurachius dicitur à Barbaris. Si uero caliditas magis atque magis excesserit, & aduserit fit sapor amarus & ita habetis tres sapores, post dulcem in substantia terrestri. Amara autem sunt ualde aperientia, quia substantia terrestris est magis excocta, salsa autem magis abstergunt & astringunt in superficie, quia plus est de terreo sicco, non ita ex cocto ubi autem dominatur humidum cum plurimo calore fit sapor acutus appellatus à multis, & à bonis Latinis acris, qui est in origano, & in cepis δριμὺς dicitur à Græcis, quibus ita stantibus apparet quàm inepte dixerit Auic. salsedinem fieri ex admixtione rei amaræ cum humido insipido.

Audiuistis igitur quòd ubi siccum terreum dominatum fuerit à calore, sed non adurente ultimo fit sapor salsus, si ulterius aduratur fit nitrosus, si adhuc ulterius aduratur fit amarus sapor; & ita differunt isti tres sapores secundum magis & minus, differt tamen etiam subiectũ, quia licet in his omnibus idem sit subiectum siccum terreum, tamen est uarie dispositum, & se habet ad saporem amarum salsus, sicut crudum ad coctum, ex quo sequitur,

quòd ex falſo ſapore poteſt fieri amarus per ulteriorem aduſtionem,ſed ex amaro non poteſt fieri ſalſus, quia ex crudo poteſt quidem fieri coctum,ſed non è diuerſo,at coctum non poteſt recrudeſcere,ſicut ex pituita poteſt fieri ſanguis,at ex ſanguine non poteſt fieri pituita. Hic mo= *do aliquis dubitauerit,dixiſti q, ubi fit ſalſedo, ibi dominatur ſiccum terreum,ſed hoc non uidetur eſſe uerum,immò plura ſunt in quibus dominatur aqua, & tamen fit ſalſe= do in illis,Seroſa enim humiditas ſicut eſt urina, eſt ſalſa.* Non *dicimus differentiam ſiccum terreum ad hunc ſen= ſum quod in ea ſit maxime neceſſarium dominari ſiccum terreum,ita quòd ſit plus de ſicco terreo, quàm de humi= do aqueo,ſed actio & aduſtio caloris dominatur in parte ſicca terrea,& ita tollitur iſta obiectio his ita poſitis faci le eſt modo uidere quæ ſit cauſa ſalſedinis, non ſolum in pituita,ſed etiam iu omnibus alijs,ubi enim in aliqua re ſit ſiccum terreum,& in hoc ſicco terreo fiat aduſtio certa quadam menſura fit ſalſedo,hoc dicit* Ariſt.*in lib.de ſenſ. & ſenſ. circa medium, & quarto meteor.&* Gal. Tum *in lib. primo de ſimpl. med.per multa cap. tum in quarto etiam* Theophraſtus *in ſecundo de cauſis plantarum,ſi recte memini, &* Plato *in Timeo, Gal. tamen omnia colle= git,& ex ſententia Ariſt.omnia pertractat. Cum igitur hoc ita ſit,uidetis quantum erret Auic. qui uult ex ama= ro & inſipido fieri ſalſum,ex certa quadam menſura eſt igitur hoc contra rationem.eſt etiam contra experientiã, quia quacunque menſura miſcetis amarum cum inſipido, ſemper amarum percipietis, quia amarum nunquam po=*

teſt

tect fieri salsum, bene salsum potest fieri amarum, quia salsum est quidam gradus remissus, & uia in amarum, sicut uidetis in carnibus ualde salitis, percipitis enim ex ipsis quandam amaritudinem. decepit autem Auic. *primo similitudo istorum trium saporum, & sæpe à* Poetis *&* Ora*toribus etiam qui non ita proprie imponunt nomina amarum ponunt pro salso, propter affinitatem horum saporum.* Dicunt *enim amaros fluctus pro salsos, & forte etiam ut excusemus* Auicen. *uel propter inopiam linguæ suæ, & uocabulorum, uel propter malam translationē, hic in textu positum est amarum pro salso, sicut etiam apparet infra ubi choleram appellauit rubeam pro citrina. bene uerū est quòd ubi dicit pituitam fieri ex bile admixta cum pituita tollit ipse hanc excusationem, quia ostendit se tenuisse hoc dogma, & non factum hoc esse uitio uocabulorum.* Quando *postea* Auic.*reprehendit* Ga*lenum dicens* q; Gal.*dicit fieri pituitam salsam (& est locus in secundo de diff.feb.cap.sexto) uel ex putredine, uel ex humiditate aquosa admixta, quantum ad primam causam dicit* Auic. *se admittere,* q; *salsedo fiat à putredine, sed non immediate, sed mediante adustione uere interpretatur* Auic.*neque potest aliter fieri salsa pituita. quàm* q; *partes terreæ in pituita aduruntur à calore extraneo, et putredinali, ita ut fiat cinis ex partibus suis terreis non dicatis quòd fiat cinis proprie, quia tunc fieret amarum, sed aduritur usque ad aliquem terminum. hoc est uerum, sed quando postea arguitur, non ab ipso* Auic. *quia ipse non uidetur hoc dicere, sed sui sequaces, ergo putredo est*

cau=

causa per accidens ipsius salsedinis. nescio quid sibi uelint per causam per accidens. Causa per accidens dupliciter dicitur uel remota & non propinqua, alio modo causa per accidens, sicut quæ reducitur ad casum & fortunã. quantum ad modum istum secundum putredo non est causa per accidens. sed secundum primum modum erit uere putredo causa per accidens, quia non est causa congenita, & hoc concedet etiam Gal. quia per adustionem facit salsedinem, sed quid refert modo putredo sit causa adustionis in partibus terreis, ex qua fit salsedo. Sed quando inferunt ergo sequeretur q̃ salsedo fieret ex qualibet putredine, & semper esset eodem modo, istud est uanissimum, quia sunt diuersi modi, et diuersæ species putredinis, quantum ad alteram causam salsedinis pituitæ, q̃ fiat salsedinis natura ex aquosa humiditate cum pituita nisi prima dicit Auic. hoc totum falsum est. Causa erroris Auic. est quia non concipit serosam humiditatem, sicut concepit Galen. quia Auic. intellexit serosam humiditatem, pro humiditate insipida. Sed Gal. accipit pro humiditate salsa, & dicit hoc expresse Galen. principio lib. de atra bile. quid igitur mirum si fiat salsedo ex serosa humiditate, & pituita insipida, cum serosa humiditas sit salsa semper. ex malo igitur intellectu uerborum reprehendit Auic. Gal. Tunc ultra dicit Auic. pituitam esse quandam ponticam, idest acerbam si bene intellexistis quæ hactenus dicta sunt, uidetis q̃ non potest fieri pituita acerba ex se ipsa bene poterit fieri si admisceatur humor acerbus. Quod autem in se ipsa non possit fieri pituita acerba, patet quia acerbitas fit à fri-

à frigiditate, & fit quando tantum est de sicco terreo, ut superet humidum, neque enim est sicut quando causa alteratiua est caliditas etiam si sit minus de terreo sicco, tamē agit in ipsum. At in frigiditate non potest hoc contingere, quia actio frigiditatis est tantum quòd constringit in pituita autem semper humidum superat siccum terreum. Præterea est contra ipsum Auicennam, ubi loquitur de phlegmate insipido, dicit autem insipiditatem accidere propter maximum frigus adueniens pituitæ frigidæ aquosæ. Acerbus autem sapor differt materia et forma à sapore insipido. materia quidem quia in acerbo dominatur siccum terreum, in insipido autem humidum aqueum, de forma etiam patet, ergo quoties pituita aquosa per se uehementi infrigidatione fuit infrigidata, neque adueniat putredo, neque calor excoquens fiet etiam secundum ipsum Auic. pituita insipida non pontica. Præterea est maxime manifeste còntra experientiam, unde uidemus quòd neque Gal. neque Hippoc. neque alius Græcus aliquid dixerunt de hoc, unum restat tantum in eo loco ubi epilogat species pituitæ colligit uitreum phlegma ubi huiusmodi phlegma uitreum? certe in nullo membro apparet istud, at dicet aliquis intelligit uitreum pro crudo uidete quid dicat ipse statim crudum uero in collectione mucilaginosi continetur. Audiatis modo ueras diuisiones phlegmatis ex Galeno. Ita erat diuidendum, quantum ad substantiam pituita aut est dissimilaris secundum sensum, (& hoc uolebat dicere Auicen.) & talis est muccus descendens ex capite, & talis etiam est pituita, quam ap-

pel-

pellauit Galenus crudam, in quarto de tuen. san. circa medium, aut est dissimilaris secundum rationem tantum & talis est pituita muccilaginosa non muccus & pituita uitrea, quæ est proxima muccilaginosæ & humor crudus residens in urina tertio de loc. aff. cap. quinto, secunda diuisio ex modo substantiæ pituita aut est tenax, aut non tenax tenacem appellamus muccilaginosam & uiscosam nõ tenacem diuulsam, friabilem fortasse dicerent Latini. Tenax autem est sicut pituita quæ dicitur muccilaginosa & uitrea, non tenax est pituita uitrea. Tertia diuisio est per crassum & tenue tenuis est pituita, muccus descendens à capite & pituita cruda quam aqueam nonnulli appellant. crassa est pituita uitrea, muccus autem est tenuis & tenax. postea sunt quatuor differentiæ ex parte saporum. Primo est insipida, secundo dulcis, tertio salsa, quarto acida, & hæc sumpta sunt ex Galeno, in principio primi de tuend. ualetu. pituita naturaliter proportionatur aquæ, & ideo est insipida, quicunque sapor accedit fit à calore conuertente pituitam naturalem in præter naturam nam si calor accedat moderatus fit dulcis, si autem fiat putredo & ebulliat & ex ebullitione euaporet calor fit acida, si autem ex putredine fiat maior adustio, fit pituita salsa, & hæc de formis & speciebus pituitæ simplicibus. Quantum ad compositionem quando miscetur cum diuersis humoribus non est de hac hic tractandum, ubi simplices essentias quærimus & ita habetis totum locum de pituita audiatis modo pauca ut præparetis uos ad consequentia de bile, Cholera rubea postquàm

Auicenna egit de pituita consequenter agit de bile & seruat ordinem propositum sicut diximus sicut dixit prin cipio, & sicut diuisit alios humores in naturales & non naturales ita facit hoc loco: dicit igitur quòd cholera alia est naturalis alia non naturalis naturalem dicit esse spumam sanguinis rubei coloris & clari leuem acutam & calidam, sed bene aduertatis, primo est falsum quòd sit spuma sanguinis, & falsum quòd sit rubea, est falsum quòd sit acuti saporis, ita ferè ut sint tot errata quot uerba, sed tamen non est credendum Auicennam ita craßum fuisse ut hæc senserit quæ ex ipsa experientia possunt facile cognosci error igitur est in uerbis non in ipso Auicenna uult enim per rubeum clarum intelligere colorem citrinum, & per acutum intelligit amarum, quia non est uerisimile quòd Auicenna non cognouerit bilem esse amaram & citrini coloris. Sed ut optime noscatis naturam bilis naturalis, debetis scire quòd bilis naturalis, primo quantum ad substantiam suam omnium humorum qui sunt in corpore est tenuißimæ substantiæ & fluidißima ut notauit Galen. multis in locis præsertim in secundo de facult. nat. & in lib. de inæquali intemperie. Circa hoc tamen debetis animaduertere non esse tenuißimam omnium humorum qui sunt in corpore si omnes intelligatis, sed si comparatis suis humoribus contradistinctis quos humorosos Auicenna appellauit, non enim est tenuior quàm serosa humiditas idest urina qui humor est & ipse in corpore secundo de facul. nat. cap. 8. quantum ad qualitates primas est calidißima omnium humorum qui sunt in corpore, &

licet

licet in primo de temperamentis dicat sanguinem esse omnium humorum calidißimum in secundo autem dicat bilem esse omnium calidißimam aũbi tamen nos diximus non esse contradictionem in Galeno, nam quo ad caliditatem actualem calidißimus omnium est sanguis quia calor actualis est à sanguine & spiritibus, complexionaliter autem, & effectiue bilis est calidior, sanguis autem effectiuè non ita calefacit & hic soluitur ista dubitatio bilis igitur est substantia tenuißima & calidißima sapore est amaro, & colore pallido pallorem intelligimus, quem Græci ὠχρὸν uocarunt sicut est color in citro subalbescente, siue citrinum dicatis idem est & est ubi lutheus color est ad modum remissus & tendens ad album, sicut solet esse in facie icterici qui habet colorem citrinum cum quadam albedine, sicut etiam est color auri unde etiam pallescere aurum dicitur, unde est illud dicterium aurum ideo pallescere quia habet multos insidiatores, hoc dicit Galen. in 5. comm.6 .epidim.in lib.de tumoribus præter naturam ca. 10. & alibi sæpe.

Quoniam sicut uidistis etiam in præcedenti capite de pituita Auicenna fuit confusus propterea in hoc tractatu de bile satius ego duxi proponere prius, quæ sit uera sententia Galeni & antiquorum & simul explicare mentem Auicen. propterea audiatis. Incipiamus sicut etiam incepit ipse Auic, & dicamus bilem quandam esse naturalem, quandam non esse naturalem, bilis naturalis dicitur illa quæ non excedit ordinem naturæ, & est intra ordinem naturæ. Sed quando erit intra ordinem naturæ?

quando ſcilicet ſeruabit neceßitatem materiæ & neceßitatem finis, ſeruare autem neceßitatem materiæ & finis ita intelligitur. Conditor ita conſtituit res omnes ut propoſito fine prius, ſemper materia ſit talis, qualem requirit finis ille, & hoc probat Ariſto. primo de partibus animalium cap. primo & hic oſtenditur maximus ordo naturæ, & maxima prudentia opificis, & ita eſt connexa neceßitas materiæ fini, ut altero propoſito & habito ſequatur alterum neceſſario ut probat Galen. decimo de uſu partium diſputans contra Moſem & epicurum. Contra Moſem quia poſito fine non ponit materiam conuenientem, deridet etiam epicurum qui ſolum neceßitatem materiæ ponebat, non finis, ideo ait rectius & prudentius Moſem direxiſſe mentem ſuam, licet & ipſe fuerit diminutus, neceßitas autem materiæ in bile generanda eſt, quia ut ſcribit Galenus tertio de ſimpl. med. cap. quinto, & quarto eiuſdem cap. 23. in omnibus ſuccis ſemper opus eſt neceßitate materiæ ut fiant quatuor diuerſa in quo libet ſucco extracto, ut ſi ab herba uel ab aliquo ſolidiori corpore extrahatur ſuccus, neceſſarium eſt eſſe quatuor unum purum tria excrementa & dicit quòd in aliquibus deprehenditur ſenſu in alijs ratione, ſenſum deprehenditur in uino, eſt ſanè uinum purum, eſt fex in fundo, eſt aquoſitas, eſt quodam ſupernatans quòd Gal. uocat florem uini, ſicut apparet in uino ita etiam in alijs omnibus ſuccis, idem in ſanguine contingit eſt quoddam purißimum quòd appellatur ſanguis contra diſtinctus alijs. Præter ſanguinem ſunt tria excrementa quorum unum dicitur

fex

ſex & eſt ſuccus melancholicus, aliud excrementum aquoſum quæ pituita dicitur, aliud quoddam ſupernatans uelu-ti flos leuiſsimus & tenuiſsimus & dicitur bilis ſiue cho-lera & ita habetis in isto ſucco ſicut in alijs quatuor ex neceſsitate materiæ, quoties igitur bilis non excedat iſtam neceſsitatem materiæ erit naturalis quantum ad materiam. Eſt neceſsitas finis hæc eſt duplex altera abſolutè eſſendi, altera bene eſſendi, neceſsitas eſſendi eſt quia ſicut ait Hippocr. & Galen. in primo lib. de naturâ hum. unus quiſque homo conſtituitur ex quatuor humoribus. Præterea ſunt quædam membra quæ nutriuntur ex bilioſo ſanguine quinto de uſu partium cap. ſexto de pulmone. quando igitur tantum generatur quantum requirit finis iſte ratione eſ-ſendi, hæc bilis dicitur naturalis quia ſeruat neceſsitatem finis. Neceſsitas finis bene eſſendi erat quia neceſſa-rium eſt ut expurgentur & lauentur inteſtina propte-rea quando porus felleus eſt obſtructus male habent in-teſtina in excretione excrementorum. Quando igitur ita ſe habebit bilis ut ſit intra ordinem naturæ, neque plus aut minus de ea generetur quàm requirit neceſsitas mate-riæ & neceſsitas finis erit naturalis. Erit autem hoc quan-do tria aderunt primo ut materia ſit conueniens tertio ut ſeruetur locus naturalis, ſecundo ut calor ſit conueniens tunc omnia bene ſe habebunt & bilis conſiſtet intra ter-minos naturæ, materia conuenies bilis quæ nam eſt? in lib. de facul. nat. cap. 8. dicit Galen. quòd ex tenuiſsima & pinguiſsima parte alimenti, generatur bilis & inde eſt quòd quæ ſunt unctuoſa & admodum dulcia illa omnia ge-

nerant plurimum bilis sicut mel & sacharum quantum ad unctuosa & dulcia omnia, unde ista uetantur febricitantibus febre biliosa. quando igitur alimenta neque fuerint admodum dulcia neque unctuosa, sed temperata omnia generabunt bilem naturalem ratione materiæ & ita bilis erit naturalis ratione materiæ conuenientis. Calor etiam qui est causa agens dicitur esse conueniens & temperatus & non credatis quòd ex superfluo calore generetur bilis naturalis. nam ex superfluo calore generatur bilis non naturalis, ad generationem igitur bilis naturalis hæc duo simul requiruntur, quòd & si sit calor temperatissimus & utatur cibis dulcibus & unctuosis iste abundabit plurima bile tantum refert alimentum. materia igitur conueniens necessaria est & ipsa præter calorem conuenientem. tertio oportet ut seruetur locus, in quo loco generatur bilis? in quo sanguis generatur nam si bilis est excrementum sanguinis est necessarium ubi generatur sanguis ut ibidem sit suum excrementum, sed sanguis generatur in hepate ergo & bilis generabitur in hepate & uenis nam secundum antiquos est tantum una concoctio in hepate & in uenis. At dicat quis ex quo ista bilis est naturalis quare habet istas concoctiones? quomodo ego cognoscam bilem naturalem & habere has conditiones, sunt multa signa quæ consequuntur & accidunt corpori, Primo nihil redundabit, erit corpus bene coloratum, sed sunt alia signa potiora sumpta ab excrementis. quando bilis excernetur erit tenuissima & fluida ita ut non possit esse ex humoribus subtilior secundum urinam idest post

uri=

urinam & sudorem sicut ostendit Gal.in libro de atra bile de inæquali intemp.& in secundo de facult. nat.in lib. de tum. præter naturam,in secundo progn. hic sunt ferè omnia quæ diximus & dicemus, est igitur bilis maxime fluida & tenuißima. Sapor est amarus sed amaritudo nõ est simplex neque sincera sed habet acrimoniam adiũctam. At dicet quis non percipitur non est mirum, nam absynthium habet acerbitatem & amaritudinem & acerbitas est longè intensior quàm amaritudo; & tamen non percipitur acerbitas sed amaritudo & ratio est quia sunt duo sapores extremi dulce & amarum cæteri autem sunt medij,extremi autem maxime mouent sensum, sicut etiam in coloribus,albus enim & niger illi sunt qui maxime mouent uisum,cæteri omnes sunt obtusi inde est quòd in bile percipitis amaritudinem non acrimoniam, & si percipitur acrimonia ratione potius quàm sensu percipitur & inde est quòd bilis stimulat, pungit,rodit, quia acris est & ita habetis quæ sit substantia bilis & qui sapor. Color naturalis in lib.de tum. præter naturam est pallidus & iam declaraui quis sit color pallidus, dixi enim quòd est ille qui est lutheus in albo idest quando lutheus est clarus declinans ad albedinem,dicitur pallidus & dicitur ὠχρὸς à Græcis & habetis terram talis coloris & dicitur ὤχρα habetis etiam auripigmentum,palea ordei quandoque habet talem colorem citrinus communiter dicitur à modernis quia sunt quædam citria quæ habent huiusmodi colorem est igitur bilis naturalis talis coloris pallidi, unde si flaua fuerit illa erit calidior,appello flauam quando color

est uerè lutheus sicut est in herba calendula, non est tunc naturalis quia calor egit in ipsam plus quàm oportet & præusit & hic color est proprius color syncerae bilis. bilis pallida habet aliquid admixtũ ex serositate sanguinis & ideo color lutheus intenditur & fit pallidus, proprius autem color ut modo dixi syncerae bilis est flauus color, & est magis syncera bilis flaua quàm pallida, ideo tota syncera est quae flaua est. Sed quanto syncerior est tanto magis recedit à natura, ideo dicebat in secundo progn.47.quòd omnis humor syncerus malus est. bilis ergo naturalis est colore pallido, et ita habuistis tres proprietates, siue conditiones bilis naturalis, cuius sit substantiæ, cuius coloris, & cuius saporis. Quarto est leuissima semper supernatat primo de natura humana, quantum ad primas qualitates, patet etiam ex leuitate, q; est calida, & sicca. Iam igitur habetis signa bilis naturalis, & quo modo generetur, & ubi generetur, & sic habetis quæcunque possunt dici de bile naturali. Quæ modo est bilis præter naturam? est illa quæ habet aliqua uel multa ex contrarijs istarum conditionum signa quæ diximus competere bili naturali. primo quæ peccat in materia, & non habet materiam conuenientem, quando enim contingit, ut in ipsa materia uel sanguine plus sit de succo bilioso, tunc bilis non est secundum naturam, quando excedit etiam finem naturalem est non naturalis, & quia finis est duplex ut dixi & essendi, & bene essendi, ideo contingit bilem non naturalem excedere finem dupliciter. Ista omnia fiũt quando causæ bilis non erunt secundum naturam, causæ

autem sunt,ut audiuistis, primo ut materia habeat tantũ de succo pingui & dulci, quantum oportet & sufficit ad generationem bilis ideo cibi temperati, sicut panis, caro pullorum,& huius modi non plus bilis generant, quàm oportet. ideo bilis erit naturalis quantũ ad materiam at si sint cibi dulces admodum & unctuosi, tunc plus bilis generatur quàm oportet,& si fuerint cibi frigidiores, ut lactuca & huiusmodi plus pituitæ, quàm bilis generatur, altera causa est calor non naturalis,quæ est causa agens, calor enim quando fit non naturalis tunc uel deficit,uel excedit,si deficit generatur bilis quæ dicitur à Gal.bilis rubea,quam non distinguit à sanguine subtiliori, nisi q, ista bilis non congelatur,neque crassescit,quando igitur calor non contingit ultimam concoctionem, sed fecit aliquam coctionem non facta est conueniens separatio bilis à sanguine,ideo facta est substantia quædam separata, quidem à sanguine in substantia,sed non potuit habere colorem conuenientem,quia calor fuit diminutus,& non potuit attingere ultimam coctionem, siue finem coctionis, & ex ista bile fiunt erysipelata, & febris synocha, ideo dixit Gal.erysipelata fieri ex bile rubea,& ideo isti non intellexerunt quid sit bilis rubea,& quid differat à flaua. unde erysipelata & febris synocha participant naturam sanguinis,ideo sunt erysipelata rubea, & iuuantur mißione sanguinis,sicut & febris synocha uerum est q, progressu temporis hæc bilis rubea uertitur in bilem flauam, quando calor iam auctus est,& aucta est putredo. quare non mirum est si Galenus aliquando dicat erysipelas ex bile

AA v fla=

flaua fieri. habetis igitur primo quæ sit bilis rubea, quæ generatur propter defectum caloris agentis, quando potuit generare quidem ipsam bilem, sed non potuit separare à sanguine separatione perfecta ideo habet colorē sanguinis. Si uero calor fuerit excedens, secundum gradum caloris fiunt uariæ species bilis, nam si sit auctus in primo gradu fit bilis flaua, & est syncera bilis, & non est prorsus præter naturam, neque prorsus secundum naturam, sed media, si uero magis excesserit calor aduritur flaua bilis, & fit uitelina, & quid est ista uitelina? ubi bilis flaua ulteriori calore aduritur fit uitelina, & est coloris magis uiuacis, quàm flaua, & tendentis ad rubedinem sicut est color croci non quidem croci illoti, sed si acciperetis parum croci, & diluatis, & per multam dilutionem faciatis uidebitis esse colorem ad modum lutheum, et tendentem ad rubedinem, sicut est in aliquibus uitellis ouorum gallinarum degentium in campestribus locis, ideo bene comparatur hæc bilis uitelo ouorum. Si uero calor ulterius etiam per materiam fiet contra Modernos immediate æruginosa bilis, & non est alius medius terminus. æruginosa qualis, & quæ est? uidistis æruginem æris, uidetis colorem uiridem quidem, sed est uiride clarum, & ubi nigrum admiscetur cum flauo fit uiridis color, & inde tandem ubi dominatur nigrum, & fit summa adustio à calore, fit bilis nigra, de qua agetur suo loco, & ita uidetis ꝙ quando calor agens excedit tēperamentū in primo gradu excessus fit bilis flaua, postea fit uitellina, postea æruginosa, ultimo nigra, & si bilis pallida peccaret solū

hæc

hæc multum eroderet, sed quid creditis facturam bilem flauam non naturalem? & si flaua magis, quid de uitellina creditis? quòd si uitellina quid de æruginosa dicemus, erit hæc certe pessima audiuistis quo modo bilis fiat non naturalis, tum uitio materiæ, tum uitio caloris, uel excedentis, uel deficientis, & q; secundum uarios gradus excessus caloris fiunt uariæ species bilis non naturalis. audiatis modo quare fit non naturalis respectu loci. si bilis non generabitur neque in hepate, neque in uenis, non est naturalis. sed ubi generatur quando non generatur nec in hepate, nec in uenis? generatur in uentriculo hæc dicitur prassina à Græcis; idest poracéa, quia habet similitudinem pori in colore, & habet saporem medium inter amarum, et acidum habet causam agentem præter naturam, & materiam præter naturam, causam quidem agentem, quia nunquam uentriculus naturaliter se habens, generat talem bilem, sed quia fuit calefactus præter naturam, peccat etiam materia, ubi ingeritur cibus calidus aptus, ut putrescat, & putrescat ad nidorem putredo erit in uentriculo, uel terminatur ad aciditatem, uel ad nidorem, fit igitur hæc bilis non in omnibus uentriculis. Sed uel in uentriculis calidis, uel quando cibus est aptus, ut conuertatur in istam bilem dereliquimus unam speciem bilis non naturalis, quæ uocatur à Græcis isatodes bilis, de qua ne somniauit quidem Auic. sed audite quæso unum uerbum sunt quidam qui dicunt me obscure loqui, & ab ipsis non intelligi sed qui me non intelligunt ij habent aures obstructas pecunijs. pecuniæ enim obstruunt aures & cibaria, & uina

na dulcia, ad rem redeamus.

Modo iste calor ex quo diximus generari bilem istam porraceam est quandoque intensior, quandoque remissior sic & alimenta quandoque sunt magis apta, ad hoc quandoque minus, ideo secundum uarios gradus ipsius caloris, & alimenti fiunt uariæ species bilis in ipso uentriculo. si enim sit calor intensior, & alimentum sit aptissimum ad putredinem, non solum fit porracea bilis in uentriculo, sed etiam isatodes sumpto nomine ab herba notissima in Italia, quæ græce isatis dicitur, & à Latinis glaustum, et uulgo guadum est coloris cerulei, sed tendentis ad nigredinem, nam ubi bilis illa porracea magis putrescit, & magis incalescit, & magis incineratur fit ille color porraceus obscurior quare fit ceruleus, nam color ceruleus est obscurior, quàm uiridis, & ita sunt gradus quidam innominati. per quos deuenitur ad ipsam nigredinem, sed gradus nominati sunt isti quos enumerauimus ex Gal. primus gradus est flaua bilis, omitto pallidam quæ est naturalis, & loquor de ea, quæ est præter naturam ratione loci, si magis aduritur fit uitellina, si magis, fit æruginosa, q. si fit naturalis ratione loci, primo fit porracea, & si magis aduratur, fit isatodes, & ita habetis quinque species bilis non naturalis citra nigredinem, in quibus fuerunt confusi Moderni, ego tamen nolo nunc colligere conclusiones falsas modernorum. habetis autem quinque species bilis non naturalis citra nigredinem, & unam naturalē quæ est pallida bilis, uidebitis modo diuisiones Auic. quàm sint ineptæ, & ubi sint falsæ. hic dicat quis cur

*exponis tu librum quem uituperas, primum quidem ego non uitupero lib.totum, ſed ea tantum quæ mihi uidentur reprehendenda.*Præterea *non facio rem nouam, nam Ga len.nullibi facit meliores commentationes, quàm in libros quos repræhendit, ſicut in lib. porrecticorum, & in lib. de natura humana.* Audiatis igitur modo quid dicat Aui. *primo facit diuiſionem bilis in naturalem, & non natu=ralem, poſtea agens de naturali non affert cauſas, quam nos diximus, ſed affert tantum ſigna quædam, quibus co=gnoſcãtur, quæ etiam à nobis dicta ſunt. hic uolens defi=nire bilem naturalem, primo dicit q, eſt ſpuma ſanguinis, ſi proprie intelligeretis ſpumam ſanguinis, eſſet falſum, ſed uſus eſt uocabulo ualde improprio. ſi intelligatis enim per ſpumam partem leuiorem, & id q, appellauit florem ſanguinis non errabitis, dicit ſecundo cuius color eſt ru=beus, & clarus ſi uultis interpretari per rubeum clarũ, citrinum & pallidum, qualis eſt color paleæ hordei bene erit.* At *ſi ut ſonant uerba eſt falſum, quia color rubeus clarus eſt proprius ſanguinis, & ita uidetis quàm ſint iſta obſcura,* Balbi *balbos intelligunt dicebat præceptor meus.*Præterea Pomponatius *etiam dicebat ſe melius in=telligere iſtas locutiones* Barbaras, *quàm* Latinas, *quia erat aſſuetus iſtis balbis, ſi bene intelligitis iſtas balbuties bene eſt.*Etiam *in ſapore obſcurè loquitur, quia tacet a=maritudinem, quæ ſola ſenſu percipitur, & ponit ſolam acutiem, ideſt acrimoniam, quæ ratione quidem cognoſci=tur, ut dixi quia bilis pungit & erodit, ſenſu autem non percipitur, ſed percipitur ſenſu amaritudo, & eius rei*

cau=

causam superius assignaui, Et quanto magis fuerit calida, erit eius rubedo maior. Hic est conclusio falsa, quia bene uerum est, q; quanto calidior fit, tanto flauior euadit, sed non est hæc flaua bilis naturalis, sed præter naturam, propterea qui habent flauam bilem sunt calidiores, sed habent sanitatem debilem, & querulam. bene uerum est q; flaua bilis magis accedit ad naturalem, quàm aliæ, sed tamen recedit à naturali, & non est naturalis, ut diximus, Quæ cum in corpore generatur in duas diuiditur partes. Audiuistis q; erat duplex necessitas, quædam ex parte materiæ, quædam ex parte finis, necessitas adhuc finis duplex erat à propria essentia necessitatis, & ita fuit sufficiens nostra diuisio, & non fuit opus idem repetere, neque partes coincidere. sed ipse Auic. sumit diuisionem ab accidenti, idest à motu, ideo coactus fuit idem repetere in membris contra distinctis, quia contingit in diuisione ab accidentibus, quòd quædam proprietates sint in utroque membro opposito, & q; hoc ita sit uideatis quid hic dicat Aui. In corpore generatur uult dicere quod in hepate generatur, & ita erit clarior textus, & ita emendauit Andreas de Arpago. Quod autem est de ea colatum ad cystim transmittitur hic uidetis apertissime id quod diximus quòd membra huius diuisionis coincidunt. nam cum Auicenna supra posuerit, quòd quando bilis uadit cum sanguine tunc habet necessitatem & iuuamentum, necessitatem quidem ut nutriat membra, iuuamētum autem ut faciat melius sanguinem transire ad membra nutrienda, hoc idem hic repetit in membro opposito & ita membra concidunt, quia diuisio

non

nõ est ab essentia sed ab accidẽti omnia sunt facilia. Ideoq; *sæpe accidit colica causa oppilationis colica generatur propter retentionem bilis,quia retenta bile retinentur excrementa & non excernuntur, quæ congregata postea excitant dolores.* Non *naturalis uero cholera nunc postq̃ egit de bile suo modo naturali, tradit quæ sit bilis non naturalis,& diuidit & non minus peccat in ista diuisione, quàm in superiori,quia diuidit per accidentia & dicit, ꝙ quædam bilis non naturalis talis est propter admixtionem alicuius extranei,quædam quia in se ipsa corrumpitur huiusmodi diuisio cum sit sumpta ab accidentibus peccat multifariam,primo istud membrum non est simpliciter uerum neque est necessarium quòd illa bilis sit non naturalis quãdo admiscetur aliquid extraneum stat enim quòd admisceatur aliquid naturale,ut quando admiscetur bilis sanguini,propterea non oportet diuidere per admisceri & non admisceri. propterea* Gal. & Græci *qui nouerunt artem diuidendi,nouerunt & istam bilem admiscere, sed non uocarunt bilem non naturalem, sed bilem spuriam et notham,quia non potest exercere proprias operationes, quin habeat contrarium admixtum resistens, degenerat enim à proprijs suis actibus propter admixtionem, sed ista non est corrupiio,quia una quaque stat pars in sua natura, sed operatio unius impeditur ab actione alterius, sicut si admisceamus æruginem cum oleo,ærugo enim æris erodit,sed impeditur ab oleo uiscoso,uel si duo uiri fortes luctarentur simul,male igitur diuisit Auic.per admisceri & non admisceri.* Sed *declaremus primum membrum quan=*

quando bilis admiscetur cum pituita, appellat Gal. bilem nothAm maioris famæ, quia hoc plerunque fit, quando autem miscetur cum humore melancholico, appellat bilem notham minoris famæ, & reuera ita est, in quo igitur hic, est reprehendendus Auic. est reprehendendus in hoc, quoniam si uis facere diuisionem per hoc, q admiscetur eò q miscetur bilis pituitæ, quare non accipis alias omnes mixtiones? sunt enim plurimæ mixtiones aliæ sicut etiam testatur Galenus in secundo de diff. feb. ubi loquitur de febrib. compositis, dicit ibi quòd sunt ferè infinitæ mixtiones bilis & aliorum humorum. non nè & sanguis miscetur cum bile? qui facit erysipelas phlegmonodes? hi errores inde procedunt quia diuisio est facta per accidentia, propterea Galenus non ita diuidit, sed diuidit per essentialia. Cuius generatio est magis in hepate *immo longe frequentius generabitur in uentriculo, ut uidere potestis ex euomitionibus, nam hepar uel est calidius seipso, uel frigidius, si calidius non generat huiusmodi bilem, immo potius conuertit in sanguinem, si frigidius non generat huiusmodi bilem cum pituita, sed generat sanguinem aquosum, cũ igitur huiusmodi bilis cum admixtione pituitæ non poßit generari in hepate, quia neque à calore naturali (nam calor naturalis nihil facit contra naturam) neque à calore præter naturam, quia neque cum deficit, neque cum excedit. relinquitur q magis in uentriculo generetur.* Nota autem & famosa aut est citrina, aut &c. *hic confundit se ipsum, uidemus ex ipso Galeno q bilis citrina siue pallida sola est naturalis, & iste ponit inter biles non naturales*

les ex admixtione pituitæ & hoc quantum ad primũ mem brum ſubdiuiſionis bilis ex admixtione pituitæ, quantum ad ſecundum membrum quando dicit quòd bilis uitellina eſt una ſpecies bilis ex admixtione pituitæ, quantum ſit hoc cõtra placita antiquorum audiuiſtis ſit enim uitellina non ex admixtione phlegmatis groſſi ſed ex admixtione ipſius bilis poſt flauam bilem & ideo eſt ualde maligna & ualde erodit & magis quàm flaua bilis cuius contrarium ſequitur ex dictis Auicennæ, eſt enim bilis uitellina ſecundum Auicennam benigna & non poſſet erodere, neque abradere loca quia obtunderetur à phlegmate groſſo, & erodit uitellina ut dicunt omnes antiqui. Cũ igitur in hoc tractata de humoribus tot ſint errores, quid mirum eſt ſi medici ſequentes Auicennam tanquàm Ducem, multa poſtea & in morborum cognitione & cauſis & curatione dixerunt falſa & grauiſſima peccata paruus enim error initio poſtea ſit maximus in fine ſunt enim humores tãquàm principia totius artis.

Choleram ex admixtione dixit Auic. aliam eſſe maioris famæ aliam minoris famæ, poſtea ſubdiuidens primum membrum dixit iſtius bilis quandam eſſe citrinam, quandã eſſe uitellinam, ubi enim admiſceatur phlegma tenuè, fieri citrinam, ubi phlegma craſſum fieri uitellinam, deinde ſubdiuidens ſecundum membrum, dicit choleræ ex admixtione minoris famæ quandam generari ubi cholera ipſa aduritur in ſe & in cineratur, ſed eius ſubtile non ſeparatur à cinereitate, quandam autem eſſe ubi bilis nigra extrinſecus aduenit. Hæc eſt integra diuiſio Auicennæ, bilis

non naturalis ex admixtione. Multiplex est peccatum in hac diuisione ut etiam prius pro parte diuisimus & osten dimus, primo quantum ad illam diuisionem bilis maioris famæ, cholera citrina illa est naturalis & benigna & nutrit corpus, & appellatur hæc bilis pallida, quantum uero ad illam secundam speciem bilis famosæ quam ipse appellat uitellinam in hoc præter quàm quod discedit à præceptore suo nam bilem uitellinam appellat Galen. quæ sit ex admixtione bilis in se sine ulla admixtione ut in superioribus declarauimus, relinquit etiam ipsam naturam nam cholera uitellina magis declinat ad pessimũ quàm ad benignum. At ista uitellina Auicennæ est magis benigna quia bilis retunditur à crassitie & lentore phlegmatis et istud phlegma habet uirtutem emplasticam ita ut sit medicina ipsius bilis & ita discedit ab itinere Galeni & antiquorum & discedit clàm tanquàm transfuga sine ratione quare inditium est potius inscitiæ quàm iudicij, præterea rerum differentiæ simplices semper primo docentur ab Aristotele & ab omnibus doctis, nam ex recta cognitione simplicium sequitur postea cognitio compositorum unde & in tertio & quarto de cœlo tradit de elementis in communi abunde nihil docens quomodo ueniant in mixtionem, quod etiam fecit Galen. ante quàm traderet quomodo elementa ueniant ad mixtionem præterea docet hæc Galenus ex professo & in primo de diff. feb. Non ita facit hoc loco Auicenna. Sed oblitus non dixerim aliorum sed sui ipsius, nam aliàs fuit bonus dialecticus, sed hic antequàm doceat quæ sit bilis simplex docet miscellam & ita præter

greditur leges suorum præceptorum Arist. & Galen. uos autem uidistis in diuisionibus nostris factis secundum Galenum species omnes bilis simplicis, propterea est multiplex peccatum, sed est aliud, non est enim uerum quòd illa cholera sit uitellina ex admixtione, sed uitellina & talis, qualem diximus ex Galeno & hæc de primo membro idest de cholera ex admixtione maioris famæ. Quæ autem est minoris famæ etiam in hoc membro secundo est res admiratione digna, primo professus est se dicere de bile ex admixtione, & hic subdiuidens unum membrum ex duobus quæ dixit fieri ex admixtione dicit quòd bilis minoris famæ alia fit ex adustione dum incineratur per se, si tamen uultis excusare ipsum potestis dicere quòd intelligit, quòd ista bilis in se aduritur primo & incineratur, postea cum ipsa ita adusta admiscetur bilis nigra dicamus ita & si ipse nihil dicit ut excusemus ipsum quantum fieri potest, sed inde semper sequetur hoc quòd huiusmodi mixtiones sunt infinitæ & inutiles hoc loco, quia quomodo potest tradere bilem ex admixtione melancholiæ antequàm dixerit quid sit melancholia, & ita si uoluisset tradere de istis mixtionibus debebat prius tradere doctrinam simplicium quare diuisisset prius quid esset cholera simplex & quid melancholia simplex & postea docere miscellas ipsarum, huius autem speciei color est rubeus uideatis doctrinam admirandam, inferius statim dicet oppositum dicet.n. q. ex nigro & citrino fit uiride, hic autem dicit quòd ex ex citrino & nigro fit rubeum, dicit postea quòd color iste est rubeus, sed non est lucidus & floridus, sed aßimila-

tur ſanguini & non dicit cui ſanguini ſi de ſanguine naturali eſt rubeus & floridus, ſi de non naturali debet dicere de quo, nam eſt ſanguis non naturalis quidam qui eſt corruptus & craſſus & itá niger ut non diſtet à melancholia, quare imaginari oportet quiddam medium, ut intelligatis uerba in bonum ſenſum ſi fieri poteſt, ſed eſt tenuis cogitate uos quomodo fieri poteſt, ut ex admixtione cholerae & bilis nigrae fiat tenuis. Et *plerunque à ſuo colore propter aliquas mutatur cauſas non diſtinxit quis ſit color & hic dicit quòd propter aliquas cauſas mutatur à ſuo colore, & non dicit propter quas cauſas, & ita nihil docet ſed nolo immorari quia habuiſtis ueram doctrinam à me ex* Galen.*oportet tamen ita notare ut poßitis colligere roſas ex ſpinis ſunt etiam in* Auic.*multa bona.* Q*uae uero in ſui ſubſtantia extra naturam eſt.* Aggreditur *ſecundum membrum bilis non naturalis, quae eſt quando nihil externum admiſcetur, & dicit quòd quaedam generatur in hepate & quaedam in uentriculo, praetermittamus quòd iſtud membrum poßit coincidere cum primo, quia & quae generatur in hepate, & quae generatur in ſtomacho poteſt miſceri ſed ommittamus, hoc uideamus utrum uera ſint quae dicit.* Et *illa quidem cuius generatio eſt in hepate uerum dicit quidquid eſt ſubtile uertitur in bilem ubi aduritur, ſed quam doctrinam hic tradit. nam in aduſtione ſunt plurimi gradus, & ita fiunt plurimae ſpecies bilis non naturalis.* Et *ideo dicit* Galen. *quòd in aduſtione primo fit flaua bilis poſtea fit uitellina.* Auic.*autem unam tantum ponit ſpeciem & nihil diuidit & non dicit quae ſit*

iſta

ista species & credo q; hoc non potuit facere, quia iam occupauerat omnes differentias alibi, nam uitellinam dixit fieri ex admixtione, æruginosam dicit paulo post fieri in stomacho & ita est multiplex peccatum. Et quæ in stomacho generatur uult quòd credamus hoc sibi & non dicit quomodo generetur, quæ sit eius causa, quod agẽs, quæ materia nos omnia ostendimus ex Gal. postea dicit quòd sibi uidetur quod praßina generetur ex uitellina cum aduritur, postea dicit quòd uidetur sibi, quòd æruginosa fiat ex praßina, hic sunt multa peccata, primo quòd æruginosa non generetur in uentriculo, sed in hepate est expreßa sententia Gal. sicuti audiuistis, deinde non fit æruginosa ex praßina, sed ex uitellina quæ generatur in hepate. Isatodes illa est quæ generatur in uentriculo & fit ex praßina & hæc fuit occasio erroris, & præter authoritatem ratio etiam consentit, nam color porraceus cum aduritur fit niger, & ideo bene ex porracea potest fieri Isatodes, sed non æruginosa, quia est æquæ uiridis, habuit igitur occasionem errandi Auic. quia pro Isatode accepit æruginosam unde de isatode nihil meminit deinde cũ dicit & mihi quidem unde quòd praßina ex uitellina generetur, Admirandus est hic Auicenna. Nonnè dixit ipse superius quòd illa famosa generatur in hepate & q; ista cholera quædam est citrina, quædam uitellina, si igitur uitellina generatur in hepate, quomodo praßina quæ generatur in uentriculo generabitur ex uitellina & ita uidetis doctrinam admirandam. Adustio in ea efficit nigredinem ex qua cum citrinitate mixta, prius dixerat quòd ex

nigredine & citrinitate fit color rubeus, hic autem dicit q. fit uiridis, Zinaria uero mihi uidetur q. generetur ex praßina flos æris est color quidem uiridis, sed est istud uiride floridum & tendens ad quandam albedinem hoc uidebat Auic. & quia dixerat bilem æruginosam fieri ex porracea per maiorem adustionem & uidebatur quòd cũ aduritur uiride clarum debet fieri color niger ideo cum dixisset ex porracea fieri æruginosam, quæ non est nigra ut hoc saluaret uno mendacio defendit aliud mendacium, & dicit aduerte quòd quando calor agit in humidum fit color niger ubi autem magis intenditur adustio ita ut consumatur humidum fit color albus ego dicam fundamentũ huius rei q̃ fit falsum. Sed dicamus primo unum inconueniens, q. sequitur ex eo, q. dicit Auic. si per maiorem admixtionem porraceæ fieret color magis candicans sequeretur, q. si adhuc ulterius absumeretur humidum magis adhuc candescet, At hoc est contra Galen. & contra ueritatem quia semper dicit Gal. q. ex æruginosa fit cholera nigra & ita uidetis inconueniens & non est uerum q. æruginosa fiat alba propter maiorem adustionem ueniamus modo àd fundamentum. Sed debetis scire sicut est sententia Aristot. secundo de anima. 66. et 67. & in lib. de sensu & sensili, quòd color nihil est aliud quàm admixtio lucidi cuiusdam cum corpore diaphano, & hoc quando materialiter definimus & secundũ uarias dispositiones istius lucidi & uarias dispositiones diaphani fiũt uarij colores. Hoc stante cum colores sint tantum duo simplices albus et niger & ex istis fiant alij omnes & istorum alter habeat

beat rationem habitus & formæ, & alter rationem priuationis, ut est sententia Auerrois & Arist. in metaph. ideo album quanto magis est corpus, tanto magis illud diaphanum est perspicuum & quanto magis suscipit de lucido siue luce tanto magis erit album, quia plus habet de ratione formæ & habitus, quanto minus diaphanum erit perspicuum & minus habebit de lucido tanto minus erit album, & magis accedet ad nigredinem, aer autem est maxime perspicuus & magis quàm aqua, quæ quando est multa quantitas uidetur nigra, unde dixit Arist. nigredinem oculi esse ex multa aqua ibi existente, dicebat igitur ibi Arist. in eo lib. de sens. & sens. q̃ albedo causatur ex igne claro & lucido & multo aere, sicut nigredo ex multo igne obscuro & pauco aere. Quid uolo? hoc uolo dicere q̃ si color sit ex admixtione diaphani corporis et lucis corpus quanto magis erit diaphanum & plus erit de luce tãto magis fiet color albus in eo corpore. His ita stantibus uideamus modo quod dicat Auic. dum uult excusare suum primum errorem. Cum enim dixerit choleram æruginosam fieri ex porracea ex maiori adustione & uideret æruginosam choleram esse candidi coloris & non nigri, dicit hoc ideo esse & contingere quia consumptum est humidum per adustionem q̃ erat prius in porracea bile, & supponit unum falsum quòd scilicet in maxima adustione res albescat, quia humidum fuerit consumptum & q̃ calor in humido causet nigredinem, in sicco autem albedinem. Calor enim per accidens siue agat in humidum siue in siccum facit colorem album uel nigrum, idem est de frigore, sed

attribuendum est totum corpori diaphano & lumini, si.n. corpus diaphanum sit humidũ & agat calor in ipsum turbulente, tunc fiet illud corpus nigrius à calore, quidẽ, sed per accidens, quatenus.s.conturbat diaphanum accipiatis oleum & ponatis in lebete feruenti ubi feruescit nigrius erit, quàm quando erat frigidum, quia humidum turbidum permiscetur cum igne obscuro & quia prohibetur transitus lucis in humidum tenue fit obscurum sicut etiam uidetis de aqua agitata, sed non faciatis ut ferueat ita ut turbuletur, sed permittatis ut aer extrinsecus digerat illud humidum.

Quia igitur non uidebat Auic. quomodo Zinaria fieret ab ipsa praßina, si uerum illud est ꝙ superius dixit, ꝙ quanto magis humores aduruntur eò magis euadunt nigri, Hic autem est hæc cholera praßina coloris uiridis obscurioris ergo Zinaria si à prasīna fit, deberet esse nigrior cum uideret igitur Auicenna hanc difficultatem uolens eam remouere inquit, recte aduertatis uerisſimum est quod ea quæ aduruntur fiunt magis nigra, & ea nigredo generatur gradualiter in eis, sed hoc uerum est usque ad quandam terminum ꝙ.s.caloris aduſtio ita nigredinẽ pariat, uerum dum ultra talem terminum magis & ulterius aduruntur, tunc quia absumitur totum humidum proprium per extractionem caloris ab illa re uel ab illo humore, in quem calor agit, & tantum remanent partes siccæ ex ea maxima aduſtione consumente proprium humidum fit in tali subiecto patiente albedo non nigredo, sic nquit Auicenna accidit de Zinaria quæ redditur alba

, non

non nigra propter scilicet maximam adustionem nam in ea tantummodo remansit siccitas, nulla amplius remansit humiditas, & ita soluit Auicenna hanc difficultatem. Nos uero eius sententiam supra examinauimus uidimusque ipsum decipi, ubi etiam cepimus quid dicere de coloribus & causis illorum secundum Aristo. At ut uerum dicamus de his inuestigare cœpimus, sed admodum breui loque. unde multi auditores postquam dicere & tractare cepimus petierunt, ut de coloribus prosequeremur, et de causis eorum atque differentijs. Itaque de natura colorum per methodum, ac per ueras causas tractabimus suas differentias, & ita faciam quantum in me erit uobis, ut optatis satisfaciam, tum quia materia hæc de coloribus est ualde difficilis, & à nullo quem uiderim bene cognita, tũ etiam quia colorum cognitio maxime facit ad hoc ut reddat medicum elegantem, & maxime peritum. nam qui scit causas etiã differentias colorum promouetur ad cognitionem omnium affectuum latentium in humano corpore, nam per cognitionem colorum in urina affectus occulti cognoscuntur. præterea colores puris à quibus sumuntur uariæ notæ de natura sanici sunt utiles medico. Itaque optimus medicus sæpe habet uti ipsis ac eorum differentias prænoscere, qui tamen noscuntur per suas causas à quibus pendent cognitio data & habita per suas causas est perfecta cognitio teste Arist. ubique, cum igitur agatur de coloribus in arte medica, ideo operæpretium fuerit medico cognitionem habere de natura integra colorum, prout hæret color diuersis subiectis. sed primum haben-

*dæ ſunt eorum cauſæ.*Ideo *cum ſit utilis medico ob dictã cauſam hæc quæſtio libenter dicam quid ſentiam.* Doleo *tamen me non ſatisfacturum, ut uultis maxime cum his diebus fuerim occupatus circa curam quorundam nobilium. præterea etiam nonnullarum milierum* Venetarum *in hac igitur materia ſunt plures difficultates, quia uarij de hac re loquentes uaria ſenſerunt, atque adeo diſſentiũt ut nihil fere certi de hac materia affirmari poßit, & id ob naturam rei male intellectam* Arabes *inter ſe digladiantur* Auempace *cum* Auerroe *&* Auicenna. Præterea *omnes* Græci Alexander *ſimpl.* Itaque *ſi uellem inquirere, et inſequi ſententias omnium examinando ipſas in medium afferendo quæ uerior deligeretur non ſufficerẽt ſex dies. ſed totum hoc negotium ſi potero nunc breuiter expedire decreui.* Dimißis *igitur omnibus nugis circa eſſentiam colorum dicam tantum modo ueram ſententiam philoſophi & peripateticorum ac Gal. ita ut habita uera opinione ac natura colorum, poſtea per uoſmet ipſos poteritis ſoluere omnes difficultates in oppoſitum.* Circa *ergo colores indagandos, quoniam omnes res cognoſcuntur per quatuor propoſita conſiderata in ipſis ex ſententia Ariſt. ſecundo poſt. initio, ideo circa naturam colorum debent hæc quatuor inquiri, ſi igitur uolumus rem iſtam calere in primis indaganda eſt re ipſa, an ſit nec ne, quia ab omnibus non conceditur quòd ſint colores. poſtea ſi ſunt quid ſint, poſtea propter quid ſint, poſtea perpendere oportet quæ ſint paßiones inſequentes hanc eſſentiam colorum, & eorum eſſentiales differentias, q autem dubium*

ſit

sit apud omnes an sint colores, hoc non est notum apud omnes, & patet hoc per Democritum *qui negabat colores dari, sic &* Auempaces. Dicebat enim Democritus *colores non esse quid uerum in re, sed esse apparentiam quandam ac illustrationem quæ apparet in re quæ collustratio appellatur, quod ita sit arguebat* Democritus *per exemplum de collo columbarum, & annatum, in quorum collo uidentur multi colores secundum uariam proportionem ad* Solem. *Itaque modo pallidus uidetur color modo niger, modo uiridis, modo aereus, modo albicans, & sic fiunt multiplices apparentiæ, tamē in re ipsa nihil est. & sic quidquid dicebat* Dem. *de essentia colorum id totum referebat ad lumen* ꝙ *esset causa huius, ut ita, uel ita appareat color, sed in re nihil est.* Arist. *uero* Auer. *& omnes peripatetici Græci ponunt* ꝙ *color essentialiter sit aliquid in re non autem in apparentia, supponendo igitur* ꝙ *color sit quid essentiale in re indagabo colorum essentiam, & quid sint, ubi uero inuenerimus eorum essentiam uidebimus* ꝙ *qui dicunt colores nihil esse in re per essentiam, sed tantum per apparentiam nihil dicunt. Circa hos colores à uobis unum est obseruandum,* ꝙ *colores non sunt, ut cætera accidentia quæ insequuntur mixtiones, quæ accidentia sunt obiecta multorum sensuum in mixto, & immediate sequuntur primam temperaturam, scilicet actum calidi, frigidi, humidi, sicci, & secundum uariam proportionem in mixto harum primarum qualitatum, primo sequetur durum, molle, tenax, tenue; quæ ad tactum referuntur, præterea ex huiusmodi uaria pro-*

por-

portione primarum qualitatum fiunt uarij ſapores, & hoc ſæpe declaraui, quomodo .ſ. à uaria proportione primarum qualitatum in mixto ſecundæ qualitates & ſapores uarie naſcantur, ut declarat Ari. *ſecundo de anima,* 71.*&* 75.*ubi oſtendit quomodo ad uariam primarum qualitatum mixtionem correſpondeant uarij ſapores, & odores diuerſi, ideo & odores & ſapores fundantur in qualitatibus primis & ſequuntur ad calidum iunctum cũ ſicco, ut dulcedo, & odores. ſic etiam ſonus qui eſt obiectum auditus, & ſi ſonus uidetur magis ſpiritualis, quàm alia obiecta, tamen & ipſe quoad renitentiam, uel repercuſsionem, & quo ad ſoliditatem corporis poteſt referri ad ipſas qualitates primas & uidetur ab eis prouenire. At accidens illud ꝙ non conſequitur ad caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatẽ ideſt color ipſe, qui omnino uidetur eſſe ſeparatus à mixto, ideo nec dependere, nec conſequi à primis qualitatibus. nam quandocunque conueniunt primæ qualitates ad mixtum ab eis nunquam fit color, nec dependet, unde colores non atteſtantur ſuper temperaturam mixti, quia non oriuntur à temperatura ipſarum primarum qualitatum, præterea ex colore ullo non poteſt fieri iudicium aliquid ſupra mixtum, nec cognoſci eius temperamentum, ꝙ ſcilicet ſit calidum, uel frigidum, uel humidum, uel ſiccum, niſi per accidens, unde dicit Gal. in tertio, & quarto de ſimpl. med. inquit colores, aut parum, aut nihil indicant de temperatura mixti, at ſapores quidem & odores eam qualis ſit manifeſtant, quia cum odores & ſapores ſint orti à proportione prima-*

rum

rum qualitatum, ideo indicant temperaturam primarum qualitatum, sed à coloribus nulla potest haberi notitia de temperatura mixti per essentiam cum non dependeant à primis qualitatibus nisi indicent eam per accidens cum ergo essentia coloris non sit à temperatura primarum qualitatum, nec ab ea dependeat immediate, quæ nam erit ergo causa immediata & essentia, quæuè ratio formalis ac materia proxima ipsius coloris? Animaduertendum, *ut rectius declaretur qualis sit coloris essentia, & ratio formalis, dico q materia essentialis, & propria colorum est diaphanum cum corpore opaco simul.* Ex *diaphano enim siue lucido & claro (dicatis quomodo uultis) cum opaco uel obscuro fit color ex his duobus insimul, ut ex materia generantur colores omnes & uarij. hac enim est materia immediata colorum. ideo quando miscentur elementa prout sunt calida, &c. oriuntur sapores & odores. sed ut horum alia sunt clara, alia obscura, uel diaphana, aut opaca sequentur ab eis colores quia sic sunt sua materia immediata, cum ergo misceantur corpora, uel ubi fuerint duo hæc corpora insimul fiunt colores, & secundum q plus fuerit de uno, quàm de alio, fiunt uarij colores. notate autem q, si debent fieri colores, non oportet q æqualiter concurrant opacum & diaphanum in materia colorum.* Diaphanum *& pura materia colorum respectu opaci, sed opacum non est materia uerum tamen terminat diaphanum ipsum priuatiue non formaliter, opacum igitur terminat diaphanum, sed non ut forma materiam, quæ formaliter terminatur.* At *diaphanum priuatiuè termina-*
tur

tur ab opaco, & est ut quidquid quod dicitur finis rei .s. extremum, & ut mors est finis uitæ, ita opacum est finis diaphani, ideo ubi desinit esse diaphanum, desinit in opacum, quod ibi terminat. Vnde ex tali priuatione diaphani, & ex diaphano fit color uarius secundum q plus erit de uno horum, quàm de alio, & sic patet q diaphanum est pura, & uera materia colorum, sed opacum non est materia, quia concurrit tantummodo ad generationem colorum terminando diaphanum ipsum priuatiuè, quia desinit ibi esse diaphanum, ubi incipit opacum, sicut uita desinit, ubi incipit mors. Vbi modo habetis quæ sit materia clara & distincta colorum, ac proxima quæ est diaphanum ipsum cum opaco priuatiue terminante ipsum. Circa modo hanc materiam melius indagandam, ulterius etiã oportet scire quæ nam sit natura perspicui, uel diaphani nunquam enim scire possetis quæ sit natura coloris, nisi habeatis quid sit diaphanum. & in hoc indagando est maxima difficultas, quia Arist. & eius interpretes dum sermonem habent de diaphano magis dicunt esse diaphanum, quàm quid sit illud. dicunt enim tantum esse, non autem quid sit pronuntiant, nec quid sint colores ipsi, & hoc quia non considerant essentiam perspicui. quod (ut dixi) est materia uera colorum, quam materiam si ignorauerimus, quæ sit & qualis, nec etiam scire poterimus essentiam colorum. quare oportet prius aduertere ad essentiã perspicui. quid est ergo perspicuum, & causa proxima? Arist. in secundo de anima tractat hoc, ubi inquisiuit naturam perspicui, non tamen eam declarauit, sed tantummodo

do

do tradit quædam accidentia perſpicui, at de natura eius nihil dixit. quænam eſt natura perſpicui? multi crediderunt raritatem materiæ eſſe cauſam perſpicui, Cauſa autem cur ita dicerent ea erat, quia uidebant perſpicua eſſe raræ ſubſtantiæ, ut aquam, aerem, ignem, cœlum, omnia autem hæc clara & lucida eſſe, ergo raræ ſubſtantiæ, & per oppoſitum dicebant denſitatem materiæ eſſe cauſam opaci, quia terra eſt obſcura, ſi obſcura, ergo denſa, ideo putant omne denſum cauſam eſſe opaci rarum uero cauſam perſpicui, quod tamen eſt falſum, quoniam multa ſunt rara, quæ ſunt opaca, et obſcura, qualis eſt fumus. Præterea multa ſunt denſa & craſſa, quæ tamen habent perſpicuum, & ſunt tranſparentia, ut uitrum. ergo non poteſt eſſe uerum q; raritas ſit cauſa perſpicui, ſed quòd denſum magis ſit q; faciat & producat perſpicuitatem, uel diaphaneitatem. Quænam igitur erit uera cauſa huius? dico q; in cauſa eſt ut perſpicuum ſit, eſt puritas materiæ, non autem raritas aut denſitas, ſed puritas, & quare? quia in omni mixto ſunt quatuor partes, quarum una eſt depurata ab omni fece, & hæc eſt clara, in alia uero eſt de fece, ideo dicitur obſcura, & eſt ut ſupra dicebam de humoribus, in quorum unoquoque ſunt diuerſæ partes eſt quid feculentum in unoquoque, deinde eſt quod dicitur purum in ſingulis, pars igitur una dicetur feculenta, quia habet de fece, & ea eſt quæ dicitur obſcurum, uel opacum, alia uero pura quia caret fece, ideo appellatur clara, & diaphana, unde id habet minus de opacitate, q; habet minus de fece. ea propter dicetur pars illa pura, & tranſparens

rens,ſicut aquoſitas ſanguinis, & ſi habeat quid de fæce, ſic dicitur de pituita,quæ quia habet plus de terreo, & de fæce,ideo minus eſt lucida. Cholera eutem quia habet minus de fæce,ideo magis perſpicua. Vnde ſecundum magis & minus uariat perſpicuitas,& opacitas, ſecundum proportionem fæculentiæ. opacum igitur erit magis uel minus,quòd habet magis uel minus de fæce, & ſic in hoc mundo eſt.nam uidetis elementa quatuor habere proportionem,cum quatuor humoribus,quia in his eſt aliquid de fæculento quòd eſt terreum & obſcurum ualde, & illud eſt terra,quæ eſt uelut fæx & excrementum mundi opaca enim terra eſt,quia impuriſſima materia eſt. poſtea eſt aqua,quæ eſt magis pura quàm terra,quia habet minus fæcis,ergo & minus obſcuritatis, & hinc uidemus quòd ea pars aquæ quæ uergit magis ad profundum, eſt magis obſcura,quia eſt prope terram,quàm pars eminens. habet enim pars infima plus de terra. poſtea eſt aer qui eſt magis depuratus à fæce quàm aqua igitur magis diaphanus quia eius materia purior. poſtea eſt ignis qui eſt alijs magis depuratus à fæce; ideo magis habet de diaphano, quàm alia elementa (loquimur enim de igne puro,quia apud nos non datur purus ignis) ergo cum alijs ſit magis purus,ideo etiam magis perſpicuus,unde tranſparent cuncta quando fiunt corruſcationes, & licet ignis uideatur habere colorem,ſcilicet luteum,tamen de natura ignis nõ habet. quia ita fit à fumo mixto in ipſo, uidetur quidem luteus in colore non perſpicuus,id autem eſt quia commiſcetur perſpicuum cum nigro, ſcilicet cum fumo ratione

cu-

cuius miscellæ in igne fit luteus color, sed ignis proprie in sua natura est clarus, & magis quàm aer, uidemus .n. sydera clara supra ignem. si autem ignis non esset perspicuus uideri non posset. præterea cœlum est magis defecatum quàm elementa, ideo magis perspicuum q̃ elementa, ideo omnium maxime est perspicuum, quia magis depuratum, & è contra q, habet plus de terra & de feculento, id est magis opacum, & obscurum unde terra quia in centro est, ideo est causa opacitatis, et nigredinis, sed elementum quanto magis ascendit uersus cœlum eò magis habet de perspicuo, quia magis recedit à fundo & à fecibus, causa ergo perspicuitatis est puritas materiæ, sic dico per oppositum de suo opposito scilicet quòd opacitatis causa est impuritas materiæ. Cum ergo puritas & impuritas materiæ faciant ut uerè causæ perspicuitatem & opacitatem in materia, patet quòd perspicuum cum sit factum & constitutum ex puritate materiæ, ideo erit ipsum materia, ergo indigebit aliqua nobiliori forma ad hoc quòd illuminetur. Sed quomodo erit hoc, & si colligatur & condensetur sed non à suo contrario, nec per se permanet, quia & si de se transpirabile sit non tamen est luminosum, quæ tantum est quantum materia clara & pura cuiuscunque fecis. Cum igitur sit tantum modo materia non permanet sine forma, ideo certum est quòd indiget aliquo actu & nobiliori forma, alioquin non fiet luminosum. Item patet q, *perspicuum est tantummodo materia & subiectum formæ nobilioris sicuti & opacum est subiectum formæ etiam, ueluti terra quæ est subiectum omnibus plantis, sic clarũ*

& perspicuum est subiectum nobilioris formæ & luminis, sed istud perspicuum quomodo acquirit talem formam, si colligatur & cōdensetur puritas materiæ & multiplicetur & condensetur ita, ut materia pura uel perspicuum euadat illustrius & luminosum, hoc enim modo erit causa quòd recipiatur lumē in eo. ubi igitur perspicua in aeris superficie condensantur & multiplicantur in se propter huiusmodi condensationem diaphani & materiæ puræ fit illustratio ex perspicuitate & corpus luminosum, per perspicuitatem igitur & puritatem materiæ à condensitate fit corpus luminosum, & hoc modo materia talis pura defęcata ab omni fęce & depurata suscipit formam quæ est lumen. Vnde etiam in cælo corpora cælestia quæ sunt perspicua cum condensantur fiunt luminosa corpora, & nihil aliud est Sol & Luna nisi signa cælestia diaphana & perspicua condensata & multiplicata in se, ex qua condensatione comparant sibi formam illam nobilem ut non amplius dicantur clara pura sed illustrata & luminosa, unde omnia luminosa sunt & perspicua, sed non ė contra. Cum igitur luminosum corpus hoc modo fiat p multiplicitatem perspicui & ea sit forma quæ omnia possit illustrare, hoc sic habito quòd illa materia pura & perspicua sit ea qua perspicuum ipsum deducatur ad suam formam uidelicet quòd fiat luminosum, perspicuum igitur erit materia at perspicui densitudo uel diaphani est ut forma quæ forma est ipsum diaphanum congregatum, cum condensatum sit, ob id fit luminosum, præsentia ergo corporis diaphani ut materia cum condensatur parit lumen

in ipso diaphano, & tunc omnia lucent. ex quo sequitur quòd omne quòd est maxime uisibile id esse lumen, quòd lumen est in causa ut cætera uideantur. Cum modo diaphanum tantum ut purum est dicatur materia, & ut ipsum congregatum tunc dicatur forma & diaphanum luminosum quia facit lumen actu, & in medio dat formam actu sequitur deinde aliud scilicet quòd hoc corpus diaphanum ut est in corpore luminoso & in suo perfecto esse habet quid de diminuto à suo contrario ita ut perfectam non habeat transparentiam in profundo, sed tantummodo in superficie ueluti diaphanum in uitro terrestri, habet enim minus de suo esse ea propter colligitur in se ex ratione contrarij à quo causatur lux uel imago luminis imperfecta. ex his sic dictis habetis tria esse corpora diaphana, sed diuersa unum est medium ut aer aqua quòd est purum non tamen collectum neque habet lumen formaliter, sed tantum est in medio aliud est purum & illustratũ quia in se ipso collectum, ideo perfectum quale est corpus luminosum & cæleste, aliud est imperfectum & minus purum ut terra. Et quòd est horum perfectißimum & actus & perfectio est causa quòd duo alia perficiantur diaphana quia diaphanum ipsum illustratum quòd superius est illustrat quòd medium est scilicet aerem, postea consequenter illuminat & tertium quòd est infimum & ita uidetis quòd color nihil est aliud quàm superficies diaphani terminati ab opaco priuatiuè quod diaphanum per collectionẽ sui in se ipso redditur luminosum à lumine quòd est talis congregatio, & sic autem fit actus uidendi in oculo.

Cum pupilla oculi & diaphanum sint omnino similia, uisus autem obiectum est ipsa lux & lumen solis quod tamē non uidetur à nobis non quia desit cum sit maxime uisibile. At est quia non possumus pati illud, quia est ab imbecillitate sicuti cum intellectus noster minime intelligit quia intellectus ipse humanus est debilis ac minime capax sui obiecti sic uisibilia non uidentur quia uisus noster est debilis scilicet & instrumentum ut oculi qui non correspondent toti obiecto sed aquila quæ habet oculos fortes & resistentes in lumine solis delectatur ex inspectione radiorum solarium cum sit proprium obiectum uisus quod nos minime assequi possumus, quis enim solem intueri possit? nemo certe propter imbecillitatem ex parte nostri, habetis quòd obiectum uisus est lumen, quòd debilis uisio haud uidere potest sed est uisio aliqua adeo imperfecta ut ne lumen quidem quòd nos uidemus intueri possit qualis est uisio uespertilionis. Dicimus ergo quòd lumen est obiectum perfectum uisus, sed non uisus humani, quia huius obiectū est color qui est propria imago luminis, & proportionatur oculo imbecilli humano, aliud uero lumen quod intelligentiæ uident ideo delectantur eo nobilissimo lumine nā omnia uident quæ uoluerint. Quare manifestum est quod sit obiectum uisus nostri color scilicet qui est lux imperfecta, ubi autem hæc uisio fit perfectissima tunc accedit lumen in medio scilicet diaphanum illustratum, postea ex diaphano & opaco producitur certa qualitas in superficie perspicui qui color appellatur, & sic color erit superficies diaphani terminati priuatiue ab opaco, & hoc est

quod dicit Alexander in secundo de anima qui melius dixit de materia ista quàm alij, non tamen ita aperte & ita clare ut nos ut est uidere in secundo de anima in cap. de uisu & in quæstione secunda puimi lib. suarum quæstionum uideatis ipsum in locis dictis, patet itaque quæ sit materia colorum uera, sed quæ nam est forma ipsorũ colorum? Multi ut Alexander putauerunt formam colorum esse lumen quod lumen faciat ultimum actum coloris in diaphano, quia ponit in actu colorem ipsum, ideo multi dicunt colorem non esse actu antequàm illustretur diaphanum. Alij uero ut Auempace uoluit contra quem inuehitur Auer. in secundo de anima 67. dicit Auempace colorem in obscuro non esse actu colorem, sed quòd lux est forma coloris, quia bene sunt in potentia colores in obscuro qui per præsentiam lucis fiunt actu. Contra quem arguit Auer. ubi ostendit quòd lux est necessaria pro medio scilicet aere nõ pro colore, & quòd colores in obscuro sunt actu colores. Dico ego quòd omnes quoquomodo decipiuntur, & quodam modo bene dixerunt, qui negat diaphanum & colorem esse actu uidentur partim uerum partim falsum dicere. nam diaphanum antequàm illustretur à lumine est diaphanum quia habet suam essentiam, sed non habet ultimũ actum & est ueluti scriptor, qui cum scribit habet ultimũ actum, cum autem non scribit, tunc bene habet suam essentiam quia etiam scriptor est, sed est in potentia tunc, at in rustico non est ullo modo essentia scribendi quia scribere nescit, sic igitur de colore dicendum & de corpore diaphano & si habent essentiam suam tamen non habent suam

perfectionem suumq; ultimum actum nisi aliud adueniat, unde Auempace tenet colorem non esse actu in obscuro, non quia color non habeat essentiam, sed quia non habet ultimum actum à luce, quia color nihil est aliud quàm admixtio corporis lucidi cum corpore diaphano. Sic dicatur etiam de diaphano siue sit luminosum scilicet habeat actu illuminationem siue non sit luminosum semper habet suam essentiam, nihil ergo est aliud forma coloris uel actus eius primus nisi proportio & mensura corporis opaci cum corpore diaphano, sicut temperatura nihil quicquàm est aliud quàm proportio cal. frig. hum. sicci. sic igitur dicimus de forma coloris quòd est proportio diaphani, cum opaco & est endelechia & primus actus coloris, qui cum deducitur ad actum præsentia corporis luminosi, tunc talis proportio corporis luminosi cum corpore diaphano moto ad actum dicitur esse actus ultimus & ultima forma coloris, & ita Auerr. male Auempacem intellexit & causa huius diuersitatis fuit in illo termino actu unde uos concordabitis Auempacem cum Auerroe male interpretante Alexandrum qui dum dixit formam coloris esse lumen & endelechiam & actum coloris intelligebat de perfectione & ultimo actu. Et hoc est uerum à natura rei. Præterea licet Auerr. arguat Auempacem suo modo male ipsum arguit quoniam Auemp. optime sentit de coloribus & quo ad materiam & quo ad formam, forma igitur coloris nihil aliud est nisi proportio & mensura diaphani cum opaco, & hoc intelligitur de primo actu tantum ut dicit Auemp. ultimus uero actus est ipsum lumen.

Et

Et hoc modo intellexit Alexander quia loquitur de ultimo actu. Auemp. uero de prima forma & de primo actu. Et hæc dicta sint de causa formali. Sed quænam est causa finalis colorum? Ea est quæ facit nos cognoscere differentias rerum procul discernendas quæ sunt in colore quòd non faciunt aliæ dispositiones. Quæ nam modo est causa agẽs. Dico quòd causa agens est illa quæ est causa omniũ mixtionum & quæ etiam in nobis est. Videlicet calor naturalis qui permiscens clarum cum opaco sicuti cum miscet frigidum cum calido humido &c. in proportione. sic hic per miscet opacum cum corpore diaphano & facit colorem esse. Qui calor uario modo agendo est in causa diuersarum mixtionum in materia ad quam etiam sequuntur uarij colores ex materia uaria & pura scilicet & impura hactenus sunt manifestæ omnes causæ colorum. Deueniamus modo ad alia cum pateat quòd sit color & quid sit etiam dicamus de differentiis ipsorum colorum. Notate autem quòd tantum declarabo differentias colorum ueras secundum rectam definitionem Arist. non dicam differentias quæ dicuntur gradus nam ceruleus color habet multos gradus. Sed ueri colores & distincti per speciem sunt solummodo septem secundum opinionem quorumdam qui ponunt colorem φαιὸς scilicet cineritium sub colore nigro, alij uero ponunt ὠχρὸν, scilicet uiride sub luteo & sic erunt tantum septem secundum istos ut uidebimus, alij uero ponunt quòd sint tantum nouem, nonnulli dicunt esse 8. cuius diuersitatis causa est, quia alij distingunt magis hos colores, alij minus. primus autem horum colorum est

albus qui est uerus simplex & purus. Cuius contrarium ut habetur decimo met. est color niger et contrariantur sicut priuatio contrariatur habitui, in medio autem horum extremorum sunt alij siue sint sex siue quinque. Sed quomodo distinguntur & quæ causa? Dico q; hæc non sunt ita sensata nec ita clara ut est de saporibus, qui sunt ab immediata causa calido, frigido hum. sicco. Sed tantum dicam de his per meth. dico igitur quòd color albus est talis quia superficies albi est ut habeat in se plurimum de diaphano parum autem de opaco aut obscuro, quæ superficies diaphani ualde illustratur à lumine. Et sic generatur color albus, & ea de causa color albus est maxime uisibilis, quia lumen ex maxime uisibile, quapropter quanto magis corpora sunt alba, erunt magis luminosa, quia diaphanum in superficie sua habet plus luminis quod in superficie tali recipitur, notate autem quòd ego intelligo de lumine extrinseco ut si assumatis frustrum cerusæ est colorata in medio in potentia, quæ si scindatur quæ erat in potentia fit actu, sic igitur talis superficies fit actu colorata hæc ergo est causa coloris albi quòd plurimum luminis recipitur in perficie albi diaphani sic igitur lumen erit causa albedinis, causa uero contraria est causa sui contrarij & oppositi quia ubi aderit plurimum de opaco & minimum de lucido & claro tunc generatur color niger, quia lumen non iuuat, quia non adest in superficie diaphani. unde diaphanũ remanet impurum, unde quæ habent plurimũ de terra et humidũ terreum feculentum, & turbidum sunt nigra & obscura, sic è contrario quæ habent humidum clarum, &

luci-

lucidum, lustre, lympidum, ut in aere sunt talia uere alba. Iam habetis causas tam albedinis, quàm nigredinis, qui sunt duo colores extremi aliorum. opacum est causa q; fiat nigredo, quæ ponitur pro priuatione habitus, lumen uero & clarum est causa albedinis quæ ponitur pro habitu respectu ad priuationem. habitis extremis quæ sunt huius naturæ, ut diximus sunt modo quidam colores medij qui componuntur ex extremis secundum uariam miscellam illorum, quorum primus est φαιὸς, idest cineritius, qui fit à nigro & albo simul commixtis sicuti quando fit unus gradus in temperatura per calidum, humidũ, frigidum, & siccum.

Et ideo non tantum uidemus in corporibus cœlestibus, & in igne, & aere, & aqua, immo si quandoque depurentur corpora ista mixta, quemadmodum fit per alchymiam cum abstergentibus extrahendo quod est terreum, quale est calchantum semper reddentur pura & clara illa corpora quæ erant densa, & nigra, uel obscura. mixta igitur obscura non aliter distant à seipsis quando depurata sunt nisi in hoc q; reddita sunt perspicua, q; remota est pars fecalis, & densa in eis per abstergentia. Cum igitur tollitur pars terrea semper fit perspicuitas in eis, quia perspicuum corpus est effectus quidam materiæ depuratæ, quod quidem cognouisse uidebatur Zeno philosophus stoicorum princeps quemadmodum Gal. in lib. de hist. philo. cap. de coloribus scribit, dicit enim color non est aliud quàm habitus depuratæ materiæ. Ante autem Arist. nemo fuit qui de coloribus quid dixerit boni.

Immo & ipse philosophus fuit obscurus, et magis quàm opus erat, tamen bene expreßit essentiam colorum, & suas differentias. habuistis igitur quid sit perspicuitas, uidelicet q. est habitus materiæ depuratæ, sic enim definitur uel circunscribitur. Præterea habuistis quid sit lux ratione cuius fit color sine ipsa nunquam fieret color. præterêa dixi quale esset corpus luminosum. quod luminosum fit ex ipso perspicuo dum in se ipso colligitur. non enim potest magis fieri perspicuum, quàm quando in se ipso colligitur, ut corpus album, dum in se magis aduratur, tum fit magis album seipso ut patet de niue obruente terram silente luna, tunc cuncta ferè uideri, & hoc fit à collectione corporis perspicui uel albi, quæ est ipsa nix, quia est congregata simul tota in seipsa. patet igitur quo modo à corpore albo, & congregato fit plurimum de lumine, & hinc potestis scire quo modo corpus diaphanum si in se magis condensetur quòd per ipsum fit corpus illustratum, deinde adueniente ipso lumine redditur diaphanum illustratum luminosum, & sic fit color mediante lumine hæc uolui pauca repetere, quia scio quæ diximus non bene ab omnibus intelligi maxime à Iunioribus, sunt enim difficillima, & ratio est quia in nullo loco reperiuntur facilia, & omnes qui de coloribus locuti sunt fuerunt ualde obscuri, obscureq; egerunt de hac materia colorũ, ex his quæ diximus quid modo sequitur? primo apparet definitio exactißima coloris in determinatiõe accepta, quæ dat notitiã & esse, & propter quid colorũ, unde oẽs causæ colorũ per hanc definitionẽ manifestãtur. ex his igitur

nu-

nuper dictis habetis colorem nihil esse aliud, quàm proportionem diaphani terminati cum opaco in superficie corporis naturalis deducibilis ad actum per illustrationē corporis luminosi, siue illustrati à calore naturali, & uirtute formatiua per mißionem producta ad rerum differentias, uel corporis procul discernendas si modo consideretis hanc definitionem, in ea est forma quemadmodum in definitione accidentium fieri debet, ut docet Arist. *in* 7. *met. ubi dicit q, in definitione accidentium forma ponitur loco generis, subiectum uero est pro differentia positū. Cum autem color sit quoddam accidens definit per suum subiectum formale. per illud enim proportio accipitur genus,* Diaphanum *est materia tantum distinguens hanc proportionem ab alia dixi iam superius quomodo fiat hæc proportio, deinde includitur in hac definitione subiectum, & est color in superficie corporis naturalis. describitur per hoc locus in quo fit ipse color naturalis corporis, dicit naturalis, quare sunt quædam corpora simplicia, quæ non habent colorem uerum. nullum enim corpus naturale est, quòd sit mixtum quin habeat uerum colorem, qui color est obiectum uisus. nam primum accipiatis tria corpora quæ sunt lucida, & transparentia, lucida sunt corpora cœlestia, ideo cum per se lucida sint non habent colorem ullum, ut cœlum, ignis, aer, & aquà. Sed quid melius? nec terra quia est opaca nullum habet colorem, immo priuata est omni colore, unde corpus quòd habet colorem uerum est mixtum naturale, & in superficie tantum, ut dictum est.* Et *quamuis philosophus non di-*

xerit mixtum, tamen ita intelligitur cum dicit naturale ad differentiam naturalis simplicis, deinde dicit deducibilis ad actum per corpus illustrans luminosum per quæ uerba describitur secundus actus, quia dum proportio hæc illustratur à præsentia luminis per calorem naturalem, per mixtionem producti ad corporis uel rerum differentias procul discernendas per hæc patet causa finalis, & agens ratione cuius color ipse fit, ut rerum uel corporis differentiæ discernantur. scitis enim per colorem animalia à longe cognosci magis quàm si nullum haberent colorem, quare habetis iam omnes causas in definitione coloris positas, & apparent omnes causæ paßionum & affectuum ipsorum coloribus contingentium. Vera *enim definitio debet ita fieri, quoniam ex uera definitione habita apparent omnes affectus, omnes paßiones, & illa fiet medium in demonstratione. His sic declaratis iam manifestum est, quantum deceant, & instruant nos definitiones datæ per* Arist. *de coloribus, primum definiuit colorem, in secundo de anima 67. dicens omnis color mouens est eius q secundum actum diaphanum in hac definitione* A*rist. nihil aliud ponit quàm actum secundum coloris qui est ultimus actus, & uera perfectio diaphani existentis. definit igitur ibi colorem philosophus in actu secundo, ut scilicet color est actu nihil igitur aliud dicit nisi colorem esse motum, idest alterationem diaphani, color enim alterat ipsum medium, uidelicet aerem, sed non mere naturaliter, unde ex hac definitione potius circunscribitur ipse color quàm definitur, quia nihil probat de colore, nisi pro*

ut

ut eſt actus ſecundus, eſt quidem hæc definitio data à philoſopho, ſed imperfecte quoniam prætermittit alia, quæ dicenda erant de colore ipſo, quando uero in lib. de ſenſ. & ſenſ. dixit colorem eſſe terminum corporis diaphani quatenus perſpicuum eſt, ibi philoſophus circunſcribit locum generationis coloris, & materiam eius quoniam cũ dicit terminum circunſcribit locum in ſuperficie nõ intus. quia tantummodo extra corpus fit color, quando uero dicit corporis diaphani tunc intelligit materiam, quia diaphanum eſt materia colorum, in hac igitur ſecunda definitione tantum apparet locus & materia colorum, ergo & in iſta fuit diminutus Ariſto. & imperfectus, quando uero in eodem met libr. de ſenſ. & ſenſ. philoſophus etiam loquitur de motu, & inquit colorem nihil aliud eſſe quàm mixtionem corporis lucidi, & luminoſi cũ opaco terminati, in hac tertia definitione circunſcribit ipſam formam, primum dum dicit colorem eſſe mixtionem, quia color prout eſt forma, eſt proportio quædam diaphani mixti cum opaco. Philoſophus igitur primum circunſcribit formam coloris licet obſcure talia proferat. poſtea circunſcripſit materiam proprie & per ſe, dum dixit cum corpore luminoſo terminato. materia enim propria coloris eſt diaphanum ipſum, licet etiam ſit opacum materia coloris, quoniam ex opaco & diaphano color conſtat & fit, tamen opacum propriè non eſt materia, quia ut uidiſtis opacum ob id poteſt dici materia coloris, quia priuatiue terminatur perſpicuum ab opaco, perſpicuum igitur habet tantum dici materia uera & propria

coloris. Ponit igitur philosophus in prima definitione colorem per circunscriptionem dum in secundo de anima, 67. profert quòd omnis color mouens est eius per quam definitionem apparet solus actus secundus, deinde posuit locum, & materiam, deinde formam & etiam materiam, & sic iam habetis actum secundum, scilicet endelechiam, & perfectionem coloris, habetis & locum, & materiam & formam per has tres definitiones sparsim positas, quarum unaquaque per se imperfecta, & mutila est, ut uidere potestis. at si modo nos colligamus has tres definitiones insimul, illæ omnes erunt tantum definitio, quam nos tradimus, ex his enim habetis totam essentiam integramq; naturam colorum, quam nos in nostra definitione tradidimus, & sic manifestum est colores esse, & quid sint, & cur geniti à natura. Reliquum est modo, ut uideamus quartum quæsitum, uidelicet qui sint affectus, & quæ passiones, & quæ differentiæ colorum. Ad hæc enim est respondendum. Iam habuistis tria quæsita, hoc est quartum tractandum, de differentijs ergo colorum agemus. quæ igitur sunt differentiæ colorum? Audiuistis superius quemadmodum aliqui ponebant septem esse species, uel differentias colorum, alij 8. alij 9. dissidium horum uirorum nascitur magis à quadam imaginatione quàm à re ipsa, quia aliqui ipsorum distingunt magis colores, quàm cæteri. ueri enim colores sunt tantum septem quemadmodum ponit Arist. in lib. de sens. & sens. quos colores dicit esse æquales numero saporibus, nos igitur in discursu nostro tantum ostendimus qui sint ueri colores, & in pri

mis

mis sunt duo extremi colores. quorum unus se habet, ut forma, & habitus & fundamentum aliorum. Alter ut priuatio, & ille est niger, ut habeatis ergo ueram & integram colorum essentiam, oportet procedere per methodum. Si igitur color non est aliud, quàm proportio diaphani cum opaco illustrati ab ipso lumine, scilicet per actum secundum. Certum est quòd quanto magis diaphanum corpus in se fuerit collectum, tanto minus habebit de opaco, sed plus de diaphano ipso, in eo diaphano erit color albus, qui color albus est ille qui habet ueram essentiam colorum, & ratio formalis colorum existit in ipso albo, & ubi erit parum de diaphano, & multum de opaco, ille color erit niger, qui color est positus pro priuatione, ut testatur Arist. decimo met. sicut & albus est, ut habitus. Color igitur uerus, & essentialis, & formalis est ipsum album, nigrum uero opponitur ei, sed priuatiue, quoniã nigrum consistit in plurimo opaco. Ab essentia ergo, & à natura rei habetis, & cognoscitis colores, & ex definitione sua deuenitis in cognitionem omnium passionum, & affectuum colorum, sunt ergo duo colores extremi, unus formalis color, & est albedo, Alter nigredo, et ponitur priuatiuè ex quibus duobus cæteri alij componuntur secundum uariam proportionem ipsorum extremorum, quoniam autem nos profitemur Scholam ueræ philosophiæ, in medium afferemus tantum differentias ueras colorum per essentiam ab his duobus extremis genitas per mixtionem, & proportionem ueram ipsorum. qui autem dicuntur colores secundum apparentiam

eos præteribimus, secundum ergo uariam proportionem extremorum fiunt uarij colores medij. primum loquamur de his qui uergunt uersus album, quorum primus apud Græcos uocatur φαιὸς, & alio uocabulo dicitur cineritius, uel liuidus, & apud uulgares uocatur color biginus, uel beretinus. iste modo color fit ex permixtione albi cũ nigro, sed album superat ipsum nigrum, ita ut sit album in nigro, quia album uictor est. ex hac ergo miscella fit φαιὸς. liuidus & cineritius. quemadmodum uidere est in cerusa permixta cum pauco nigro, uel opaco, aut pauco atramento. erit ergo mixtio ex albo, secundum magis, et nigro secundum minus, si uero ponatur plus de nigro, aut magis de atramento fiet unus color, qui appellatur χαροπὸς, & uergit etiam iste ad album, & est ut color in cornu laternæ, sed à Græcis dicitur χαροπὸς, & ab elegantibus dicitur album in nigro. isti igitur colores distant inter se per magis, & minus. de his autem differentijs minime dicere debemus quia essem maxime prolixus, uerum ego dicam tantum differentias essentiales ipsorum, color ergo cineritius, est color qui uergit ad album, quia habet in se plurimum de albo, cum pauco de nigro, & iste habet etiam sub se suas species. Secundus color est ceruleus, & iste uergit ad nigrum, & sicut ille primus uergit ad album, pariter iste per oppositum uergit ad nigrum, quia habet plurimum de nigro, in pauco albo, & à uulgo nuncupatur azurus, se habet igitur iste ad nigrum, sicut ille ad album cineritus. Componitur autem, ut dixi ceruleus ex plurimo nigro, cum pauco albo.

& ab elegantioribus uocatur niger in albo, quia nigredo superat albedinem in isto uti & cineritius qui habet album in nigro dicebatur album in nigro, est autem iste ceruleus color ut si accipiatis cerusam in qua ponatis plurimum de atramento tunc fit iste ceruleus color, qui habet etiam suas differentias secundum quòd magis aut minus permiscebitur de atramento in ea, hucusque habetis quatuor colores distinctos ueros, cum suis speciebus quos modo declaraui primi duo, sunt albedo, et nigredo postea duo alij medij quorum unus uergit ad album & est cineritius, alter ad nigrum & est ceruleus, postea procedendo uersus album post cineritium colorem, sequitur alius color qui dicitur pallidus, sed de hoc non dicamus quia est potius differentia coloris lutei potius loquamur de luteo. Sequitur enim luteus post cineritium qui habet magis de albo in se quàm de nigro, sed non tantum habet de albo quantum cineritius ideo in hoc distant, quia luteus habet plus de illustratione est enim rarior liuidior color luteus quàm cineritius propter maiorem positionem lucis. Cuius signum est quia si sumatur luteus color & ponatur lux in eo tunc uidebitur cineritius & statim declinabit ad beretinum & omnino immutatur à luteo & licet ex parte essentiæ colorum sint multæ differentiæ, quia & luteus habet suos gradus, non tamen hæ differentiæ sunt nobis ualde notæ, sicut nec sæpissime primarum qualitatũ differentiæ in mixto. unde dicit Gal. si non possumus cognoscere maximam caliditatem, uel frigiditatem &c. quæ sunt qualitates primæ & sub sensum cadunt, quomodo cognoscẽtur colores

maxime diaphani cum opaco. quæ mixtio est ualde spiritualis & non parum remota à sensu nostro. uerumtamen dicimus quod ex quadam proportione albi & nigri producitur talis color luteus, qui & ipse sub se habet plurimos gradus secundum uariam mixtionem per magis & minus extremorum. postea si adhuc magis commisceamus de nigro cum albo, ex hac mixtione generatur alius color qui dicitur rubeus. Sed multi aliter sentientes & fortaßis bene, dicunt quòd primum fit luteus postea ex hoc luteo & albo commixtis fit rubeus color, quòd ita sit inquiunt accipias luteum & eum tingas fiet rubeus. quia color naturalis in primis est pallidus deinceps fit luteus, postea ex luteo uergit ad rubeum. postea ex isto oritur purpureus postea color qui dicitur æruginosus. Sed teneatis uos q; ex luteo mixto cum nigro fiat rubeus, postea ex rubeo cũ nigro adhuc fit color purpureus dictus il pauonazzo, qui est etiam color uiolarum secundum uulgus uelut est flos iridis, & magis est proprius iridi quàm uiolis postea ex purpureo ipso cum aliquo nigri addito producitur ferrugineus color dictus uulgò il color tanedo & est color æruginis ferri, fit ergo ferrugineus à purpureo cum aliquo pauco nigro admixto, quemadmodum tinctores seruant quando uolunt tingere pannos, primum faciunt colorem rubeum, postea tingunt in purpureo, postea faciũt colorem hunc ferrugineum. postea fit cæruleus, ultimo fit niger, & ita hoc modo procedimus ab albo ad nigrum sic per rationem & processum tendimus à nigro ad album quòd ita fit uidetis etiam circa ortum & occasum solis

lis huiusmodi colores seriatim apparere, & primum in occasu solis, dum modo nec nubes, nec ullum aliud impedimentum prohibeat uisum nostrum quòd primum albescit regio illa, postea dum magis declinat sol illa albedo immutatur in colorem cineritium, tertio fit luteus ex cineritio, deinde ex luteo fit rubeus, ex rubeo fit purpureus deinde ferrugineus, postea cæruleus, ultimo apparet color niger. secundo fit color ceruleus tertio ferrugineus, ex hoc generatur purpureus, post purpureum fit rubedo, à rubedine oritur luteus, ex luteo sequitur cineritius & pallidus, ultimo ante quàm sol appareat uidetur albugo illa. sic igitur cognoscuntur colorum differentiæ ex his duobus ordinibus scilicet tam ab occasu quàm ex ortu solis modo nullum adsit impedimentum aut nubes, patent igitur colorum differentiæ cum suis causis, quæ ex uaria mi scella diaphani cum opaco uel albi cũ nigro apparent & pictores optime isthæc experiuntur. Et hæc sufficiant quo ad colorum differentias his sic habitis ad alia modo est de ueniendum. Videndi sunt affectus & paßiones colorum, in primis uidendum cur album, uel lux disgregat uisum. Causa huius patet ab essentia coloris semper enim causæ recte à definitione coloris indicantur quæq; sint illæ. si color albus est ille qui cum plurimo albo & pauco nigro, constat in diaphano ipso, dixi nuper quòd lux per se est maxime uisibilis, sed non potest uideri à nobis, & qualis est proportio albedinis ad nigredinem, talis quippe est coloris albi ad ipsam lucem, causa igitur cur color albus destruat uisum ea est, quia color albus est quoddam medium

inter nigrum & lucem, nam habet plurimum de luce in se collectum ideo ratione lucis disgregat uisum nostrum, quæ est plurima in eo. Vnde albũ redditur obiectum ualde potens nostris oculis respectu cuius uirtus uisiua ex imbecillitate sua destruitur per disgregationem, e diuerso est color niger, qui est contrarius albo per oppositum & causam contrariam facit eundem effectum, quia color niger longe plus habet de opaco quàm de luce, & plus quàm conueniat ad nostrum uisum, ideo colligendo & suffocando spiritus uisibiles destruit uisum, sicuti albedo per disgregationem, & dilatando tollit ne quis cernere possit. unde cum hæc duo extrema non possint uideri, immo destruant uisum diuersimode, unum disgregando & dilatando alterum comprimendo & suffocando ipsum, hæ inquã causæ dicuntur quare extremi colores destruant uisum, sed medij colores habent conseruare uisum. & eo magis quanto magis erunt medij, non enim medij disgregant & dilatant, neque congregant & suffocant spiritus uisiuos nec nimis resoluunt ipsos, manifeste igitur patet causa huius passionis. Præterea quæritur quia in superioribus dixi colores non manifestare ullam temperatnram, minimeq; ab ea dependere siue sit calida, siue frigida &c. sed quòd tantum dicunt proportionem diaphani cum opaco modo uno dominante modo alio tamen uidetur oppositum. Nonne in medicina dicimus quòd color cutis niger uel luteus indicat dominium caliditatis? sicuti color albus dicit dominium frigiditatis uel lucidus, ergo uidetur, quòd color sequatur temperaturam cal. frig. &c. eamq; indicet

ta-

tamen dixi oppositum,scilicet quòd non , quia non est ex primis qualitatibus , Notate autem uerum est quòd color in cute significat caliditatem si fuerit niger. nõ tamen hoc manifestat per se sed per accidens ut color quidem niger in cuti indicat caliditatem,quia est facta adustio humorũ , quæ facta est in corpore & facit nigredinem ibi, nigredo autem apparet non alius color quia in adustione est plurimum de opaco,per accidens igitur significat caliditatem non enim est illa nigredo de se talis quòd de se magis denotet in cute caliditatem quàm frigiditatem . Sed est talis nigredo,quia à nimia caliditate aduruntur humores in ipsa cute,quapropter redduntur terrei at cum fiunt terrei in eis generatur plurimum de opaco,ob id cutis redditur nigra,& ita per accidens nigredo in cuti indicat caliditatem mediante scilicet adustione,quia adustio est quæ dein de causat nigredinem,à caliditate primum facta est adustio deinde ab adustione color niger,denotant igitur colores in cute prius qualitates temperaturæ,sed per accidẽs. nigredo enim per accidens manu ducit nos in cognitionem humoris melancholici adusti à quo sequitur talis nigredo sic apparet color luteus,ubi fuerit bilis dominium in corpore quæ est flaua,ideo habet huiusmodi colorem parere. eodem modo ubi extiterit color albus in cute,ille significat in eo corpore adesse dominium pituitæ , non autem albedo simpliciter dicit frigiditatem,sed quia pituita est frigida de se,cum sit cibus in concoctus & non perfectus à calore, nam ob frigiditatem est rebellis ei,unde remanet albus ille humor propter frigiditatem & sic inficit cutim .

patet ergo quòd color in cute non indicat qualitates primas per se sed per accidens. Indicat *autem humores per se,per quorum notitiam deinde habetis quòd talis sit qualitas dominans in eo.*Præterea *etiam aliud quæritur dubium,quod declaremus,illud autem est,quia* Gal.*in secundo de facul.nat.cap.x. ubi dicit non potest ex albo fieri nigrum nisi prius transeat per media, per medios colores. Sed contra uidetur illud dictum falsum.quoniam si ponatur cerusa cum plurimo atramento simul.* Tunc ex illo *pauco albo & multo nigro fiet nigrum absque eo, quòd albedo transeat per media ad nigrum.*Præterea *nonne uidetis in coloribus urinæ & humorum contrarium ei qđ dicit* Galen.*quoniam sæpe ex luteo fit transitus ad nigrũ. Non tamen tunc fit transitus per medios colores.* Sed *modo hic,modo ibi fit talis,aut talis color. pro quo aduertatis quòd* Gal.*ibi loquitur de motibus naturalibus qui à natura fiunt & habentur,& inquit naturam in suis actionibus & mutationibus,non facere saltum de uno ad aliud nisi per media nõ enim ex igne facit statim natura aquam, sed prius procedit ordinatè per multa media,sic dicendum de coloribus,unde si aspiciamus ortum solis cernemus colores naturaliter se sequi & eo modo quo supra diximus. in ortu primum fit niger deinde ceruleus &c. usque ad albedinem,* Sed *in occasu primũ fit albedo deinde cineritius color ultimo fit nigredo. & hoc potest uideri modo absint impedimenta à nostro uisu. semper enim procedit natura ab uno extremo ad aliud per sua media. at quando procedit natura coacta & cum uiolentia, tunc natu-*

ra

ræ est necessarium ut procedat ab uno extremo ad alterum per media, sed sine medijs, & consequenter per hæc dicta habetis omnes affectus colorum si unum aliud addidero per quod soluetur unum problema Aristotelis in x. part. prob. & est problema 67. ubi quærit cur æthyopum dentes quidem albi sint & albiores quàm aliorum, ungues non item. at ungues quidem, quia & cutis nigra & nigrior quàm aliorum soluit philosophus propter absentiam humidi dentes fiunt nigri, per oppositum non fit cutis nigra, debetis scire quòd ubi in opaco aderit plurimum de diaphaneitate ibi etiam plurimum de albedine, ubi autem plurimum de opaco, ibi etiam multum de nigro semper uerum est hoc. Cum ergo corpus humidum fuerit sub sole si sol agit in ipsum, trahit sol illud humidum ad cutim. quod humidum fit turbidum, crassum, terreum, nigrum, quod cum ad cutim peruenerit cutis, tunc inficitur & fit nigra, quia offunditur tali humido turbulento, Dentes autem albescunt quia depuratur humidum omne ab illo & resoluitur & ita remanent albi. ubi uero sol tantum attrahit & non resoluit tunc causatur color niger in cuti. unde homines qui manent sub sole nigrescunt quia à calore attrahitur humidum ad superficiem corporis & aduritur, qua adustione fit ipsa nigredo, quoniam per eam adustionem redditus est ille humor turbidus, impurus, non enim depuratur, nec dissoluitnr à calore, nam si dissolueretur humidum attractum, ad cutis superficiem non maneret uita hominis. At in quibus potest dissolui & depurari humi-

dum à calore, tunc ex nigro fit albus color, uti de cera quæ si ponatur sub sole, fit alba, quemadmodum Venetijs faciunt quia depuratur humiditas à calore solis. at si humanum corpus soli exponatur cum huiusmodi humidum non queat dissolui à sole, sed tantummodo trahatur ad cutim tale humidum aduritur ibi & fit turbulentum & feculentum crassumuè & consequenter cutis inficitur nigredine ab illo humore adusto. ideo secundum iam dicta in principio, in humido opaco, non in perspicuo erit color niger, at si sit materia pura ut diximus tunc fit color albus ex perspicua materia & pura, uel plurimo diaphano, quare definitio tradita superius de coloribus est quæ faciet uos omnia cognoscere clarißime. Præterea ex his dictis potestis uidere quantum rationes Auicennæ ualeant quæ quidem parum concludunt, cum non recte senserit de colorum essentia quoniam eam non cognouit Zinaria cholera æruginosa fit candidior & alba, hoc est uerum, sed non efficitur ex prasßina & dico quòd non est necessarium, ad hoc ut res fiat alba quòd etiam fiat siccior, quoniam quod potest fieri siccius tamen fit nigrius, nonne ex eruginosa fit nigra cholera certe sic, ut patet non ergo uerum est quòd propter siccitatem fiat alba, sed nigra, sed cum fit candidior res, tunc id accidit, quia resoluuntur humidæ partes in superficie, nec ibi remanent, non autem propter siccitatem. Et ita non uidetur Auicenna, sequi opini ones antiquorum de affectibus colorum, quòd aut fuit quia non habuit eo-

rum

rum cognitionem, aut quia carebat methodo. Sed credô ego quoniam Auic. fuit magnus dialecticus ipsum habuisse bonam metho. sed ignorasse colorum essentiam, cætera sunt plana quæ uos uidebitis.

Choleræ autem nigræ, alia est naturalis, alia non naturalis superfluitas, Habuimus hactenus circa materiam de humoribus, tres humores specie distinctos, & ordo progrediendi circa eos Auicennæ, & etiam noster fuit quemadmodum uidistis, Primum egimus de sanguine, Secundo de pitu ta, Tertio de flaua bile, Quarto in præsentia de succo melancholico agendum est, quia ergo de tribus primis hucusque peregimus, nunc de reliquo & ultimo agendum est humore agendum nempe est de melancholia. Sed quia ut et in alijs fecimus, Auic. admodum confuse progreditur de humore isto, ac nonnulla dicit quæ non sunt de mente antiquorum, ideo nos proponemus rectum tractatum per methodum, & per ueram rationem de succo melancholico, ex quibus dictis postea apparebit, quæ sit ueritas dictorum Auic. primo facit diuisionem Auic. & dicit sic diuidens. Choleræ nigræ quædam est naturalis, quædam non naturalis est. sed naturalis quænam est. Notate modo qua arte id sit habendum. ista cholera naturalis à Gal. proprie succus melancholicus appellatur, & est pars feculenta, siue fex, & sedimentum sanguinis, quod Græci hypostatim uocant. non naturalis dicitur ab eodem Gal. atra bilis, & licet hæc nomina quandoque confundantur, tamen quando propriè loqui uolumus ita sunt distinguenda sicut igitur succus melancholicus.

ſemper eſt fex, et ſedimentum ſanguinis, ita bilis atra ſemper fit per aduſtionem alicuius humoris, & ob id maxime diſtinguitur melancholia naturalis à non naturali. Succus igitur melancholicus uel melancholia naturalis ita enim appellatur quia intenditur à natura, & illa eſt quæ aſſequitur finem intentum ab ipſa natura, quoniam in unaquaque actione naturali ſemper eſt finis ratione cuius omnia fiunt. naturalis ergo eſt quæ aſſequitur finẽ intentum. quoties igitur cholera nigra aſſequitur talem finem, erit ſuccus melancholicus naturalis. Aſſequitur finem naturæ ſi habuerit cauſas naturales, quæ diriguntur ad finem intentum, neque enim deficiunt, neque redundant, quamuis iſti exceſſus & defectus ſint in aliqua latitudine intra quam conſiſtit gradus melancholiæ naturalis. Indaganda eſt ergo bilis nigra, quando ſit naturalis, ſcilicet per ſuas cauſas naturales, quæ ſunt agens, uel efficiens, finis, materia, quas poſtea ſequitur forma de agente, Primum ut naturalis eſt agamus, qui ſi aut deficeret, aut ſuperflueret, non eſſet amplius naturalis, ideo oportet quòd agens ſit temperatus, moderatus, & debitus. Notandum autem quòd loquor, ut medicus uidelicet de cauſa, & inſtrumento proprio, & proximo, qui calor eſt. qui quidem calor aut efficiens dicatur, uel eſt extrinſecum, uel intrinſecum, extrinſecum acquiritur in humano corpore à multis cauſis, primo à motibus animi, & corporis, ubi enim eſt motus animi & corporis accidentia, ſecundum q; oportet, fiet calor naturalis, & moderatus, qui cauſat huiuſmodi ſuccum melancholicum naturalem cum alijs hu-

moribus. si autem deficiat calor, aut superabundet ratione motus corporis, aut animi, quia ipsi excedunt, uel deficiunt, non appellatur ille calor naturalis, sed præternaturalis, præterea est somnus, & uigilia, quæ si fuerint secundum q oportet, tunc fiet cholera nigra secundum naturam, quia calor erit naturalis, unde aduertatis ad hoc, q omnes humores naturales semper fiunt à calore temperato, non autem ut dicunt moderni isti bilem fieri à calore superfluo, pituitam uero à diminuto, quod est falsum, quia cum fiunt talia excrementa moderata, ipsa facta sunt à calore temperato, non autem uel diminuto, uel superfluo. postea debet esse cibus, & potus temperatus, sic aer inanitio, et repletio, istæ enim causæ alterantes omnes si excesserint acuunt calorem internum, & ita aduruntur humores, tunc enim melancholia naturalis non generatur, sed si defecerint calor minuitur, & ita quantum deficiet de melancholia naturali tantum de pituita redundabit. si igitur melancholia naturalis generari debet, oportet omnes causas alterantes esse moderatas temperatasq́; quod quidem est commune omnibus humoribus. Efficiens intrinsecum, quòd etiam quàm maxime proprium est, & immediatum, est ipse calor innatus, qui si fuerit mediocris & temperatus, quantum in se est generat melancholiam, & alios humores naturales, & quales, & quantum oportet. unde ut dixi hoc peßime assequuntur, qui putant sanguinem tantum generari à calore temperato, reliquos humores ab intemperato. Isti enim non distinguunt, neque intuentur differentias humorum naturalium, & humo-

morum non naturalium, omne enim quod naturale est, causas habet naturales, calor intemperatus quatenus intemperatus, eatenus naturam excedit, & eatenus omnes operationes deteriores efficit. & quanto magis deteriores, tanto magis à natura recedentes, et è conuerso quanto magis est temperatus, tanto magis naturales efficit operationes, & consequenter humores fient magis naturales à calore, magis naturaliter se habente, talis autem est calor maxime temperatus. & hæc de causa efficiente. causæ materiales & ipsæ debent esse conuenientes, quæ sunt intrinsecæ & extrinsecæ, extrinsecæ sunt alimenta, & dicuntur materia remota, quæ si melancholiam naturalē, & in quali, & in quanto generare debent, oportet & ipsa in substantia, & in qualitate temperata esse. Nam si calidiora fuerint, plus de bile, & humoribus adustis ex illis fiēt, si frigidiora pituita generabitur. Craßioris substantiæ etiam alimentum generat plus de fece, quàm generari debet, præcipue si cum craßitie siccitatem etiam habuerit, sicut sunt legumina, caseus antiquus, caro bubula, lepores, & reliqua huiusmodi, quia materia non est conueniens, ideo non fiet melancholia naturalis. materia autem intrinseca & proxima est ipse sanguis, qui si sit in sua naturali dispositione in substantia & qualitate (per sanguinem uero intelligo totam massam humorum) tunc fit & bilis nigra naturalis nec peccans in substantia, neque in quali, nam ubi aliquid uel in substantia, uel in quali excesserit uel defecerit, eadem omnino absurda sequentur, ut de alimentis, & materia extrinseca diximus. sic

igi=

igitur oportet quòd agens & materia sit conueniens ad hoc,ut fiat atra bilis naturalis,cum alijs humoribus naturalibus.Hic modo unum est aduertendum in materia ab humorum generatione necessitatem inueniri, quæ appellatur ab Arist.primo de part.animalium,cap. primo, necessitas materiæ,uel necessitas suppositionis, quæ eadem necessitas ordinatur,refertur & unitur cum necessitate finis,quæ necessitas finis est necessitas absoluta, & non ex suppositione. ad quam necessitatem omnes actiones,& alterationes agentes in materia referuntur, & reducuntur.materia igitur humorum habet necessitatem, quæ reducitur ad necessitatem finis.hoc modo. necessariũ erat,uerbi gratia ut succus melancholicus generaretur in corpore humano propter causas paulo post dicendas ista necessitas est finis,modo si succus melancholicus generari debebat,oportebat inuenire materiam,quæ esset conueniens haberetq; & ipsa propriam necessitatem quæ fini coniungeretur.ergo succus fuit extractus à natura ex alimẽtis solidioribus,in quo ut contingit in omnibus succis extractis esse quatuor partes dissimilares, leuẽ illã quam florem Gal.Auic,quasi spumam appellauit,aliam partem aquosam,tertiam crassam & feculentam, quartam perfectam,et ultimo concoctam,quoniam igitur quatuor partes in massa sanguinis erant necessariæ pro corporis nutritione sicuti optime probant Hipp.& Galenus in toto primo lib.de natura humana.Ideo prudentissimus rerum conditor excogitauit materiam talem, in qua necessario quatuor illæ partes inuenirentur, & hæc necessitas fuit ma=

materiæ, quam ad finis neceßitatem coniungi diximus de causa materiali satis, opus est præterea, ut natura asse=quatur suum finem intentum, quæ finalis causa duplex est in ipsa cholera, altera essendi absolutè, altera bene essen=di. natura ergo producit succum melancholicum pro du=plici fine, scilicet & pro fine qui dicitur de neceßitate es=sendi, & pro fine bene essendi. Neceßitas absolute, & de neceßitate essendi in generatione succi melancholici fuit, quoniam multæ sunt partes plurimaq; membra in corpore, quæ debebant nutriri & ali ex hoc præcipue succo melancholico sicuti sunt omnia ossa, & lien, et omnia membra terrestria. quia igitur ex succo terrestri melancho=lico talia nutriuntur membra, necessarium ideo fuit succũ melancholicum generari in humano corpore. bene essendi neceßitas fuit ab hoc humore, & propter uirtutes na=turales & animales, & uitales. primo ad naturales fuit utilis, quia hæc incitat famem, nam ascendente portione huius succi ad uentriculum excitatur uentriculus ad appetendum cibum, idest uirtus uentriculi. talis uirtus excita=ta appellatur fames ad cibum. Causatur enim fames, ut primo de usu partium, cap. quarto, propter succum me=lancholicum tendentem ad os uentriculi, qui corrugando partem illam facit famem, ob id igitur fuit utilis succus melancholicus in natura, ut scilicet excitetur fames qua bene uiuimus. dico qua bene uiuimus, quia sunt qui uiuunt non appetentes, non tamen bene uiuunt. præterea est etiam neceßitas ad bene essendum huius nigræ bilis ad contemperandos spiritus uitales, & animales, qui firmantur

fames.

ab hoc humore. alioqui sine hoc humore spiritus essent fugaces minimeq; consistentes. quod facile uidemus contingere in his qui plurimum de sanguine & de bile, minimũ uero de succo melancholico comprimente reperitur. tales homines redundantes bile flaua licet ingeniosi sint, tamen sunt instabiles leuesq; , & qui nunquam in eodem proposito perseuerent propter leuitatem & fugacitatẽ suorum spirituum, immo sunt impudẽtes, quandoque sunt nimis audaces, ut quando spiritus mouentur, quandoque nimis timentes, quando scilicet spiritus illi resoluti sunt, qui erant tenuiores, ideo fere nunquam sunt apud se tales homines. quapropter fuit necessarius succus melancholicus condiens & contemperans flauam bilem. qui succus melancholicus facit ad optimos mores, & ideo optime assertum est ab Arist. in 30. sec. problem. prob. primo q; omnes sapientes fuere melancholici. Iudicium enim et prudentia non in motu, sed in quiete perficitur, unde Arist. septimo phy. dicebat animam quietam & residentem, prudentem fieri, quies autem & residentia in spiritibus soli succo mrlancholico accepta referri debet. ex his apparet quàm maxima sit utilitas huius humoris melancholici ad multa quæ diximus, & etiam ad necessitatem materiæ, ex qua succus melancholicus generatur, in qua sunt partes distinctæ sicuti & in uino in quo est pars illa magis subtilis & supernatãs, & est bilis et flos uini sic de alijs &c. Ex his modo apparet quid sit succus melancholicus naturalis. habet enim definitio ex recta cognitione causarum. Erit igitur succus melancholicus humor ex crassiori par

alimenti factus à calore naturali concoquente cibum in hepate ob plurimos usus uitæ necessarios, & quando dicitur in definitione humor habetis genus. quando dicitur genitus à calore naturali distinguitur ab humoribus præter naturam. quando dicitur ex parte crassiore alimenti distinguit eum à reliquis omnibus humoribus, quoniã alij non fiunt ex parte ista alimenti, quando uero dicitur ad plurimos usus uitæ necessarios, scilicet ad mẽbra nutrienda, & ad famem excitandam, ac bilem reprimendã. patet finis. ex qua definitione recte cognita, quæ habetur per suas causas, habetis cognitionẽ omniũ affectuum, & passionum, quæ consequuntur essentiam huius humoris. quod quidem communissimum est etiam in omnibus alijs rebus naturalibus quarum essentiæ et rationes noscuntur. unde et philosophus in secundo post. dicit quòd si habeatur optima definitio, omnia etiam consequentia ad illam manifesta erunt. Videtis igitur quo modo ex recta definitionis cognitione appareant omnes affectus, et passiones choleræ nigræ. et primo ex parte substantiæ, ut habet secundo de facul. nat. succus melancholicus est crassissimus omnium. Affectus autem hic qui est ex modo substantiæ, non ne sequitur ex definitionis recta cognitione? quia si bilis atra generatur ex succo crassiori alimenti, nonne etiam erit substantiæ crassioris? Neque in hoc immorandum est quo modo sit substantia crassiore hic humor, cum ipsum terrestrem esse dixerimus, et sedimentum sanguinis, præterea est colore nigra ipsa melancholia. Causa huius patet quia supra diximus, unde fiat color niger. et hoc se=

qui=

quitur ab essentia cognita est enim terrestris, & crassus ergo minimum habet de diaphano, & consequenter necessario niger si modo meministis quæ de colorum causis diximus, uidelicet diaphanum purum esse materiam colorũ non illustratum per collectionem suipsius tertio sequitur quòd sit sapore acerbus, non dulcis neque acidus. Et *notate circa hanc acerbitatem saporis. nam* Auicen.*post dicet succum meliorem acerbum & dulcem* Galen. *autem dicit semper esse acerbum dico acerbum quod* Græci στρυφνὸν *appellant & loquitur de bile atra naturali unde secundo* Ther.ca.x.&4.Aph.*primo distinguit succum melancholicũ qui propriè est succus naturalis ab atra bile quæ non est naturalis, quoniam succus melancholicus est acerbus atra bilis uero est acida, quare talis succus sit acerbus superius uidimus saporem acerbum causari in humido aqueo in quem nihil egerit calor, consequenter corrugat, constipat, ad centrum trahit & coadunat, talis igitur succus dicitur acerbus, in hoc.n.distinguitur* Aui.*à* Gal.*cum atra bilis sit acida, succus uero melancholicus sit acerbus, quem saporẽ* Arabes *ponticum uocant. consequenter autem ratio huius acerbitatis à prædicta definitione sicuti & reliqui affectus omnes ab essentia rectè cognita liquet, si enim succus terrestris est in quo nulla accesserit adustio, sed à calore naturali tantum fuerit separatus à reliquis humoribus tenuioribus, sequitur quòd habeat saporem acerbum, debetis meminisse ea quæ diximus de causis saporum secundum* Gal.*saporem nempe acerbum gnnerari ubi materia terrestris dominatur in mixto absque ulla adustione acce*

 dente

dente, ſequitur etiam eadem ratione definitionis hunc ſuccum frigidum eſſe & ſiccum, terreſtris enim eſt ſine aliqua aduſtione, & ita uidetis quemadmodum ex definitione illius rei omnes affectus & paßiones ſequantur & manifeſtentur recte inquàm cognita. Contra imperitos philoſophos qui opinantur definitionem accidentis eſſe mediũ in demonſtratione, tum peßime intelligentes Ariſtot. tum non uidentes hoc ſaltem, ꝙ ex ſua opinione ſequeretur in qualibet demonſtratione eſſe petitionem principij. Et hæc ſatis de ſucco melancholico naturali, ſupereſt ut dicamus de ſucco melancholico non naturali qui propriè dicitur atra bilis à Gal. ad differentiam naturalis, quæ naturalis ab eodem ſuccus melancholicus appellatur ut ſupra declarauimus, unde naturalis iſte ſuccus & qui non naturalis opponuntur, cum autem iſte non naturalis opponatur naturali ergo etiam habebit cauſas prorſus oppoſitas, & merito. nam omnino ſicuti res naturalis cauſas habet omnes naturales, ita res non naturalis cauſas habet neceſſario, uel omnes, uel aliquas non naturales, & ſicut naturalis habet agentem naturalem, & materiam naturalem. ita etiã iſte non naturalis habet ſuum agens non naturale & materiam præter naturalem. Atra ergo bilis poteſt contingere, uel à materia, uel ab agente, uel ab utroque non naturaliter habẽte. Cum ab agente non naturali fiat atra bilis, uel fit ab extrinſeco, uel ab intrinſeco agente ſcilicet à calore non naturali: extrinſecus calor uel agens erit aer admodum calidus, unde ægyptij & qui degunt ſub tertio clymate, & in calidioribus regionibus, hoc ſucco plurimũ re=

redundant, uel quia erũt superflui labores animi, uel corporis & exercitia ualida sunt efficacißimæ causæ agentes, ut inde atra bilis multiplicetur, quod quidem cotidiana experientia comprobatur. plurimos enim uidemus ex nimijs uigilijs ex nimijs commotionibus tum animi, tũ corporis fieri melancholicos. semper ergo omnibus his modis fiet succus melancholicus non naturalis per aduſtionẽ, quia & agens non est naturalis, sic de somno & uigilia dicendum, quia si superfluat aut diminuatur, tunc ex his causatur succus melancholicus non naturalis. Et ita uidetis quomodo hæ causæ extrinsecæ agentes possunt facere succum melancholicum non naturalem agens autem intrinsecum est ipse calor intrinsecus igneus, uel naturaliter, uel ex morbo. naturaliter ut sunt temperaturæ calidæ & siccæ ex morbo ut propter febres, propter phrenitides, uel propter aliquas inflãmationes intrinsecas ex his enim omnibus multiplicatur humor adustus, & sic habetis causas agentes humoris melancholici adusti, quæ et ipsæ sunt nõ naturales. Ab ipsa etiam materia non naturali, quæ est uel extrinseca, uel intrinseca extrinseca, ut si cibi offerantur humano corpori calidiores & sicciores, uel putrescibiles ut quando cibus terrestris siccusq; est, facile putrescibilis & inflammabilis aduritur. unde dulcia causant succum melancholicum mediate, quia ex his fit flaua bilis, quæ deinde aduritur, & ita post fit succus melancholicus non naturalis, uel ab aliqua peßima & extranea qualitale infecta. A materia intrinseca, ut si sanguis uel calidior, uel craßior fuerit quãm oporteat ex hoc enim sanguine generatur

atra bilis,ſicuti uidemus coutingere in corporibus calidis & ſiccis,quæ ſicuti Gal.*dicebat in ſecundo* Ar.*paruæ cor pora paragmaſticæ ætatis fiunt melãcholica:ex his igitur propter indiſpoſitionem materiæ etiam à calore tempera= to generabitur aduſtio & ſuccus iſte terreſtris per adu= ſtionem factus non naturalis,quem atram bilem appella= uit* Galen.*ut faciat differentiam inter ſuccum melancholi= cum naturalem, & atram bilem non naturalem .* Hæ *igi= tur ſunt cauſæ non naturales ut diximus,uel materia , uel efficiens.ubi enim uel materia,uel efficiens nõſe habuerint ſecundũ naturã,neceſſario non attingitur finis intentus ab ipſa natura.*Tunc *ille effectus productus non eſt natura= lis ex quo ſequitur quòd ex mala diſpoſitione materiæ & ex imbecillitate agentis,neque ad formam, neque ad finem perueniri poteſt quæ intenditur à natura.* Atque *ex his iam habetis,quæ ſit atra bilis,& quæ ſint ſuæ proprieta= tes,eſt enim humor non naturalis per aduſtionem geni= tus ex craſſa,uel aduſtibili materia propter calorem adu= rentem.ex qua definitione paſſiones quoque ſequuntur . primo enim ſequitur hunc ſuccum ſubſtantia eſſe craſſum eſt enim aduſtus & omnia aduſta craſſa & terrea ſunt , ſequitur quòd ſit colore ater ob eaſdem rationes quas in ſucco melancholico dicebamus naturali,eſt enim niger ma gis quàm melancholia naturalis,quia in eo eſt maior adu= ſtio,ideo nigrior eſt enim terreſtris plurimum & habẽs de opaco & minimum de diaphano deinde ſequitur ipſum eſſe frigidæ & ſiccæ temperaturæ:ſed non abſolutè ut de ſucco melancholico dicebat immo plurimas partes habet*

calidas propter adustionis impreßionem uti contingit in omni cinere, præterea est etiam sapore acri, & acido, acri quoniam partes terreæ adustæ sunt attenuatæ propter uim plurimi caloris unde acrimonia generatnr sicuti contingit in pipere & omnibus aromatibus, in quibus est sapor acris. Aciditas *uerò inest, quoniam serum, uel aquositas huius humoris, quod quidem serum & aquositas nunquàm separatur ab isto humore actu fluido sicut alias declarauimus, istud inquàm serum & aquositas in adustione quæ fit in partibus terreis interim ebullit & per ebullitionem transpirat calidum, & hæc est causa immediata aciditatis ut uidimus ex sententia* Gal. & Auicennæ *hoc ita fieri cotidie experimur in uino acescente, qua nt oenim uinum est fortius & ualidius tanto magis illos duos sapores acquirit, aciditatem & acrimoniam, quoniam in eo tùm maior ebullitio tum maior adustio fit, ex adustione acrimoniam, ex ebullitione aciditatem acquirit.* Sequitur *præterea ex eadem cognita recte definitione cognitio cur atra bilis ferueat super terram abradatq; eius superficiẽ & erodat partes quibus adhæret, feruet enim quoniam ingreditur meatus existentes in superficie terreæ, & propter subtilitatem suarum quarundã partium penetrat omnes amphractus, ad quos alij humores craßiores & frigidiores penetrare non possunt, & cum subito & confertim penetrent, spiritus inclusus in illis meatibus reluctatur, exagitatur & exitum quærit & in ea reluctatione, & agitatione sequitur ebullitio, sicut expresse uidemus, quando bullit aqua in lebete, fit enim illa ebul-*

litio ex ſpiritu reluctante cum humido,unde etiam plurimæ eleuantur ampullæ iſta igitur eſt cauſa ebullltionis atræ bilis ſuper terram.Cur uero abradat ſuperficiem eius,& eleuat tanquàm ramenta & cruſtas,ratio eſt quoniam facta ebullitione, & eruptione ſpiritus feruentis, trahit ſecum humidum ut habetur quarto meteor. unde ſuperficies quæ alioqui modicam habebat humiditatem priuata humido continuante abraditur & ſeparatur, quod ſæpe uidemus etiam in cuti animalis. ubi propter puſtulas ſcabiei uel alias ſimiles exſiccata fuerit cuticula,eleuantur enim & decidunt tanquàm ſquammæ, & hoc ſemper fit in morbo quem uitiliginem appellant & morpheam et impetiginem, & eam quam recentiores lepram uocant unde lepra dicta quoniam acuti lapides ideſt ſquammulæ decidunt. erodit autem quoniam partibus craßis terreis adiunctæ ſunt partes attenuatæ aduſtæ & acres, & meritò harum partium,ſubtilium, aduſtarum acrium fit penetratio & ebullitio calefactio & exiccatio à partibus terreis craßioribus fit mora in loco & ratione horum duorum maxima fit impreßio. unde neceſſario ſequitur corroſio & putreſactio ſicuti patet in cancris ulceroſis, in ulceribus quæ phagedenas uocant in elephantiaſi, & omnibus alijs morbis ab hoc peſſimo humore pendentibus,hi omnes affectus ſequuntur à natura. At dicat quis uidetur quòd hoc quod dixiſti ſit contrarium illi quod ſuperius dixiſti de ſaporibus. dicis hic quod ſapor acidus eſt,in ſubſtantia aquea contra, ſi aciditas fundatur in ſubſtantia aquea in quam non egit calor, quomodo aciditas

erit

erit in hoc succo, quum sit terrestris succus. quomodo igitur erit inuenire causas aciditatis in succo tali melancholico? Immo potius uidetur quòd sit amarus & esse debeat. Aduertatis quòd hic humor in rei ueritate est acidus, quod clarum est sensu in his quæ euomuntur, & est ut sæuissimum acetum, cum autem causetur talis aciditas cum acrimonia, quomodo fiat uideamus. Nam superius ostendebamus proprium esse humorum quamuis ferè iste sit terrestris, quòd sint fluidi actu. nam dicitur atra bilis terrestris respectu bilis, sanguinis, pituitæ, dicitur igitur terrestris respectiue, non tamen quod talis bilis atra non sit fluida, unde Galen. in lib. de atra bile, distinguit atram bilem à sanguine, quia sanguis extra proprium locum congelascit, & atra bilis fluit, & sic duo fiunt in succo melancholico, primo pars aquea in tali succo ebullit, facta ebullitione & eflato spiritu pars illa aquea fit acida postea pars terrestris aduritur & per adustionem incinerantur ex qua fit acrimonia, quia per adustionem sunt partes subtiliatæ ualdæ ex his igitur partibus fit sapor talis acutus, acris, & penetrans, at amarus non fit ex his, sed ex partibus adustis terrestribus non tamen sic subtiliatis. Recte igitur facta est acida atra bilis non naturalis ex parte aquea facta est & acris ex partibus illis terrestribus, adustis subtiliatis à quibus euaporauit spiritus ut est etiam in aceto forti, in quo est aciditas in acrimonia, & omnes affectus qui producuntur ab aceto producuntur etiam ab hac atra bile, quia acetum sicut est acidum & acre propter diuersas partes sic bilis atra e-

tiam acida est & acris. & sicut acetum erodit feruet super terram, sic etiam atra bilis, hi enim sequuntur effectus, qui ex natura rei & definitione recte, cognita habiti sunt & hæc satis de utraque melancholia tàm naturali, quàm non naturali.

Sed ut habeatis integram declarationem istius rei, primum oportet repetere & uidere causas omnes & affectus omnes, qui sunt proprij in omnibus speciebus succi melancholici non naturalis, seu atræ bilis, primus igitur affectus qui communis est, ille dicitur esse, quòd quæcunque bilis atra non naturalis in colore nigra est. Sed hoc etiam competit succo melancholico etiam naturali. Præterea partim habet de acrimonia partim uero dicitur esse acida, deinde est feruens supra terram ac etiam abradit & corrodit. hi sunt omnes affectus qui sunt in atra bile, seu melancholia non naturali. Non autem in ea sunt huiusmodi affectus quia peccet in quantitate, sed in qualitate. Nam si adesset in corpore plus de humore melancholico, siue succo in quantitate quàm uideretur conuenire, non ob id esset malus humor ille quoniam tantum peccat in quanto. ibi enim plus est de ea quàm opus sit. At cum loquimur de melancholia non naturali, tunc intelligimus quod ipsa non in quanto peccet, sed in forma & in proprio temperamento uidelicet quod in qualitate est pessima. Dicimus igitur quod quæcunque species atræ bilis habent has omnes proprietates. Primo est sapore acida, sed succus melancholicus quem dicimus esse melancholiam naturalem non est acerbus,

bus, & hoc probauimus. Acida ergo erit atrabilis, sed nec simpliciter dicitur acida esse, quia pro parte habet etiam de acrimonia, ideo etiam acris est. quemadmodum etiam de aceto ostendebamus respectu diuersarũ partium in eo. Dicebamus superius, quòd quamuis aciditas fundata sit in substantia aquea subtili in actu. quia omnes humores sunt fluidi actu, tamen habet etiam ipsa atra bilis de acrimonia, quæ ut dixi, & si fundata est in substantia aquea tenui habet tamen partes terrestres quæ aduruntur, & per adustionem incinerantur. qua de causa fit acrimonia in ea etiam, & non tantum aciditas, præter igitur aciditatem debet esse etiam acrimonia, scilicet acris bilis atra. Erit igitur ista bilis atra, secundum omnes suas species acris & acida ratione diuersarum partium in ea. postea feruet super terram. in præcedentibus peruenimus usque ad hanc partem, uerum angustia temporis non potuimus longius progredi, scilicet in declarando cur hæc atra bilis ferueat super terram. Ratio et causa huius est, quia est acida, & quia habet acrimoniam. ambo enim hi sapores fundantur in substantia ualde subtili, Sed aciditas est in substantia subtili & aquea tenui, quæ ebullire facit, sapor uero alius est in substantia terrea subtili etiam, & dicitur acrimonia qui duo sapores cum sunt insimul ambo; & in substantia tenui aquea & terrea faciunt ebullitionem, dum spargitur super terram, sed cur facit ita, q; ebulliat, & penetret? dico q; cum spargitur in terra ratione subtilitatis talium partium penetrat per poros angustos telluris. per quos dum penetrat

offendit ſpiritus aereos, qui ſunt plurimi in ipſa terra. Dum autem penetrat iſte humor niger ad profunditates terræ, agitantur ſpiritus aerei, & expellunt à uiſceribus terræ ſpiritus craſſos. Ex *qua agitatione & expulſione ſpirituum cauſatur ibi iſta ebullitio, dum ſcilicet exeunt ſpiritus illi à terra. Sequitur igitur ebullitio propter ſpiritus, qui ſunt incluſi in illis meatibus, qui cum reluctentur ac exitum quærant pugnantes cum illa ſubſtantia aquea, uti manifeſtò uideri poteſt quando bullit aqua in lebete, quæ ebullitio fit à ſpiritu reluctante incluſo in ea aqua cum humido. unde eleuantur plurimæ ampullæ. hac de cauſa acetum ſparſum ſupra terram, quod habet partes calidas, & igneas ſubtiles ſicut & bilis, nam non habet æqualiter partes frigidas & ſiccas. immo ſecundum partem & quidem maximam eſt calidum. quemadmodũ oſtendit* Gal. *ſecundo de ſimpl. med. hæc eſt cauſa ebullitionis. præterea diximus* ꝙ *abradit ſuperficiem eiuſdem, & eleuat quædam ramenta, ſiue cruſtas. & ratio eſt quoniam facta ebullitione & erumpente ſpiritu feruenti trahit ſecum humidum, unde ſuperficies illa priuata humido, quod abſumptũ eſt ab ebullitione, abraditur & ſegregatur, quod ſæpe uidemus in cuti animalis, quando per puſtulas ſcabiei ſiccata fuit cuticula, eleuantur et decidunt ſquammulæ. ſic facit atra bilis ſparſa ſuper terrã, ueluti & acetum facit quod dum penetrat in aliquo loco cauernoſo, & poroſo, inuenit flatum, uel ſpiritum aliquẽ, cum eo pugnat.* Ex *qua pugna naſcitur ebullitio ab aceto, & interdum frangit, ſicut &* Hannibal *fregit* Alpes

in-

inter Italiam, & Galiam cum aceto feruenti, penetrabat ipsum acetum feruens super lapides, quod penetrans fecit solutionem continui in mōtibus illis, per quam ruptionem montium fecit iter ac uiam quà ingrederetur in Italiam. Diximus iam quare hæc melancholia atra fe rueat super terram, cum sit maxime adusta, sicut & acetum facit. Cur autem & acetum corrodat causa huius uera est, quia acre est, & habet substantiam crassam, quæ cum figitur in poris terræ putrescit uti facit auripigmentum, & calchantum, & quæcunque sunt in caliditate ignea, cum substantia crassa, sicuti & hic humor melancholicus unde corrodit, & magis quàm bilis flaua siue ruffa, quia licet flaua bilis sit plurimum acris & acida, tamen quia eius substantia est ualde subtilis ratione cuius facile penetrat ubique, ideo non corrodit tam uehementer sicuti facit melancholia atra, quæ diutius ratione suarum partium persistit in loco, in quo est, Et quantum perstat ibi, tantum semper corrodit, Melancholia igitur siue atra bilis erit pessima aliorum humorum, quia dum penetrat poros, ibi figitur ratione craßitiei. Cum autem figitur de neceßitate corrodit ac etiam corrumpit unde Hipp. optime dixit quòd omnis deiectio nigra, scilicet ab atra bile, siue facta sit per partes superiores, siue per inferiores, mortalis est, quoniam corrodit & corrumpit omnia membra & partes cunctas per quas transit à quo quidem humore deterrimo generantur phagedenæ, uel in cruribus, uel etiam alibi, unde deuenerit ob suam peßimam qualitatem. Corrodit etiam musculos, & etiam usque ad ossa, Affectus igitur

tur isti omnes quos diximus sunt ab atra bile, cum sit huiusmodi naturæ, quam naturam acquisiuit ab adustione intensa caloris. Cum ergo habueritis huc usque quæ nam sint causæ atræ bilis, idest melancholiæ non naturalis, & qui sint affectus, modo accedamus ad species, & differentias huius melancholiæ. Differentiæ *igitur huius melancholiæ non naturalis sumuntur tantum à materia. oriuntur enim uariæ differentiæ huius humoris, secundũ* ꝙ *erit sua materia diuersa, quæ materia qualiscunque fuerit semper aduritur à calore intenso, necesse enim est* ꝙ *aduratur prius materia, alioqui non generaretur atra bilis.* Fit *ergo melancholia ista per adustionem caloris, loquendo de melancholia non naturali, ut contra distinguitur humori melancholico naturali, qui fit & generatur per subsidentiã partis terreæ in sanguine.* Ita *ut sit semper uerum hoc, quando dicemus melancholiam atram, semper intelligemus factam esse per adustionem intensam caloris, quæ & habet sub se partes, siue species diuersas, secundum eius diuersam materiam adustam, eò quia si aduratur sanguis, generatur tunc una species atræ bilis:* Si *autem aduratur melancholia naturalis, alia fit species atræ bilis diuersa à prima specie, si flaua bilis, alia quoque species atræ generatur diuersa.* Maxima *autem extat differentia, circa istas differentias & species atræ bilis inter magnos uiros militiæ nostræ, quot sint numero.* Galenus *ponit eas esse tantum tres species atræ bilis, quæ fieri possunt, quemadmodum habetur secundo de pot. nat. cap. duodecimo, dicit enim aut aduritur sanguis per quã*

adu=

*aduſtionem fit una ſpecies atræ bilis,aut aduritur melancholia naturalis,& tunc fit ſecunda ſpecies atræ bilis.aut aduritur flaua bilis,quæ appellatur uitellina, per quam aduſtionem tunc fit tertia ſpecies huius atræ bilis,quæ tertia & ultima ſpecies eſt omnium aliarum ſubtiliſsima nõ naturalium,uel ut rectius loquamur eſt minus craſſa,quoniam generatur ab aduſtione flauæ bilis, quæ eſt humor ualde ſubtilis,& dicit Gal.ſe non cognouiſſe aliam ulteriorem ſpeciem atræ bilis,quàm has tres prædictas.*Ne*que etiam uidebitis Galenum unquam ponere alicubi aliquam aliam ſpeciem* Auth.*definitionum alio modo quàm* Gal.*dicit qui quidem & ipſe ponit tres ſpecies tantum, tamen uult ipſe,& in hoc differt à Gal.unam & eandem ſpeciem fieri per aduſtionem ſucci melancholici naturalis,& ex ſanguine craſſo aduſto.* Author *ergo iſte non diuidit ſpeciem atræ bilis factam à melancholia naturali aduſta,ab ea quæ fit à ſanguine craſſo uſto,ſed unam ſolum modo eſſe uult,ergo ponit,cum ſic dicat,ſuccum melancholicum naturalem· idem eſſe cum ſanguine craſſo, quia ſanguis craſſus idem eſt quod ſuccus melancholicus. & quidem in prima facie, ſic uelle uidetur* Gal. *ſi tamen uerbis credimus, ſed re minime uerum eſt hoc, quoniam* Gal.*loquens de putredine ſanguinis inquit quòd pars ſanguinis craſſa conuertitur in atram bilem per putrefactionem, pars uero ſubtilis fit flaua bilis,ſi ſic ergo* Author *def. erit contrarius dictis Galeni.*Verum *tamen ſi recte rem ipſam non autem uerba perpendamus. uidebitis* ꝙ Gal.*optime & melius loquatur* q̃ *faciat ille* Author,*quo*

niam

niam sanguis qui crassus est, alius est quàm sit succus melancholicus naturalis & diuersus ab eo. Quod autem ita sit uideatis in quarto Aph. Aph. 22. & 23. & 24. quibus in locis optime Galenus innuit hanc differentiam, ubi diuidit succum melancholicum à sanguine crasso, & nigro, ita quòd sanguinem crassum non uult esse fæcem sanguinis, quia sanguinis fæx est quæ in fundo resídet sanguinis ueluti sedimentum & hypostasis, quæ potest adduri per quam adustionem habet generari unus humor distinctus qui appellatur atra bilis, quare aliud est dicere, q; sumatur fæx sanguinis, uel sedimentum, & aliud quòd sit sanguis crassus niger. nam & aliud est dicere uinum esse crassum, & aliud q; sit fæx uini, quando igitur aduritur fæx sanguinis, seu sedimentum eius, tunc fit melancholia quæ dicitur atra bilis, nec tamen est differentia & contradictio inter Galenum, & Authorem definitionum, quia quando Gal. in secundo de diff. feb. dicit de sanguinis putredine, quòd ex sanguine crasso nigro per adustionem fit atra bilis, ex subtili fit ruffa bilis, Author uero ille cum ponat unam & eandem esse speciem melancholiæ non naturalis, & à melancholico succo naturali, & à sanguine crasso, quæ species una dicitur atra bilis, à pituita uero torrefacta dum per adustionem redditur terrestris in substantia fit altera species bilis atræ. ponit igitur author iste ex succo melancholico, & sanguine crasso nigro simul unam speciem atræ bilis generari, alteram uero à pituita torrefacta & adusta, ac tandem facta terrea. Tertiam autem speciem uult fieri à ruffa bile. Erunt igi

tur

tur & secundum hunc Authorem tres atræ bilis species, non tamen eodem modo quo ponit Gal.ut uidistis Auic. uero & ferè omnes Arabes qui collegerunt à Græcis ultra tres species huius atræ bilis posuerunt etiam quartam speciem, secundum q. sunt quatuor humores. ita ut diuidant atram bilem à succo melancholico, & à sanguine crasso, ac nigro, postea accipiunt aliam speciem bilis atræ à pituita facta adusta per torrefactionem, de qua pituita aducta nullo in loco mentionem fecit Gal. nullibi autem dicit hoc. Quarta postea species fit à bile ruffa adusta. sic enim ponit Auic. quatuor atræ bilis, species à quatuor humoribus genitas esse adustis, seu dictas differẽtias, sic Arabes ponunt secundum Auic. pituitam aduri ex qua deinde generatur una species atræ bilis, idest melancholiæ non naturalis. hic modo oritur quæstio modernorum, & multi arguunt contra Auicennam, quorũ unus fuit Manardus qui appellauit omnes Arabes ignaros, nec Græcos intellexisse, sed dico & si satis pateat, qui sint & fuerint Græci, iste Modernus reprehendit Arabes ponentes pituitam aduri posse, & ex ea fieri unã speciem, seu differentiam atræ bilis, & laudat Græcos, tamẽ Author definitionũ fuit Græcus & uir doctissimus inter Græcos, sed ipse uult etiam unam speciem fieri atræ bilis à pituita torrefacta, Cum igitur Author definitionum dicat hoc, & sit unus Græcorum, ergo non solum modo Arabes, uerum etiam Græcorum aliqui tenent à pituita adusta fieri posse bilem atram. pro resolutione huius rei dico, quòd qui considerant in cathedris, & in circulis res ipsas

ſas prout ſonant tantum, non exacte ponderantes eas, poßunt quidem apparentias & figmenta, quæ uoluerint deducere. Et quòd ita ſit poßunt arguendo probare ſuo modo uera eſſe dicta ſua. In pituita enim ſunt partes terreæ quæ poßunt aduri, in quibus fiat acrimonia. Præterea in ipſa pituita ſunt partes aqueæ, quæ etiam per ebullitionem putreſcant. aqua ebulliente fit aciditas ſicuti ſupra dicebamus de aciditate & acrimonia in atra bile, poterit igitur dicent iſti apparentes, primum fieri in pituita propter partes eius terreas aduſtas acrimonia. præterea & aciditas ratione partium aquoſarum per ebullitionem in ipſamet pituita. Et ſic torrefiat propter huiuſmodi ebullitionem, & inde corrodat membra, ebulliat ſuper terram, & abradat ſuperficiem eius, & ita cum faciat pituita, tales effectus, quales per aduſtionem melancholiæ naturalis facit atra bilis, ergo erit iſta pituita aduſta atra bilis, habet enim eaſdem cauſas omnes, et ſubſtantia, eſt eadem: & agens eſt idem qui agit in pituitam, ſicuti qui agit in atram bilem. Conſiderando igitur hoc pacto naturam rei, ſcilicet pituitæ, à pituita aduſta fiet una ſpecies atræ bilis. præterea fiet colore nigra, hoc modo quippe, quoniam partes aqueæ in pituita per ebullitionem abſumuntur, & conſumitur eius humidum, unde in ea remanet plurimum de opaco. Hoc igitur modo à pituita aduſta fiet nigredo & aciditas cum acrimonia, & feculētia, abraſio & eroſio. qua de cauſa igitur non debet fieri à pituita torrefacta ſpecies una uel differētia atræ bilis? præterea nonnè ſæpe accidit quòd poſt phlegmaticas febres

bres sequantur quartanæ? & ratio est, quia cum in febre putrida à pituita fit calor igneus, qui adurit pituitam, qua adusta fiet atra bilis, ex qua atra bile collecta in corpore per putredinem fiet quartana febris, quæ fit ab atra bile, & ita uidetur horum ratio bene procedere & secundum rationem & experimentum uerum qui uult rectius perponderare rem ipsam ut se habet uidebit quòd rationes horum erunt paralogismi. non enim cogũt suæ rationes, quòd ob id ipsis adhærere debeamus, ideo notate. Nam ad hoc quòd posit & debeat aduri pituita oportet quòd agens adurens sit ualidißimum, quoniam dũ calor igneus adurit flauam bilem, eam nunquàm comburet, nisi huiusmodi calor esset igneus et ualidus. natura.n. caloris ignei non naturalis debet esse talis adhoc ut urat. modo si calor debet adurere pituitam, quæ & humor frigidißimus, crassus, incoctus, uiscidus: non oportet quòd calor ille igneus sit minimus & debilis, sed ualidißimus & potens, alioqui calor ille non alterabit nec immutubit eam pituitam. Immo è conuerso extinguet calorem ipsum pituita. unde cum isti dicunt pituita acescit, & ex ea deinde fit atra bilis per adustionem sicuti supra dicebamus secundum illos ergo &c. immo dico ego quod fit oppositũ quia est humor crudus, crassus, uiscidus, frigidißimus pituita ipsa, ideo omnino rebellis calori ipsi, quanta autem sit frigiditas in humore pituitoso uideatis quæso: quia si attrahatur ad extra corpus per medicamentum calidum non alteratur ullo modo ad caliditatem quoniam est actu frigida quod autem ita sit uideatis Galenum in tertio de tẽp. quid

cat de ea, præterea in febre liparia & epiala manifestum est q̃ sit frigida, & si incalescit à quo calore? dicit Galen. secundo de diff. feb. quòd à calore putredinali putrescit pituita tunc, qui est calor ualde segnis & uigens uix. & si spuatur uidetur & percipitur crassa nullo modo combusta, sed ob eius contrariam naturam calori igneo parit epialam, & si putrescit, putrida fit in sua naturali frigiditate & crassitie, non autem quòd aduratur. non igitur potest calor putredinalis esse ita potens quòd pituitam ipsam reddat putridam per adustionem & inde fiat atra bilis. Præterea *dicunt isti potest ne esse maior caliditas agens in pituitam, quàm in ea quæ parit nodos & tophos &c. quæ tamen pituita est insipida & ualde frigida, nonne etiam est frigida quæ facit scrofulas? scyrrhos sine ulla erosione? si autem esset atra bilis tunc ibi corrodet usque ad ossa, nec in loco quiesceret tamen facit prorsus oppositum.* Immo *etiam plerique medici ignari, cum uolunt resoluere materiam pituitosam in scyrrhis quid faciunt? apponunt exterius & applicant medicamēta calefaciētia et emplastra ut ea pituita generet atram bilem per alterationem medicamentorum calidorum tamen neque possunt eã immutare.* Vnde *cũ non consequantur per opposita medicamenta ei humori frigido ad hoc ꝗ pituita illa conuertatur in atram bilem, immo scirrhus fiet ille tophus ob illam adustionem à pituita & sic nullo modo resoluitur per opposita auxilia quare dico, quòd qui non comprobant res suas ratione, & rationem deinde per experientiam & sensum, hi omnino decipiunt nos cum suis paralogismis, quo*

niam

niam non bene considerant suis huiusmodi argumentis na turam rei, uidetis igitur quàm decipiuntnr isti. Gal. itaq; optime dixit se nunquàm uidisse ab adusta pituita fieri a= tram bilem quia non potest aduri. fuit enim præ omnibus peritißimus medicæ artis, non uidit unquàm talem melan= choliam non naturalem gigni à pituita, ob id eam tacuit quartam speciem, & si author definitionum ponat eam de cipitur in hoc cum pro se habuerit tantum rationem, sed non expertus est ut fecit Galenus, prætereà si Auic. ponit eam nec ipse ista expertus est, nam fuit tantum collector Galeni parum autem exercuit curationem. Nec uos un= quàm uidebitis atram bilem generari à pituita adusta & assata quia non potest aduri putrescere faciatis quantum uultis, nunquàm ab ea poteritis habere atram bilem, sed tantum aut à succo melancholico naturali adusto per ca= lorem igneum, aut à sanguine crasso facto assato ab eadem causa uel à flaua bile torrefacta. ex his enim tribus humo ribus potest tantum fieri atra bilis minime autem à pitui= ta & hæc sat dicta sint quo ad ueram cognitionem & dif ferentiam inter atram bilem scilicet melancholiam non na turalem nigram & succum melancholicum quia est me= lancholia naturalis, cum suis speciebus suisq; affectibus ac cedamus modo ad expositionem literæ in Auic. ubi patent multa errata per eum contra principia uera medicinæ di= cit ergo. Choleræ autem nigræ alia est quòd cholera na= turalis sit fex sanguinis hoc uerum est. Sed ob id non est superfluitas, quia de necesßitate est per essentiam, & ad be ne esse corporis humani. Cuius sapor inter dulcedinem &

ponticitatem existit uidistis iam supra quomodo fiat sapor acerbus secundum Gal.qui reperitur in hac melãcholia naturali. Auic.autem dicit q̃ habet quandam dulcedinẽ dixi quoque quomodo Auic.decipiatur uerum quidem est q̃ habet quid de dulcedine,quia semper existit ista melancholia cum pauco sanguine in uenis,ideo per quandam cõsecutionem habet quid de dulcedine,sed quod in substantia huius humoris melãcholici sit dulcedo hoc est contra principia, finis & huius succi melancholici, hoc enim modo dicitur in eo esse sapor acerbus astringens, dulcis ergo erit quoquomodo ratione sanguinis,quia habet aliquid de sanguine mixto secum. & ratione succi melancholici dicitur esse acerbus. Quæ cum in hepate generatur in duas diuiditur partes. *Hic diuidit Auic. hunc succum melancholicũ sed male,quemadmodum quoque diximus de ruffa bile dicit ergo q̃ una pars succi melancholici uadit ad hepar, deinde per uenas transit,pars uero alia transmittitur ad lienem & hoc uerum est.Sed diuisio hæc est per accidens unde melancholia ista tendat quo uult,uel ad uenas,uel ad lienem,semper idem erit,& Auicen.non potest aufugere quin diuidat per accidens siue succus iste naturalis uadat ad hepar,siue ad lienem semper idem facit Auic. repetendo quia semper ponit in membro opposito diuisionis easdem differentias & easdem notiones utilitas uero est ut sanguinem restringat hoc modo est facile,ut discurratur, nam sicut flaua bilis,quæ procedit ad ipsam uesicam felis est bilis quæ non eget sanguine,sic iste succus melancholicus qui uadit ad splenem & à splene ad alia &c. non eget*

get auxilio ſanguinis ut à ſplene ad uentriculũ & ad inte ſtina trãſmittatur. cætera modo ſunt facillima. Melancho lia uero nõ naturalis nõ eſt admodũ hypoſtaſis hac in par te immorandũ eſt, uidentur enim duæ eſſe ſpecies melãcho liæ una naturalis ſcilicet ſuccus melancholicus, alia non na turalis quæ dicitur atra bilis. differũt autem iſtæ duæ ſpe cies per generationem quoniam naturalis melancholia di citur eſſe per reſidentiam ſanguinis unde eſt dicta ſedimẽ tum eius. Sed non naturalis fit per reſolutionem partium humidarum à calore igneo adurente. Sed ut etiam habea= tis hoc perfecte ſecundum mentem philoſophorum, debe= tis ſcire quòd ſeparatur in quocunque mixto humidum ip ſum à ſicco quatuor modis, quibus quidem poteſt humidum à ſicco ſeparari. Aut enim ſeparatur humidum per deflu= xionem, aut per reſidentiam, uel per colliquationem, uel per uaporationem. cauſæ uero horum quatuor modorum, uel eſt calor, uel eſt frigus (non enim loquor de modis per uiolentiam uidelicet expreſſione, uel contuſione) ſed dico de modis naturalibus. humidum ergo non poteſt ſeparari à ſicco niſi aliquo horum quatuor modorum ſiue à fri= gore, ſiue à calore, loquamur autem primo de primo mo= do ſcilicet per defluxionem quando ſeparatur humidum extraneum aduenienſ in ſicca ſubſtantia, illud non eſt natu rale eo ꝙ eſt humidum aduentitium in aliquo mixto ita ut non ſit de eius ſubſtantia, uel eſſentia. iſtud itaque ſepara= tur, à ſuo cõtrario ſcilicet à ſicco eius mixti per defluxio nem, & hoc poteſt eſſe tàm à calido, q̃ à frigido, à calido ut procedam cum exemplis ueluti cum ſunt ligna ualde hu

mida quæ si apponātur sub sole, sol attrahet ab illis lignis humidum illud, & ita defluet humidum ab illis per extractionem solis, uel si illinatur quid pingue, uel sit humidum concretum corpori per frigidum, quod corpus deinde ponatur sub sole, uidebitis illud humidum defluere ab eo corpore, quemadmodum optime cognoscunt salsamentarij et isti caupones qui apponunt carnes salitas in sole per quē separatur humidum aqueum à salita carne, sed tantum remanet humidum proprium & substantificum, quo conseruari habet illa caro, aliter putresceret, patet igitur quomodo per solem separatur humidum aqueum à sicco per calidum. per frigidum etiam fit defluxio, & utinam non esset ita. nam catarrhi à capite ad partes inferiores defluūt ob frigiditatem facientem huiusmodi defluxionem. nam humidum constipatur, ut per uentum borealem maxime separatur humidum aqueum in cerebro & exprimitur expelliturq; ad parteis inferiores. unde deinceps destillātur catarrhi. Patet igitur hactenus quomodo per defluxionē humidum separatur à sicco tàm pes calidum, q̃ per frigidum de qua segregatione plene egimus in libris nostris de destillationibus, sit igitur iste primus modus separandi humidum à sicco per defluxionem. secunda separatio humidi à sicco fit per residentiam, quæ residentia fit & causatur à calore naturali & non naturali, ac etiam à frigiditate à naturali calore fit, quando per concoctionem separatur humidum aqueum à sicco terreo ut euenit in uino bulliente dum decoquitur uinum in lebete, siccum terreum separatur ab humido aqueo per residentiam, sic contingit

in urina,ac etiam in oleo dum coquuntur à debito ſuo ca= lore,quod in eo eſt ſiccum terreum reſidet,quod uero hu= midum,aqueum,id ſupereminet,& ſic per reſidentiam ſe= gregantur à calore naturali,à calore etiam præternatu= rali quemadmodum fit in uino putrido per ebullitionem, quod terreum eſt reſidet,humidum uero eminet,præterea ſic fit à frigiditate ut uidere licet de lacte in frigido loco re poſito. per reſidentiam igitur à calore naturali et non na turali & à frigore poteſt ſeparari humidum à ſicco, ubi uidemus partem aqueam ſupernatare.per colliquationem autē et eſt tertius modus fit diuiſio humidi à ſicco in aliquo ſubiecto,uel à calido igneo,uel à frigido & humido dum enim humidum innatum & ſubſtantificum per uim ſepa= ratur ab eo in quo eſt ut accidit in febribus peſtilentialibus ſeu colliquatiuis,ſeparatur enim tunc humidum ſubſtanti ficum ui eius caloris putridi,ſeu à calore igneo id q; eſt in tali ſubiecto,uel à frigido ualido & potenti,ut uidimus in carnibus,quia humidum q; eſt in carne coagulatum per ca lidum illud humidum,per frigidum uiolentum reſoluitur. Cū igitur aduenit caliditas & ſiccitas corpori quod erat concretum à frigiditate tunc eliquatur à ui caloris, uti pa tet in febribus colliquatiuis,in quibus materia craſſa et pin guis defluit,pariter idem fit de cadaueribus quæ ſuſpendū tur in cruce,in quibus fit colliquatiò talis per calorem ſo= lis,idem fieri dicitur de cadaueribus illis quæ in Aphrica ſuffocantur ſub harena liquantur omnino corpora illa ab ingentisſimo ardore ſolis & ſiccitate harenæ, unde re= manent corpora illa prorſus arida, quæ ſic arefacta re=

portantur à mercatoribus, uel à nautis ad nos eaq; uendunt pro mumia in illis enim exaruit totum humidum per eliquationem factam à calore igneo.

Hæc tamen non est uera mumia cum in se nullam habeat qualitatem ut ea, habet enim nisi summam terrestreitatem, & faciunt nos deuorare talia cadauera sic torrefacta & adusta. At *uera mumia est aliud diuersum ab huiusmodi cadaueribus, & aliàs afferebatur ad nos à mercatoribus arabibus, de qua, quia hic non est locus nihil dicam, dicam tamen unum uerbum, dico quòd mumia uera et antiqua ea erat quoniam mos erat arabum uirorum nobilium maxime, quandò quis nobilis moriebatur ungebant corpus aloe & myrrha quemadmodum patet in euangelio de unguento* Domini *Iesu Christi, posteaq̃ unxissent induebant & cooperiebant pannis lineis, & ita conseruabant in suis sepulchris, postea tractu temporis adueniente calore illi putredini, colliquabatur pinguedo illius corporis, ita ut commisceretur cum myrrha & aloe illa, ex qua unctione fiebat fermentatio quædam & mixtura, optima quam tunc portabant ad nos mercatores illi furantes è sepulchris, & hæc mumia mirandum in modum iuuabat ad conuulsionem tollendam, habebat enim hoc fermentum uim resoluendi & molliendi, quam dabant etiam in potu, & maxime conferebat ad contusiones, tàm interiores q̃ exteriores, sic igitur mercatores illi furabantur tempore noctis corpora arabum nobilium mortua eaq; ad nos portabant. quod arabes intelligentes prouiderunt, constituerunt enim corpora locanda esse in loco tuto ne prædarentur*

rentur

rentur . unde non possunt nunc huc transferri. At isti medici ignari, qui occupantur tantum imposturis ignorant, quæ sit uera mumia, & comprobant pro uera mumia corpora illa in harena suffocata delata ad nos his temporibus à Nautis. suffocantur in harena à uentis certis temporibus in itinere. Horum autem corporum aliqua uideri solent Venetijs tempore ascensionis in pharmacopolijs ualde nigra et horrida uisu, & sunt maxime arida, quare his dictis breuiter habetis quæ sit uera mumia, & hæc de ea satis sint, Ad rem igitur dico quòd colliquatio uel separatio humidi à sicco, alia fit per calorem extraneum, & de hac iam diximus, alia per frigus, non per calidum, & hoc fit in his quibus est coagulatum humidum à calido & sicco, ista enim habent colliquari à frigido & humido, ut patet de sale; deinde à calido coagulatur, si autem reponatur in aliquo loco frigido, tunc colliquatur à frigido, sic & alumen quia coagulatum est per calidum, & siccum, sic dicendum de nitro, idemq; de tartaro, quia tartarus est proprie fex uini sicca, & petrosa; quæ adhæret uasis, quando etiam uasa sunt uacua, & ista maxime à uulgaribus nonnullis appellatur tasis quam fecem etiam per experientiam cognoscentes fœminæ nostræ (per farse belle) extrahunt oleum illud de tartaro pro cosmetica arte, scilicet ad pulchritudinem artificiosam præparandam sibi. Conficiunt autem oleum hoc modo separantes humidum à sicco, non enim extrahunt oleum hoc per calidum & siccum, sed per frigidum & humidum ponunt tartarum in loco aliquo humido ut Cel

la uinaria, atque inuoluunt in panno lineo, aut in sacculo, factaq́; fouea permittunt illum sacculum ibi pendere in fouea, quousque liquefiat ab humiditate, & à frigiditate loci, ac inde extrahitur illud oleum, quòd dicitur oleum de tartaro, pariter ex sulphure extrahitur oleum, & colliquatur humidum ab humiditate, & frigiditate, quia congelatum est à calido & sicco, liquescit igitur per frigidum, aliqua uero colliquantur simul & à calido, & à frigido, docebo autem hoc, quo modo scilicet poßit extrahi oleum per lignum Indicum, per ueram methodum, ac propter quid extrahitur, quando aliquid est in quo est humidum tenue, & subtile ac facile cremabile, præterea etiã sint partes terreæ, cremabiles à calido non potest separari humidum, qnoniam calidum adureret illud humidum, q, est subtile & cremabile, tenue, unde non potest separari humidum illud à calore, ita ut deinceps remaneat, alioqui, & cremaretur & absumeretur substantia illius humidi, nec etiam natura attingeret hoc, quia non potest, tanto minus ergo ipsa ars. dum ergo in aliqua substantia pingui, aquea, tenui aderit humidum tale, non potest separari per calidum, nec etiam per frigidum bene in sale, &c. fiet hoc à frigido, cum eius humidum sit concretum à calido, & sicco, ideo liquari potest per frigidum, et humidum. Ideo in his in quibus à calido & frigido simul extrahitur humidum, oportet prius adsit calor qui attenuiet illud humidum, ipsumq́; colliquet. postea adueniat frigus quod extrahat humidum à calore liquatum. quapropter natura fecit multas res naturales huiusmodi, quemad-

admodum patet in arborum resinis, in quibus primum calor subtiliat id humidum, ut est therebentina arbor, & abies. ubi humor fuerit colliquatus à calore, postea aduenit ei frigiditas congelans humidum illud, & congelat illud separatum ac iam liquatum à calore. primum igitur separatur à ligno, uel arbore humidum, per calidum ipsum, deinde condensatur à frigiditate, sic enim faciunt qui picem faciunt, accipiunt enim lignum illud ex quo extrahitur pix, quod imponunt in loco subterraneo, postea ipsum supra ignem ponunt, dum enim incalescit, eliquatur ille humor à ligno, sed faciunt quod cum humidum illud eliquatur, cadat in fundo alicuius foueæ, non in terra plana, alioqui ignis resolueret ipsum. sic in tempore æstiuo fieri solet eliquatio habentium arborum resinam à calore. in autumno uero à frigore exprimitur, & congelatur humor ille, sic etiam fit in metallis. unde modo fiat oleum illud petrosum, scilicet de saxo? sunt enim quidam lapides in quibus est humor, qui eliquatus à calore cœli, deinde adueniente frigore hyemali exprimitur à frigore & destillat oleum extra lapidem. sic de huiusmodi alijs lapidibus dicatur. & ita habetis multa experimenta: per hoc nostrum uerum fundamentum, quo nam modo potest extrahi ipsum oleum à multis lignis quāuis siccis, ut ex helleboro communiter extrahitur hoc modo, dum isti destillant per ascensorium, uel per descensorium. Per descensorium quia descendit quicquid destillatur. faciunt enim foramina in uase, & superius apponunt ignem et circum circa unde liquor extractus ab igne colliquatur uer

sus

ſus terram,quem ſi uelletis extrahere per partem ſuper=nam,tunc ignis conſumeret illud humidum,ut à ligno Indico,iſte igitur eſt tertius modus dictus, ſcilicet colliquatio ad ſeparationem humidi à ſicco,Videbitis etiam poſtea quo modo ab unoquoque horum quatuor modorum oriuntur uarij modi ſublimandi. Quartus autem & ultimus modus ſeparandi humidum à ſicco, fit per euaporationem,& eſt ualde diſsimilis à ſuperiori,quia ſuperior modus ſeruat humidum ipſum : at euaporatio oppoſitum facit,quia non ſeruat ipſum,unde fit ſeparatio iſta ultima per aſcenſorium,quia uapores aſcendunt,& artifices iſti qui euaporationem faciunt,primò faciunt, ut quid habeat euaporare,poſtea ponunt ſupra receptaculum frigidum ad oppoſitum aſcenſui uaporum,ratione cuius receptaculi condenſantur uapores illi. ex qua condenſatione gignitur aqua à uaporibus illis condenſatis , & incraßatis ab eo receptaculo infrigidato,& ſic poteſt ſeparari humidum per uapores tam à calore naturali, q̃ à præternaturali,primum à naturali calore,ut quando ſomnus fit, nã tunc aſcendunt uapores , ſicuti declarat Ariſt. in lib. de ſomno. de cauſa ſomni naturalis,qui cauſatur quando uapores aſcendunt ad cerebrum,præterea à calore non naturali,fieri ſolet ipſa euaporatio,ut à calore igneo in rebus extrinſecis,putridis,ueluti in fimo,in quibus à uaporibus eleuatis apparet fumus,dum per eos ſeparatur humidum à ſicco. poſtea uero uapor ille ſeparatus congelatur à frigido,quemadmodum oſtendit Ariſt.quarto meteor.quæ corpora cum ita congelantur redduntur ſe ip=

ſis

sis minora, quoniam prius ut diximus calor extrahit humidum per euaporationem, quod humidum post exprimitur & coagulatur ab ipso frigido, qua expreßione facta omnibus patet quòd fiant minora se ipsis. Sic igitur habetis quo modo humidum separatum à calido & sicco per euaporationem à frigido uero coaguletur, & iste erit quartus modus separationis humidi à sicco, uel per defluxionem igitur, uel per residentiam, uel per colliquationē uel per euaporationem habet separari humidum à sicco, his quatuor modis tantum. Quibus sic uisis iam manifestū est quid hic intendat Auic. qui uolens ponere differentiam inter humorem melancholicum naturalem, & non naturalem prout inuicem contra distinguuntur, inquit q, melancholicus succus qui naturalis est, fit per hypostasim, & sedimentum. Non naturalis uero, qui proprie dicitur atrabilis fit per resolutionem & adustionem caloris uideamus modo literam Auic. Melancholia uero non naturalis, hæc non naturalis non fit per residētiam, sed per adustionem caloris omnia ista sunt nota. postea respondet Auic. tacitæ obiectioni, quia dicat quis, si modo melancholia naturalis nihil est aliud q̃ hypostasis humorum, ergo & alij humores, ubi resederint, & fecerint consistentiam, habebunt unam partem quæ erit hypostasis, et sic illi erunt melancholia non naturalis. Ad hæc Auic. respondet, quod sanguis tantum habet huiusmodi residentiam, quæ dicitur hypostasis, non autem reliqui humores, & primo de pituita, quæ est frigidißima, craßa, & uiscida, & si facit aliquod sedimentum illud est minimum, &

fa-

facit sicut facit oleum, quod non facit nisi paucissimum sedimentum, quia est omnino uiscosum. Sic ergo nec pituita cum sit huiusmodi naturæ, ideo dicit Auic. à pituita non sit residentia. Nec à bile ruffa, quia est tenuis, subtilis, ac ualde mobilis. At sedimentum si fit, fit à re non permanente, non à mobili, quare bilis cum sit ualde mobilis &c. non habet facere sedimentum, & residentiam; & si fiat sedimentum aliquod per bilem ipsam, illud uel putrescit, quia subtilis est & calidus humor. si igitur putrescit, est quod dicitur tenue, uel resoluitur & aduritur, & illud erit pars crassa, quæ permutatur per adustionem in choleram adustam, unde ex bile flaua nõ habet generari hypostasis, quæ remaneat. sed uel resoluitur si fit, uel aduritur. Certe quicquid dicit Auic. hic, uerissimum est, & recte dicit. Sed Moderni isti non intelligentes Auic. inuoluunt se in mille quæstionibus prorsus extra rem, et adeo sunt nugaces, quod cum eos interdum uelim uidere non possum suas ambages legere. uerum uideatis uos illos. præterea aliud dicit Auic. & ponit ibi. Melancholia autem quæ est superfluitas, quatuor differentias bilis nigræ non naturalis de quibus quatuor differentijs iam diximus prout scilicet sunt etiam quatuor humores distantes. Et primum notate cum Auic. ponat has quatuor differentias choleræ nigræ non naturalis, scilicet atræ bilis, secundum q̃ possunt quatuor humores aduri. Primo à sanguine adusto, deinde à bile, & sic de alijs. Modo non ut medicus, sed ut Speculator, & Philosophus ponit naturam effectuum omnium horum, & ita se implicat, quia transcendit

dit genus proprium. Vnde si moderni inter se adeo pugnant quid mirum Auic. tamen considerans naturam horum humorum, non discedit quidem à methodo sua, sed utrum sit deceptus circa motum naturæ, uidebitis uos dū ultra quatuor species humorum uarias non progrediatur, sed scribere ac naturam ipsorum considerare desistat singulorum. uidebat enim sanguinis naturam esse benignam, dulcem, suauem, ac mitem, ideo dicit quod adustio melancholiæ à sanguine dulcis est ac benigna, quo ad dulcedinem, & omnes moderni hac in parte nugantur, & Auic. fuit deceptus in hoc. nisi hoc dulce sumatur pro dulcedine illa à ligno dulci, uerum ubi sanguis aduritur, per quam adustionem fiat deinde melancholia tunc non est dulcis, immo acris, erodens, & feruens super terrā, sed quare Auic. dicit ita? quia melancholia per adustionem sanguinis est dulcis, & suauis, &c. sicut & ipse sanguis ut ingenue fatear, dico q; Auic. fuit uir maximus, et eum maxime ueneror, quia fortè me plus docuit, q̃ docuit Galenus, & hoc scio, q; quicquid habeo ab ipso fateor habere in modo dicendi. Videatis quæso quo modo uult à sanguine succum melancholicum nigrum non naturalem fieri, et quod habeat de dulcedine. Inquit sicuti & acetum, quod fit ex uino dulci dum acescit uinum illud. primum fit aciditas, tamen dicit q; semper seruatur quid de dulcedine in communi. quoniam igitur uidebat Auic. sanguinem esse dulcem, qui quando aduritur per eius adustionem fit succus melancholicus ex eo putrescente, tamen in eo remanet quid de pituita, & de dulcedine, quia est in tali sanguine

ne pars aliqua quæ non potest aduri propter rebellionē, ideo melancholia facta à sanguine adusto habet de dulcedine. dico ꝙ discursus iste est bonus, & uiri quidem docti, tamen non recte dicit in hoc Auic. Nam primum hoc dictum siue uerbum uidetur esse ad placitum dictum, quia pro se nulla est authoritas illud confirmans. Præterea uidetur esse contra naturam rei, eo quia acetum quidem in aliquibus aßimilatur succo melancholico, non tamen in omnibus, nam succus melancholicus fit à sanguine, antequam fiat, prius fiunt plurimæ alterationes, in primis enim sanguis redditur crassus per adustionem quemadmodum habetur in secundo de diff. feb. postea ex eo fit transitus ad oppositam naturam, uidelicet à craßitie ad subtilitatem, dum magis aduritur, ita ꝙ reddatur tenue super terreū. Cum autem per adustionem redditæ sint partes eius subtiles exhalat ab eis omne dulce, præterea nec in sanguine est dulcedo illa, quæ percipitur in uino dulci, quoniam in sanguine est remißa dulcedo, quæ quidem facile exhalat, & transpirat, ideo quoad naturam rei non potest esse uerum dictum Auicen. immo Galenus, & omnes clarißimi uiri dicunt, quòd ob hanc differentiam cognoscatur huiusmodi melancholia adusta atra facta ab adustione sanguinis, quia acescit illa atra bilis, ita ꝙ percipitur in illo humore melancholico aciditas. quare quicquid dicat Auicen. modo dico quod dum uult humorem melancholicum non naturalem factum per adustionem sanguinis à calore dulcem esse, non est uerum. At de reliquis uerum dicit uidelicet ꝙ sanguis habet dulcedinem suauem benignam.

nam

nam ficuti cinis factus ex ligno dulci ut ex salice melior est, non ita acris respectu alterius, ut de cinere qui fit ex ligno forti ut quercu uerum est, sic in adustione sanguinis fit. nam cinis ex ipso sanguine per talem adustionem fit, qui quidem cinis respectu alterius cineris alterius humoris adusti in se mitior est. quemadmodum & sanguis sine adustione mitior est respectu aliorum humorum. sic inquam cinis salicis respectu cineris facti ex quercu benignior est, & magis mitis, quia cinis ex quercu est acrior, sicuti & quercus ipsa. in hoc quidem rectè loquitur Auic. secundum rei naturam. postea dicit Auic. q, fit succus melancholicus non naturalis à bile flaua factus per adustionem, qui est amarus, sic enim dicit Auicen. quod tamen est contrarium ipsi Gal. quoniam Gal. loquens de melancholia non naturali orta à sanguine per adustionem non dicit eam esse dulcem, sed hanc appellat bilem atram acrem & erodentem. immo dicit omnem atram melancholiam acrem esse & erodentem & acidam. sed Auicenna ponit hic melancholiam factam ab adustione bilis ruffæ esse amaram, & si nullam habeat pro se aliam rationem. & inquit Galenus quòd bilis dum incipit aduri, redditur amara, si uero postea magis aduratur, partes quæ in ea sunt siccæ terreæ, quantum amittunt de craßitie, tantum etiam bilis illa amittit de amaro, si uerum est quòd sapor amarus in succo terrestri & crasso si modo per adustionem ulteriorem subtilietur succus talis crassus, dubio procul perdet de amaro quoniam nec bilis est uere amara, sed etiam habet secum de acrimonia, quia habet partes

ſubtiles, quæ ſi ulterius adurantur fiet bilis illa tunc acris & acida & erodens ſimul, non autem amara ſic dicit Galenus decipitur igitur Auicenna cum amaritudo fundetur in ſubſtantia terrea craſſa. poſtea ſequitur Auicenna & dicit quòd melancholia non naturalis facta per aduſtionem ſucci melancholici naturalis per aduſtionem eſt acerba. & in hoc etiam decipitur quoniam ponit per ſua principia, uera etiam ſua principiata ſic eſſe, quod tamen non eſt. & utinam talis melancholia non naturalis à melancholico ſucco eſſet acerba, quia ſi acerba non eroderet membra per quæ tranſit, ſatius eſſet quòd eſſet acerba & aſtringentis naturæ. Sed dico hanc melancholiam non naturalem factam per aduſtionem ſucci melancholici naturalis peßimam eſſe omnium, nam ſumopere erodit & comedit membra unde ab ea fiunt cancri ulceroſi, qui ullo modo non poſſunt conſolidari, qui morbus appellatur noli me tangere, fiunt enim peßima & deterrima ulcera ratione ſuæ nimiæ acrimoniæ quæ fundata eſt in ſubſtantia ualde craſſa, qua de re aliarum ſpecierum melancholiæ non naturalis pesſima dicitur habet ſecum & acrimoniam & acerbitatem in ſubſtantia craſſa. & ſi comparetur melancholia nigra facta per bilis ruffæ aduſtionem huic melancholiæ atræ genitæ à ſucco melancholico, iſta erit peior quæ ſcilicet fit à melancholia naturali, ratione ſuæ craßitiei, quæ ubi ſemel fuerit in membro corrodit illud mirum in modum, perſiſtit ibi nec facile pertranſit unde ſua mala qualitate afficiens membra ita generat aut lepram uel elephantiaſim aut cancrum ulceroſum

sum. quæ minime curari possunt ob nimiam acrimoniam fundatam in substantia huius melancholiæ atræ crassæ. Cum igitur ita corrodat de necessitate calor naturalis siue complexionalis membri superatur & sic succumbit mem brum tali uel tali morbo. & si adhibeantur remedia nihil prosunt, quia calor membri & loci affecti redditus debilis ab huiusmodi acrimonia non potest agere simul cum medicamentis in materiam illam sæuam & uenenosam, immo talia auxilia adiuuant tunc ad augendum morbum ipsum. ulcera uero quæ fiunt à melancholia atra facta per adustionem bilis flauæ appellantur phagedenæ, & ut apertius loquar (ut omnes intelligant sic enim interdum oportet loqui) dicuntur istæ phagedenæ morbus sancti Antonij, & morbus sancti Lazari qui à Græcis dicuntur phagedenæ, uel chironia cacoethe, quæ fiunt à melancholia nigra per adustionem bilis erodente membra in quibus reperitur & pertransit & etiam ab hac fit ille morbus qui appellatur il male della loua qui tamen morbi persæpe sanantur & curantur igne. Sed cancer ulcerosus qui fit à melancholia non naturali facta per adustionem melancholiæ naturalis, non potest curari. & si curantur huiusmodi cancri, hoc de rarò contingit. At phagedenæ bene possunt sanari, & si sunt etiam ulcera pessima, unde si comparetis hunc humorem pessimum melancholicum non naturalem à bile flaua adusta, cum melancholia atra a melancholia naturali multo peior est qui fit à melancholia naturali adusta, quàm qui à flaua bile per adustionem, ulcera igitur ab atra bile per adustionem melancholiæ nō

naturalis non patiuntur curationem, in his optime dixit Auicenna postea dicit Auicenna quòd datur una atra melancholia per adustionem in pituita, quam appellat modo salsam modo acidam, & in hac parte Auicenna imaginatur multa quæ minime ab eo erant dicenda, cò quòd non fit à pituita melancholia non naturalis, & si fieret, quippe illa melancholiæ atræ species mitior esset & minus sæua quàm aliæ antedictæ, sed tamen tardior & diuturnior in curatione. benigna quidem esset respectu aliarum, sed tardior in curatione, quia humor suus scilicet pituita, à qua fit, si fieri ponamus, est humor frigidus, crassus, lentus &c. & hæc satis dicta sint de his quæ dicit Auicenna, unde si modo uidebitis modernos, postquàm nostram expositionem habuistis, scio quòd quàm celerrime eos aufugietis, cum suis quæstionibus & suis nugis, ultimo proponit Auicenna tria etiam dubia humorum. quorum primum est utrum sanguis sit solus in corpore tantum, an plures humores, secundum cum sit plurimus sanguis in corpore, utrum maneat corpus optime constituum tertiũ, an existente proportione debita quatuor humorum, tunc adsit sanitas de necessitate in corpore, quo ad primum uideatis peimum librum de natura humana ac secundum de elementis, quibus in locis uidebitis omnia difusè ne uos diutius detineam cum per uos poßitis uidere ubi Hippocrat. & Galen. arguunt contra antiquos, quòd sanguis solus non sit in humano corpore, quæ omnia etiam nos probauimus in principio de humorum sermone. Sed plenius & melius uidebitis in primo de natura humana, sanguis igitur

tur non erit solus in corpore humano. Ad secundum an si sit sanguis plurimus in corpore, tunc existat & optime degat constitutum? dico quod non. propterea quòd sanitas non consistit in multitudine, sed in bonitate & in optima substantia & qualitate eius, quia quando sanguis attrahitur congestus à calore naturali ad membra, tunc in corpore eo erit sanitas, & si sanguis non est plurimus. Sanitas igitur non stat in multitudine, quoniam sæpe ob multitudinem sanguinis suffocatur ipse calor innatus, & fit peßimus status, qualis dicitur esse habitus atletharum adeo improbatus ab Hippoc. *& à* Gal. *sed manet in sanguine perfectè sanitas, & in ea quantitate quæ sufficiat pro uita, quemadmodum dicere solemus de lampade ardente, quæ quantitatem olei sibi uendicat, qua clare luceat non plurimam quantitatem quia si plus de oleo imponatur quàm conueniat, non poterit ardere sic igitur dicendum de quantitate sanguinis pro uita alenda. Ad tertium utrum existentibus quatuor humoribus proportionatis ut uerbi g. tantum de pituita ut pituitæ unc. iij. sic sanguinis in tanta proportione, pariter dicendum de duobus alijs, quæ proportio sit debita. utrum modo tunc existat sanitas in corpore illo? Dico quòd non de neceßitate, quia potest esse proportio optima omnium quatuor humorum, tunc q; eorum quantitas sit mala & non debita, Aut quia peccet in plus aut minus. conuenit autem ad sanitatem habendam proportio bona. Sed hoc sufficit eo q; præter hoc concurrit debita quantitas ipsorum humorum postea circa materiam talem de melancholia solent moueri*

ri multæ quæstiones, quæ ut pertractentur magis conueniunt philosophis quàm medicis, uidelicet utrum humores sint anima & utrum pituita in cerebro existens sit eadem quæ est in uentriculo, eiusdemq́; sit rationis. præterea utrum bilis existens in uentriculo et quæ stat in hepate sint eiusdem rationis his peractis deueniemus modo ad aliud caput uidelicet de qualitate generationis humorum ubi pulcherrima & utilissima uidebimus. Annotabimusq́; errores Auicennæ in quo capite nonnunquàm decipitur.

DE

DE HVMORIBVS.

CAPVT. II.

NVtriens maſticatione uidimus in præcedenti cap.quomodo Auicen. tractauerit de omnibus humoribus,nunc modo agit de cauſis generationis humorum, & ſeruat eandem regulam quam ſeruat in omnibus alijs, ab uniuerſalibus ad particularia progreditur, & in hoc cap.primo ſpeculatur cauſas uniuerſales humorum,poſtea ueſtigat cauſas ſingulorum humorum particulatim. Tertio cauſas excrementorum ipſorum humorum ut uidebimus,quarto ueſtigat nonnullas paßiones,quæ conſequũtur ipſos humores, & hæc breuißime tractabimus,& uidebimus quàm ſint conſona ueritati uerba Auicennæ. Et primo ait quòd omnes humores generantur in hepate.ubi enim alimentum deſertur ad hepar,ibi generantur omnes humores,ſed quoniam iſtud alimentum extra deſertur,propterea incipit ab illo quòd extra deſertur,& ponit aliquas alterationes,& primo in ore,ſecundo in uentriculo,tertio in hepate,ideo de his tribus alterationibus ſingillatim tractat, & primo de illa quæ in ore fit,& ſciatis quòd nutriens tribus modis fit et dicitur ut ſecundo de facul.nat.primo nutriens pro ut actu nutriens eſt,ut humor ſecundus qui iam extra uenas eſt & ſparſus membris,aut affixus,& concretus membris ut iam iam aßimiletur,aut nutriturus eſt,ſed nondum exiuit è uenis ut ſanguis.cibus autem eſt materia nutrimenti & ueluti rudimentum,uocatur tamen nutrimẽtum quia

bri ſit facultas ex quo eſt una & eadem tunica & unitá cum membro, & ore, & eiuſdem ſubſtantiæ, & cum ſit una & eadem ſubſtantia, habet eaſdem facultátes, ſed dicas q. iſta tunica eſt tunica interior uentriculi, & non exterior, ſed tunica interior eſt neruoſa, exterior carnoſa, quæ habet uim concoquendi, ſed iſta non continuatur ori, & interior habet ut attrahat, ſed ſciatis, q. in tunica interiori eſt uis concoquendi, cuius ſignum eſt, quoniam in fundo uentriculi, in quo ſit melior concoctio eſt carnoſior & craßior quàm ſit in gutture, & ore, & non oportet dicere q. faciat hoc propter caliditatem, ſed agit propter gradum temperaturæ nobis incognitū, nam cor in ſe eſt frigidißimum, eſt enim neruoſum tamen in ſua ſubſtantia generatur totus calor qui eſt in toto corpore, & facultas procedit à temperatura, quæ frigida et ſicca eſt, non poßumus aßignare gradum temperaturæ, nam magnes attrahit ferrum à propria temperatura, ſed illa temperatura eſt nobis incognita, & dicit Galenus ſi cognoſcerem gradum temperaturæ determinatum crederem me eſſe Æſculapium, & ſic Auic.*probat à propria facultate, quoniam cum habeat eandem ſubſtantiam conſequenter, eandem facultatem, & ſunt omnia facilia ex dictis. Audiatis modo ſecundum argumentum factum à priori, ideſt à calore tanquam inſtrumento, nam ſaliua eſt in ore, in qua eſt calor innatus qui eſt proprium inſtrumentum coctionis, & propter calorem innatum ſit iſta concoctio. non ponit alia duo argumenta à ſigno, nā probatur duobus ſignis, primo ſi mandimus triticum, ha*

bebimus optimum medicamentum pro maturandis apostematibus, tamen si hoc idem triticum decoqueremus in aqua, non haberet eandem uim maturatiuam. Secundum signum est ab odore, & calore, si mandimus panem, non haberet eundē calorem, & saporem, ut dicitur tertio de facult. nat. 6. & oportet notare, ut dicit Gal. quarto de usu partium. 16. & in lib. de cibi boni, & mali succi, circa medium. Nā præparauit natura propria instrumenta singulis facultatibus ad sanguinem præparauit hepar, & ad facultates animales cerebrum & natura posuit eandem facultatem in instrumentis præparatorijs quæ est in principalibus, ut non esset aliquid ociosum, ideo prouidit natura, ut in ore & æsophago esset uis conficiendi cibū, & præparandi sic & intestina præparant nutrimentū, sic & uenæ meseraicæ præparant chylum pro hepate, et in singulis partibus ita sunt facultates omnes attrahendi, retinendi, concoquendi, expellendi, & sic natura fuit sollicita de his facultatibus, & si consideretis quàm fuerit prouida natura cognoscetis. nam primo præparauit nutrimentum, & fecit ut animal non appeteret nisi illud, quod iam præparatum, ut sunt fructus, qui non appetuntur, nisi cum sunt maturi, & si non sunt præparata naturaliter, ab arte parantur, & semper est quidam chorus, ut cibus ipse continue præparetur licet Arist. his non sit ita institutus, nam secundo de partibus animalium cap. 2. dicit q, in ore nulla fit concoctio, et dicit q, os præparat cibum terendo ipsum, & talis est utilitas, & Arist. minus fuit instructus in arte medica, quàm Galen. & Auic. ideo

sem=

ſemper eſt credendum cuique ſuæ artis perito, & hoc nutriens ſemper fuit præparatum in ore, & in uentriculo concoquitur perfecta concoctione, uſque ad ultimam formam ptiſanæ, & dicit hoc non fieri tantum propter calorem uentriculi, quia præſupponimus etiam eſſe facultatem, at dicat quis, ex quo præſupponimus eſſe neceſſarium inſtrumentum, ſed quando indigemus fortiori actione. indigemus etiam fortiori inſtrumento, & cùm in uentriculo debeat concoqui cibus indigeſtus, & rudis, tamen in uentriculo eſt parum de calore, quoniam eſt nerueus, & dicit Auic. q; diaphragma ſupra affert calorem, quoniam eſt repletum uenis, & dat caliditatem uentriculo, à lateribus eſt hepar, q; eſt tanquam ſtratum ipſi uentriculo, alia ex parte eſt ſplen, at dicat quis ſplen eſt frigidus, inquit Auic. licet ſit frigidus in ſua temperatura, tamen eſt refertus ſanguine, & uenis, præterea habet zirbum refertum plurimis uenis, præterea multa ſunt conſeruantia calorem uentriculi. eſt enim plurima pinguedo in ipſo omento, et ſunt muſculi exteriores qui conſeruant ipſum calorem, ideo uentriculus habet calorem innatum multũ ita ut poßit fieri optima concoctio ipſius nutrimenti alioqui indigeſti & rudis, & ita dicit Auic. poſtquam uoluit totam hiſtoriam explere, q; poſtquam concoctum eſt alimentum in uentriculo fit ſuccus quidam, qui eſt ſimilis ptiſſanæ, ita eſt in corpore animalis quidam chylus, & dicit q; in quibuſdam animalibus adiuuat ad confectionem iſtius chyli illud q; bibitur, & dicit in quibuſdam animalibus, quoniam ſunt quædam animalia quæ non bibunt, aut

pa=

parum, tamen talia animalia uescuntur cibo humido, quoniam omnis succus ptisanarius, si debet nutrire, debet esse humidus, quoniam quæ nutriunt, debent esse actu humida, ut dicit Arist. & ne intelligatis illud plerunque quòd illud non fiat interdum chylus, quoniam semper fit chylus, sed referatis illud plerunque ad aquam, & ualde improprie loquitur, dicit autem q; ubi est confectus cibus ptissanarius, dicit q; attrahitur à uentriculo, & intestinis per uenas meseraicas & sunt nonnullæ uenæ circa fundum uentriculi, & intestini quæ attrahunt ipsum chylum ad hepar, & hepar trahit huiusmodi alimentum per has uenas tanquam per brachia, quoniam istæ uenæ sunt ueluti brachia ipsius hepatis, per quæ trahit chylum, et ista omnia sunt enarrata in quarto de usu partium à Gal. & Auic. dicit q; ubi istæ uenæ sunt repletæ, portant omnia ista collecta ad unum locum, nam uniuntur ad uenam magnam, quæ dicitur porta, & imaginemini hepar esse urbem, quæ habet portam per quam ingreditur totum nutrimentum, & cum nutrimentum est in illa uena magna, quoniam uis generandi sanguinem est in hepate, & non est in uenis, ideo fuit cur diuideretur alia uena magna in paruißimas portiones, & transeunt per totam substantiam hepatis, quæ postmodum uniuntur & faciunt unam uenam, quæ caua dicitur, quæ distribuitur in totum corpus, at dicat quis, quo modo potest penetrare chylus alioqui craßior per uenas tam paruas, dicit Auic. q; illa portio potius adiuuat ad penetrationem, & aliqua animalia rapacia quæ habent meseraicas admodum breues, ideo à na=

natura ijs non datus est potus, quoniam non egent tali potu. Hactenus Auic. optime processit, sed nunc uideamus quid dicat, deduxit nos ad hunc punctum, ut cibus deuenerit ad hepar, & amplexus est chylus ab hepate, & modo factus est sanguis, & cum factus est sanguis necessitate materiæ, sequitur necessario, ut fiant quatuor partes ex illo succo.

Vt ponit Auic. & dicit q. omne sedimentum in omni succo tendit deorsum, ut melancholia naturalis per hypostasim, nos autem ponimus aliquod sedimentum fieri per adustionem, sed tale non est naturale, sed dicatis q. confundit melancholiam naturalem, & non naturalem, & dicit q. naturalis est quæ fit in loco ubi sanguis concoquitur, ubi non fit adustio, sed tantummodo calor naturalis agit, & concoquit sanguinem in hepate subtilis pars fit bilis, crassa fit melancholia, ubi autem contingit adustio fit cholera mala & flaua, siue uitelina, siue æruginosa, & talis fit ex adustione partis subtilis, pars uero crassa si aduratur fit melancholia non naturalis, & audiuistis q. omnes humores naturales fiunt à calore naturali, non naturales à calore præternaturali, ut uidimus superius, et ideo stant cum fundamentis Galeni. Quarta pars huius succi dicitur sanguis, & duo sunt humores naturales, Tertius humor dicitur sanguis, quarta pars est illa, quæ non est bene concocta. At quærat quis, cum humores quatuor in hepate generentur, cur dicimus locum pituitæ proprium esse uentriculum? de pituita enim improprie dicta, quæ generatur in multis partibus corporis etiam num in capi-

pite, nunc nõ loquimur, respondet Auic. *eam partẽ, quæ non uertitur in naturam sanguinis in hepate, dici pituitam, & hanc non esse excrementum sanguinis, quia est sanguis non coctus, &* dicit Auic. *ꝙ est illa pars, quæ nõ est bene cocta, & ideo optime dicit* Auic. *in hoc loco, aduertendum tamen cum dicimus pituitam crudam, dici crudam, quoniam effugit concoctionem hepatis, quoniam pituita ita se habet, ut effugiat coctionem & conuersionem in sanguinem, & dicitur pituita cruda, quando effugit coctionem in uenis, quia iam effugit intentum naturæ, & cum in uenis non uertatur in sanguinem dicitur meritò cruda, quia non concoquitur, quoniam effugit coctionem, quando deberet concoqui, sed in hepate debet esse cruda, quoniam seruatur tanquam thesaurus pro usu, & oportet aduertere ꝙ mouentur multæ quæstiones. nonnulli dicunt ꝙ* Auic. *&* Galenus *posuerunt quatuor humores, cum tamen sint quinque, quoniam est aquositas sanguinis, quæ est humor, & habet suos usus, si tamen aduertatis ad mentem* Galen. *secundo de facult. nat. cap.* 9. *dicit, quòd quantum ad nutrimentum sunt excrementa, & nihil aliud exquirunt, quàm ut expellantur à corpore, sed omnis humor est in ꝙ in primis nutriens conuertitur, ergo oportet ꝙ humor nutriat, ideo serum cum non poßit nutrire, non erit humor, quoniam non conuenit illi definitio humoris, & sic clara erit sententia* Auic. Et *ut habeatis omnia plurimum utilis est cognitio harum serositatum, ideo bene aduertatis, nam* Gal. 6. Epidem. *sec.* 2. *circa finem dicit serositatum quandam naturalem esse, quandam*

non

non naturalem,naturalis quædam est excrementum quòd redditur propter potum,nam animalia indigent potu, ut cibus attenuetur,& nisi adderetur potus chylus non penetraret,usque ad hepar,& cum transit, per uenas capillares transit,ideo oportet q; adsit quoddam aqueum dilatans hoc nutrimentum, ut poßit penetrare ista aquositas dicitur naturalis quædam est in singulis humoribus propria,& nullus est humor qui non habeat aliquod serum proprium secum,nam & succus melancholicus habet serum hoc et si non esset hoc serum non posset fieri acidus, ut dicit Galenus in loco allegato, & quilibet humor habet suum serum,& non uidebitis sanguinem, quin etiam adsit serositas,& ista sunt duo genera seri, unum q; est ex potu,alterum q; est pars tenuis humoris. sunt modo alia,& sunt quæ fiunt propter putredinem, quando humidum intrinsecum extrahitur, uel per adustionem, uel per putredinem,& ista separatio fit per colliquationem primo autem fit per defluxum,& cum est per adustionē tunc aquositas exprimitur, uel à tota massa sanguinis, uel ab aliquo humore, & tale serum facit ulcera maligna,ut tertio de causis symp.primo q; ista genera seri faciant proprias ægritudines,manifestum est quoniam serum si fuerit naturale,ubi retinetur in corpore, facit hydropem,sicut uidetis contingere in corporibus,ubi propter obstructionem factam in uenis emulgentibus,sic retinetur serositas humorum naturalium,secundo modo faciunt pustulas in corpore,& est aquositas, quæ non potest expelli à corpre, & deuenit ad cutim, sed ubi est se=

ſerum per colliquationem extractum, ſi detinetur intra uenas facit febres continuas, ſi extra uenas ſupra muſcu los facit febres intermittentes ſi ad certa loca facit inflam mationes, ſi ad alia loca facit diuerſa ulcera maligna, & ſic habemus de iſta aquoſitate ſanguinis, & q, ſit ex toto genere præter naturam, quantum ad hoc, quòd non nu= trit, & habetis q, horum ſunt plura genera aliud natu= rale, aliud non naturale. non naturale dicunt Græci ἰχῶρα, naturale autem ὀῤῥὸν, ichor autem à nobis dici tur ueluti ſanies, et talis ſeroſitas diuerſificatur pro diuer ſitate humoris cuius eſt aquoſitas, et nõ eſt uerum, ut uer ba ſonant Auicennæ, quòd talis ſeroſitas tanquam ſpon= te tendat ad renes, quoniam renes attrahunt ſua faculta= te ipſam ſeroſitatem, et talis aquoſitas tranſit per ambitũ omnium uenarum, et iſta ſeroſitas expellitur per urinã, alia pars expellitur per ſudorem, et nihil aliud eſt ſudor, quàm hæc ſeroſitas, et ubi eſt plurimum de iſta ſeroſitate, eſt plurimum de ſudore. Modo adeſt ſecunda pars huius cap. hactenus egit de cauſis uniuerſalibus humorum, nũc agit de cauſis particularibus, humorum particularium, et primo de ſanguine, et per potum intelligatis potum ui ni, et non aquæ quæ nihil nutrit, et notetis quòd forma ſan guinis dicitur quòd eſt decoctio, intelligatis decoctionem bonam, prout eſt terminus bonæ decoctionis, et terminus boni ſucci, et deuenit ad proprium terminum, in hepate efficitur ſanguis, et forma ſanguinis acquiritur per illum motum, ſic ergo exponatis, concoctio bona, ideſt finis bo næ concoctionis, Choleræ autem rubeæ, et notetis modo

quòd

quòd isti errant sequentes Auicennam quoniam assumunt principium malum iam probauimus quòd humores materiales fiunt à calore naturali, sed hic dicit Auic. contra naturalis fit ab igneo, sed non naturalis à quo fiet? præterea uidemus quòd corpus temperatum & etiam frigidius habet bilem, & quòd Auicennam decepit fuit, quòd non aduertit necessitatem materiæ, & uidemus quomodo necessitas materiæ, iungitur cum necessitate finis & erat intentum à natura ut generarentur omnes humores, ad necessitatem huius finis Deus adiūgit necessitatem materiæ ut dicit Gal. contra Mosem qui ponebat necessitatem finis & non neceßitatem materiæ, & arguit etiam contra Democritum qui ponebat necessitatem agendorum ex necessitate materiæ, sed Deus gloriosus elegit materiam, quæ haberet hanc necessitatem quæ iungeretur cum neceßitate finis, & cum in ista materia sint partes dißimiles & agens sit idem in parte craßiori & terrestriori fit melancholia, ex subtiliori fit bilis & omnia terminantur, quando agens temperatum est & materia conueniens, & eos uidemus homines optime degentes qui utuntur materia conuenienti & si agens fuerit conueniens & materia nō sit proportionata, humores non erunt naturaliter dispositi, et in generatione bilis ponebat Auic. calorem igneum, cum tamen fiat à necessitate materiæ. nam hoc etiam ipsum cogitur Auic. concedere, & si augeatur calor & ignescat fit plus de bile, & totus error Auic. fuit quoniam non aduertit necessitatem materiæ, ad superfluitatem decoctionis procedere non fit bilis naturalis, sed ex decoctio

ne moderata & temperata & id quòd diximus de generatione bilis,idem iudicetis de generatione pituitæ, & generatur à calore diminuto,sed hoc est falsum quia calor naturalis agit, & si peccet calor & sit minor generatur plus de pituita, sed non est naturalis, quia naturalis non peccat in quantitate modo Auic.cum dixerit quòd alij duo humores scilicet bilis & pituita generati sunt à calore immoderato modo dicit quòd melancholia naturalis generatur à calore tẽperato, & non naturalis à calore igneo & optime dicit,cum tamen superius aliter dixerit de alijs humoribus & aduertatis ad hunc locum, qui fecit errare multos uiros,dicit quòd generantur aut propter materiã & debilitatem splenis,quantum ad caliditatem uehementem hoc uerum est de melancholia non naturali quantum ad debilitatem splenis,imbecillitas eius multiplicat melancholiam in corpore,quoniam non attrahit ipsum humorẽ melancholicum,non quòd generet ipsam, quoniam generatur in hepate & dicit Auic.quòd propter uehementiam frigiditatis generatur melancholia,sed frigiditas quatenus frigiditas generat melancholiam,nam pituita generatur à frigiditate quoniam humores sunt crudi de generatione pituitæ,& si frigiditas adiungatur siccitati generatur melancholia,sed aduertatis quòd complexiones frigidæ & siccæ generant plurimum de melancholia sicut senum qui frigidi,ac sicci sunt,& isti abundant succo melancholico, & pituitoso propter cruditatem, de succo melancholico generatur,quoniam quodq; generat sibi simile & nutritur simili,nam ossa generantur ex succo melancholico, & ex

eo

co nutriuntur, nam ut probatum est, unumquodque corrumpitur à contrario & nutritur & generatur à simili, & sanguinem tandiu alterant, quamdiu uertunt ad suum frigidum, & siccum & membra frigida & sicca debent nutriri ex succo sibi simili & non sequitur propter hoc, quòd omnis temperatura frigida & sicca generet melancholiam, sed à determinato gradu caliditatis.

Vidimus hactenus quemadmodum exposuit Auic. *tam causas uniuersales humorum quàm particulares, & uidimus quæ esset causa efficiens humorum, & uidimus in quibus descrepat à* Galen. *& à natura rei maxime in causis efficientibus, & cum numerasset singulas causas, tandẽ unum uniuersale protulit & dixit omnes humores generari à frigido & calido, sed hoc erat satis confusum, quoniam & alia mixta generantur à calido & frigido, sed hoc non erat docere causas generationis humorum nisi quatenus dixit quòd habet causas communes cum alijs generabilibus & dixit humores fieri à calido & frigido cũ alijs causis & uidimus quomodo* Aui. *tenebat pituitam fieri à frigido, si autem frigidum maxime intendebatur fit melãcholia, sed nos dicebamus quòd frigiditas quatenus frigiditas non generat humorem melancholicum quoniã frigiditas non facit aliquã concoctionem, sed solummodo cruditates, & uidimus quæ* Aui. *superius ponebat hunc humorem fieri à calore naturali, & ideo sequitur quòd nullus succus fiat à frigiditate quòd tamen dicit hic* Auic. *qui dicit ꝙ quando aliquã frigiditas aduenit alicui humori ut dicit* Arist. *quarto meteor. quia plurima est exprimitur*

humidum,sicut uidemus separari humidum à sicco & sic humidum exprimitur,& sic exprimitur per frigiditatem exprimentem,& imaginatur quòd quando aduenit maxima frigiditas humori alicui exprimat humidum & restet materia sicca,tamen si hoc uelitis profundius considerare, neque hoc dicit Arist.sed solum dicit exprimi quasdã partes uaporosas & non exprimitur humidum excrementitium sicut in succo melancholico,quòd calidum semper magis,ac magis indurat ideo non possumus dicere,q; melancholia sit congelata per frigiditatem cum non dissoluatur a calido,sed magis induratur, ideo male imaginatur Auic. q; per frigiditatem fiat succus melancholicus hoc autem maxime erit sequendo uiam ipsiusmet Auic.qui non tenet quòd succus melancholicus fiat per omnimodam expressionem humidi à frigido,sed nunquàm succus melancholicus fit à frigiditate quatenus frigiditas est, bene à tẽperatura frigida & sicca ut dicit Galenus secundo de temperamentis ,ubi dicit q; temperatura frigida & sicca generat plurimum de pituita, nam senes plurimum abundant pituita,sed quomodo intelligitur q; frigida, & sicca temperatura generet melancholiam,alias uidimus magnam esse differentiam,quando dicimus frigidam temperaturam aliquid facere quoniam temperatura est quædam proportio,& mira quædam resultant ex his qualitatibus præsertim,si uelimus tenere secundum Gal.quòd anima sit temperatura,& aliud est dicere aliquid fieri ex temperatura,& aliquid fieri ex qualitatibus,& ubi calidum & frigidum &c.conueniunt faciunt proportiones quasdam,

quæ possunt facere miranda quædam, sicut uidemus de corde, quòd alioqui est in se temperaturæ frigidæ & siccæ, tamen generat calorem, sic si dicimus unumquodque membrum agere secundum propriam temperaturam, & generare humorem similem suæ temperaturæ sicut uidemus de osse quod ut nutriatur, uertit sanguinem in substantiam frigidam & siccam, & si corpus sit frigidum & siccum, nutrietur ex frigido & sicco, generabit humorem frigidũ & siccum, & talis est succus melancholicus & frigidi & sicci redundant multa pituita, quoniam fiunt inconcoctiones, cum habeant diminutum calorem quantum scilicet ad excrementum, quantum autem ad proprium alimentũ generant plus de humore melancholico, quoniam ut nutriantur debent nutriri ab humore sibi simili & talis est melancholia, & si intelligatis propter congelationem quòd exprimatur ab humore illud humidum exprimitur & fit humor melancholicus, sed facilius exequimini rem per meth. quam uidimus, & uidimus q, cholera naturalis generatur à calore naturali & ista omnia uidimus proprijs locis, & ubi uidit Auic. q, complexio generat sibi contrarium per accidens, frigida, & sicca complexio non generat sibi simile, sed dißimile & generat frigidum & humidum & non bene dicitur contrarium, quoniam uere non est contrarium, sed potius dißimile, & calor naturalis intendit generare succum sibi similem, sed propter diminutionem agentis non potest assequi proprium finem, quoniam à diminuto calore & agente fiunt formæ diminutæ, & sic cũ agens intendat humorem frigidum & siccum per accidẽs

generat frigidum & humidum propter debilitatem agentis & ista omnia transtulit ex Gale. in secundo de temp. & secundo artis med. Debes autem scire quomodo *sanguis uidimus quomodo* Auic. *agat quatuor in hoc capite nunc adest tertia pars in qua agit de causis singulorũ excrementorum quorumcunque humorum & excrementũ est illud* ꝙ *effugit coctionem ergo uidetur excrementum habere quandam relationem ad concoctionem, ideo quot sunt species coctionis, tot sunt species excrementorum & uidemus quomodo ponat quatuor coctiones & sic ponit quatuor excrementa, sit ergo prima concoctio in uentriculo, ista concoctio habet proprium excrementum secunda in hepate & uenis secundum Gale. secundum* Auic. *in hepate tantum & tertia in uenis, & secundum* Gal. *tertia in membris, & secundum* Auic. *ista est quarta & cũ nihil aliud sit excrementum, nisi separatio alicuius succi, qui effugit coctionem, sed horum excrementorum quædã sunt naturalia, quædam non naturalia, naturalia dupliciter diuiduntur, quædam sunt pure excrementa ita, ut ita sint excrementa ut nullum habeant usum, quædam uero habent aliquid utile ut lac & semen, quæ sunt excrementa naturalia & ad aliquem usum facta, aliqua sunt excremẽta tantum & nullum habent usum ut sudores, egestiones, sordes aurium ista est explicatio excrementorum naturalium.* N*on naturalia autem sunt illa quæ recedunt à fine naturali, quoniam habẽt causas non naturales & deficiũt à suo fine, quantum ad excrementa naturalia in prima coctione pura, sunt feces naturales, quæ quando sunt naturales*

rales sunt in quanto & in quali debite, non habet moram nisi consuetam ut alias uidimus ea uero quæ non sunt pure excrementa est fex quando exit ab intestinis gracilibus ad uasa, neque ita sunt excrementa ut non habeant aliquid crassi & boni nutrimenti quoniam etiam uanæ meseraicæ quædam transmittunt ad illa intestina crassiora. excrementum autem nō naturale est q̄ uel in quanto, uel in quali peccat uel in utroque, si in quanto tantū non dicitur ex toto genere præter naturam & sic reliqui humores & sanguis interdum peccat in quanto, ubi autem isti humores peccant in quanto tantum, dicuntur excrementa non naturalia ratione solummodo quantitatis & non ex toto genere præternaturam, excrementū peccans in quali est ex toto genere præternaturam ut cum uel fuerit humidū uel siccum, uel pessimi odoris, uel saporis acerrimi ut ab radat intestina, ista excrementa ex toto genere sunt præter naturam, si autem peccabunt in quanto & in quali magis dicentur ex toto genere præternaturam secunda concoctio fit in hepate & uenis, & habet propria excrementa secundum eandem diuisionem, purum excrementum naturale est aquositas quæ transit ad urinam erat enim necessarium ut esset plurima aquositas ut chylus posset transire uenas meseraicas arctissimas, & ubi non est amplius usus istius aquositatis, excernitur talis aquositas & maxima pars huius aquositatis separatur & talis aquositas est excrementum purum naturale intentum à natura considerata in se ipsa & est intentum à natura propter necessitatem, huic serositati est admixtus sanguis ratione cuius

trahitur à renibus, quoniam illa portio sanguinis est apta nutrire ipsos renes, excrementum autem non naturale, uel peccat in quanto tantum, & tunc, uel deficit, uel excedit, ut propter magnam frigiditatē corporis &c. uel peccat in quali ut si sit, uel tenuior, uel crassior, uel in colore, odore &c. & sic multipliciter potest peccare et hoc satis sed sciatis quoniam Auic. ponit tertiam coctionem in uenis & nescio qua ratione hoc fecerit, uel quo authore, nā nullus author hoc dicit quoniā omnes ponunt tres coctiones tantum. Sed si dicas ꝙ sit aliqua alteratio in uenis ergo concoctio nego consequentiam, quoniam ponit Aui. ꝙ nutriens in ore masticatur tamen ponit eandem cōcoctionem in ore & in uentriculo, alteratur in ore, tamen non est coctio & quare magis posuit coctionem quæ fit in uenis distinctam specie à coctione iecinoris & non distinxit coctiones in ore & in uentriculo aut in intestinis nam in his omnibus locis fit alteratio in lib. quidem de cibis boni & mali succi Galenus scribit naturam noluisse pati membrum aliquid ociosum esse, neque esse aliquod tempus quo non operetur, ideo natura prouidit ut cum cibus præpararetur in ore etiam ibi recipiat aliquam alterationem & omnia conspirant in unum finem, sic in ipsis membris debet fieri aliqua præparatio, ergo uenæ præparant hepati sicut, os præparat uentriculo in quo fit chylus, sicut in iecore fit sanguis, & coctiones & alterationes denominantur secundum finem acquisitum, ideo est una & eadem concoctio in uenis & hepate, cum non acquirat nouam formam, sed in uenis est forma sanguinis imperfe-

cta in hepate fit perfecta, & sunt tantum tres coctiones, quoniam sunt tres formæ diuersæ, quæ acquiruntur in hoc toto corpore, in quo fit nutritio, & sic uidemus quomodo Auicenna aberret à ueritate & ab authoritate Galeni, quoniam una est tantum coctio in uenis & hepate & est unum excrementum, & eadem est materia sudoris & urinæ, & uenæ remotiores excludunt materiam aquosam ad partes magis propinquas, & dicebat ille quòd sudor non est excrementum naturale, quoniam illud quòd est excrementitium in corpore bene dispositio transmittitur ad proprium locum, si igitur propter aliquam causam fiat sudor erit excremenlũ non naturale, quoniam fit à non naturali causa, & sic audiuistis quomodo non sit purum excrementũ, & quomodo non naturale excrementum. Tertia concoctio fit in membris quando nutrimentum spargitur uelut ros, & ibi fit tertia concoctio, & tertium excrementum, quoniam alimentum semper est contrarium nutriendo ergo oportet quòd sit aliquod ercrementum, & excrementum naturale est illud q, est pure excrementum, ut q, cottidie dislatur per sudores, uel per halitum. nam cottidie distatur aliquod excrementum unde sordescunt panni, & istud est excrementum purum naturale, quoniam nõ habet aliquem usum, aliud est excrementum, sed non purum & est illud quòd transit uel in pilos, uel in ungues uidemus enim crescere pilos, & ungues, de usu unguium dicit Galenus quòd pertinent ad res minutissimas præhendendas, & istud excrementum habet aliquem usum, et

etiam pili, & cornua. Aliud excrementum non naturale quòd peccat in quanto tantum ut propter plurimos labores, plurimum ſudant homines, & iſte ſudor peccat in quanto tantum, ut in Aph. qui plurimum ſudant, ſed ſi exceſſerit in quali uel in ſubſtantia, ut ſi ſit craßior facit apoſtemata, & ſcirrhos, &c. ſi fuerit pituita, ſi melan cholia facit uarios abſceſſus, ſecundum uarios gradus, ſi materia ſubtilis facit impetigines, uariasq́; puſtulas, & ſic habetis fundamenta totius artis medicæ, & iſta ſunt confuſißime dicta ab Auic. cum tamen clarißime dicta ſint à nobis. Quarta pars huius capitis, eſt de affectibus humorum, & dicit quòd qui habent humores ſubtiles, iſti ſunt ſubiecti quibuſcunque reſolutionibus, & ſic ubicunque homines habent humores tenues, oportet magnopere aduertere quoniam non tollerant ieiunium, & euacua tiones omnes. Affert ſecundam paßionem humorum, & dicit quòd habent cauſas ſuorum motuum, & dicit quòd commotiones animi & corporis multum mouent humores, & in paßionibus animi. primo mouetur bilis, quoniam facile inflammatur, & ex qualibet motione tum animi, tum corporis, & humores craßi & frigidi, & quie ti, ſiunt ualidiores, & ad pituitam generandam nihil efficacius eſt, quàm ipſa quies, ſicut motus auget & multiplicat bilem, & ſuccus melancholicus medio modo ſeſe ha bet, quandoque à quiete fortificatur, ſed ſuccus qui ſit per aduſtionem fortificatur à motu, & qui imaginatur res rubeas, in eo abundat ſanguis, unde ſpiritus mouent imaginationes, ſpiritus autem eleuantur ab humoribus, & in

illo

illo in quo abundat sanguis, ad illud sedandum, remouentur res rubeæ, & luminosa loca, & si uellimus expellere ipsam melancholiam, remouemus res nigras, & addimus claras, & post dicit quòd reliqua quæ supersunt humoribus, potius attinent ad sophistas, et tangit ipsum Galenum, qui contra Erasistratum disputat has quæstiones ad longũ, et inquit Aui. nos talia præter mittemus, et cum hoc faciat Aui. ita et nos facie mus.

DOC.

DOC. V. DE MEMBRIS.

CAP. PRIMVM.

VDIVISTIS *quemadmodum fuerat propositũ ab Auic. tradere doctrinam per ordinem compositiuum, & hic ordo oritur ab ordine resolutiuo, ideo optime in prima doctrina, primo fecit resolutiones, & in secunda doctrina incepit doctrinam secundum compositionem, & proposuit differentiam, ex qua oriebatur resolutio, & dixit sanitas corporis salubris, &c. deinde cepit tradere totam scientiam ordine compositiuo, nam primo est sanitas quæ est ultimus finis, et ab hac incepit* Auic. *deinde ad causas efficientes accessit postea ad materiales sicut facit ædificator domus. primo in compositione est materia, sic facit* Auic. *primo agit de subiectis, quæ sunt materia, & sic à principijs est incipiendum usque ad principiata quæ sunt nobiliora, non loquor modo in metaphysica, quia principia sunt nobiliora.* Auic. *itaque prosequens primo secundum compositionem incepit à principijs, uidelicet ab elementis, et ab humoribus, postmodum deuenit ad principiata, hoc est ad membra, & accedit ad subiecta maxime propria sanitatis, primo ponit definitionem membrorum, tractat primo de affectibus membrorum, uidelicet quædam sunt similaria, quædam principalia, quædam non, quæ omnia declarabimus, non debent relinqui considerationes membrorum. in secundo de partibus animalium, cap. primo dicit quòd unumquodque membrum respicit propriam operationẽ.*

præ=

præterea ista consideratio est necessaria ad cognoscendũ membrum ægrotans, et naturam ægritudinis illius, non poteritis hoc cognoscere, nisi sciatis an membrum sit ægrotatiuum, uel non, uel similare, uel non, uel principale, uel non. & hoc facit ad curationem, & ad prognosticationem. nam si fuerit morbus in membro principali, uerbi gratia in hepate illud membrum principale trahit secum alia membra in consensum, ideo plurimum refert scire de istis communibus affectibus in membris communibus, de membris igitur est agendum, quæ membra sunt subiecta sanitatis. Auic. *in cap. primo dixit spiritũ et membra esse subiecta sanitatis, oritur dubium quare Auic. hic non facit mentionem de spiritibus, et si non sunt subiecta, quare ibi fecit mentionẽ, ut uideamus an spiritus sint subiecta, oportet uidere quid sint spiritus, utrum sint animati, &c.* Spiritus *ergo est multiplex loquor prout est pars naturalis non de flatu, &c.* Spiritus *igitur prout est in corpore humano triplex est, unus est in communissima significatione, et appellatur spiritus complantatus, et hecticus, et nihil est aliud iste spiritus, quàm spiritus in rebus metallicis et animalibus.* Primo *si consideretur iste spiritus in uegetabilibus, et metallicis est calor complexionalis, in quo est istud terminans in animali, licet non sit terminans quidem, et ultimus actus, et est calor sed in potentia ut actuetur, et influatur à corde, et tunc est animal quotiescunque ponitur iste spiritus complantatus, et reducatur ad actum à corde, membrum igitur est quoties habebit istum calorem complexionalem in potentia, ut re*

cipiat calorem in actu, nam manus abscissa habet manus formam, sed non uiuit et habet calorem complexionalem, sicut metallica, ideo ista manus corrumpitur, quia non accipit calorem in actu, spiritus igitur dicitur complantatus et becticus, quia est calor complexionalis existens in membro, et dicitur complantatus, quoniam non est infusus. Secundo modo dicitur spiritus qui nobilior est eo spiritu, primo modo dicto iste est in animali tantum, et est in corde, et diffunditur per singulas partes dans actum unicuique membro, qui actus dicitur uita, et cum est unitus illi spiritui complexionali facit omnes operationes quæ fieri possunt in corpore, nam iste spiritus in omnibus membris inuenitur, sed uario modo in quibusdam est magis materialis, in quibusdam magis formalis, ista est sententia Galeni, et hic spiritus uocatur à Gal. naturalis præter quem spiritum aliqui dixerunt dari, Tertium spiritum qui uocatur naturalis cum sit contra se ipsos cum Gal. non ponat hunc tertium spiritum, sed dixit naturalem qui facit operationes naturales. Tertius est spiritus omniũ perfectißimus, qui est in arterijs, et fluens pro optimis operationibus, nam per hunc spiritum fiunt optimæ operationes, & generatur secundum medicos, tantum in cerebro, secundum philosophos in corde, quantum attinet ad primum spiritum, nunquam uidebitis apud Galenum loquentem de hoc spiritu, nisi sub dubio tamen ponendus est iste tertius spiritus, secundum Galen. Auer. autem magis respiciens ad ueritatem, posuit duos spiritus, uidelicet animalem, et uitalem, iam satis quid sit spiritus implantatus,

Se-

Secundus dicitur uitalis, Tertius animalis. habita ista cognitione quæritur modo an ſpiritus ſit ſubiectum ſanitatis, uidetur quòd non, quia operationes non ſunt in componentibus, ſed in compoſitis, ideo in membris erit ſanitas, non in ſpiritibus, eſt autem ſanitas in ſpiritu improprie, et loquimur de primo ſpiritu, utrum modo ſit in ſpiritu uitali quæritur, neque in hoc eſt ſanitas, quia uel eſt anima, uel ſedes animæ, et ideo eſt potius effectiuus, quàm ſubiectiuus, neque etiam eſt in animali, quo intellecto facile poteritis reſpondere, an ſpiritus ſit animatus, ſi accipiatis primum ſpiritum implantatum, cum unitur cum ſpiritu uitali, tunc dicetur animatus, ſed improprie eſt animatus inquantum recipit ſpiritum uitalem, et dum uniuntur, non dicitur animatus, quia illi ſimul uniti faciant operationes animæ, ſed quia unitus ſpiritus eſt tanquam forma et anima, cui unitur tanquam materia, unde uidetur quaſi reſultare corpus animatum, ſed improprie, et ita ſpiritus implantatus non erit proprie animatus.

In hac declaratione reliquimus unum quòd erat quòd quando uidemus apud Galenum ſpiritum naturalem debemus intelligere eſſe eundem cum calore innato, et diſtingui ſola ratione, quare quando iſte ſpiritus concoquit, diſtribuit, et facit tales operationes, tunc dicitur calor naturalis, quando uero palpitat et mouet &c. tunc dicitur ſpiritus, modo accedamus ad tractatum de membris, Membrum eſt corpus &c. Primo definit membrũ antequam accedat ad paſsiones, quia non poſsumus ſcire paſsiones, niſi mediante definitione, primo igitur incipit à de-

definitione circa quòd fortaßis est animaduertendum Auicen. fuisse præposterum, ideo primo distinguemus, quia definitio non potest competere æquiuoco, cum membrum sit quoddam multiplex, prius erant distinguēda ista membra, uel quòd sit membrum simplex, uel compositum, etc. postea definiendum sicut Arist. in primo de animalibus, quia uolens ipsa mēbra definire incepit distinguere, et dicere quædam membra sunt similaria, quædam dißimilaria, Auic. autem præpostere facit, ideo obscuram definitionem fecit, nam ista definitio posita à Gal. non est bona, quia manus componitur ex carne neruis, et uenis, etc. et non ex compositione humorum. pro quo dicendum est Auicennam hic definire membrum similare, dicit membrū est compositum ex humoribus, etc. sciuistis quemadmodum definitio debet habere proximum genus, quòd non fecit Auic. quia dicit membrum est corpus, corpus autem non est genus proximum, quia multa sunt intermedia ideo debebat dicere membrum est instrumentum corporis animati, cum definierit membrum per genus generalißimum fuit coactus dicere eße ex prima commixtione, et licet metallica poßint dici eße ex prima commixtione addit secundam differentiam qui quidem humores ex prima commixtione ciborum sunt, et per hoc distinguntur à metallicis quæ non sunt ex prima commixtione ciborum. Sed quoniam plantæ uidentur habere talem humorem, et aluntur, ideo uidentur habere membra, ideo addit tertiam differentiam dicens qui cibi oriuntur ex elementorū commixtione prima, tamen cibi illi non fiunt ex prima commix=

mix=

mixtione elementorum, et hæc est definitio secundum Auic. circa quam est aduertendum, quia dicit primo membrum generari ex humorum prima commixtione, non ui detur esse uerum, quia non principaliter ex humoribus, sed ex humiditatibus circa hoc notetis. nam debetis notare illud uerbum ex prima commixtione, nam per illud intellexit prima semina, sicut prima semina sunt cibi, non inuenitur aliquod semen nisi cibus, & sunt etiam quatuor elementa, nam Auic. non intellexit ultimum, ex quo efficitur membrum, sed semina ipsa, sicut semina humorum sunt cibi, ita semina membrorum sunt humores. Secundo dubitatur quomodo dixit ex prima commixtione ciborũ cum sint aliqui qui cibantur tantum ex unico cibo pro quo dicendum est q̃, in succo cibi sint quatuor partes. ex parte aquea fit urina, ex parte crassiori fit succus melancholicus, & sic ex unico cibo fiunt quatuor humores & ex hoc apparet quòd corpus efficitur ex elementis cibi & humoribus primo oportet quòd sint elementa cibi & humores & sic fit ex elementis mediantibus cibis & humoribus & etiã corpus sicut cõponitur ex elementis ita resoluitur in elementa, sed non eodem modo, sed diuersimode resoluitur. quare hoc est? natura seruat eundem gradum in generatione & hoc est quia natura habet materiã propriam & finem, nam non generat corpus immediate ex elementis, sed ex humoribus, humores etiam habent propriam materiam uidelicet cibum, & sic ex elementis generatur cibus, sed non ex quibuslibet elementis, sed ex certa commixtione & determinata, sic etiam humores ex cer

ta & determinata commixtione ciborum, & membra ex certa humorum, & ſic omnia fiunt ex certa commixtione & propria materia & ſic ſequuntur proprium finem, in corruptione non eſt ita quia eſt calor non naturalis et corruptio non eſt finis naturæ, quia illam non intendit natura, & ſic quia non habet propriam materiam & finem, ideo non acquirit eundem finem, ſed ſecundum diuerſitatem caloris & materiæ & cum ſint diuerſi fines diuerſimode fit corruptio Auicen. facit reſolutionem primo reſoluit membra in humores ſecundo in cibos tertio in elementa Galen. facit reſolutionem in primo de elementis reſoluit ſimilaria in humores & elementa tacendo cibos in ſexto circa medium de tuen. ual. tacuit cibos in primo de differentijs morb. cap. 3. tacuit elementa & cibos quare hoc fecerit uidendum eſt nam in primo de elementis &c.

Deſunt nonnulla.

In ſuperioribus audiuiſtis quemadmodum dixerat Auice. panniculum eſſe contextum. oritur modo quæſtio inter Galenum & Auicen. de textura panniculorum & etiam non ſolum inter Gal. & Auic. eſt diſcrepantia de ſubſtantia panniculorum, ſed inter ipſum met Galenum uidetur enim ſibi contradicere, primum in ſexto de aggreſſibus

bus anatomicis ubi dicit membranas esse simplices & nullum est aliud membrum magis simplex quàm membrana, idem confirmat in quarto de usu partium ubi loquitur de peritoneo, nam dicit quòd membrana debet esse tenuißima quia est simplex, tertio debet esse operimentum, in lib. etiã de formatione fœtus atq; de semine nullibi ponit membranam esse contextam fibris contrarium dicit in lib. quinto de usupart. membranam constare ex fibris hoc idem repetit in decimo de usupartium dicit membranas habere fibras quæ oriuntur ab oßibus, hoc idem ait in lib. de motu musculorum & loquitur de membrana periostia & hæc est proprie membrana. Multi quærunt istas quæstiones pro Thesauro & occupant suas lectiones in his, & uidebitis esse inutiles, sed ego quæro ut cognoscatis non esse nitendum authoritatibus ut isti dicunt, hoc inquit Gal. illud negat Galen. & nesciunt postea quid dicat Galenus. uolo ut faciatis sicut scribit Galenus in lib. ad Trasybulum ut soluatis quæstiones ex natura rei non ex authoritatibus, hæc est ipsius quæstio, quando proponitur quæstio et fit ex subiecto & prædicato qualis est quæstio de membrana & fibris, primo debetis cognoscere naturam membranarum postea fibrarum, sic cognoscetis non esse contradictionem. proprie membrana dicta est sicut tela Aranea & ut sic cooperimentum, fibræ autem intelliguntur sicut filamenta, quæ conueniunt in tela & fit subtilis tela quantum uultis semper erit contexta ex filamentis, ideo necesse est ut sit membrana, quòd sit contexta ex filis fibræ dicuntur partes neruosæ, quæ attrahunt & expellũt

& continent & hæ fibræ dicuntur filamenta ne: & si intelligatis fibras hoc modo cognoscetis memb. nam non esse ex fibris, quia membranæ officium est ut coo periat habet quidem fibras, sed non sunt fibræ, quæ attra= hant & contineant, uel expellant, texitur membrana ex fibris improprie dictis non ex fibris neruorum, hoc modo non erit contradictio inter Galen. cum dicit in lib. de anat. agg. dicit quòd membrana non habet fibras, intelligit de fi bris habentibus officium attrahendi, expellendi, conti= nendi, quòd sit uerum inferius dicit, quòd uentriculus ha= bet fibras, quia continet, attrahit & expellit, & sic in telligatis de fibris propriè dictis, quando postea dicit ꝙ membrana est contexta fibris, intelligit fibras improprie quæ contexunt ipsam membranam, & sic soluenda est quæstio ex natura rei, postea est adducenda authoritas, dicit Auicen. quòd postea sunt panniculi neruosi, hoc est ad similitudinem nerui. In unoquoque membro est uir= tus naturalis, hic facit fundamentum notandum, dicit quòd in membris, iam dictis est una uirtus naturalis insita à na= tura, ita ut unumquodque istorum membrorum habeat uirtutem naturalem, mediante qua possit facere suas ope= rationes naturales, nam in uno quoque membro sunt qua tuor uirtutes attrahendi, continendi, concoquendi expel= lendi, debetis scire in membro esse calorem innatum si= cut in plantis & faciunt membra sicut plantæ, sed quare membrum præcisum non nutritur? quia calor est in po= tentia, & ut faciat operationes suas oportet ut reduca= tur ad actum à calore cordis, plantæ autem non habent

Cor. & suum calorem habent in actu, ideo si ramus plantetur nutritur & augetur & sic etiam ramus præcisus non corrumpitur sicut membrum. posito isto fundamento uidelicet quòd unumquodque membrum habeat uirtutem naturalem qua continet attrahit &c. supponendo istas quatuor uirtutes fit quadruplex diuisio hoc sanè modo quædam membra siue similaria, siue non tribuunt alijs & participantur ab alijs, secunda diuisio quædam sunt quæ suscipiunt & non tribuunt, sunt quædam quæ tribuunt & non suscipiunt, quædam sunt quæ nec tribuunt, nec recipiunt dicit Auic, duæ primæ diuisiones sunt concessæ ab omnibus medicis uidelicet quædam membra accipiunt & tribuunt sicut hepar & cerebrum, nam cerebrum accipit nutrimentum ab hepate postea alijs tribuit. etiam hepar accipit calorem à corde ipsum tamen tribuit uirtutem alijs membris hæc est sententia medicorum atque philosophorum quia hoc idem sentit Aristot. secundo de partibus cap. decimo, nam dicit quòd recipit à corde calorem & tribuit alijs membris uirtutem coquendi, quantum uero ad secundam diuisionem quòd quædam accipiant & non tribuant sicut est caro & os & hoc membrum est notum, tertia diuisio quædam tribuunt & non accipiunt, sed ista diuisio non ita conceditur ab omnibus, nam Gale. Plato & alij dicunt, quòd non sunt membra quæ tribuunt & nō participent Ari. uult quòd sint quædam membra quæ tribuant & non participent, secundum sensum opinio medicorum manifestior, secundum rationem opinio Arist. est melior. Galen. multis in locis ut in lib. de for

matione fœtus & alijs locis disputat hoc & semper sequitur sensum.

In superioribus uidimus diuisionem membeorum secundum opinionem Auicennæ non ita constare sicut de duabus primis quæ conceduntur ab omnibus, de ista opinione uidelicet quòd sint quædam membra quæ tribuant & non accipiant est difficultas. dicit enim si accipiamus rem secundum sensum uerior erit opinio medicorum, si medulitus & secundum rationem uerior erit opinio philosophorum pro quo dicimus pro philosophis quòd non est aliquod membrum quin accipiat & tribuat & illud membrum non indigeat, nutrimento, & non intelligatis de nutrimento, sicut aliqui moderni, sed de uirtute. medici igitur dicunt uidemus nos neruum deuenire à cerebro per pericardion, & inseri in cor sensibiliter ad dandum sensum & motũ, quòd etiam cor indigeat uirtute concoctiua ostenditur per uenas deuenientes ab hepate ad cor & ita omnes rationes medicorum sunt tales uidelicet quòd non sit aliquod membrum principale uidelicet tribuens & non accipiens. Aristot. autem longè melius determinat, præsupponit enim unum ut in decimo met. primo & secundo & alijs in locis quòd in unoquoque genere est deuenire ad unum quòd debet esse causa omnium illorum quæ sunt sub eodem genere, ubicunque est pluralitas non potest esse quin ea pluralitas sit sub aliquo communi & nisi esset unum commune non esset pluralitas, & illud commune est causa generationis & conseruationis ita quòd si remoueatur illud

pri=

primum remoueatur essentia, conseruatio & omnia dependentia ab illo peribunt. nam sub omni genere animalium conseruatur ordo propter illud primum ueritas igitur propositionis Aristot. est manifesta. & sicut uidemus in animalibus & alijs aliquod primum ita in corpore nostro est unum primum, & sicut dicit Aristot. secundo de partibus non est bonum ut in corpore sint plura principia sed necessarium est ut sit unum principium & si non esset unum principium, sed diuersa non communicarentur membra inter se, quia quæ non sunt eiusdem generis non communicantur inter se, sed oportet ut sint eiusdem generis, ideo oportet ut in corpore animalis, sit unum principium ideo si consideretis secundum rationem, apparet quòd sit ùnum membrum tribuens & non accipiens, & tanquàm principium à quo alia membra accipiant inter Aristot. & Galen. & medicos non est discrepantia tanta quantam aliqui putant, sed pauca est. magna uidetur propter nostram ingenij debilitatem contemplantis opinionem illorum insignium uirorum, & notetis quòd etiam Galen. ex suis principijs uelit nolitué dicit idem q; Aristot. & primo dicit quòd est conspiratio & hoc non potest esse nisi sit ùnum principium nam dum dicit omnia membra conspirare, tunc oportet quòd per unum membrum principale hoc faciant, prætereà nonne ponit principium in corde? & cor esse tanquàm regem, nonne uidemus si cor patitur omnia membra pati & hoc conceditur à Galeno, & si alia membra patiuntur non ita cor patitur. igitur à Galeno ponitur cor tanquàm prin-

cipium & rationes Galeni contra Arist. nullius sunt momenti, cum ex suis principijs cogatur idem dicere quòd Arist. præterea uidemus nullum aliud membrum facere uniuersalem morbum in corpore nisi quando cor patitur. Aristot. non ita impugnat illa tria principia, nam in primo et secundo de partibus animal. ponit illa membra principalia, in secundo de parti. cap. decimo dicit cerebrum esse principium sensus & motus, etiam ponit hepar principium coctionis, & ponit cor esse principium, sed tanquàm regem & sunt duo principatus habentes suum regem, sicut est cerebrum & hepar quæ habent & agnoscunt suum regem nempe cor, & habeatis pro exemplo, ut dicit conciliator, quòd nerui oriuntur à corde & ascendunt ad cerebrum, & ibi dissipantur & faciunt multos riuulos qui nerui dant sensum & motum corpori, & etiam cor mittit uenam ad hepar, quæ uena etiam ibi ramificatur & facit multos ramos, & postea tribuit sanguinem corpori, & sic non est tanta differentia inter Galen. & Aristot. Nam Aristot. non negat quin cerebrum det sensum, & motum, & sit quasi principium, sed postea isti nerui habent principium à corde, ita est etiam in hepate. nam Galen. dicit quòd ueniunt etiam uenæ ab hepate ad cor ut uirtutem concoquendi, capiant à corde, & Aristot. retorquendo argumentum, dicit quòd uenæ oriuntur à corde, & tendunt ad hepar ut dent uirtutem concoquendi, & sic ratio Aristot. uidetur efficacior. postea dicit Auicen. quòd sunt quædam membra quæ

non tribuunt, neque accipiunt, & inter medicos est quæstio de hoc, quia aliqui uolebant ut acciperent nutrimentum ab hepate, alij ex sua natiuitate & haberent uirtutẽ concoquendi non ab hepate, sed à complexione sua Aui. enim ostendit q, ista membra accipiunt uirtutem concoquendi ab hepate, & sicut manus uerbi gratia habet neruos pro sensu & motu, si ligentur nerui uidebimus manus amittere sensum & motum ita dicit Auic. si ligentur uenæ descendentes ad ossa, & carnem, tunc ossa, & caro, quia non habebunt uirtutem concoquendi peribunt, ergo dicendum est q, habeant uirtutem ab hepate hæc est opinio Auic. quam nolumus ita improbare, sed aliter uolumus dicere, q, caro & ossa habent uirtutem concoquendi ex se, ex suo calore complexionali bene hepar ministrat materiam, ut membra illa nutriantur, & hoc modo respondetur ad argumentum Auic. quando dicit si ligentur uenæ tendentes ad ossa & carnem q, illa membra amittent uirtutem concoquendi, dicendum, ut diximus quòd hepar præbet tantum materiam, qua prohibita membra illa non nutriuntur, & per consequens non possunt habere uirtutem concoquendi. Absoluimus diuisionem membrorum, quantum unum membrum participat uirtutem alterius, & erant quatuor membra examinauimus omnia ista quatuor membra, & ostendimus rationes medicorũ, & philosophorum, & uidimus q, non est tanta discordia inter Gal. & Arist. sicut aliqui putant, uidistis circa quartam diuisionem discrepantiam inter medicos, dicit .n. Auic. nullum esse membrum tribuens, & non accipiens,

quia non nutriretur, dicimus enim aliqua membra tribuentia & non accipientia, & hoc quantum ad uirtutem, non quantum ad materiam, quia tunc indigent materia, ut nutriantur. Sed Auic. loquitur de uirtutibus, & membra illa habent ex se calorem complexionalem, qui reducitur ad actum à corde. postea Auic. ponit aliam diuisionem, quæ sumitur secundum principale, & dicit quòd cũ quædam sint membra tribuentia, suscipientia, et non suscipientia, &c. ex ista diuisione sumitur alia, uidelicet diuisio principatus. circa ista membra debetis scire quantum ad ista membra principalia, q; uario modo intelliguntur. principale intelligitur, ut quando primum generatur, & circa hoc est difficultas, nam Arist. dicit q; illud membrũ, q; est causa, ut animal generetur, tũc erit principale principalitate temporis, aliud membrum dicitur principale principalitate dignitatis, Gal. 6. de usu parti. cap. 6. dicit q; membrum illud dicitur principale q; exercet meliores operationes & nobiliores, & hoc erit cor q; dat uitam animali, & ex hoc loco Galenus uult q; cor sit principale membrum, & concordat cum Arist. in hoc, sed differt quia Gal. uult q; habeat nutrimentum ab hepate. aliud membrum dicitur principale, quia si animal debet uiuere, oportet ut habeat sensum, & motum, & hoc facit cerebrum. Tertio si animal debet uiuere, oportet ut nutriatur, & hoc fit ex hepate, hepar igitur erit membrum principale. Ventriculus est membrum præparatorium, quoniam autem oportet ut indiuiduum pereat, & generentur indiuidua, ideo facta sunt membra, quæ sunt testicu-

cu-

culi qui numerantur inter membra principalia, non ratio ne indiuidui, sed specierum. membra considerantur dupliciter similaria, & dissimilaria, si cerebrum & cor considerentur, ut similaria non erunt nobiliora, sed membra nobiliora similaria erunt spiritus, sed quoniam ista membra considerantur, ut instrumenta & componuntur ex pluribus similaribus, & tunc membra ista non dicentur secundum totam partem nobiliora, sed cuspis erit nobilior, ut dicit Galenus in sexto de usu partium, cap. sexto, & sic illa pars erit nobilior, quæ exercet operationes optimas, & oculus erit membrum nobile, quia exercet optimam operationem, & si factus sit ex multis partibus, erit una pars principalis, quæ erit humor chrystalinus, reliquæ partes sunt propter illum humorem. Auicen. modo dicit quædam esse membra principalia &c. & non explanat sicut nos fecimus, sed historice hoc facit, quando deuenit ad quartum principale enumerat testes, & dicit habere necessitatem, quoniam generant semen, et habent iuuamentum, ut distinguant sexum maris à fœmina, & ita habent testes duplicem usum circa primum optime dicit secundũ opinionem Gal. sed miror q; aliquando declinat modo ad Arist. modo ad Galenum in suo lib. de animalibus, declinat ad Arist. in hoc lib. declinat ad Galenum, Arist. uult quòd testes non sint necessarij, sed utiles, quia si essent necessarij in omnibus animalibus inuenirentur, sed sunt multa animalia quæ carent testibus, ut pisces ergo non sunt necessarij testes, sed habent utilitatem, non ut aliqui exponunt, uidelicet ut extendant uasa seminaria, sed sunt utiles

les, quia uasa seminaria faciunt illas inuolutiones circa testes per quas inuolutiones optima fit concoctio seminis, non ut suspendant uasa seminaria. quantum ad secundam partem, quando dicit testes esse genitos, ut discernantur fœminæ à maribus, sed quo modo hoc erit cum fœmina habeat etiam testes, sed testes fœminæ sunt imbecilliores, & imperfectiores, & quod natura fecit in homine, ita uoluit in fœmina, sed propter debilitatem caloris non potuit perficere, & sic credo uerum esse figmentum Auic. *uidistis quæ sint membra principalia quædam seruientia, principalia uel seruiunt seruitutem præparatoriam, ut uentriculus seruit hepati, uel seruitutem latoriam, ut uenæ seruiunt hepati, ita arteriæ seruiunt cordi, & uirtus præparatoria semper præcedit uirtutem ad quam defertur, & uirtus delatoria succedit, & hoc dicit* Auic. *& optime hæc sunt facilia, licet* Auic. *sit aliquanto obscuriusculus notetis unum quòd Auicen. discrepat à* Gal. *cum dicat q̃ hepar 6. de placitis* Hip. *&* Pla. *seruiat cerebro uirtute præparatoria, nam* Gal. *dicit quòd si membra debent esse præparatoria, oportet ut tantum illa membra præparatoria tendant ad unum membrum sicut uentriculus est membrum præparatorium hepatis, & ita omnes uenæ tendunt ad hepar. sic retiformis, ut dicit* Galenus *est uere instrumentum præparatorium, sic pulmo cordi, & multa alia quæ narrat* Gal. *in eo sexto de plac.* Hip. *&* Pla. *& miror quo modo hoc dicat* Auic. Ponit *aliam diuisionem ex mente* Galeni, *ut in primo de causis symp. & alijs locis dicit enim* Galenus *quòd quædam sunt membra*

quæ

quæ proprie exercent operationem principalem reliqua adiuuant, ut est in oculo humor chrystalinus, principaliter facit operationes, reliqua adiuuant, hæc est diuisio Galeni, quam non intellexit Auic. cum dicat ex mente Galeni, q; quædam sint membra, &c.

Cum determinauerit Auic. diuisionem membrorum q; quædam sunt tribuentia, quædam suscipientia &c. nunc aggreditur aliam diuisionem. membra quædam habent operationem tantum, quædam iuuamentum, quædam operationem simul & iuuamentum, circa quam diuisionem debetis intelligere per iuuamentum non finem seu usum, ratione cuius usus genita sunt membra, sed accipitur hoc loco adiutorium pro operatione, sed intelligatis actionem factam pro aliquo usu. his suppositis dicit membrorum quoddam habere operationem tantum &c. exemplificat de singulis, & dicit cor habere tantum operationem, & non iuuamentum. pulmonem uero non habere actionem, siue operationem, sed agere tantum, ut adiuuet, cor autem habet tantum actionem, pulmo tantum præstat actionem. quoddam membrum simul facit actionem & iuuamentū, ut pulmo agit, ut faciat sanguini necessaria, præstat et iuuamentum quia adiuuat coctionem, ut propter coctionem hepatis adiuuatur tertia coctio, & dicit hanc diuisionem esse Galeni. pro quo debetis scire hanc diuisionem non esse Galeni, nam in octauo de usu partium dicit in quolibet membro organico esse partem cui potißima debetur actio, aliquam cui debetur iuuamentum, aliam esse cui debetur actio, & iuuamentum, ut per exemplum, Crus habet actio=

actionem ambulandi, & dicit Galenus q; in isto membro principaliter est actio ambulandi, & etiam iuuamentum, ut os præstat iuuamentum, musculi uero afferunt actionem ad mouendum, & præstant iuuamentum ad formandum Crus, & ad defendendum, similiter est in oculo, quædam est pars præstans tantum iuuamentum, quædam actionẽ, quædã actionem simul & iuuamentum hæc est diuisio Gal. quam confundit Auic. uidelicet membra adiutoria cum delatorijs. postea facit aliam diuisionem dicens quædam esse membra spermatica, quædam esse generata ex sanguine. circa quæ mouet quæstionem dicens q; est opinio una, quæ uult omnia membra fieri ex sanguine, et est opinio medicorum, alia est quæ uult q; quædam sint membra spermatica. circa istam quæstionem non faciam, ut aliqui qui confundunt se, & alios, quatuor prius sunt inquirenda, primo utrum ista membra quæ dicuntur spermatica, sint generata ex sanguine. Secundo utrum fœmina emittat semen, Tertio si mittat utrum concurrat ad generationem. Quarto si concurrat an actiue, an paßiue, quantum ad primum Gal. determinat generari ex semine Arist. dicit ex sanguine. rationes Galeni sunt. prima, hæc membra sunt distensibilia, & perforata, & dilatabilia, ut nerui & arteriæ, &c. hoc supposito dicit Galenus sanguis non est extensibilis, & dicit quòd natura semper eligit materiam conuenientem, & hoc affirmat Arist. & cum sanguis non poßit extendi nec perforari, nemini est dubium, quin generentur ex semine, Secundo dicit secundũ Arist. generatio sanguinis fit in uenis, & omne mem

brum

brum conficit alimentum pro se, q̄ postea superest mittit ad alia membra, si igitur uenæ & arteriæ sunt antequā generetur sanguis, ergo ex semine sunt. aliud argumentum Galeni, si ex sanguine generentur membra, si abscissa essent, possent restaurari, quia haberent materiam conuenientem, uidelicet sanguinem. Philosophi irrident, dicentes Galenum ignorare uirtutem formatiuam existentem in semine, & in principio, est agens conueniens, & uirtus formatiua, quæ uirtus formatiua postea non est in sanguine, sed tantum nutritiua, & si præcidantur quia deest uirtus formatiua, non possunt regenerari, & uidebitis omnes tenere opinionem Arist. uidelicet omnia membra generari ex sanguine, quia si est uerum, ut etiam dicit Galenus ex his sumus & nutrimur, sed ista membra nutriuntur ex sanguine, ergo sunt generata ex sanguine præcisa autem non regenerantur, quia non adest uirtus formatiua, quæ erat in semine. Secundo uidendo an fœmina emittat semen pro quo uidēdum, primo quid sit semen, nam in primo de animalibus, & alijs locis dicit Aristo. principium actiuum esse semen, ubicunque deest ista conditio non est semen secundum Arist. uidelicet q̄ sit principium actiuum generationis. dicit enim Arist. ubi sanguis in ultima concoctione aßimilatur singulis partibus corporis illud q̄ superest, & est futurum alimentum tantum alit, & propter delectationem attrahitur istud excrementum per singulas partes, & tunc sentitur maxima delectatio ante coitum, postea attrahitur ad testes simul cum spiritu, & circa illa inuolucra sentitur maxima delectatio,

tio, & sic opinio Arist. est ut semen decidatur ab omnibus partibus corporis, & inde prouenit similitudo parentum, & ex hoc aßignabit causam gonorrheæ, Arist. dicens cum semen decidatur ex omnibus partibus corporis, & cum propter maximum coitum membra debilitentur, & calor sit factus debilis, tunc fluit semen, quia non retinetur in membris, uel etiam potest prouenire non solum ex nimio coitu, sed ex debilitate etiam alicuius membri, & male faciunt uolentes curare gonorrheam, qui applicant frigida, cum magis impediant coctionem, & maior fit gonorrhea, sed prius membra sunt corroboranda fricationibus balneis aquæ dulcis, &c. quæ membra corroborata concoquunt materiam, qua concocta statim membrum est refrigerandum ex quo exit fluxus, errant, & qui applicant astringentia ipsi membro, ut non exeat ipse fluxus cum retineatur in corpore retentus facit uarios morbos, hoc præsupposito Arist. determinat fœminam non emittere semen contrarium dicit Galen. in sexto de usu part. quia ex retentione seminis suffocatur uterus, & iubet incalescere illa loca. Præterea dicit Galenus nos uidemus mulieres sæpe habere humiditatem in uulua, quid hoc est aliud quàm semen? Arist. autem contrarium determinat dicens illam humiditatem non esse semen, sed excrementum, quantum ad illud quòd dicit Galen. quòd semen faciat maximam delectationem, dicit hoc esse Arist. ex spiritibus sicut est in pueris qui sentiunt dedectationem, tamen non mittunt semen. respondet etiam ad illud, quòd dicit de suffocatione uteri, hoc

eue-

euenit ex illa humiditate retenta in utero quæ facit suffocationem matricis.

Quæstio tertia desideratur, An semen fœminæ concurrat ad generationem.

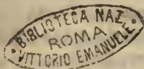
Supererat quarta quæstio de principijs generationis uidelicet utrum semen fœminæ & uiri concurrant actiue an pasſiue uidelicet quòd præstet sibi materiam & actionem, inceperamus per Gal. arguere qui uult semen fœminæ tàm actiue, quàm pasſiue concurrere in contrarium est Aristot. ut recitabatur in præcedentibus Gal. primum argumentum quod erat probans semen fœminæ concurre actiue & paßiue hoc modo, si fœminæ semen non concurreret tàm actiue, quàm paßiue, nulla esset similitudo matris, quia per te ò Arist. si mater præstat materiam & pater formam & similitudo per formam fiat ergo, sed uidemus similitudinem matris ergo concurrit actiue etiam, & si ualidißima est actio in semine patris, quàm in semine fœminæ semper similitudo erit patris & non matris. Cui oppositioni respondet Aristot. hoc esse propter maximam moram fœtus. quòd uerò concurrat semen actiue & paßiue Gal. probat in lib. de semine & primo dicit se uersatum cum fœminis quæ dixerunt sibi multa &c. postea

rationibus arguit primo contra Arist. dicentem quòd semen uiri concurrit actiue quia cum semen defluit in uterum dat formam & cum propter illum generatur fætus, tunc materia seminis diflatur cum spiritu. Ad hanc rationem dicit Galenus si hoc esset uerum quòd semen post conceptum diflaretur sequeretur maximus dolor uteri, postea attribuit Galen. Arist. q; ex menstruo & semine uiri fiat miscella quædam arguit contra istam opinionem, dicens, si fit hæc miscella oportet ut sanguis menstruus sit in utero & tunc fiet globus & corrumpetur sanguis ille menstruus & ex illo sanguine corrupto generabitur fætus quòd est inconueniens. Præterea arguit contra Arist. dicens hæc ò Aristo. est tua opinio q; natura non deficit in necessarijs, nec abundat in superfluis & arguit contra Arist. quatuor Argumentis, quæ uidebitis in lib. de semine. Arist. habet multas rationes in contrarium ut apparet in lib. de generatione animalium, primum argumentum Aristot. quòd semen uiri concurrat actiue tantum est hoc, causa agens & materialis non possunt simul concurrere cum sint diuersæ & non potest imaginari q; causa aliqua patiatur simul & agat, nam si aliqua materia est apta ad recipiendum formam, ad agendum non erit apta, secundum argumentum Arist. si principium actiuum esset in semine fæminæ non esset necessarium ut cõiungeretur cum uiro ut habeat materiam & agens dicat quis ut dicit Gal. habebat principium, sed non sufficiens dimittamus illud inconueniens, quòd natura non tentat q; non potest perficere & deueniamus ad rationes Aristot: nemini dubium est

q̃ in muliere calidiori erit maior actio & si potest inten-di ad gradum sufficientem ut possit agere tunc aliquando aget si optime examinemus opinionem Aristot. uidebimus optimam esse, quantum ad primum argumentum Galeni dicentis quòd semper similitudo erit patris, dicebat Arist. secundo de generatione animalium cap. quarto quòd ex se mine fœminæ fit corpus ex semine uiri fit anima Aristot. non expresse dicit q̃ semen fœminæ non agat actiue cum dicat q̃ fit ouum sine semine galli, sed illud ouum nunq̃ erit animal nisi concurrat semen galli ex quo ouo fit ani-mal & uidemus in piscibus esse oua, tamen sine semine ma sculi non nascũtur pisces, & sic in semine fœminæ est actio & uirtus deliniandi, sed non eodem modo quo est in semi ne uiri. Cum semen fœminæ habeat uirtutem agendi circa corpus non circa animam semen autem uiri habet princi-pium animandi & formandi semen autem mulieris for-mandi tantum. quantum ad secundum argumentũ quan-do dicebat Gal. q̃ in utero fieret magna moles & nescio quomodo hoc dicat Galenus quomodo generentur spiri-tus qui subtiliantur & diflantur extra corpus, sine dolo-re & inflatione, sunt alij spiritus qui ingrossantur & tunc bene hoc probaret, sed de hoc non intendit Arist. sed tantum primum modum quem tacuit Galenus, quantum ad tertium argumentum, cum dicebat Galenus quòd Ari. dicit quòd semen agit actiue tantum & cum deliniauit eii citur materia seminis, quia materia non indiget amplius, ad hoc respondet Arist. quòd cum semen uiri sit tenax e-rit optimum ad generationem uenarum & natura non

deficeret, At cum Galenus non intellexerit Arist. imponit ei multa quæ non dicit cum materia seminis post conceptum sit fluida & non tenax, cum dicat Arist. in secundo de generatione, q, natura seminis est, dum calida est, incrascescit dum frigida & aquea fit, hoc dicit Arist. in secundo de generatione animalium, cap. secundo, cum uero post conceptum semen sit aqueum, non est idoneum ad generationem uenarum, q, autem semen concurrat tantum actiue, & formaliter patet in plantis, ut uerbi gratia in faba cum semen sit agens, terra uero materia cum semen ipsum dederit formam plantæ incipit postea siccari & decidi, & sic non concurrit paßiue, sed actiue. rationes igitur Arist. sunt meliores rationibus Gal.

Cætera, quæ desiderantur, habebuntur in
secunda impreßione, interea
ista legantur.

Corrigas Lector candidiſsime errores, quos in hoc opere reperieris, quemadmodum patet in tabella inferiori, hæc enim omnia ponenda ſunt, illa autem remouenda. Patet etiam numerus cartharum in prima ſcilicet & ſecunda facie, & numerus linearum.

	Cartha	Linea
Nomine	1.	1.
ſenſum	2.	14.
temeritatem	2.	2.
ſatietatem	2.	2.
Quintum pro ſecundum.	2.	12.
per diſcurſum.	3.	16.
definitiuus	3.	18.
ut pro tu.	3.	28.
quidem.	6.	15.
uiam.	6.	20.
utrum aliorum.	8.	25.
dicit	10.	28.
Elementa.	11.	14.
compoſitiuum.	12.	3.
reſoluti	17.	7.
mobilis	26.	28.
naturas pro ſententias,	35.	27.
&c. pro ex.	48.	6.
conſtitui	52.	12.
&c. pro ex.	57.	4.
ex ſuis principijs.	59.	6.
temperaturis	121.	14.

me-

medici	124.	5.
distinguentem	152.	1.
homogeneum.	161.	21.
quando pro quare	169.	22.
Aduertistis ex Gal.	180.	28.
Permeat pro per materiam.	189.	19.
tantum.	203.	27.
disgregat	210.	20.
Albi pro nigri.	212.	9.
uero pro non	212.	10.
hypostasin	213.	25.
generati	217.	27.
qualitas	235.	24.
de causis.	235.	7.
consequentiam	236.	8.
cibis	237.	7.
Quòd Auic.	242.	24.
de humoribus.	246.	4.

